

ספר

שולחן ערוך

המבוא

זה השולחן אשר ערך מופת הדורות רבן של כל ישראל
החכם השלם כמוהו"ר יוסף קארו זצ"ל
לדעת המעשה אשר יעשון על פיו יצאו ויבואו
ועליו הובטח מן השמים בחדר עליון שבו תמלא הארץ דעה את ה'
הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם חרשים ונבון לחש
ופרש בגדלו כמוהו"ר משה איסרליש זצ"ל מפה על השולחן
להיות כל איש מחזיק במנהגי ופסקי אבותיו ורבותיו המיוסדים על אדני פז.
והיה תכלית החיבור גם על מנת שיהגו בו בשינון מובלי פלפולי הטעמים והשיטות
למען תהיה תורת ה' תמימה שגורה בפי כל איש ישראל
הלכה פסוקה באין אומר ואין דברים

*

ולאחזיר העטרה ליושנה לשנן ההלכה בהבנה קמו אנשי חיל לייסד

מכון הפוסקים היומי

בראשות הגאון רבי בצלאל גלינסקי שליט"א
לבאר ההלכה בלשון צח ונקי והיה הקצר אמיץ
ובאיוהו מקומן נוספו בהערות שיטות יסודיות נוספות לפסק ההלכה
לדעת מוצאי ומובאי הדברים להיות שואל בענין ומשיב כהלכה
ואין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה

*

וב"ה הניף ידו בשניה

חלק חושן משפט

הלכות הלואה (ב) [שימונים מז - עד]

*

פניה"ק ירושלים תובב"א

שולחן ערוך המבואר

מכון "הפוסקים היומי"

ראש המערכת ועורך ראשי
הגאון רבי בצלאל גלינסקי

ביקורת
הגאון רבי נתן פיישר

ביקורת: ייעוץ הפקת ודפוס
הרב ישראל גברא

עיבוד
הרב שאול חיים יודי

*

לפניות הערות והארות:

טל' 0504117476

מייל 4117476@gmail.com

טלפון להשיג את החוברות

0527644889

©

כל הזכויות שמורות

דבר המערכת

אמר רבי זירא, (ברכות ו' ע"ב) אגרא דפרקא רהטא. וברש"י: עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד!!! ולהלן: אמר רבא, אגרא דשמעתא סברא, וברש"י: שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר!!!

בעמדינו בתחילת הקונטרס השני לחושן משפט, ועל גדות הלב צפים רגשי קודש של הודאה עצומה לבורא עולם, אשר זיכנו במתנת חינוך לבוא עד הלום, לערוך בגוף השולחן ביאור משולב קצר ותמציתי על דברי השו"ע והרמ"א, עד שכל הרואה אומר ברקאי וממש קילורין לעיניים ומבוארים בטוב טעם ודעת בידי הגה"ח רבי בצלאל (בהגרי"י זצ"ל) גלינסקי שליט"א בביאור השווה לכל נפש, ובכך לתת ללומד כלי עזר "להבין טעמו של דבר" כנ"ל, אשר גם מי שאין לו יד ושם בענינים החמורים של חושן משפט, או שטרוד ואין שעתו להתייגע להבין, יוכל להבין ולהעמיד גירסתו.

בזאת יוכל כל הרוצה להצטרף לסדר לימוד של "פוסקים יומי" אשר נתייסד ע"י זקני אנ"ש ובראשם הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א במסגרת ב' סעיפים ליום בחלקי השו"ע יור"ד, אהע"ז, חו"מ, כדי לקיים רצון צדיק אדמו"ר מוהר"ן מברסלב זי"ע שציווה ללמוד את כל השו"ע מתחילתו ועד סופו, וכמו שכתב בשיחות הר"ן (נ"ט) 'ללון לעומקה של הלכה וללמוד פוסק מידי יום ביומו חק ולא יעבור, בלימוד כל הארבעה חלקי שולחן ערוך כסדרו'. ואף רצון קדשו של אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע (בכתר שם טוב) היתה שנלמד כסדר דייקא את השולחן ערוך והרמ"א, ורבים וטובים אשר היה כל חפצם לקיים לימוד קדוש זה, ונמנע מהם לקיים זאת עקב חוסר ההבנה בשו"ע ובפרט בכרכי שו"ע אבהע"ז וחושן משפט, ובזכות ביאור זה עלתה בידם לקיים רצונם מאז ומתמיד לזכות להתחיל לעבור על כל השו"ע בהבנה.

ועל כך מחובתינו להודות ולברך את נותן התורה שזיכנו ונתן חלקנו בין מזכי הרבים וכפי שידענו נכונה, שאלפים ממש זכו בפעם ראשונה בחייהם להתחיל ולסיים סימנים של השגות אלוקות בשולחן ערוך יורה דעה אבן

העזר וחושן משפט, ועל זאת נודה ונהלל לשמו הגדול ית' שבקונטרס הראשון של חושן משפט הוכפלה הכמות לאלפיים קונטרסים, וזאת עקב הביקוש הגובר ותגובותיהם הנלהבות של הלומדים אשר רבו מספור, שזכו להתקרב לשלחן ה' הערוך ומלא בכל מיני מטעמים משיבי רוח ונפש, וב"ה כל הכמות אזלה. והיה זה שכרנו לתת לנו משמאי כח לעסוק בזכות הרבים בענין זה, **ואלמלא לא אתינן לעלמא דין אלא להיות חלקנו בדבר זה לבד, דיינו!!!**

והנה עד עתה זכינו להוציא לאורה את הפירוש, על כל חלק אבן העזר, ערוכים בששה קונטרסים, כשבתקוותינו להוציאו לאור בשני כרכים מכובדים לטובת רצון לומדי התורה.

קעת אנו שמחים להגיש בפניכם קונטרס השמיני בסדרה והשני בחלק חושן משפט, אשר מטבע הדברים קשים הם משאר חלקי השולחן ערוך "כי כל הרוצה להחכים, יעסוק בדיני ממונות", והנושאים הנלמדים בו אינם קרובים לכל אחד די הבנתו וצריכים יותר עמל ויגיעה להבנתם, ולאידיך גיסא הרבה מהנושאים הנלמדים בחושן משפט שייכים לכל אחד ואחד לא כמו עיני אבהע"ז שנוגע רק לדיינים ומורי צדק, ומשום כך קונטרס זה מהווה בשורה משמחת וחוליא נוספת לכל הרוצה להכנס לשעריהם כדי שיזכה להבחין ולהחכים בתורת ה' כשאיפתו הטהורה.

כאן המקום להביא ברכת תודה לכל המסייעים והשולחים הערותיהם והארותיהם כי הם לנו לעיניים להוציא מידינו דברים מתוקנים ואף נבקש מכלל המעיינים בקונטרס ביאור זה, לתת ליבם לכל הכתוב בו ובאם ימצאו שגיאה או כל הטעון תיקון, לא ישאירו בליבם, וישביעון מטובם לאחרים לתקן זאת במהדורות הבאות ויזכו בכך לתת כבוד לתורתנו הקדושה ותחול עליהם כל הברכות הכתובות בתורת משה.

בברכת התורה

מערכת הפוסקים היומי

נ.ב. מי שברצונו ליטול חלק בזיכוי הרבים וליקח חלק בהוצאות הרבות של הדפסת קונטרס זה, יפנה למס' 0504117476 ושכרו ישולם מן השמים בכפלי כפליים.

קריאת קודש מהגה"ח רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

YAAKOV MEIR SHECHTER

Rav Yeshivas Hamekubolim

"Shaar Hashomayim"

President "Keren Or" Institutions

JERUSALEM

21 Shimon Rokach St. Tel. 972-2-6264619

יעקב מאיר שכטער

רמ"י ישיבת המקובלים "שער השמים"

נשיא מוסדות "קרן אור"

בעיריית ירושלים תובכ"א

רח' שמעון רוקח 21 י"ס טל. 02-6264619

בנעזשה"ת ירחא תליתאי סיון תשע"ט

הנה ידוע רצון רבינו הקדוש זי"ע שהזהיר מאוד ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור, ומוהרנ"ת ז"ל הוסיף על זה שרצון רבינו היה שילמדו את הארבעה חלקי שולחן ערוך כולם על הסדר דייקא, וחזור חלילה, כך כל הימים.

והנה בעינינו אנו רואים שרבים קובעים את עצמם בלימוד הפוסקים רק בחלק אורח חיים (כי בהם רואים הם צורך לדעת הלכות דבר יום ביומו ושבת בשבתו וכו') ואילו החלקים האחרים שגם בהם יש הלכות ודינים נחוצים מאוד נשארו מוזנחים, וזאת גם מסיבת העדר פירושים מבוארים עליהם, עם כל זה מתי נזכר ללמוד, ותורה גדולה וארוכה זו מה תהא עליה.

אמנם זה שבעה עשר שנה שקמו אברכים והגו ברוחם הטהור קביעת לימוד גם בשלושה החלקים האחרים, ולפי המלצתי דאז, נקבע לימוד של שני סעיפים ליום חק ולא יעבור, וכבר זכו לגמור פעם אחת כל החלקים האלו (מלבד לימודם גם בחלק אורח חיים) ובר"ח אב הבע"ט הם עומדים לסיים חלק יורה דעה, וזה מלימוד שני סעיפים ליום בלבד, ומקימים בעצמם "קובץ על יד ירבה", וכדרשת חז"ל בזה.

ומכאן שלוחה הברכה להני אברכים החשובים שלקחו על עצמם דבר חשוב ונשגב זה, להפוך לימוד זה לנחלת הכלל ומעוררים ומזריזים את אחב"י ובפרט את ציבור אנ"ש להתחזק בלימודו, ואף הגדילו לעשות אונייים לתורה, והשתדלו בעריכת פירוש משולב ומבואר על כל שלושת החלקים האלו כדי להקל את הלימוד לכל בר ישראל ויוכל לעבור עליהם בהבנה ובמרוצה. והפירוש הוא מעשי ידי של ידי"נ הגאון הרב בצלאל גלינסקי שליט"א, וממוש קילורין הם לעינינו, ומעתה יוכל כל אחד להצטרף ללימודים אלו בכל ארבעה חלקי השולחן ערוך, מידי יום ביומו.

ומכאן קריאתינו תצא לכלל אנ"ש היקרים שבוודאי חפצים לקיים רצון צדיק, וקושי הבנת הדברים נמנע מהם, שמעתה כל אחד יוכל ללמוד לימוד זה הקבוע לשני סעיפים ליום, ובתחילת חודש מנחם אב שמתחילים ללמוד במסגרת זאת שולחן ערוך חלק אבן העזר ראוי לכל אחד להצטרף למסגרת זאת.

וכל מי שבידו להביא להפצת לימוד זה תבוא עליו ברכת טוב וסגולת הלימוד הזה תגן עליו לברר את הטוב מהרע ולהמתק מעליו כל הדינים ולזכות להגדיל תורה ולהאדירה, וגם לקיים רצון צדיק ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

ח"ש לכבוד התורה ולומדיה

קריאת קודש מהגה"ח רבי שמואל משה קרמר שליט"א

SHMUEL MOSHE KREMER

Author Of Mayanim B'Nechalim

President, Talmud Tora BRESLEV

Rosh Kollel OR HANELAM

8 Yochanan Mizrahi St. Tel: 972-2-5829514

JERUSALEM

שמואל משה קרמר

סו"ס מעיינים בנחלים

נשיא מוסדות התורה והחזן

ברסלב

ירושלים-בית שמש

ורח אור הנעלם ברסלב

עירקת ירושלים טובבא

ראש חודש תמוז תשע"ט

בס"ד

ברוך אלוהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת להתעסק בה כל ימי חיינו ובכך נסיר כל דרך עיקש ופתלתול מאיתנו.

וברוב טובו והסדו ית' הנחיל לנו את ארבעת חלקי השולחן ערוך ונושאי כליו אשר דרכם נוכל לדעת ולעשות רצונו בקיום כל מצוותיו מראוי ובשלמות בכל פרטיהם ודקדוקיהם ועי"כ נזכה להדבק בו ית' כל ימי חיינו.

והנה כמה פעמים גילה רביה"ק הנגמ"ח זיע"א דעתו הקדושה וצויו לנו ללמוד פוסק מידי יום ביומו ואמר שהוא חיוב על כל בר ישראל וזההיר על הלימוד הזה מאד מאד ביותר מכל הלימודים ומוהר"ת זי"ע הודיענו (עיין שיחות הר"ן אות כ"ט ואות ע"ו) שחיוב זה מוסב על לימוד ארבעת חלקי השולחן ערוך מרישא לגמירא ובסדרו דייקא וחזור חלילה.

ומה מאד שמח לבי בראותי שהגו כמה מיקרי אנ"ש שיחיו מסגרת מיוחדת ללימוד יומי זה, לפי סדר מיוחד בכל השלושה חלקים של השולחן ערוך, המחולק לשני סעיפים, ליום ובר זכו לסיים פעם אחת את כל השלושה חלקים ובעת עומדים לסיים ביום ר"ח אב הבעל"ט בפעם השנייה חלק יורה דעה ולהתחיל למחרתו מחדש חלק אבן העזר.

ויגל כבודי כי אף הגדילו עשות אוזניים לתורת המחבר והרמ"א בפירוש צח הלשון ומאיר עיניים על החלקים של יור"ד והחלו זה עתה גם על חלק אוה"ע ובס"ד במחשבתם לערוך את השולחן גם בחלק חז"מ והוא פירוש משולב (באותיות אחרות) בגוף הספר למען יקל על הלומד בהם להבין פירושם הפשוט, כל זאת ערוך ומבואר בטוב טעם בדי ידידי הנכבד והנעלה האי גברא רבה שיראתו קודמת לחכמתו הגאון רבי בצלאל גלינסקי שליט"א.

ומעתה ראוי להפיץ לימוד יומי זה בישראל למען יהפוך לנחלת הכלל ולקיים בכך צוואת רבינו הקדוש הנגמ"ח זיע"א שצינו על כך ושם זאת עלינו בחובה באופן מפורש כנ"ל ואף הודיענו שעל ידי לימוד זה בקביעות נזכה לברר הרע מהטוב ונזכה להגיע לתכליתנו הנרצת.

הכותב וחותם לכבוד רבינו הקדוש ולכבוד התורה ולומדיה

קריאת קודש מהגה"ח רבי נתן ליברמנש שליט"א

בס"ד חודש תמוז תשע"ט

הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לחזק ולהתחזק בקיום הוראת אדמו"ר מוהר"ן זיע"א לכל בר ישראל ללמוד שולחן ערוך מידי יום ביומו ומרישא לגמירא על הסדר דייקא ואף הזהירנו על כך יותר מכל הלימודים וגילה לנו שעל ידי כן נזכה לברר את הטוב מהרע והרי כל מגמתנו היא לזכות לכך וזי לא יחוש לדברי רבינו ז"ל על כך ואין מזרזין אלא למזורזין.

וכיום שזכינו שכמה מיקרי אנ"ש שיחיו יסדו והתקינו זה כמה וכמה שנים מסגרת מיוחדת ללימוד כל החלקים של השו"ע לפי שני סעיפים לכל יום, כדי שאלו שאינם מצליחים לקבוע עליו שיעור קבוע מעצמם, יוכלו אף הם להתחיל ולסיים לימוד מחוייב זה ואכן כבר סיימו פעם אחת את כל החלקים וכעת עומדים לסיים חלק יורה דעה בר"ח אב הבעל"ט ולהתחיל למחרתו חלק אבן העזר.

בנוסף לכך שמחתי מאוד לראות שהם משתדלים בעריכת פירוש מבואר על גוף השו"ע מחבר עם רמא, הערוך על כל סעיף בטוטו"ד בידי ידידי המופלג מאד נעלה הגה"ח רבי בצלאל גלינסקי שליט"א וזאת כדי שיוכלו להבין כפשוטו את החומר הנלמד, ללא כל קושי מיוחד, הרי שחל עלינו משנה חובה להתחזק בהוראה זאת של לימוד פוסק כל יום ויום.

ולכן אף אני מצטרף לחזק את כלל אנ"ש ואת כל מי מאחב"י הרוצה לזכות בסגולה נפלאה זאת של בירור הרע מהטוב, יבוא ויצטרף אף הוא למסגרת לימוד זה של שני סעיפים מידי יום בשולחן ערוך על הסדר וכעת שביום ב' אב הבעל"ט מתחילים חלק אבן העזר ראוי מאד לקיים בכך רצון רבינו ז"ל ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

באתי על החתום

הלכות הלוואה

סימן מו

**העדים שאמרו קטנים או פסולים היינו, או שטר
אמנה היה, וכל דין קיום שמטות
ובו ל"ח סעיפים**

ד' מרחשון

א הקדמה לסימן ראה בהערה* המוציא שטר חוב על חברו ותובעו
שיפרע חובו, כל זמן שלא נתקנו כל זמן שלא הוכח שהשטר לא
מזויף [ואופן הקיום יבואר בסעיף ז'], יכול הלזה לומר מזויף הוא
ומעולם לא צויתי לקבלו וממילא אינו יכול לתבוע לפורעו. ואפלו אם
הלוה מודה ואומר אמת שאני צויתי לקבלו ואינו מזויף, אכל
פרעתי או אמנה הוא שמסרתיו ביד המלוה קודם ההלוואה כדי שבהמשך
ילוה לי, והאמנתו שלא יתבעני כל זמן שלא ילוה לי, ובפועל לבסוף לא הלוה
לי, או כתבתי שטר זה ללוות בו ועדין לא לוייתי ונפל ממני והמלוה
מצאו ומוציאו כעת כנגדי וכל פיוצא פזה טענות אחרות אשר כל ענינם
שאינו חייב לפרוע שטר זה, הואיל ואם רצה אומר לא היו דברים
מעולם והיה נאמן שלא לפרוע כל זמן שהשטר לא מקויים, ואע"פ שלא טען
כן אלא הודה שהשטר לא מזויף, מ"מ הרי רק מפיו נתקנו כי רק מכח
דבריו אנו יודעים שהשטר לא מזויף, והוא הרי טוען טענות אחרות לפטור
עצמו, א"כ יש לו מגו שיכל לטעון מזויף, ולכן הרי זה נאמן שאינו חייב
לפרוע, וישבע הסת כמו בכל תביעה שאם כופר צריך להישבע ויפטר.

א. סימן זה עוסק במי שמוציא שטר חוב על חברו ותובעו שישלם לו, והנתבע
טוען שאי אפשר לגבות בשטר זה בכמה אופני טענות שונים, והוא נאמן במגו
שהיה יכול לטעון שהשטר מזויף, ולכן מוטל על המלוה לקיים את השטר, היינו
להוכיח שהשטר לא מזויף כפי שיבואר בהמשך הסימן סעיף ז' אופן הקיום, ועי"ז
אין בכח הנתבע לסרב לפרוע את השטר שהוציאו כנגדו.

ואם קימו המלוה אחר כך בבית דין כפי המבואר להלן סעיף ז', וא"כ שוב אין אנו צריכים לדבריו וקיומו של הלוה, וממילא הרי הוא בשאר תשטורות שלא מועיל שום טענה נגד שטר כשר, וחייב לפרוע את השטר. ועיין לקמן ריש סימן פ"ב סעיף א' שנתבאר שם כמו כאן.

ב י"ש אומרים דהא דמהמני שמה שמאמינים ללוה במגו שיכל לטעון מזוייה, דוקא בשאין בו בשטר נאמנות למלוה, אבל אם יש בו נאמנות שכתוב בשטר שאפילו אם יטען שפרע או שאר טענות לפטור עצמו, אם המלוה יאמר שלא פרע לו, המלוה יהיה נאמן, לא מהני המגו, דאמנם אם יטען מזוייה יהיה נאמן, אבל לומר פרעתי במגו דמזוייה לא מהני דנחשב כמו מגו נגד עדים, דאנן סהדי שלא פרע כיון שיש בו נאמנות. וי"ש אומרים דאפלו יש בו נאמנות למלוה, נאמן חלוה במגו דאי בעי אומר מזיף דס"ל דהנאמנות אינה הוכחה שלא פרע, כיון שפעמים משאירו ביד המלוה אע"פ שפרע לו, ובפרט כשידע שיוכל תמיד לטעון מזוייה, וכיון שאין זה נחשב כשני עדים, מועיל מגו נגדו. והכי מסתברא וכן סתם השו"ע לקמן סימן פ"ב סעי' א' (טור).

ה' מרחשון

ג ביצד הוא הקיום, באים עדי השטר החתומים בשטר ומעידים לפני שלשה דיינים, אפלו הם הדיוטות, שזאת היא חתימתן וממילא השטר לא מזוייה, והדיינים כותבין למטה 'במותב תלתא כהדא הוינא במושב של שלשה היינו יחד, ואתא ובאו פלוני ופלוני היינו העדים החתומים ואסהידו קדמנא אחתימת ידיהו והעידו לפנינו על חתימת ידם, ומדאבתברר לנא דדא היא חתימת ידיהו וכשנתברר לנו שאכן זו היא חתימת ידם, אשכנחיה וקנמניה כדחוי' אשרנו וקיימנו את השטר כראוי; וחתימתם הדיינים את שמם למטה.

ד אין מקומין שטרות אלא בפני שלשה דיינים, מפני שהוא ככל דין תורה; ולפיכך כיון שזה נחשב דין, אין מקומים שטרות בלילה כמו שאין דנים בלילה, אא"כ בהסכמת המלוה והלוה, ובדיעבד אם דנו בלילה, תלוי בשיטות [לעיל סימן ה' ס"ב] אם הוי דין. הגם: ובדיעבד אם קימו בשנים, לא הוי קיום דכיון שהם רק שניים ולא שלש, נחשבים כעדים ולא כדיינים,

וא"כ נחשב שהם מעידים שהעידו בפניהם על נכוונת החתימות, והוי עד מפי עד (מרדכי פרק השולח והגהת מרדכי דקדושין וי"י פרק חוקם הנמים). ויש מי שכתב, מאחר שנהגו שהרב התופס ושיבה מקנים ביחודי, מנהג כזה מבטל הלכה (תרומת הדשן סימן של"ב). וכן המנהג פשוט במדינות אלו שהראש ישיבה מקיים יחיד. ונראה לי הטעם, דסבירא לן לענין קיום שטרות דרבנן כי מדאורייתא, כל שטר מוחזק כאילו נחקרו עדיו ולא חוששין שהוא מזויף^ב, רק רבנן הצריכו קיום, ולכן הקילו דידיד ממקח דינו כשלישה הדיטות ומקרי בית דין, כמו שנתבאר לעיל סימן ג' סעיף ב' וסימן כ"ה סעיף ב', ואף על גב דאין יחיד ממקח בזמן הזה כמבואר לעיל סימן ג' סעיף ב', מכל מקום לענין קיום שטרות דרבנן יש לסמוך עליו, כן נראה לי טעם המנהג.

ו' מרחשון

ח לעיל סימן כ"ח סעיף ט"ו נתבאר שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, מ"מ מקימין השטר אפילו שלא בפני בעל דין. ואפילו הלוה עומד וצווח מזה הוא אל תקימוהו, אין שומעין לו כיון דהוי רק דרבנן.

ו אף על פי שהוא מקנים היינו שמגיע לפנינו שטר מקויים עם חתימת דיינים שקיימוהו, מ"מ מנא לן שזה עצמו לא מזויף, ולכן צריך שיבירו הב"ד שבא להגבות עם שטר זה חתימת שני העדים או חתימות משני הדיינים מתוך שלשה החתומים על הקיום; ואם לאו אם לא מכירין את חתימות העדים או הדיינים, אין לו דין מקנים שמה הקיום עצמו מזויף. ומיהו, כיון שאפי' יקיימוהו בפני ב"ד, לכאורה אין שום רווח, כי כאשר יגיע

ב. והש"ך דחה טעם זה, רק הטעם משום דמנהג מבטל הלכה.

ג. עי' בש"ך סק"ט שהאריך אם באופן שהלוה טוען מזויף, אם קיום שטרות דאורייתא, וכן כתב בסמ"ע דאם העדים אומרים שלא חתמו, חיוב הקיום מה"ת. ובנתיבות, מחלק בכמה אופנים, דפעמים הוי דאורייתא, ופעמים הוי דרבנן.

ד. ובשטר שאין בו עדים רק חתימת יד הלוה, ובאים לקיים את חתימתו, צריך לקיימו בפניו, דאין כאן את הסברה ששטר כאילו נחקרו עדיו, דאין כאן עדים - ש"ך. אמנם כתב הש"ך דהמנהג שמקיימים שלא בפניו. ובקצוה"ח כתב שגם חתימת הלוה אפשר לקיים שלא בפניו, דהטעם שא"צ קיום מדאורייתא משום שלא חציף איניש לזייף, וטעם זה שייך גם בחתימת הלוה.

השטר לידי גבייה בב"ד אחר, יצטרכו שוב קיום לחתימות העדים או הדיינים, מ"מ נפקא מנה יש רווח בקיום זה, בין שחתומים עליו שני עדים ושלישה דנים, יותר בקל ימצא מי שהוא שוכר חתימות כיון שצריכים להכיר או את שני העדים או את שני הדיינים.

ז' מרחשון

ז' באחד מחמשה דרכים מתקנים השטר, האחד, שיהיו הדנים עצמם מקבילים כתב ידי העדים ובאופן זה אין צריכים שיבואו עדים שיעידו לפניהם על אמיתות חתימת העדים; השני, שחתמו העדים בפניהם בזמן עשיית השטר, חותמים העדים בפניהם, וממילא יודעים שהחתימות לא מזויפות; השלישי, שיבואו העדים חתומים בו ויאמר כל אחד זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה היינו שזכר את המעשה וכדלקמן סעיף י"ז; הרביעי, שיבואו עדים ויעידו שזה כתב ידם של אלו ובאופן זה צריכים שכל עד יעיד על שני החתימות, כי הם באים להעיד על החתימות ולא על מעשה ההלוואה, ויכולין להעיד עדות זה מתוך כתבם היינו שכותבים עדותן שמכירים חתימות העדים החתומים ושולחים כתב זה לב"ד, ואינן צריכין להעיד בפניהם אע"פ שבכל עדות נתבאר לעיל סימן כ"ח סעיף י"א שאי אפשר להעיד בכתב, בקיום שטרות דרבנן הקילו' (רי"ס סימן שפ"ג ומי"ג); החמישי, שיהא כתב ידם יוצא משטרות אחרות היינו שאותם עדים חתומים כבר בשטרות אחרות, ועוברים בית דין את זה הכתב חתימתן שבשטר שלפנינו לאותו הכתב שבשטרות אחרות, ויראה להם שכתב ידי אלו הוא אכן כתב ידי אלו ועי"ז

ה. כתב הסמ"ע דאפי' חתמו בפניהם בלילה, ולכן הם רק עדים ולא דיינים כי לא היו ראויים לדון בזמן ראייתם, וא"כ היה צריך להיות שאין עד נעשה דין, מ"מ הכא מהני משום דבקיום שטרות דרבנן עד נעשה דין.
ו. ואע"פ שכל אחד מעיד רק על כתב ידו ולא על כתב ידו של חברו, וא"כ יש כאן רק ע"א על כל חתימה, מ"מ מהני, דכיון שהוא זוכר את המעשה, ממילא כשכל אחד מעיד זה כתב ידי, אינו בא להעיד על החתימה אלא על ההלוואה הכתובה בשטר, ונמצא שיש שני עדים על עצם ההלוואה.
ז. כתב הש"ך דהני מילי כשמעידים שני עדים על החתימות, אבל כשהעדים החתומים מעידים כ"א שזה כתב ידו דמהני משום שמעידים על ההלוואה, בזה לא מהני בכתב.

יכולים לקיים שטר זה. וכיון שצריך לדעת שהשטרות האחרים שמכוחן מקיימים שטר זה אינם מזוייפים, לכן אין מקנמים השטר משטרות אחרות, אלא משתי שטרות של שתי שדות שנמכרו לאחר ושטר זה הוא שטר מכר או שטר ראה של שדה זו, ומדובר שאכלוס בעליהם היינו הקונה שלש שנים אכילה גלויה נכונה מפורסמת, בלא שום יראה ולא פחד מהביעה בעולם, בדרך שאכלוס כל בעלי שדות שדותיהם וכיון שהקונה אכל ג' שנים בלי שום ערעור מהמוכר, בהכרח שהשטר לא מזוייף, או משתי שמרי כתבות של נשים שיושבות תחת בעליהן ג' שנים בלי שום ערעור; והוא שיצאו השני השטרות מתחת יד אחר באופנים הנ"ל, וא"כ מוכח ששטרות אלו אמיתיים, אבל לא כשיוצאים מתחת ידי זה {שקלים} [שרוצה לקנים] שטרו, שמא הוא זוף הבל. ואפלו אם שני השטרות האלו שיוצאים מתחת ידו מקנמים וא"כ בהכרח שאינם מזוייפים, מ"מ אין מקנמין מהם, אם יוצאין מתחת ידו כיון שהם היו תחת ידו, יכל לזייף היטב ולחתום בדיוק כפי חתימת ידם^ט (טור וזית יוסף נשם רש"י). ויש חולקין דס"ל דאי אפשר לזייף בדיוק אות באות מחתימות הנמצאות בשטרות אחרים (ר"ן לדעת הרמב"ם). וכמו שמקיימים מתוך שתי שטרות של שתי שדות או שתי כתובות כנ"ל אפילו שלא מקויימים, בן מקנמים השטר משטר שקרא עליו ערער היינו שערערו עליו שהוא מזוייף וקיימוהו, ויש אומרים דאפלו לא קרא עליו ערער רק שקנים בלוקמן סעיף ל"ז שם הביא ב' דעות אלו. ודעה ראשונה ס"ל דאם קיימוהו בלי שקרא עליו ערער, אי אפשר לקיים ממנו, כי יתכן שהב"ד שקיימו לא דקדק היטב על הקיום כיון שלא היה מחמת טענת מזוייף וחתום בבית דין שקיימו שטר זה, ממילא מקנמים ממנו לבדו, כמו שקנמים משמרי שתי שדות או שתי כתבות. הגם: ויש אומרים דמקנמים חתימה של עד מספר שקתב אם זה אותו כתב יד, אבל לא מאגרת שקתב כי בכתיבת אגרת לא מדקדק בכתיבתו והכתב משתנה

ה. ובש"ך כתב דביושבת תחת בעלה א"צ ג' שנים ובכל דהו סגי.
 ט. ובעיטור כתב דבאופן זה גם קיום ע"י עדים לא יועיל, דחוששין שזייף היטב מתוך השטרות שהיו תחת ידו, וכל הראשונים חלקו עליו.

לפי נחיצות הזמן ולפי הקולמוס (ריצ"ט סימן קל"ו). ויש אומרים דאפלו מספר אין מקנמים, אלא אם כן חתם שמו בסוף, דאז מקנמים מחתימתו דס"ל דגם בספר אין מודקדק כל כך שיהיה תמיד אותו כתב רק בחתימת שמו (ר"ן פ"ג דכמונות).

ח ב"ת דין שכתבו 'במותב תלתא הוינא' ישבנו במושב של ג' דינים ונתקנים שטר זה בפנינו, הרי זה מקנים אף על פי שלא פירשו באיזה דרך נתקנים. ונחנו לכתב תדרוך שנתקנים בו כדי שהלוה יוכל לפסול את עידי הקיום, וכיון שיש חילוקי דינים בין צורות הקיום, אם צריך שני עדים על כל חתימה או די שכל אחד יעיד על חתימתו וכדלקמן סעיף ט' וי', לכן הלוה צריך לדעת איזה צורת קיום נעשה בשטר. והש"ך כתב שלא נהגו לכתוב באיזה דרך קיימוהו.

ח' מרחשון

ט בפשט שטר מתקנים בעדות אחרים שמעידים על כתב ידם של אלו, אם אחד מעיד על חתימת האחד ואחד על חתימת השני, לא נתקנים, לפי שצריך שני עדים על חתימת כל אחד לכן כל עד צריך להעיד על שתי החתימות, כדי שיהיו שני עדים על כל חתימה. ואם כל אחד מעיד על חתימה אחת, ויש עד שלישי עמהם שמעיד על חתימת שני העדים, נתקנים כי יש שני עדים על כל חתימה.

י מי שחתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו בבית דין, והכיר כתב ידו שזהו בוראי, אבל אינו זוכר את ענין העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון כלל שזה לזה מזה מעולם היינו שלא נזכר אף מכת השטר, הרי זה אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה בבית דין, כיון שפעד החתום בשטר כשהוא מעיד שזה כתב ידו אין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אין ענין עדותו רק לומר שזה כתב ידו ולא מזויה, אלא על הממון עדותו על עצם ההלוואה שכתב שטר הוא מעיד שזה חייב לזה ולכן נתבאר לעיל שבאופן כזה א"צ שכל אחד יעיד על שתי החתימות, אלא די שכתב מעיד על חתימת ידו בלבד, וכתב ידו הוא כדי להזכירו הדבר, אבל אם לא נזכר לא יעיד כי כמו שמתייחסים לעדות שהוא לא על החתימות אלא על ההלוואה לקולא וכנ"ל, הוא הדין לחומרא, וכיון שהם המקיימים,

נאמנים לומר שאין זוכרים את ההלוואה, וממילא אסור להם להעיד על כתב ידם, דכיון שאין זוכרים את המעשה אין על חתימתם דין של כנחקרה עדותו, אלא נחשב 'מפי כתבם', ולא הוי עדות, ולכן לא יועיל אפילו באופן שכל א' מעיד על שתי החתימות. הו"א ל' וְהִדְבֵּר בּוֹ, שֶׁטֶר שִׁינָא כְּבִית דִּין, וְכֵאן עֲדִים וְאָמְרוּ כְּתָב יְדִינוּ הוּא זֶה, אֲבָל מַעֲוָלָם לֹא יִדְעֵנוּ עֲדוּת זֶה וְאִין אָנוּ זֹכְרִים שְׁזֶה לְזֶה מִזֶּה אִו מְכַר לֹו, לֹא נִתְקַנָּם הַשְּׁטֵר וְהָרִי הֵם פְּסוּלִים לְעֵדוּת כְּחֻרְשִׁים, עַד שִׁיזְכְּרוּ עֲדוּתָן. וְכָל מִי שֶׁאִינוּ דִּן בּוֹ, לֹא יָדַע בְּדִינִי מִמּוֹנֹת בֵּין יְמִינוּ לְשִׁמְאֹלָו. כל זה רק באופן שקיום החתימות הוא רק על פי עדי השטר עצמן, אֲבָל אִם הָיָה כְּתָב יָדָם יֹוצֵא מְקוּיִם מִמְּקוֹם אַחֵר מִכַּח שְׁטֵרוֹת אֲחֵרִים שֶׁהֵם חֲתוּמִים בּוֹ, אִו שֶׁהָיוּ שָׁם עֲדִים שְׁזֶה כְּתָב יָדָן, מְקַנְיִם הַשְּׁטֵר על פי קיום זה וְאִין מְשַׁנְיִחוּן עַל דְּבָרֵיהֶם שֶׁל אֱלֹו שְׁאוּמְרִים אִין אָנוּ זֹכְרִים הָעֵדוּת, הו"א ל' וּמִתְקַנָּם הַשְּׁטֵר שְׁלֹא עַל פִּיהֶם שׁוֹב אִין נִאמְנִים לְפִסּוֹל אֶת הַשְּׁטֵר דִּהּוּ כְּחוּרִים מִעֵדוּתן שֶׁבִּשְׁטֵר, וְנִחְשָׁב כְּחוּר וּמַגִּיד. וּמִפְּנֵי טַעַם זֶה אָנוּ מְקַנְיִם כָּל הַשְּׁטֵרוֹת ע"י שאר אופני הקיום, וְאִין אָנוּ מְצַרִּיכִים לְהִבְיֵא הָעֲדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר וְלִשְׁאֹל אוֹתָם אִם הֵם זֹכְרִים הָעֵדוּת אִו לֹאוּ, שֶׁאֲפֹלוּ כֵּאן וְאָמְרוּ אִין אָנוּ זֹכְרִים אוֹתָם, אִין שׁוֹמְעִין לָהֶם, הו"א ל' וְאֶפְשָׁר לְקַנְיָו שְׁלֹא מִפִּיהֶם, אֱלֹה דְּבָרֵי תִרְמַכ"ם. וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְאוּמְרִים שֶׁאֲפֹלוּ אִין זֹכְרִים שְׁלֹוֹת אִו שֶׁחֲתָמוּ מַעֲוָלָם עַל שְׁטֵר זֶה, וְאִין כְּתָב יָדָן יֹוצֵא מְקוֹם אַחֵר, בֵּינָן שֶׁמַּעֲדִידִים שְׁזֶה כְּתָב יָדָם, מְקַנְיִם הַשְּׁטֵר עַל פִּיהֶם. וּלְפִי דְּבָרֵיהֶם, בְּשֵׁהֶם עֲצָמָם בָּאִים לְהַעֲיד עַל כְּתָב יָדָם, אִם שֶׁכָּחוּ תַּחֲלוּתָהּ וְאִינָם זֹכְרִים כָּלֵל שֶׁחֲתָמוּ בַּשְּׁטֵר זֶה אִין נִאמְנִים לְפִסּוֹל אֶת הַשְּׁטֵר, רק באופן זה אין מעידים על עצם ההלוואה כיון שאין זוכרים אותו, אלא מעידים רק על חתימתו כמו אחרים שמעידים על חתימתו, ולכן צָרִיךְ שְׁנֵי עֲדִים עַל כָּל חֲתִימָה. לְכֵן צָרִיךְ אִו שִׁיעִיד כָּל אֶחָד עַל כְּתָב יָדָו וְעַל כְּתָב יַד חֲבֵרוֹ, אִו שִׁיִּצְמָרֵף אַחֵר עִמָּהּ שִׁיעִיד עַל כְּתָב יַד שְׁנֵיהֶם, בְּדִי שֶׁיִּהְיֶה עַל כָּל חֲתִימָה שְׁנֵי עֲדִים. הַגֵּס: וְלֹא בְּעִינָן שִׁיזְכֹּר הָעֵדוּת, אֲלֹא בְּעַד אֶחָד הַחֲתוּם בִּשְׁטֵר דִּאִין לוֹ תוֹרַת שְׁטֵר, וְלִכּוֹר צָרִיךְ לִזְכוֹר אֶת עֲדוּתוֹ אִו בְּשְׁנֵי עֲדִים, לְעַנְּנָן קִיּוֹם הַשְּׁטֵר שֶׁאִם זֹכְרִים, דִּי בַּעֲדוּת

של כל א' על חתימתו. אַכְּל שְׁנֵי עֲדִים הַחֲתוּמִּים עַל הַשֹּׁטֶר, אִף עַל פִּי שְׁאִין זֻכְרִים הַעֲדוֹת כָּלל וְאִין הַשֹּׁטֶר כְּתוּב כְּתֻבָּנוּ, מְכַל מְקוֹם הַעֲדָתָה עֲדִים אֵיכָא דשטר שיש בו שני עדים נחשב לכל הפחות כמו עדות (מהרי"ו סימן ז"ד והגהות מרדכי דכתובות). וְאִם נִתְקַנְּם הַשֹּׁטֶר עִם שְׁנֵי עֲדִים עַל כָּל חֲתִימָה וְיִודָעִים שְׁאִינוּ מְזוּיָּף, אֲזִילִינן בְּתֵרָה הוֹלְכִין אַחֵר הַשֹּׁטֶר לְכָל מָה שֶׁכְּתוּב בּוֹ, אִף עַל גַּב שְׁאִין לוֹ דִּין שֹׁטֶר גָּמוּר לַגְבוּת מִלְּקוּחוֹת, מְכַל מְקוֹם לְעֻנְיָן זֶה מְקַרֵּי שֹׁטֶר דְּלֹא יִהְיֶה מִפִּי כְּתָבָם. וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סִימָן כ"ח סְעִיף י"ב (תש"ו רש"א סִימָן אֶלֶף ר"ט וע' סקני"ד). וְיֵשׁ חוֹלְקִים כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל רִישׁ סִימָן ל"ט סְעִיף ג' שֶׁהֵבִיא שֵׁם מַחְלוקָת בַּשֹּׁטֶר שֶׁלֹּא נִכְתַּב כְּתִיקוֹנוֹ אִם נִחְשַׁב עַכ"פ שֹׁטֶר שֶׁהִלּוּה לֹא יִכּוֹל לֹמַר שֶׁלֹּא לוֹוֶה.

ט' מרחשון

יֵא אָמַר אַחֲרֵי מִתְעַדִּים הַחֲתוּמִּים זֶה כְּתָב יָדִי וְכוּה כָּבֵר מַעֲיֵד עַל חֲצִי מִהֶמְמוֹן, כִּי עִידֵי הַשֹּׁטֶר מַעֲיֵדִים עַל עֵצֶם הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא רַק עַל עֵצֶם חֲתִימָתָם, וְהַעֲיֵד הוּא וְאַחֲרֵי עַל כְּתָב יָד הַשְּׁנִי וְנִמְצָא שֶׁהָעֵד הָרִאשׁוֹן מַעֲיֵד בְּנוֹסֵף עַל עוֹד רַבַּע מִהֶמְמוֹן, לֹא נִתְקַנְּם, לְפִי שְׁעִי"ז יוֹצֵא שְׁשֻׁלְשֶׁת רִבְעֵי הֶמְמוֹן יוֹצֵאִים עַל יָדֵי עַד אַחֲרֵי וְצָרִיךְ שִׁיוֹצִיאוּ אֶת הֶמְמוֹן, רַק חֲצִי עַל פִּי כָל עַד"א.

יב וְכֵן אִם הָעֵד אֶחָיו אוֹ אָבִיו שֶׁל הָרִאשׁוֹן עִם אַחֵר עַל כְּתָב יָדוֹ שֶׁל הַשְּׁנִי, לֹא נִתְקַנְּם, שֶׁחֲרִי שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי הֶמְמוֹן יוֹצֵאִים עַל יָדֵי קְרוֹבִים כִּיוֵן שֶׁהָעֲדוֹת עַל חֲתִימָתוֹ שֶׁל הָרִאשׁוֹן ע"י עֲצֻמוֹ הוּא עֲדוֹת עַל חֲצִי מִהֶמְמוֹן, וְהָעֲדוֹת עַל חֲתִימָה הַשְּׁנִיָּה הוּא ע"י קְרוֹבִים שֶׁל הָעֵד הָרִאשׁוֹן, א"כ יוֹצֵא שֶׁג' רַבְעֵי מֶמְנוֹן יוֹצֵא ע"י קְרוֹבִים.

י. דעת הש"ך דאף בעד אחד אין צריך לזכור המעשה לשיטה זו ודלא כהרמ"א, אבל הקצות והנתיבות הסכימו עם הרמ"א.
יא. ודעת התומים דגם אם אחר מצטרף להעיד עמו על חתימתו לא יועיל, דודאי מעיד על מנה שבשטר וממילא יוצא ג' רבעי ממון על פיו.

י' מרחשון

יג שָׁנִים חֲתֻמִּים עַל הַשְּׁטָר, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, וְהָעֵד הַחַי מַעִיד עַל חֲתֻמָּתוֹ שְׁלוֹ, צָרִיךְ שָׁנִים מִן הַשּׁוֹק לְהַעֲדֵר עַל חֲתֻמָּתוֹ שֶׁל זֶה שְׁמֵת, וְאִין הָעֵד הַחַי יָבֹול לְהַצְטָרֵף עִם אֶחָד לְהַעֲדֵר עַל חֲתֻמָּת הַמֵּת, שָׂאֵם בֶּן יִצְחָק שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי הַמָּמוֹן עַל יָדוֹ כִּי עֵדוּתוֹ עַל חֲתֻמָּת עֲצָמוֹ נִחְשָׁב הוּצָאת חֲצֵי מָמוֹן, וְמָה שֶׁמִּצְטָרֵף לַעֲדוּת עַל חֲתֻמָּת הַשְּׁנִי, נִחְשָׁב שֶׁמוּצִיא עוֹד חֶלֶק נוסף מֵהַמָּמוֹן מִלְבַּד הַחֲצֵי שְׁלוֹ. וְאֵם לֹא נִמְצָא אֵלָּא עַד אֶחָד עִם זֶה הָעֵד הַחַי וְאִי אִפְשָׁר לַצָּרֵף אוֹתוֹ עִמוֹ וּכְנ"ל, לִכֵּן בּוֹתֵב חֲתֻמָּת יָדוֹ בְּפָנֵי עֲדִים כְּדֵי שִׁיכּוֹלוּ לְהַעֲדֵר עַל חֲתֻמָּת יָדוֹ, וְהוּא לֹא יִצְטָרֵךְ לְהַעֲדֵר עַל חֲתֻמָּתוֹ, [אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת בְּפָנֵי ב"ד, דֹּא"כ נִחְשָׁב שֶׁהָעֵד עַל חֲתֻמָּתוֹ בְּפָנֵי ב"ד וְהַמָּמוֹן יוּצֵא כְּבָר חֲצֵי עַל יָדוֹ], אֲפָלוּ עַל הַחֶרֶס אִפְלוּ שֶׁנִּכְתַּב עַל דְּבַר שִׁיכּוֹל לְהוֹדִיף, מ"מ הָעֲדִים רָאוּ מָה שֶׁחָתַם עֲלָיו וְיֻכּוֹלִים לְהַעֲדֵר, וּמִשְׁלִיכֵי וְזוֹרְקֵי בְּבֵית דִּין עַד שִׁיחֲזֹק בְּתֵב יָדוֹ בְּבֵית דִּין ע"י הָעֲדִים אוֹ הַב"ד שֶׁרָאוּ חֲתֻמָּתוֹ², וְכָל שָׂבֵן אִם הָיוּ שְׁנֵי עֲדִים לְקִנֵּי חֲתֻמָּת הָחַי מִמִּילָא אֵין צָרִיךְ שִׁיחֲתוּם שְׁמוֹ עַל חֶרֶס וְלִהְיוֹק חֲתֻמָּתוֹ בְּב"ד, אֲלֹא מִבֵּיא שְׁנֵי עֲדִים שִׁיעִידוּ עַל חֲתֻמָּתוֹ, וְהוּא יַעֲדֵר רַק עַל חֲתֻמָּת הַשְּׁנִי (נִמּוּקֵי יוֹסֵף פֶּרֶק חֻזַּק הַנִּמְסִים), בְּדִי שְׁלֹא יִצְטָרֵף לְהַעֲדֵר עַל חֲתֻמָּתוֹ, וְאַחֵר בְּדִי יַעֲדֵר הוּא וְאַחֵר עַל חֲתֻמָּת הַמֵּת.

יד אִם אֵין מְבִרִים לֹא חֲתֻמָּת הָעֲדִים וְלֹא חֲתֻמָּת דִּינֵי הַקְּיוּם הֵינּוּ שְׁאֵין שְׁנֵי עֲדִים עַל חֲתֻמָּת עֲדֵי הַשְּׁטָר, וְלֹא שְׁנֵי עֲדִים עַל חֲתֻמָּת שְׁנֵי דִינִים, וְאַחֵר מְעִידֵי הַשְּׁטָר מְעִיד עַל בְּתֵב יָדוֹ, וְשְׁנֵי עֲדִים מְעִידִים עַל חֲתֻמָּת אֶחָד מִתְּדִינִים, אוֹ תִרְדֵּן בְּעֲצָמוֹ וְאַחֵר עִמּוֹ מְעִיד עַל בְּתֵב יָדוֹ, אַע"פ שֶׁשֶׁ לֹא קִיּוּם עַל חֲתֻמָּת עַד אֶחָד וְחֲתֻמָּת דִּיין אֶחָד, מ"מ אֵינוֹ מוֹעִיל, דְּמֵאִי דְּמִסְחִיד הָאִי כִּי עַל מָה שֶׁהָעֵד מַעִיד לֹא מִסְחִיד הָאִי לֹא מַעִיד הַדִּין, כִּי הָעֵד מְעִיד עַל מְנַה הַהֲלוּאָה שֶׁבַּשְּׁטָר, וְתִרְדֵּן מְעִיד עַל חֲתֻמָּת הָעֲדִים וְלִכֵּן אִי אִפְשָׁר לַצָּרֵף קִיּוּם זֶה, כִּי הוּא מִצְרֵף קִיּוּם

יב. ענין הזריקה הוא כדי שלא ייחשב כתיבתו בפני ב"ד כעדות שלו לפני הב"ד, ושוב ייחשב שג' רבעי הממון יוצא על פיו, משא"כ כשעושה דרך זריקה, אין זה נחשב שהכרת חתימתו נעשית מכוחו, אלא ממילא, ולכן מהני.

של שני סוגי עדויות. וכן אם נתקנים כתב הסופר שכתב את השטר וכן קיימו חתימת עד אחר, לא הוי קיום כי אי אפשר לצרף שני סוגי עדויות¹ צית יוסף בשם רבינו ירוחם נ"צ ח"ח).

יא מרחשון

מן לעיל סעיף ו' נתבאר שאפשר לקיים חתימת שני דיני הקיום ומהני, ולכן אם שני דיני הקיום כל אחד מעיד על כתב ידו, השטר מקום אע"פ שאין שני עדים על כל חתימה, כי אינם מעידים על חתימת ידם, אלא על קיום השטר, ולכן מצטרפת עדותם.

מן אם עד אחד מן השוק מעיד על חתימת שני עדי השטר, ודין אחד מעיד על חתימתו, מצטרפים, דאמאי דמסחיר סהרא כי על מה שמעיד העד מסחיר דיןא מעיד הדיין, כי כמו שהעד מעיד על אמיתות החתימות, גם הדיין נחשב שמעיד שחתמו לפניו או שהעידו לפניו שזו היא חתימת העדים, וממילא שניהם מעידים על אמיתות חתימות העדים. וכן הדין בשאין הדין עצמו מעיד על חתימתו, אלא ששנים מן השוק מעידים על הדין, דהשתא בלה סהדותא חד הוא כי כעת נחשב שכולו ענין עדות אחת, כי גם העדות על חתימת הדיין שקיים את השטר, נחשב שמעידים על אמיתות חתימות העדים².

יב מרחשון

יו עדי הקיום יכולים להיות קרובים לעדי השטר דאינם מעידים כלום לטובת או לרעת עדי השטר, רק על אמיתות חתימתם³. ולא עוד, אלא אפלו מת האב החתום בעוד הבן קטן, יכול אותו בן קטן להעיד

יג. דעת הרמ"א והסמ"ע דכתב הסופר הוי עדות. וחלקו עליהם הט"ז והש"ך וס"ל שרק חתימת הסופר הוי עדות, אבל כתיבתו לא מהני אפי' לגבות מבני חורין.
יד. הש"ך האריך להוכיח דגם אם שני עדים מעידים על חתימת עד אחד וחתימת דיין א' מצטרפים לקיים את השטר, אע"פ שיוצא שעל החתימה של העד השני יש רק חצי קיום, כיון שקיים שטרות דרבנן, הקילו בזה. והגר"א חולק עליו.
טו. ועין בהגר"א שכתב דאף אם שניהם קרובים לעדי השטר יכולים לקיים את השטר, עיי"ש טעמו, וכ"כ התומים בשם הש"ך והסמ"ע, אבל אסור שיהיו קרובים זה לזה וכדלקמן סוף סעיף יח.

על חתימת אביו אחר שנידיל, להצטרף עם אחר כֶּשֶׁר ולא אומרים שאין יכול להעיד על מה שראה בקטנותו שהיה אז פסול, כיון שהוא רק דרבנן. וכן יכול להעיד על כתב יד אחיו או על כתב יד רבו שראת בקטנותו. ויש אומרים דדוקא אלו כמו אביו אחיו ורבו שנגיל עמהם אפשר לסמוך על עדותו מה שראה בקטנותו, אבל על כתב יד אחר אינו נאמן להעיד בגדלו שהכיר אותו בקטנותו כיון שהיה קטן באותה שעה, אי אפשר לסמוך שבטוח שהוא מכיר שזו היא חתימתו.

יח צריך שלא יהיו עדי חקיום קרובים לדני קיום כי כל עדות צריך שיהיה אפשר להזימן, ואם הדיינים הם קרובים של העדים, הם לא יקבלו הזמה על קרוביהם, וממילא זה נחשב עדות שאי אפשר להזימה; ויש מבשירין כיון שסתם קיום אינו עדות שחתמו בפניהם, אלא על הכרת החתימות, ובוז לא שייך הזמה, לכן כשר אף באופן שהעידו שחתמו בפניהם. הגה: ועדי הקיום של חתימות העדים יכולין להיות קרובים לעדים המעידים על חתימת הדיינים שקימו השטר באופן שמקיימים ע"י עדות על חתימת הדיינים, ששקיימו את השטר שבא לפניהם עדות על חתימת העדים, ולכן לא איכפת לי שהם קרובים, כי כל אחד מעיד על דבר אחר (צ"ת יוסף). ועדי הקיום לא יהיו קרובים זה לזה כמו כל עדות שאסור שהעדים יהיו קרובים זה לזה (ר"ן סוף פ"ג דכמוצות).

יג מרחשון

יט עדי קיום הקרובים למלוה וללוה, פסולים כי הם באים להעיד לטובתם או לרעתם. ויש מי שמבשיר כיון שקיום שטרות דרבנן. ודיני קיום הקרובים למלוה וללוה, הקיום פסול דעת הש"ך והגר"א דזהו רק לפוסלין עידי קיום הקרובים למלוה והלוה, אבל לדעות המכשירין אף כאן כשר, [וא"כ הרמ"א סותם כהפוסלים וכן סתם בסעיף הבא]^{יז} (ר"נ פרק ז' דיני גזרות וריצ"ש סימן שפ"ז והרא"ש כלל ס' סימן ד' ונ"י פרק י"ג ומדכי פ"ג דכמוצות).

ב דינים החותמים לקיום השטר על פי מה שהעידו לפניהם על אמיתות החתימות, חותמים, אף על פי שלא קראוהו את השטר, כי הם לא מעידים על מה שכתוב בשטר. ודוקא מה שיש בגוף השטר אין צריכים לקרות, אבל מכל מקום צריכים הם לראות מי הם המלוה והלוה, כדי שיהמלוה והלוה לא יהיו קרובים לדינים שבאופן זה פסול וכמו שכתב הרמ"א בסעיף הקודם וגם לבדוק שהמלוה והלוה לא יהיו קרובים לעדים המעידים בפניהם דעדי הקיום אסור שיהיו קרובים למלוה וללוה לדעה ראשונה בשו"ע בסעיף הקודם (ר"ן סס). ויש אומרים שאין צריך לקרותו כלל דס"ל כדעה שניה בסעיף הקודם שעדי קיום קרובים למלוה וללוה כשרים. וכלבד שכתבו מי הם עדי הקיום, שאם יהיו פסולים למלוה וללוה, יכולים להכיר אחר כך הש"ך תמה על דברי הרמ"א, דלכאורה דקאי על הדיעה השניה של השו"ע, וא"כ אין צורך לכתוב שמותם, כיון שאפי' אם הם קרובים, כשר, אלא ודאי קאי על הדיעה הראשונה, ושם היה לו לכתוב דבריו, ולכתוב שהב"ד צריך לקרוא את שמותם, 'או' לכתוב שמותם (נמוקי יוסף נסח ריטב"א).

יד מרחשון

בא דינים שדנים על תנאים וענינים שבמלוה עצמה, צריך שיהיו רחוקים מעדי השטר כיון שתנאי המלוה קשורים גם לעדי השטר, וממילא הוא כמו בכל עדות שאסור שהעדים יהיו קרובים לדיינים, כי לא יקבלו עליהם הזמה".

בב דיני קיום, צריך שיהיו רחוקים מדינים שדנים על המלוה עצמה כיון שדיני המלוה דנים על פי דייני הקיום, ויש מבשרין דס"ל דדייני הקיום באים רק לקיים אמיתות החתימות ולא על עצם ההלוואה. והמכשירים הוא רק באופן שאין דייני הקיום צריכים לבוא להעיד על חתימתן אלא אחרים מעידין על חתימתן.

יז. והש"ך כתב שעיקר הטעם כיון שקרובים נחשבים כגוף אחד, הוי כעד נעשה דיין, שדן על פי עדות קרובו.

טו מרחשון

כג עדי תקיום שקיימוהו בב"ד אחד יבולים להיזות קרובים לדיני מלוה בב"ד אחר שבאים להגבות את החוב על פי שטר זה.

כד שלשה דינים שישבו לקום את השטר, שנים מהם מבירים חתימת ידי העדים ואחד הדין השלישי אינו מביר; עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם אע"פ שתמיד אין עד נעשה דיין, והכא שני הדינים הם גם עדים וגם דינים, מ"מ בקיום שטרות הקילו שעד נעשה דיין. עוד קולא הקילו כאן שתמיד צריך להעיד בפני ג', והכא הם מעידין רק בפני דיין א', והכא הקילו דהם עדים ודיינים יחד בזמן הגדתן, ונחשב כאילו העידו בפני ג', משחתמו אם השניים חתמו על הקיום קודם שהעידו בפני השלישי, אין מעידים בפניו וחותם כי צריך שלכל הפחות קודם חתימתן יהיו כל השלשה שווים בהכרת החתימות, וזה מה שמצרף אותם לב"ד אחד, משא"כ כשחתמו לפני שהשלישי שמע את עדותן, לא היה כאן צירוף של ג' דינים. ומתיר לשני הדיינים שמכירים החתימות לכתב תקיום בשטר קדם שיתקיים השטר קודם שהעידו בפני השלישי, משום שאין הכתיבה עקר אלא החתימה וכיון שחותרמין אחר שהעידו בפניו מהני. ויש חולקים כי מיחזי כשיקרא, כיון שכתבוהו בזמן שעדיין לא ראוי לחתימה.

טז מרחשון

כה אם באו עדים והעידו שבשעה שנתקיים בפניהם בקיום שטרות רגיל שצריך להעיד בפני כל הדיינים, והם מעידים שבזמן העדות הזו הדיינים לא היו פועמך אחד ביחד, אלא כל אחד קבל עדות בפני עצמו, הקיום פסול. וכשאין כזו עדות לפנינו, אלא הדיינים אומרים זאת, אין הדינים עצמן נאמנים לומר שלא היו ביחד ושעשו שלא פדין ולפסול את הקיום, דאחרי שחתמו על הקיום שוב אין נאמנים לפסול חתימתן (משנזכר רמז"ן סימן נ"ה). ויש מי שמכשיר דס"ל שאין צורך להעיד בפני כל הג' דינים יחד, רק צריך לחתום אחרי שכל הדיינים יודעים מאמיתות החתימות, ומה שפסול בסעיף הקודם, הוא רק משום שחתמו לפני שכל הג' דינים הכירו את החתימות.

כו שלשה שישבו לקום את השטר, ובאו שני עדים וערערו על אחד מהן מהדיינים שהוא גזלן ופסול לדון וכיוצא בו שאר פסולין

השייכים בדיין, ובכאז שנים אחרים"י והעידו שחזר בתשובה ואין זה תרי נגד תרי, דאינו סותרים עדות הראשונים, רק אומרים שחזר בתשובה, אבל אם מעידין שלא גזל, לא מהני דהוי תרי ותרי ופסול מספק, אם עד שלא חתמו העידו שחזר בתשובה וכשר לדון, הרי זה חותם עמהם, שהרי שלשה דיינים כשרים, כבר היו בשעת החתימות, דאע"ג שבשעה שהעידו שהוא פסול, התבטלה ישיבתם יחד, מ"מ אחר שנתברר שהוא כשר, שוב חוזר ומתכשר ישיבתם, ויכולים לחתום יחד ואם אחר שחתמו העידו עליו שחזר בתשובה, אינו חותם עמהם, שהרי הוא כמי שאינו בעת חתימת השנים כי בשעה שחתמו כבר נתבטלה ישיבתם יחד מחמת הערעור, ואחר שחזר ונתכשר צריכים לחזור ולהתכנס יחד ולקבל עדות ולכתוב קיום ולחתום מחדש"י.

יו מרחשון

בו פמה דברים אמורים, בפערערו עליו בעברה שודאי היה זמן שהיה פסול, רק העידו שחזר בתשובה וחזר ונתכשר, לכן כיון שחתמו קודם שחזרו והכשירוהו, נחשב שחתמו בפסול. אבל אם ערערו עליו בפגם משפחה, כגון שאמרו 'אמו לא נשתחררה, ועבד הוא'; או 'לא נתגירה, וגוי הוא', ונודע אחר שחתמו השנים שאין במשפחתו פגם ושהוא כשר, הרי זה חותם עמהם, שזה גלוי דבר הוא שהיה מקדם כי התברר למפרע שמעולם לא היה בו שום פסול, וכל הערעור בטעות יסודו, ולכן לא מתבטל כיוסם יחד, ויכול לחתום אחרי שהם כבר חתמו.

כח כתבו קיום ונמצא אחד מדיני קיום פסול, יחתבו אותו קיום וכאילו השטר לא מקויים, והשטר נשאר ככשרותו וצריכים לקיימו מחדש, וקמ"ל שהקיום הראשון לא פסל את השטר.

יח. והוא הדין ששני דיינים יכולים להעיד על כשרות הדיין השלישי שמערערין על כשרותו, דכל זמן שלא חתמו, לכו"ע לא נחשבים נוגעים.
יט. והש"ך פוסק כרש"י שרק הדיינים אסורים להעיד משום נגיעה, אבל אחרים מעידים על כשרותו וחותם, כי נתברר למפרע שהיה כשר ולא נתבטל ישיבתם.
כ. לכאורה קשה איך יכול להתברר שאין בו פגם, הרי גם אם יבואו שניים ויכחישוהו הוי תרי ותרי, וכתב הש"ך לתרץ בדבדבר העשוי להתגלות לכל העולם [אם השתחררה או לא], לא אמרינן בזה תרי ותרי.

יח מרחשון

כמ' שְׁלֹשָׁה שָׁעֵשְׁבוּ לָקִיָּם אֶת הַשְּׁמֶר, ולא הספיקו לחתום וּמַת אֶחָד מֵהֶם או שאינו נמצא כאן, ורוצים לחתום רק שני דינים מתוך השלשה שקיבלו את עידי הקיום, צָרִיכִין לְכַתֵּב בנוסח הקיום 'בְּמוֹתָב תִּלְתָּא תוּיָנא וְיָחַד לִיתוּהִי' במושב של שלשה היינו ואחד איננו, בְּדִי שְׁלֹא יֵאמָר הַרְוֵאָה מתוך שיראה שחתומים רק שניים, יאמר בֵּית דִּין שָׁל שְׁנַיִם קִימוּהוּ. וְאִפְּלוּ הָיָה כְּתוּב בּו' 'בְּבֵית דִּין' וא"כ מוכח שהיה מושב ב"ד ולא שניים, מ"מ יֵאמָר שְׁמָא דְּמו' שְׁשָׁנִים בֵּית דִּין הֵם ובאמת היה רק שניים, לכן צריך לכתוב שהיו כאן שלשה, ומה שצריך לכתוב 'יָחַד לִיתוּהִי' כדי שלא יאמר הוואה שהדיין השלישי היה קרוב או פסול ולכן חשש לחתום את שמו. וְאִם יֵשׁ בּו' מְשַׁמְעוֹת שְׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה כגון שכתבו בתוך הנוסח 'ואמר לנו פלוני הדיין', דמוכח שהיה כאן דיין נוסף, אִינּוּ צָרִיךְ לכתוב 'במושב תלתא הוינא וְיָחַד לִיתוּהִי', כשידוע שדיין זה כשר. וְיֵשׁ אֲזַמְרִים שְׁאִם לֹא כְּתָבוּ וְיָחַד לִיתוּהִי, בְּשֵׁר בדיעבד, אבל לכתחילה גם הם מודים שיש לכותבו מחשש הנ"ל. וּמִכָּל מְקוֹם לְבָלִי עֲלֵמָא אִם כְּתָב 'בִּי דִּינָא' וגם 'בְּמוֹתָב תִּלְתָּא', תו' שוב לֹא צָרִיךְ לכתוב 'יָחַד לִיתוּהִי', כי סתם ב"ד הם כשרים, ואין לחשוש שמא השלישי קרוב או פסול, וְיָחַד תְּמִים שְׁנַיִם מֵהֶם, וְדִי'. הֵגֵה: וְאִם כָּל הַשְּׁלֹשָׁה חֲתוּמִים, אִין צָרִיךְ לְכַתֵּב בְּמוֹתָב תִּלְתָּא תוּיָנא כי מתוך החתימות מוכח שישבו שלשה לקיימו (נמוקי יוסף פרק ג"פ וריצ"ט סימן תי"ג ושי"ח ורש"א סימן אלף קנ"ג ור"ן פ"ב דכמוצות). וְאִפְּלוּ אִין כְּתוּב בּו' רַק שְׁטָר זֶה נִתְקַים כְּרָאִי וְחֲתָמוּ שְׁלֹשָׁה, דִּי בְּכַף (תשובת רמב"ן סימן ז"א).

ל' אִפְּלוּ בְּשְׁלֹא מַת אֶחָד מֵהֶם אלא אחד מהדיינים אינו לפנינו, אבל היה בזמן שמיעת עידי הקיום, נִזְהָגִין לְכַתֵּב 'יָחַד לִיתוּהִי'. בְּדִי לְהַקְלֵ מַעֲלִיָּהֶם, שְׁלֹא יִחְתְּמוּ בּו' אֶלָּא שְׁנַיִם ולא יצטרכו לחזר אחריו כדי שיחתום. הֵגֵה: אִם כְּתָב בְּהִנָּפֵק בנוסח קיום השטר [ונקרא 'הנפק', כי תרגום של 'יצא' הוא 'נפק', והיינו שיצא השטר מב"ד מקויים] 'בְּמוֹתָב תִּלְתָּא' וכו', וְחֲתוּמִים בּו' שְׁלֹשָׁה, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוב או פָּסול, יֵשׁ אומר דְּכָשֵׁר, דְּתֵלִין דְּשְׁלֹשָׁה אֲחֵרִים יֵשְׁבוּ, וְלֹא חֲתָמוּ מֵהֶן רַק שְׁנַיִם, וְהַשְּׁלִישִׁי הַקָּרוב או הַפָּסול חֲתָם אַחֵר בָּךְ (ריצ"ט סימן תי"ג), כְּמוֹ

שנכתבאר לעיל סימן מ"ה סעיף י"ב לענין שאר שטרות שם נתבאר שרק אם הקרוב חתום בתחילה, אומרים שהעדים השאירו מקום פנוי שעד חשוב יחתום שם, ובא הקרוב וחתם מעצמו, אבל אם חתום אח"כ או בסוף, אין תולים שחתם מעצמו, ופסול. ויש אומרים דפסול הקיום, אבל השטר נשאר בכשרותו ויש לקיימו שוב (הרא"ש כלל ס' סימן ד'). קיום שכתבו 'אנחנו סהדי', כשר אע"פ שכתוב בלשון עדות, ואנו צריכים קיום של ב"ד, דהואיל וחתומים שלשה, אנו רואין שהיו בית דין ומה שכתבו בלשון 'סהדי', הוא לא דוקא, והש"ך כתב דצ"ע לדינא כיון דכתבו 'סהדי' (ריב"ש סימן שפ"צ).

יט מרחשון

לא קיום בית דין צריך שיהיה כתוב סמוך לכתב ידי העדים ולא ישאר רווח ריק בין העדים לקיום וכדלהלן, או שיכתבו את הקיום סמוך לצד השטר היינו על שולי השטר מהצד לאורכו [ויכתבו בקיום שהוא נכתב על הגליון], או מאחוריו של השטר כנגד הכתב ולא כנגד הגליון. ולכן אם הנגר קצר למטה ואין מקום לכתוב את הקיום, יכתב הקיום מן הצד בגליון השטר או מאחוריו כנגד הכתב (רמב"ם והמגיד פכ"ז מהל' מלוה). ואם היה בין הקיום והשטר רוח שטה שורה אחת ושני אותיות שבין שתי השורות, פסול הקיום לבדו, כי חוששים שמא יחתף השטר שנתקבם וישאר ריק השיטה עם שני האותיות, שתחתיהם חתומים ג' הדיינים ויוזף באותה שיטה שטר ושני עדים כי נתבאר לעיל סימן מ"ה סעיף י' ששטר שהוא ועדיו בשיטה אחת כשר, וע"י הזיוף יהיה לו שטר עם עדים וקיום על עדים אלו ונמצא הקיום על שטר מזוהר וכיון שיוכל לזייף ולא יהיה ניכר הזיוף, כל הקיום נפסל מחמת כך.

לב (לשון רמב"ם שם דין ז' עיין ש"ך ס"ק פ"ז פ"ח) תרחיק הקיום מהשטר שטה או שני שטין או יותר, וכדי שלא יהיה חשש זיוף מלא כל הרוח שרימות נקודות של דיו, כשר, שחרי אינו יכול לזיף; ואין חוששין לבית דין שקימו קיום על השרימות שמא הב"ד

כא. וישאר רווח בין הנקודות, ולא ימלא את הכל בדיו, כי באופן זה חוששין שהיה כתוב שם שטר אחר, ומילא עליו דיו, וכתב שטר אחר מלמעלה, והש"ך חולק.

רק קיים את השריטות עצמם ולא את השטר שכתוב למעלה מן השריטות, ואת השטר הוסיף מעצמו, דאין מצוי שב"ד מקיימים אלא על גופו של שטר. ויש אומרים שחוששין לכהן וש"ך הכריע כדיעה ראשונה. ואם יש שריטות בין הקיום לחתימת הדיינים, לכו"ע פסול.

כ' מרחשון

לג שטר הפא לפנינו כשהוא כתוב הוא ועדיו על המחק נייר שנמחק הכתוב בו, והשטר והעדים נכתבו על המקום המחוק, וחקים של הב"ד, נכתב מלמטה על הניר שמתחת למחק, ונתבאר לעיל סעיף ו' ששטר שנתקיים ע"י ב"ד, אפשר לקיימו ע"י קיום חתימות העדים של השטר, או ע"י קיום חתימות דייני הקיום, אבל באופן שלפנינו אין מקימים אותו מדיני הקיום, אלא מעדים של מעלה, כי חוששין שפא חקים היה רחוק מהשטר הרבה היינו שהיה כתוב שם שטר אחר מלמעלה, והיה רווח בין השטר לקיום, ולכן היה תרוח מלא שריטות של דיו כמו שנתבאר בסעיף הקודם שאם נשאר רווח, יש למלאותו בשריטות של דיו, וחתך גוף השטר שהיה למעלה, ומחק את השריטות, וכתב וזיף את השטר ועדיו על המחק ולכן השטר נמצא על המחק והקיום על הנייר, ולכן אי אפשר לקיים את השטר על פי דייני הקיום, אלא רק על פי העדים החתומים. ויש מבשרין לקימו מדיני הקיום דס"ל שב"ד לא חותמים כשיש שריטות דיו מעל הקיום, כדי שלא יאמרו שבאו לקיים את השריטות וכדלעיל סעיף ל"ב, וא"כ אם יש קיום לפנינו בהכרח שאין לחוש שקודם לכן היה כאן שריטות דיו ומחקם, ובהכרח שהקיום הולך על השטר הכתוב לפנינו.²

לד חתם בשטר קדם שנעשה גולן היינו שהזמן הכתוב בשטר הוא לפני שנעשה גולן, ונעשה גולן ופסול לעדות, הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו כי כעת הוא פסול לעדות, אבל אם אחרים מעידים שמכירים חתימתו וראו חתימתו שבשטר זה קדם שנעשה גולן, בשר כיון שהיה כשר בזמן חתימתו. אבל אם לא ראוהו את השטר חתום עד אחר

כב. ועי' בסמ"ע שהקשה אמאי לא חוששין שהיה כתוב שטר אחר שעליו קאי הקיום, ומחקו וכתב במקומו שטר אחר, ועיי"ש מה שתירץ בזה, והש"ך תירץ שלעולם לא חוששין שאדם ימחק שטר אמיתי כדי לעשות שטר מזויף, שמה ב"ד יכירו בזיוף ויפסלו את השטר ויפסיד לגמרי.

שְׁנַעֲשֶׂה גִזְלֵן, לֹא מוֹעִיל עֲדוּתָם לְקִיּוֹם חֲתִימָתוֹ, דְּאִכָּא לְמִיחָשׁ שְׂמָא
עָתִידָא וְיָאֵר אֶת הַשְּׁטֵר עִם זְמַן שֶׁהוּא קוֹדֵם שֶׁנִּפְסַל לְעֲדוּת וְחֲתָם וּבִאֲמַת כָּל
הַשְּׁטֵר מִזְוִיף, וְלִכֵּן רַק אִם הָעֵדִים רָאוּ אֶת הַשְּׁטֵר בְּעוֹלָם לִפְנֵי שְׁנַעֲשֶׂה גִזְלֵן,
יְכוּלִים לְקִיּוּמוֹ. הַגֵּה: (נִלְמַד מֵהַדִּין שֶׁלֹּא"ו) וְאִם אֵין עֲדִים הַמְּכִירִין חֲתִימָתוֹ
הֵינּוּ שֵׁשׁ עֵדִים שֶׁרָאוּ שְׁטֵר זֶה קוֹדֵם שְׁנַעֲשֶׂה גִזְלֵן וּבִדְאִי הוּא לֹא זִיפּו
כַּעַת, רַק אֵינֶם מְכִירִים חֲתִימָתוֹ כְּדִי לְקִיּוּמוֹ, הַגִּזְלָן כּוֹתֵב חֲתִימָתוֹ עַל גְּבִי
חֶרֶס וְזוֹרְקוֹ לִפְנֵי הַב"ד, וּמִקְדָּמִין מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל סְעִיף י"ג.
וְהוּא הַדִּין אִם נִשְׁתַּמֵּד לְאַחֵר הַחֲתִימָה, דִּינֵוּ כְּנַעֲשֶׂה גִזְלָן כִּי מִשּׁוּמַד פִּסּוּל
לְעֲדוּת (צִיט יוֹסֵף צֶשׁ רִיטצ"א).

כא מרחשון

לֹא חֲתָם בְּשְׁטֵר עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה חֲתָנוּ שֶׁל הַלוּהָ אוֹ שֶׁל הַמְלוּהָ, וְנַעֲשֶׂה
חֲתָנוּ וְקָרֹב פִּסּוּל לְעֲדוּת, הוּא אֵינּוּ יָכוֹל לְהַעֲדִיר עַל כְּתָב יָדוֹ,
אֲבָל אַחֲרִים מְעִידִים שְׂמִכְרִים חֲתִימָתוֹ, וּבִאֻפֵּן זֶה שֶׁפִּסּוּל מִחֲמַת
קוֹרְבָה וְלֹא מִחֲמַת עֵבִירָה אֲפִלּוּ לֹא רָאוּהוּ הָעֵדִים אֶת הַשְּׁטֵר עַד שְׁנַעֲשֶׂה
חֲתָנוּ מֵהֵנִי הִכְרַת חֲתִימָתוֹ, כִּי פִסּוּל קוֹרְבָה אֵינוֹ מַחֲשֵׁשׁ שִׁמְשֵׁק, אֲלֵא גְזִירַת
הַכְּתוּב, וְאֵין חֲשֵׁשׁ שְׁזִיף אֶת הַשְּׁטֵר, וְעֵדִים חֲתוּמִים נִחְשָׁב מִדְּאֻרִּיתָא כְּמוֹ
שֶׁכָּבֵר נִחְקָרָה עֲדוּתָם בְּב"ד, וְא"כ כָּבֵר נִחְקָרָה עֲדוּתוֹ בִּזְמַן חֲתִימָתוֹ כְּשֶׁהִיא כָּשֶׁר.
וְיֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, דְּהֵינּוּ דְּוָקָא בְּשֶׁהֲשֵׁטֵר יוֹצֵא מִתַּחַת יָד אַחֵר, אֲבָל
אִם יוֹצֵא מִתַּחַת יָד הָעֵדִים, לֹא כִּי ס"ל לְשִׁטָּה זֶה שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא יֵצֵא
הַשְּׁטֵר מִתַּחַת יָדוֹ, עֲדִין לֹא אוֹמְרִים שֶׁנִּחְשָׁב כִּנְחָקָרָה עֲדוּתָם.

לֹא חֲתָם בְּשִׁטָּה בְּרִיא וְנִשְׁתַּמֵּק, הוּא אֵינּוּ יָכוֹל לְהַעֲדִיר עַל כְּתָב
יָדוֹ כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר, וְאִי אֲפֻשֶׁר לְהַעֲדִיר בְּכַתֵּב, ד'מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי
כַּתְּבָם, אֲבָל אַחֲרִים מְעִידִים עָלָה עַל חֲתִימָתוֹ, כִּי הוּא עַד כָּשֶׁר וְאֵינוֹ
חֲשׂוֹד לְזִיזִיף.

כב מרחשון

לֹא שְׁנִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר, וְיָמָיו וְזֻקְוִים לְעֵדִים אַחֲרִים שִׁבּוּאוּ
לְקִיּוֹם אֶת הַחֲתִימוֹת, וְאֵין כְּתָב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר אֵין לִפְנֵינוּ

אפשרות קיום ע"י שטר מקויים, או ע"י עדים שמכירים חתימתם, ו**באז שנים**
ואמר אמנם **כתב ידם** הוא ובוה מקיימים חתימתו, **אבל קמנים היו,**
או פסולין, הרי אלו השניים נאמנים וקורעין השטר אע"פ שלכאורה
זה כמו תרי ותרי, כי העדים החתומים בחזקת כשרים והשניים אומרים שהם
פסולים, וא"כ היה צריך להישאר כספק ולא לקרוע את השטר, מ"מ כיון שכל
קיום השטר הוא רק על פיהם, הפה שאמר שהשטר כשר, הוא אמר שהעדים
פסולים ונאמנים במגו שהיו יכולים לשתוק, ולכן קורעים את השטר, **אלא אם**
בן מען התובע שלא יקרעו את השטר אלא נקבע לו זמן ל' יום, כדי
שבנתיים יביא עדים אחרים ל**קנים השטר. ואם יש עדים** אחרים שאומרים
שהוא כתב ידם, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר
שקרא עליו ערער והחזק בבית דין וכמו שנתבאר לעיל סעיף ז' שזה
אחד מאפשרויות של קיום השטר, לכן כיון שיש עדים שמקיימים חתימתו, הוי
כאומרים שהם כשרים, וא"כ הוי כתרי ותרי אם העדים החתומים פסולים, ולכן
מספק **אין קורעין אותו. ויש מי שאומר, שאין צריך** שהשטר שמכוחו
מקיימים את השטר שלפנינו יהיה שטר **שקרא עליו ערער** והוחזק בב"ד
לכשר, **דבהחזק בבית דין לכשר ע"י שקיימוהו סני, אפלו לא קרא**
[עליו] ערער. הגה: **וכל זה שקבר מתו העדים ואין שום נפקא מינה היום**
אם הם כשרים לעדות, וכל הדיון רק אם השטר כשר, ולכן נחשב כתרי
ותרי, אבל אם העדים עדין חיים, ושני עדים אחרים באים לפסלן ואמר
שפסולין הם, גם השטר נפסל, אף על פי שקכתב ידם יוצא ממקום אחר
כי העדים החתומים לא עדיפים מאם היו עומדים ממש לפנינו ואומרים על
עצמם שהם כשרים, ועדים אחרים באים לפוסלם, דודאי נאמנים הפוסלים
ולא נחשב תרי ותרי, כי הם בעלי דבר, ואין נאמנים להעיד על עצמן (ר"ן
נכמוזות). **ויש חולקין ומכשירין השטר דס"ל דכיון שמעידים שלא בפניהם,**
אין הב"ד מקבלים עדותם לפסול את העדים, והוי כמו תרי ותרי ולא קורעים
את השטר^כ (טור נסס אלזי הרא"ש). והא דכתב השו"ע דאין נאמנים

אם אלם כשר לחתום כעד. ובקצוה"ח כתב שהוא פסול לכו"ע כמו סומא, והסכים
עמו הנתיבות. אבל בספרו תורת גיטין סי' קכ"א סק"ה מכשיר להלכה לאלם
לחתום בגט.
כד. אבל אם העדים לפנינו, לכו"ע נפסלו העדים והשטר בטל. והש"ך מכריע

לפסול את השטר באופן שכתב ידם יוצא ממקום אחר, לא למהרי שטר
מעליא לא שהשטר כשר לגמרי לגבות בו, אלא ד אין קורעים אותו, ואי
תפס מטלטלין, לא מפקין מנה לא מוציאים ממנו (טור נסס רס"י
והרא"ש). עדים שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, ובאו בעצמם לקיים
חתימתן ואמרו כתב ידינו הוא זה, ואומרים כתוב ידי דבור
אנוסים היינו מחמת נפשות שאנסו אותם לחתום בשקר ואם לא יהרגו
אותם, או קטנים היינו ופסולים לעדות, או פסולי עדות היינו מחמת
קרבה ונתרחקנו היינו שבזמן חתימתם היו קרובים ופסולים לעדות^כ, אבל
היום כבר כשרים להעיד כי כבר נתרחקו מקורבתם, או שאומרים שהמוכר
מסר מודעא בפנינו שאמר בפניהם לפני כתיבת השטר שאונסים אותו
לכתוב שטר זה שלא ברצונו, וממילא השטר פסול, או שאומרים תנאי היה
בדבר במעשה זה ולא ראינו שנתקבם התנאי^כ וממילא מתבטלת
המכירה, אע"פ שאין עדים נאמנים לגרום לפסול חתימת עצמם, דכיון שהגיד
שוב אין חזרו ומגיד, מ"מ כיון שכל הקיום של השטר הוא רק על פי עצמם
הרי אלו נאמנים לפסול את השטר. ואפלו עד אחד אומר לא היה
תנאי לא ידוע לי שהיה תנאי, ועד אחד אומר היה תנאי ולא נתקבם,
נאמן לפסול חתימת עצמו, כי לדבריו השטר פסול כי לא התקיים התנאי,
ואין כאן אלא שטר עם עד אחד שאמר שלא היה תנאי, ושטר עם עד
אחד לא נחשב שטר. ואם כתיב בשטר ואנן סהדי מסהדינן דלא הוי
שיור בשטר^א אנו העדים מעידים שלא היה שום שיור בשטר, דהיינו שום

שאפי' מתו העדים, יכולים לפוסלם בגזלות ולפסול השטר, כיון שבמזמן הקילו
חכמים לקבל עדות שלא בפניו במקום פסידא, וממילא גם העדים נפסלים.
כה. אע"פ שהיה אסור להם לחתום על השטר כי הם קרובים, וא"כ לכאורה נחשב
שאומרים על עצמם שעשו מעשה עוולה, ואין אדם משים עצמו רשע וכמו
שיתבאר בהמשך הסעיף, מ"מ כיון שעצם המעשה של ההלוואה או המכירה נכון,
לא נחשב משים עצמו רשע [סמ"ע].

כו. דוקא בתנאי שהוא בקום ועשה, על בעל השטר להוכיח שהתנאי קויים, אבל
בתנאי שהוא בשב ואל תעשה, דהיינו שרק אם יעשה מעשה מסויים יתבטל
השטר, מסתמא אמרינן שהשטר לא התבטל אא"כ יוכיח הנתבע שבעל השטר
עבר על התנאי [ש"ך]. וכל זה בתנאי דלהבא, אבל בתנאי דלשעבר בכל אופן
עליו להוכיח שהתנאי קויים [נתיבות]

דבר או תנאי נוסף מלבד מה שכתוב בשטר, אינן יכולין לומר תנאי היה בדבר, דאין חזקין ומגידין כי אע"פ שיש להם מגו שיכלו לשתוק ולא לקיים, מ"מ אי אפשר להאמין להם שהיה תנאי, כי בשטר עצמו כתוב להיפך ונחשב לחוזר ומגיד. מיהו, אם אומרים ומסבירים שמה שכתוב שלא היה בו שיעור, לא נאמר לבטל התנאי אין הכוונה לשלול שלא היו בו תנאים, רק בא לומר שלא היה שיעור בגוף המקד שהמוכר לא שייר לעצמו כלום, נאמנין כיון שיש להם מגו שיכלו לשתוק, נאמנים לפרש כוונת השטר באופן שע"ז לא יחשבו כחוזרין ומגידין (טור שס). וכן יכולים לפרש דברי השטר בכל דבר שאינן סותרין דבריהם (נמוקי יוסף ודרכי משפ). כל מה שאמרנו שהם נאמנים באופן שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, הוא רק באופן שגם אם נאמין להם לפסול את השטר, לא יוצא מכך שעברו עבירה, דמותר לחתום על שטר מחמת אונס נפשות או על שטר עם תנאי, אבל אם אמרו שהיו אנוסין מחמת מומין שאיימו עליהם שאם לא יחתמו בשקר על השטר, יפסידו להם ממונ, שאסור להם לחתום מחמת איום כזה, כי צריכים להפסיד ממונ ולא לחתום בשקר, או אומרים שזה היה שטר אמנה היינו שבאמת לא הלואה לו כלום רק נתן לו את השטר כי האמין לו שלא יתבענו אם לבסוף לא יהיה הלוואה, ואסור לעדים לחתום על שטר כזה, או שאומרים שהיו פסולים בעברה מחמת עבירה הפוסלתם לעדות, ואין אדם משים עצמו רשע, וגם כי אסור לעדים כאלו לחתום על שטר, כי פסולים מחמת חשש שמשקרים, אינם נאמנים כיון שבאופנים אלו זה עבירה לחתום, ואין אדם נאמן אפי' במגו לומר על עצמו שעשה מעשה רשע. ואפלו אמרו שאחר כך עשו תשובה מ"מ אומרים שעשו מעשה שיש בו עבירה ואין נאמנים על כך. ואף על פי שאינם נאמנים לבטל השטר והשטר כשר ע"י שקיימו חתימתם, והמלוה גובה בו, מכל מקום לנבי דידהו עצמם נאמנים, וכיון שמודים שהשטר פסול, ולדבריהם אין הלואה חייב לשלם למלוה כלום, וא"כ יש כאן הודאת בעל דין שגרמו ללוה הפסד, ולכן חייבים לשלם ללוה ההפסד שפא לו מבח חתימתם. ואם אומרים שבשעה שחתמו לא ידעו שהיה אמנה, ואחר כך נתברר להם שהיה אמנה, נאמנים כי לפי דבריהם לא עשו שום איסור בחתימתם, וממילא נאמנים במגו. ואם פתב ידם יוצא מקום אחר, או שיש עדים שזה פתב ידם

וא"כ אין כאן שום מגו, אע"פ שעל פי דבריהם השטר פסול, מ"מ אין נאמנים בשום דבר שיאמרו לכתוב השטר היינו לומר אנוסים מחמת נפשות, קטנים או פסולים מחמת קורבה היינו², דכיון שהשטר מקוים ע"י אחרים נחשב כנחקרה עדותן בב"ד ואין בכוחם לפסול את השטר, חוץ מלומר בפנינו מסר מודעא כי מותר לכתוב שטר מכר אפי' שנמסר עליו מודעה, כי אפי' יבטל את המכר מחמת המודעה, יצטרך להחזיר את דמי המכירה מחמת השטר, וממילא לא נחשב שעדותן על המודעה מבטלת את השטר. [אולם כתב הש"ך דדעת רוב הראשונים דגם ע"ז אין נאמנים לגרום לפסול את השטר].

לח עדים החתומים על השטר, שאמרו שחלוף היה קטן באותה שעה, אינם נאמנים כיון שאסור לחתום על שטר כזה, וממילא כשאומרים שעשו כן עושים עצמם לרשעים, ואין אדם נאמן לעשות את עצמו רשע. הגם: יש אומרים הא דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן ואינן יכולין לחזור מעדותן דנחשב חוזר ומגיד, דוקא שנים, אבל עד אחד החתום בשטר, יכול לחזור בו כי ב"ד לא חוקרים עד אחד³ (ריצ"ט סימן קכ"ו).

כו. ולענין אם נאמנים לומר שהיה תנאי בשטר, האריכו בסמ"ע ובש"ך שיש בזה מחלוקת ראשונים, עיי"ש טעמם. והנתיבות כתב שאם מעידים שצויה לכתוב שטר על תנאי, ודאי נאמנים.

כז. והש"ך חולק דגם בעד א' בשטר אומרים דנחשב כנחקרה עדותו. ובנתיבות מחלק דאם עדיין לא נראה השטר לפני ב"ד, לא נחשב כנחקרה משעת חתימתו, אבל אם כבר נראה לפני ב"ד, ה"ז נחשב כנחקרה, ושוב א"י לחזור בו מעדותו.

סימן מז

מי שטען אמנה הוא או פרוע

ובו ב' סעיפים

כג מרחשון

א מלֵוֶה שֶׁאָמַר עַל שְׁטַר שֶׁכָּתוּב שֶׁהוּא אִמְנָה שֶׁהלוּה נָתַן לוֹ אֶת הַשְּׁטַר
עַל דַּעַת שִׁילוּוֹנוֹ וּלְבִסּוּף לֹא נָתַן לוֹ כֶּסֶף אוֹ שֶׁאָמַר שֶׁהַשְּׁטַר שֶׁכָּתוּב כִּכֵּר
פְּרוּעַ וּמִמִּילָא אֵין הִלוּה חַיִּיב לוֹ כְּלוּם, אִם הוּא הַמְלוּה חַיִּיב לְאַחֲרִים
וְאֵין לוֹ מִמֶּה לְפָרַע לָהֶם חֻבּוֹתֵיכֶם, אֲלֵא מִזֶּה הַשְּׁטַר, וְכָתוּב בּוֹ
נֶאֱמָנוֹת שֶׁהִלוּה מֵאִמְנֵי כְּשִׁיאָמַר שֶׁלֹּא פָּרַע וַיֻּכַּל לִגְבוֹת בְּלִי שְׁבוּעָה^ל, וְהַחֲזֹק
הַשְּׁטַר בְּבִית דִּין שֶׁרָאוּ אֶת הַשְּׁטַר בִּידוֹ לִפְנֵי שֶׁאָמַר שֶׁזֶה פְּרוּעַ, אֲבָל אִם
תּוֹךְ כְּדִי דִּיבּוֹר לִרְאִייתָם אָמַר מִיד שֶׁהַשְּׁטַר פְּרוּעַ, נֶאֱמַן בְּמִגּוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה מֵרָאָה
לָהֶם אֶת הַשְּׁטַר אוֹ שֶׁהוּא בְּיַד שְׁלִישׁ שֶׁאֵין לוֹ מִגּוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה מֵרָאָה אֶת
הַשְּׁטַר בְּב"ד, דֹּאֵין זֶה תִּלּוּי בּוֹ, אֵינּוּ נֶאֱמָן כִּיּוֹן שֶׁמִּכָּח שִׁיעֲבוּדָא דְרַבִּי נָתַן,
נִחְשָׁב שֶׁהִלוּה שְׁלוֹ מִשְׁוֹעֵבֵד לְבַעֲלֵי חֻבּוֹת שְׁלוֹ, מִמִּילָא אֵין בְּכוּחוֹ לְהַפְקִיעַ
שִׁיעֲבוֹד שֶׁל מְלוּה זֶה ע"י הוֹדָאתוֹ. וְאֶפְלֹ אִם לֹא נִזְדַּע בְּשַׁעַת הוֹדָאתוֹ
שֶׁהוּא חַיִּיב לְאַחֲרִים, וְנִזְדַּע אַחֵר בָּהּ, אֵינּוּ נֶאֱמָן, כִּיּוֹן שֶׁהוּא בָּא
לְחֻבּ לְאַחֲרִים; אֶפְלֹ אִם מִפְּסִיד נִם לְעִצְמוֹ בְּהוֹדָא זֶה, כְּגִוֹן
שֶׁהַשְּׁטַר הוּא מִמָּאֲתִים, וְאֵינּוּ חַיִּיב לְאַחֲרִים אֲלֵא מִנָּה וּא"כ ע"י
הוֹדָאתוֹ מִפְּסִיד מִנָּה לְאַחֲרִים וּמִנָּה לְעִצְמוֹ, מ"מ אֵינּוּ נֶאֱמָן עַל הַחֲלָק שֶׁל

כט. דאם יש לו אין יכולים לגבות מלוה זה כמו לענין משועבדים שאין גובים
מלקוחות כשיש בני חורין לגבות מהם, והכא נחשב כמשועבדים, כיון שלדברי
המלוה אין חיוב על הלוה לשלם, וא"כ נחשב שיש לו פסידא אם לא נאמין
למלוה, ולכן רק כשאין להם מהיכן לגבות אין המלוה נאמן.
ל. אבל כשאין כתוב בו נאמנות, כיון שאם הלוה טוען שהוא פרוע, צריך המלוה
להישבע שלא נפרע, וכאן הרי אין יכול להישבע כי הוא מודה שהשטר פרוע,
ממילא אי אפשר לגבות בשטר זה. והש"ך חולק, דכמו שאין נאמן לומר פרוע כי
הלוה משועבד לבעלי חובותיו של המלוה מדין שיעבודא דרבי נתן, ה"ה דאינו
יכול לומר שאינו רוצה להישבע והשטר בתוקפו.

האחרים. ואם אחר שאמר שטר אמנה הוא ופסקנו שאינו נאמן, פירע מממון אחר לבעל חובו וכן לגבות עם השטר שאמר קודם לכן שהוא אמנה, בא כעת לגבות בו מהלוח, רואים, אם בשבעל חובו כן לגבות מזה השטר אמר שטר אמנה הוא, אז ודאי לא היתה פונתו לפסול באמת את השטר אלא התכוון רק לדחות בעל חובו, ולכן השטר נשאר בכשרותו וחזיר וגובה חובו. אבל אם בלא תביעת בעל חובו (טור) הודה מעצמו ששטר אמנה הוא, אינו חזיר וגובה בו דאע"פ שלא היה נאמן לפסול את השטר, היינו רק מה שנוגע לאחרים, אבל כלפי עצמו הודאת בעל דין כמאה עדים, והוא הודה שהשטר אמנה.

ב סעיף זה מדובר באופן שאין המלוה גורם הפסד לאף אחד בהודאתו, ולכן אם אמר המלוה, זה השטר שכתוב בו אלף דינר אמנת הוא שחלוה צוה לעדים לכתב בשטר אלף דינר והוא האמין כי שלא אתבע ממנו כי אם חמש מאות דינרים כי כך היה ההלוואה, פשר כי רק העדים לא נאמנים לומר שהיה כך כמו שנתבאר לעיל סימן מז סעיף ל"ז, כי אסור להם לחתום על שטר כזה, אבל המלוה נאמן לומר כך בהודאת בעל דין כמאה עדים, והשטר כשר כי העדים חתמו על מה שצוה להם לחתום. אבל אם אומר שמעו העדים בשבתנו אלף דינרים, הרי השטר בחרם כי השטר נכתב בטעות ואינו שטר, וממילא הוא רק מלוה על פה, ואף על פי שיש נאמנות בשטר שהלוה כתב שהמלוה יוכל לגבות בשטר זה בלי שבועה, מ"מ כיון שהמלוה הודה שהשטר פסול, מתבטלת גם הנאמנות, ונשבע הלוח הסת שפרע, כמו שנשבע במלוה על פה כשטוען שפרע, ונפטר. ואם אומר על שטר שקידו כשבאים לגבות חוב מנכסי הלוה, ויש בידו שטר חוב על אחרים ורוצים לגבותו בחובו, ואומר ששטר זה אינו שייך לו, אלא שהוא של אחרים, עין לקמן סימן צ"ט באיזה אופנים הוא נאמן.

סימן מח

שבותבין מפסי שמדות

ובו סעיף אחד

כד מרחשון

א סופר שפא לכתב ולהכין מופסי שמדות כדי שיהיו מצויים ומוכנים אצל כשיידרש לכך, הרשות בידו. ויכול לכתב הכל אפי' שם חלוה והמלוה וסכום המעות^א, רק שנייה ריק את מקום הזמן, שלא יהיה מקדם כי אם יכתוב את הזמן של כתיבת השטר, וההלוואה תהיה בזמן מאוחר יותר, הרי השטר מוקדם ופסול. אבל שמר שנכתב על חלוואה אחת, ונפרע, אינו יכול לחזר וללוות בו אפילו אותו סכום שכתוב בשטר, ואפלו אם הכל ביום אחד, שאינו מקדם, והטעם שביין שנמחל שעבודו ע"י שפרע את ההלוואה הקודמת, פקע כח ושיעבוד השטר, ולכן אינו חוזר ולוה בו^ב. ואפילו אם פרע מקצת חובו, אינו חוזר ולוה בו באותו שטר אותו מקצת, דתוי נמחל שעבודו לאותו מקצת. הגה: ויש מי שאומר, הא דנמחל שעבודו, הינו הקנן הראשון; ולכן אם חזר וקבל קנן באותו יום, יכול לחזר וללוות בו כי חל בו שיעבוד מחדש ע"י הקנן (מרדכי פרק כל הגט). ואפלו לא חזר והקנה לו, רק שחזר ומסרו לו בפני עדים הכתובים בשטר, [דאם מסר בפני עדים אחרים, השטר פסול דנחשב מזויף מתוכו, כי העדים שחתומים בו הם

לא. דעת הש"ך דאסור לכתוב תורף - היינו שם חלוה והמלוה וסכום המעות, בלי ידיעת חלוה, וכתב הנתיבות בשם התומים שנהגו להקל ולכתוב.
 לב. דעת הסמ"ע דרק לענין לגבות ממשועבדים, אינו שטר, אבל נחשב שטר לגבות בו מבני חורין ואינו יכול לטעון פרעתי או להד"ם. אבל שיטת הט"ז והש"ך דהוא חספא בעלמא ואין לו שום תורת שטר. ובכתב ידו שמתחילה לא נועד לגבות ממשועבדים רק מבני חורין, לכו"ע לא שייך נמחל שיעבודו, ויכול להלוות עליו הלוואה אחרת באותו יום. והב"ח והקצוה"ח חולקים שגם בכתב ידו שייך דין נמחל שיעבודו.

פסולים לשטר החדש, כיון שלא ראו את ההלוואה החדשה], לְמַאן דְּאָמַר
עֲדֵי מְסִירָה עָקָר ולא העידי חתימה אֶפְלוּ בְּשִׁטְרוֹת ולא רק בגיטין (מרדכי
פרק הכומצ), וְעֵינִי לְקַמֵּן סִימָן נ"א סעיף ז' שם נתבאר ענין זה [ושם כתב
הש"ך דהרבה פוסקים חולקין ע"ז וס"ל דלא אמרינן בשטרות עידי מסירה
כרתי].

סימן מט

שיכירו העדים שם הלוח והמלוה, ודין טעות השמות והסכום

ובו י' סעיפים

א אִם יֵשׁ לְלוֹחַ אוֹ לְמַלְוֶה שְׁתֵּי שְׁמוֹת, אֵין צָרִיךְ אֶפְלוּ לִכְתּוּבָה
לְכַתֵּב בִּשְׁטֵר אֶלָּא שֵׁם הָעֶקֶר. וְבִדְעֵבֶד אֶפְלוּ אִם כָּתְבוּ שֵׁם הַטָּפֶל
לְבַד, בְּשֵׁר. וְאֵין צָרִיךְ לְכַתֵּב הַחֲנִיכָה^י (פירוש, שם שְׁמֵלוּן אִתּוֹ לִשָּׁם
הַטָּפֶס) הֵינּוּ אִם יֵשׁ לוֹ כִּינוּי אַחֵר שְׁכֹלֶם קוֹרְאִים לוֹ בְּכִינוּי זֶה, אוֹ כֵּהֵן וְלֹא,
אֶלָּא אִם יִהְיֶה בְּעִיר שְׁנַיִם שְׁשִׁמוֹתֵיהֶם שְׁנָיִם בְּאוֹפֵן זֶה צָרִיךְ לִכְתּוֹב אֶת
הַכִּינוּי אוֹ כֵּהֵן וְלֹא כִּדִּי שִׁידְעוּ לְמִי הַכוּוֹנָה.

כה מרחשון

ב צָרִיךְ שְׁכִירֵי הָעֵדִים אֶת שֵׁם הַמַּתְחִיב ע"י שֵׁטֶר זֶה, וְלֹכֵן בִּשְׁטֵר הַלוֹאָה
צָרִיכִים לִהְיוֹת שְׁשֵׁם הַלֹּחַ פְּלוֹנִי בֶר פְּלוֹנִי^י; וּבְשִׁטֵּר הַמְּכַר

לג. ואפי' בגט שכותבים את שמות החניכה, זה רק מנהג לכתחילה [הגר"א].
לד. אבל שם המלוה אינם צריכים להכיר, דאינו דומה לשובר דצריכין להכיר
שניהם, דבשובר אף שיכירו שם המלוה יש לחוש שמא מלוה זה יערים ויתן שובר
ליד לוח שלוח מאיש אחר ששמו כשם מלוה זה שהוא כותב בשובר, ואותו הלוח
יפטור נפשו בשובר זה ממלוה שלו שלא כדין. אבל כשמכירים את שם הלוח
והמלוה לא חששו כולי האי שמה יש מלוה ולוח אחרים ששם כשם מלוה ולוח
זה שבאו לפניהם. אבל בשטר הלוואה אם מכירין את הלוח אף שאין מכירין
המלוה כותבין, דליכא למיחש שמה יש עוד אחר ששמו כשמו של זה הלוח, וילך

צריכים להכיר את שם המזכיר; ובשוכר אישור שהמלוה מאשר שהחוב נפרע, צריכים להכיר את שם הלזה והמלוה ראה בהערה הטעם שכאן צריך להכיר גם את הלוה וגם את המלוה, משא"כ בשטר החוב. ואם שטר המלוה הוא בלא קנין וממילא לא חל השיעבוד עד שיגיע לידו, צריכין להכיר אף שם המלוה היינו דצריך שיכירו את המלוה ויהיה בפנינו וימסור לו מיד את השטר, דאחרת חוששים שכותב את השטר כעת, ובפועל מעשה ההלוואה יהיה בזמן מאוחר יותר והשטר יהיה מוקדם, אבל כשיש קנין בשטר, חל השיעבוד מיד אפי' אם ההלוואה תהיה מאוחר יותר ולא הוי מוקדם^ה. ואם העדים אינם מבירים אותם, יכולים אחרים להעיד להם שזוהו אכן הלוה או המלוה, ואפלו אשה או קרוב בשרים לומר שכתב הוא שמים כיון שהוא דבר שיכול להתברר אם זה שקר, אין אנשים משקרים בדבר כזה, ולכן סמכו אף על אשה וקרוב. עד שהכיר מעצמו את הלוה או שהעידו לפניו עדים כשרים שזה הלוה, אין נאמן אה"כ לומר טעיתי כי דרכו לדקדק היטב, וכן כשמעידין אשה או קרוב בפניו, מדקדק אחריהם היטב, והיכא דסמך אאשה או קרוב ואשתכח טעויותא לצורכא מרבנן אבל צורבא מרבנן שלא הכיר מעצמו וגם לא העיד לפניו עד כשר אלא אשה או קרוב, ואומר אה"כ טעיתי, מקבלין, משום דאין דרך צורכא מרבנן לדקדק להכיר אנשים, וגם אין דרכו לחקור היטב אחר העדות שמעידין בפניו, ולכן כשסמך על עדים שאינם כשרים מעיקר הדין, נאמן לומר שטעה (צ"ט יוסף ר"ס כ"ט נטס רעצ"ס) ויש אומרים דוקא בהכרת אשה אין דרכו לדקדק, משום דאין דרכו להסתפל בנשים, כמו שנתבאר באבן העזר סימן ק"י, אבל בשאר דברים לענין הכרת אנשים וכדומה אין חלוק בין תלמיד חכם לשאר גברי; וכתב המחבר בספרו בית יוסף (צחו"מ) סימן כ"ט שכן עקר, ולכן תמוה מה שכתב כאן בהפך^ה, לנברא אחרתא דאורחה למידק אבל

זה וימסור השטר לאיש אחר כדי שילך זה האיש להוציא ממון מאותו האיש ששמו כשם הלוה הזה, דאם כן [גם] כשיכיר שניהם איכא למיחש להכיר. סמ"ע. לה. ולשיטות שע"י חתימת העדים חל מיד קנין אפילו לא הגיע עדיין לידו, גם בשטר שאין בו קנין, ליכא חשש של מוקדם, כי השיעבוד חל מיד בזמן החתימה. לו. והש"ך רוצה לומר שגם השו"ע לא התיר אלא רק כשנוגע להכרת אשה. ועיין בסמ"ע שרוצה ליישב שת"ח טרוד בגירסא ואין לו זמן להכיר אנשים, אבל אם

אדם רגיל שאינו צורבא דרבנן ודרכו לדקדק, ואומר שטעה בהכרתו לא מקבלינן מה שאומר שטעה, ונדאי מידק דק מדקדק והשתא הדר וכעת חוזר בו ומשקר. הגה: וכן בשאר טעות סופר באופן דמוכח שטעה הסופר, השטר פשר, ואמרין דטעה, כמו שאמרין אחריות טעות סופר (הרא"ש כלל ס"ח סימן ל"ז) וידלעיל ריש סימן ל"ט.

ג כל שהחזק שמו שלשים יום בעיר, בותבים אותו שם, ואין חוששין שמה באמת יש ללוה שם אחר, וכשבא לכוון שנה שמו לעשות קנוניא לכתוב שטר על שמו החדש ולהוציא עי"ז ממון מזה ששמו באמת כמו השם החדש שלא כדין (פירוש, רמא"ת).

כו מרחשון

ד אי קרו לה ועני באופן שאם קוראים לו בשם זה, הוא עונה, אפילו אם לא הוחזק בשם זה ל' יום מתקנינן לה בזההוא שמה מחזיקים אותו שזה שמו רק לחזקתו אבל אי אפשר להוציא ממון עד שיוחזק בשם זה ל' יום. בגנן שקרא את עצמו ראובן, וכתב הכוונה 'וכתוב', שיוצא שטר עליו וכתוב בו: ראובן לזה משמעון, ומעין הלוה השתא כעת לאו ראובן שמי ואיני הלוה שכתוב בשטר זה, אי קרו לה ראובן ועני, אף על גב דלא אתחזק שלשים יום בזה שמה, חיב דודאי שמו ראובן.

ה יצא לפנינו שטר וכתוב בו שראובן לוה משמעון, ומעין ראובן חלוה ואמר אמנם שמי ראובן, אבל אני חיב כלום כי לא לויתי כלום ממלוה זה, ומה שכתוב שמי בשטר זה שמה רמאי אחר העלה שמו [בשמי] והציג את עצמו בתור הלוה והודת לזה הודה למלוה זה שהוא חייב לו, על שמי, או שאמר אמנם לויתי משמעון, אבל לא לאדם זה אני חיב אלא לאדם אחר, וזה רמאי הוא והעלה שמו בשעה שכתב את השטר הציג את עצמו ששמו בשם בעל חובי, מאחר שלא החזיקו שם בעיר זו שנים ששמותיהם שונים, אין חוששין לדבריו לומר שאחר לוה בשמו. ולענין האופן השני ממילא לא חוששין לדבריו, כי אפילו הוחזקו שנים בשם

שווה, יכולים להוציא שטר על אחרים כדלקמן סעיף ז', ואין הלווה יכול לומר לא נתחייבתי לך, כי כל מה שברשותו של אדם הרי זה בחזקתו.

בז מרחשון

ו מי שֶׁהֶחֱזִיק בְּשֵׁם בְּנוֹי בְּעִיר, וְכָתְבוּ עָלָיו שְׁמֵר בְּאוֹתוֹ בְּנוֹי, וְאַחֲרֵי כֵן נִדְרַע שְׁהָיָה לוֹ בְּנוֹי אַחֵר, אוֹ שְׁמָעוּ בְּשֵׁם הַלֹּה אוֹ הַמִּלֻּה וְכָתְבוּ רְאוּבֵן בְּמִקּוֹם שְׁמָעוֹן, אוֹ שְׁמָעוּ בְּסֻכּוֹם הַמַּעֲוֹת, יִכְתְּבוּ שְׁמֵר אַחֵר וְדוּקָא בְּאוֹפֵן שֶׁהוּא טְעוֹת וְדֹאִית, אֲבָל בְּסֻפֵּק טְעוֹת אֵין יִכּוּלִים לַחֲזוֹר וּלְכַתּוֹב שְׁמֵר אַחֵר, שְׁמֵר כָּבֵר עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתָן, וְאֵין בְּכוּחַם לְכַתּוֹב שְׁמֵר אַחֵר בְּלִי רִשּׁוֹת הַלֹּה וְהוּא הַדִּין בְּשֹׂאֵר טְעוֹת, וְלֹא אֶמְרִינֵן כָּבֵר עָשׂוּ יָעִידִם שְׁלִיחוֹתָם כִּי שָׁלְחוּ אוֹתָם לְכַתּוֹב שְׁמֵר כָּשֵׁר וְלֹא שְׁמֵר פְּסוּל. וְיֵישׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוּ כָּתְבוּ שְׁמֵר כָּשֵׁר, לֹא שִׁיךְ בְּשִׁטְרוֹת לִזְמֵר עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתָן כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא נִכְתְּבָה בּוֹ קִנְיָן וְכִיוֵּן שֶׁאֵין בּוֹ קִנְיָן וּמִחֲסָר עֲדִין נִתְיַנֵּה לְבַעֲלָיו לִכְן כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא נִגְמְרָה הַמַּסִּירָה, לֹא נִגְמְרָה שְׁלִיחוֹתָן, אֲבָל כְּשֵׁישׁ בּוֹ קִנְיָן, הִרִי מִיד עִם חֲתִימַתָּן חַל תּוֹרַת שְׁמֵר אִפִּי לֹא הִגִּיעַ לִידוֹ, וְנִגְמְרָה שְׁלִיחוֹתָן (ר"ן פֶּרֶק הַמִּקְנָל). וְיֵישׁ אוֹמְרִים דְּאֵין שִׁיךְ כֹּלֵל בְּשִׁטְרוֹת לִזְמֵר כָּבֵר עָשׂוּ יָעִידִם שְׁלִיחוֹתָן דְּדוּקָא בְּגִט שֶׁצָּרִיךְ שֶׁהִבְעֵל בְּעַצְמוֹ יִכְתּוֹב, לִכְן כְּשֶׁאַחֲרֵי כֹתֵב צָרִיךְ שִׁיחֲשֵׁב שְׁלֹחוֹ שֶׁל הִבְעֵל, וְכִשְׁכָּתֵב גִּט אֶחָד נִגְמְרָה שְׁלִיחוֹתוֹ וְאֵין יִכּוּל לְכַתּוֹב גִּט אַחֵר בְּלִי מִינּוֹי מַחֲדָשׁ, מִשְׁא"כ בְּשֹׂאֵר שְׁטְרוֹת א"צ תּוֹרַת שְׁלִיחוֹתָן עַל כְּתִיבַת הַשְּׁטֵר, וּמִמִּילָא לֹא שִׁיךְ לִזְמֵר שֶׁאַחֲרֵי שֶׁכָּתְבוּ שְׁמֵר אֶחָד נִגְמֵר כּוּחַם לְכַתּוֹב שְׁמֵר אַחֵר (צִיט יוֹסֵף נֶסֶח רֶשֶׁנ"א), וְיֵישׁ מִי שֶׁאֵין מֵר, שְׁבֹאֹפֵן שִׁטְעוֹ בְּאַחַד מִפְּרָטֵי הַשְּׁטֵר אֶפְלוּ אִם לֹא כָּתְבוּ שְׁמֵר אַחֵר, אִם יִתְבָּרַר הַדְּבָר שֶׁהוּא טְעוֹת סוֹפֵר, בְּשֹׂאֵר הַשְּׁטֵר כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְכִמוֹ שֶׁכָּתֵב הַרמ"א לְעִיל סוֹף סֵעִיף ב"י.

ז הָיוּ שְׁנַיִם בְּעִיר אַחַת, וְשֵׁם כָּל אֶחָד מֵהֶם יוֹסֵף בֶּן שְׁמָעוֹן דִּהְיִינוּ שֵׁישׁ בְּאוֹתָהּ עִיר שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם אוֹתוֹ שֵׁם, אֵין שׁוֹם אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְהוֹצִיא שְׁמֵר עַל חֵבְרוֹ עִם אוֹתוֹ שֵׁם, אִם יֵישׁ בּוֹ קִנְיָן [סִבְרַת הַחִילּוּק

לו. בתומים כתב דאם הטעות מוכחת מתוכו, הרי השטר כשר לכו"ע וכמו שכתב הרמ"א בסעיף ב'. אבל כשאין הטעות מוכחת בתוך השטר, אלא אנו יודעים זאת בידיעה חיצונית, הדבר תלוי במחלוקת אם דבר שלא מוכח מתוכו הוי שטר, ולכן כתבו כאן השו"ע בלשון "יש אומרים".

בין יש בו קנין או לא, יתבאר בדברי הרמ"א, שייאמר לו הנתבע שטר זה שאתה מוציא עלי שלי הוא אני הלויתי לך קודם על פי שטר זה והחזירתי לך בשפרעתי לי החוב שהיה לי בידך ולכן אין שום ראיה ממה שנמצא שטר זה בידך שאני חייב לך חוב זה, כי אני לא לויתי מעולם ממך כלום, ושטר זה היה חוב שלך. הגם: דבריו סותרים זה את זה בכאן, דלפי האי טעמא הטעם שאינו יכול לתובעו בשטר זה, משום שכול לומר האי שטרא שלי והחזירתי לך, אין חלוק בין שטר שיש בו קנין או אין בו קנין. אבל יש מפרשים הטעם שאין מוציאין שטר זה על זה, מטעם שנתבאר לעיל סימן ל"ט סעיף י"ג דכותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ושם נתבאר דהטעם שכותבין, כי אם מכירין את הלוה, אין שום חשש של תקלה, וכשיש שניים עם אותו שם, חוששים שהוא בא וביקש שיכתבו לו את השטר כי הוא הלוה, וכתבו לו כפי בקשתו, ולכן חשיבין שזה המוציא הוא הלוה לכן כתבו לו שטר זה, וכעת מוציאו בתורת המלוה, ולכן אי אפשר להוציא שטר על חברו, ובחשש זה אין לחוש רק בשטר שיש בו קנין גדלעיל סוף סימן ל"ט כי אם אין בו קנין אין כותבין ללוה בלי שהמלוה עמו, שמא יתאחר לבסוף עם ההלוואה ויגבו מלקוחות שלא כדון, אבל כשיש קנין חל השיעבוד מיד מזמן הקנין, אפי' אם ההלוואה עצמה תהיה במועד מאוחר יותר, ולכן כתב פאן בתחלה דבעינן שטר שיש בו קנין, ואם פן יש סתירה בדבריו בין הטעם שכתב למה שכתב שיש חילוק אם יש קנין או לא. ואף לא אדם אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם על אף אחד משניהם שחייב לו, משום שכל אחד יאמר לא עלי נכתב שטר זה, אלא על חברי, אלא אם פן באו עדי השטר בעצמם ואמרו, זהו השטר שהעדינו וחתמנו עליו, וזהו האדם שהעדינו עליו בתלוואה וממילא לפי עדותם אנו יודעים מיהו באמת הלוה, ואע"פ שלא מוכח דבר זה בתוך השטר, מ"מ בידם לתקן את השטר ולעשות

לה. ובש"ך כתב ליישב קושיית הרמ"א, דגם לטעם השו"ע, החשש הוא רק בשטר שיש בו קנין שכותבין ללוה בלי שמלוה עמו, ולכן לא חשש להחזיר לו את השטר בלי לקורעו קודם, כדי שלא יבוא ויתבענו בו כמו שעושה כעת, כי יאמר לו שהוא הלוה וכתבו בעצמו, משא"כ באין בו קנין שאין כותבין אא"כ המלוה עמו, לא היה לו להחזירו לו בלי לקורעו קודם.

שטר חדש עם סימנים נוספים^ל. **וְאִם עֲדִים אַחֲרֵיהֶם** לא אלו החתומים בשטר **הַעֲדִידוּ בָּהֶן**, יֵשׁ לוֹ דִּין מְלֻוֶּה עַל פֶּה כִּי כִּיּוֹן שֶׁמֶכַח עֵידי הַשֹּׁטֵר אֵין אֵנוּ יוֹדְעִים מִיְּהוּ הַלוֹה, אֲלֵא רַק מֶכַח עֲדוֹת בַּעַל פֶּה שֶׁל עֲדִים אַחֲרֵיהֶם, הֲרִי זֶה כִּמוֹ מְלוּה עַל פֶּה. **וְאִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם** מִשְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אֱלוֹ, הִיָּה קָמֶן בְּזֵמַן הַכְּתוּב בַּשֹּׁטֵר, גּוֹבִין מֵהַאֲחֵר כִּי וְדַאי שֶׁהַלוֹה הִיָּה גְדוֹל וְלֹא קֹטָן^ב. **וְמֵה תִּקְנֶנָּתָם** בִּשְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, כְּדֵי שִׁיּוּכְלוּ לְהוֹצִיא שֹׁטֵר זֶה עַל זֶה, אוֹ אָדָם זֶר עֲלֵיהֶם, יִכְתְּבוּ בַשֹּׁטֵר גַּם אֶת שֵׁם זִקְנָם שֶׁל אֶחָד מֵהֶם אוֹ שֶׁל הַלוֹה אוֹ שֶׁל הַמְלוּה; **וְאִם נָם שֵׁם זִקְנָם שְׁוָה, יִכְתְּבוּ שׁוֹם סִימָן** אַחֵר שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, כְּגוֹן כֶּהֵן אוֹ לוֹי^א. הִגֵּד: יֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם הֵם שְׁנֵי הַיּוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן מִשְׁתֵּי עִירוֹת, מוֹצִיאִים שֹׁטֵר חוֹב עֲלֵיהֶם, כִּיּוֹן דְּצָרִיכִים לְכַתֵּב שֵׁם הָעִיר שֶׁל לֹוֶה אוֹ מְלוּה בַשֹּׁטֵר מִמִּילָא מֶכַח הַמָּקוֹם שֶׁנִּכְתַּב, מוֹכַח עַל מִי הַכוּוֹנָה (עוֹר נֶשֶׁם הַר"ר יִשְׁעִיָּה). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵין כּוֹתְבִין שֵׁם הָעִיר בַּשֹּׁטֵרוֹת וְרַק בְּגִיטִין נִהְגוּ לְכַתּוֹב שֵׁם הַמָּקוֹם (רַמְבַּ"ם פִּי"ז מֵה' מְלוּה וְעוֹר סִימָן ס"א), וְכֵן נִהְגִּין וְלִכּוֹן בַּשֹּׁטֵר שֶׁלֹא קִשּׁוֹר לִשְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, אֵין צָרִיךְ לְכַתּוֹב שֵׁם הָעִיר. מִיְּהוּ, וְדַאי אִם הֵם מִשְׁתֵּי עִירוֹת, וְכַתְּבוּ שֵׁם הָעִיר שֶׁל אֶחָד מֵהֶן אַע"פ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכַתּוֹבוֹ, מ"מ אִם כָּתַב לֹא גֵרַע מִסִּימָן, וְלִיכָּא לְמַטְעִי בְּאַחֵר כָּלֵל, כֵּן נִרְאֶה לִי^ב. אִם שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּעִיר אַחַת, וְהָאֶחָד מֵת אָבִיו, וְכַתֵּב בַּשֹּׁטֵר יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שְׁלִי"ט אוֹ נִר"ו הֵינּוּ שְׁתּוֹאֵר שְׁלִי"ט אוֹ נִר"ו קֵאִי עַל הָאֵב, וְהוּא כְּמוֹ שְׁכוּתְבִין עַל מִי שְׁאָבִיו חֵי וּא"כ מוֹכַח שֶׁבִּשְׁעַת כְּתִיבַת הַשֹּׁטֵר אָבִיו שֶׁל

ל^א. בַּקְצוֹה"ח הַקֶּשֶׁה שֶׁהֲרִי כַּעַת הַלוֹה מוֹחָה שֶׁלֹא יִכְתְּבוּ שֹׁטֵר חֲדָשׁ עִם סִימָנִים נוֹסְפִים, וְכִיצַד יִהְיֶה לְזֶה דִּין מְלוּה בַּשֹּׁטֵר. וְתִירֶץ הַנִּתְיָבוֹת שֶׁעִיקֵר הַטַּעַם לְשִׁיטָה זֶה שֶׁלֹא בַּעֲיֵין בַּשֹּׁטֵר מוֹכַח מִתּוֹכוֹ כְּדֵי לַגְבוֹת בּוֹ.

ב^א. וְכֵן כִּשְׁאֲחָד מֵהֶם קֹטָן, מוֹצִיאִין זֶה עַל זֶה, בְּאוֹפֵן שֶׁהַתּוֹבֵעַ קֹטָן וְהַלוֹה הוּא גְדוֹל, דּוֹדַי קֹטָן לֹא מְלוּה מִמּוֹן, וְא"כ בַּהֲכֵרַח הַמְלוּה זֶה הַגְדוֹל.

ב^א. וְאִם אֶחָד מֵהֶם כֶּהֵן, וְכַתּוֹב סַתֵּם, אִמְרִינֵן שֶׁזֶה הַכּוֹחָה שֶׁזֶה הַיִּשְׂרָאֵל וְלֹא הַכֶּהֵן [נִתְיָבוֹת].

ב^ב. כָּתַב הַנִּתְיָבוֹת שֶׁבְּמְלוּה וְלוֹה מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת בּוֹדַאי צָרִיךְ לְכַתּוֹב שֵׁם הָעִיר שֶׁל הַלוֹוֶה, דַּל"כ יִמְצָא בַּעֲלוֹם עוֹד אֶחָד שֶׁשָּׁמוֹ כְּשֵׁמוֹ וְיִתְבַּע אוֹתוֹ, וְרַק כְּשִׁנְיָהֶם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם אֵז נִחְלִקוּ אִם חוֹשְׁשִׁים שִׁיתֵן אֶת הַשֹּׁטֵר לְמְלוּה מִעִיר אַחֶרֶת לְתַבּוֹעַ לֹוֶה שֶׁשָּׁמוֹ כְּשֵׁמוֹ בַּעֲדֵי שְׁלוֹ, וְע"ז פֶּסֶק רַמ"א שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים.

יוסף בן שמעון זה היה חי^ט, אם כתבו העדים: אמר לנו יוסף בן שמעון שלי"ט וא"כ מה שכתוב בתואר שלי"ט הוא חלק מעדות העדים מי אמר להם, הרי סימן שזה מי שאביו היה חי ולא זה שאביו כבר מת. אבל אם כתוב בשטר: אני יוסף בן שמעון שלי"ט, או כיוצא בזה, לוייתי מפלוני וכו' דהיינו שזה נוסח כתיבה של הלוח ולא של העדים, והעדים חתומים למטה, אין זה סימן מי באמת היה הלוח, דחשיגין שמה השני שאביו כבר מת הוא באמת היה הלוח, רק הערים לכתב כך כדי שיחשבו שהשני הוא הלוח, והעדים לא דקדקו בכך, דלאו אפליה מלתא קא מסהדי כי העדים לא מעידים על כל מילה שמופיע בשטר, אלא על התוכן העיקרי והוא שם הלוח והמלוה וסכום ההלוואה, ולא על התואר שכתוב על אביו של הלוח. והש"ך חולק וס"ל דהעדים מדקדקים וכוונתם להעיד על כל הפרטים המוזכרים בשטר (צ"ת יוסף צ"ס הרש"פ). אבל הם מוציאים שטרות על אחר, ולא יכול האחר לומר לא נתחייבתי לך אלא לחברך ששמו בשטר והשטר נפל ממנו ואתה מצאת שטר זה, והטעם שאין יכול לטעון כן, כיון שכל מי שהשטר יוצא מתחת ידו מחייבין לו בשלו כי חזקה כל מה שתחת יד אדם, הוא שלו. הגם: אבל אם אין השטר יוצא מתחת ידו אלא נאבד ומצאו אחר ומונח אצלו, אף על פי שהלוח מודה שחייב לאחד מהם רק אינו יודע למי, אינם יכולים להוציא ממנו (נמוקי יוסף צ"ס הריטב"א) אלא בהרשאה שיתנו זה לזה שהמלוה נותן כח לשלוחו לגבות את חובו, בשמו, והכא נמי אחד יתן לשני כתב הרשאה, ואז גובה מהלוח מכח ממה נפשך, אם הוא המלוה, הרי ודאי חייב לשלם לו, ואם אינו המלוה, הרי השני המלוה והוא נתן לו כתב הרשאה (ד"ע).

ואם מודה שלוחו משניהם בשתי שטרות, רק יש בידו שובר מאחד מהם דהיינו שטוען שפרע לאחד מהם וקיבל ממנו שובר על הפירעון, ואינו יודע ממי, אין שום אחד מהם יכול לתבעו מכח השטר שבידו, שאמר לכל אחד מהם אתה הוא זה שכתבת לי זה השובר ואיני חייב לך. ומיהו, אם יכתבו הרשאה זה לזה, יגבה אחד מהם. שחרי הוא מודה

מ. והב"י חולק וס"ל דתואר החיים לא הולך על אביו של בעל שם זה אלא על האדם עצמו, רק כתב אותו בסוף כדי לא להפסיק באמצע, והסכים עמו הש"ך.

שָׁלַח פֶּרַע אֶלָּא לְאַחַד וממילא יוכל לגבות ממנו עם ההרשאה מכח ממה
נפשך וכנ"ל. וְאִם יִמְעַן באמת פֶּרַעְתִּי לְשִׁנְיָכֶם, וְצוֹיְתִי לְכַתֵּב רק שׁוֹכֵר
אַחַד, כִּי יִדְעִתִּי שְׁחֹוֹא יִסְפִּיק לִי לְהִרְאוֹתוֹ לְכָל מִי שֶׁיָּבֹא מִכֶּם
לְתַבְּעֵנִי חֻבּוֹ אוכל להראותו שובר זה, מְעַנְתּוֹ מְעַנֶּה וְלֹא יוֹעִיל
הִרְשָׁאָה כיון שאין כאן טענת ממה נפשך, כי הוא טוען שפטור משניהם.

בכ מרחשון

ח בַּמָּה דְּבָרִים אֲמִידִים שאם יש בידו שובר אחד, יכול לומר לכל אחד
פרעתי לך וכתבת לי שובר, בְּשָׂאִין מְשַׁלְשִׁים בשמותם בשם אבותם
ואבות אבותם, או שאר סימן לֹא בְּשִׁטְרוֹת וְלֹא בְּשׁוֹכֵר. אֲכַל אִם
מְשַׁלְשִׁים בְּשִׁטְרוֹת היינו שבשתי השטרות יש סימן, וְרַק לֹא משולש
בְּשׁוֹכֵר, עַל פֶּעַל הַשׁוֹכֵר לְהַבִּיא רֵאיוֹה כיון שבשטרות מוכח מי המלוה,
ובשובר לא מוכח למי פרע, אמרינן יד בעל השובר על התחתונה, וכל מלוה
יכול לדחותו שהשובר נכתב לשכנגדו, ולכן כל מלוה נשבע ונוטל. ואם באחד
מהשטרות אין סימן, נשבע הלוה כנגדו ונפטר^מ.

ט מְלִוָּה אַחַד שֶׁהִלָּח שתי הלוואות לְשִׁנֵּי יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן בְּשִׁנֵּי
שְׁטְרוֹת וְהָיוּ מְשַׁלְשִׁים שְׁנֵי שְׁטְרוֹ שֶׁל כָּל אַחַד, וְנִמְצָא אֶצֶל
הַמְלִוָּה שׁוֹכֵר מִקִּיָּם^מ שֶׁשְׁטְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן פְּרוּעַ, וְלֹא הָיָה
הַשׁוֹכֵר מְשַׁלֵּשׁ ואין ידוע על איזה שטר מבין שניהם נכתב השובר, וְנִמְצָאוּ
שְׁנֵי הַשְּׁטְרוֹת של שתי ההלוואות בֵּין שְׁטְרוֹתָיו האחרים שֶׁל מְלִוָּה
הַקְּרוּעִים היינו שטרות של הלוואות אחרות שכבר נפרעו ומחמת זה קרעום,
ושטרות אלו היו ביניהם, מחמת שתי ריעותות אלו הוֹרַע בָּהֶם שֶׁל
הַשְּׁטְרוֹת וְשִׁנְיָהֶם בְּחֻזְקַת פְּרוּעִים^מ.

מז. ודעת הטור והסכים עמו הש"ך דהדין עם בעל השובר כמו בסעיף הקודם,
דודאי עשו העדים כהוגן וידעו ששני השטרות פְּרוּעִים.

מח. דאם אינו מקויים, שמא המלוה כתבו כדי שיהיה מוכן ליתנו ללוה כשיפרענו,
אבל אם זה מקויים, על כרחך כבר הלוה קיימו דאין דרך המלוה לקיים שובר,
וכבר היה ביד הלוה ונתנו למלוה לשומרו עבדו.

מז. דעת המחבר שצריך תרתי, גם שובר שמונח ברשות המלוה וגם שהשטרות
מונחים בין שטרותיו הקרועים, אבל דעת הש"ך דדי באחד מהם, או שנמצא
ברשותו שובר מקויים, או שהשטרות מונחים בין שטרותיו הקרועים. ודעת

בט מרחשון

י שני יוסף בן שמעון שלוח אחד מהם מאחר מיהודה, ואינו יודע לאיזה מהם הלוח, ונמצא לאחד מהם ברשותו שדה שקנה מיוסף בן שמעון השני, או שהיו שתפים בו, אין המלוה יכול לטרוף השדה מזה שהשדה אצלו, ולומר ממה נפשך, אם לך הלוית, מוטב הרי ודאי בכוחי לטרוף שדה זו, כיון שאתה חייב לי, ואם לחברך הלוית, אע"פ שאתה לא חייב לי, מ"מ כיון שהלוית לחברך, ואין לחברך בני חורין אלא רק שדה זו שמכר לך, כיון ששדה זו משועבדת לחוב הרי לקחת שעבודי וחכתי לטרוף ממך את השדה כי היא משועבדת לי; וכן בשם שתפים לא יוכל לגבות תחצי ממה נפשך, כי חצי שדה שייך ממה נפשך ליוסף בן שמעון החייב לו, והטעם שלא אומרים ממה נפשך, לפי שאין נכסי בעל חוב משעבדים למלוה אלא מטעם ערב כי נכסיו של אדם ערבים עבורו, והערב אינו משתעבד אלא במקום שיכול לתבע מחלוה עצמו, וכיון שאינו יכול לתבע מחלוה עצמו כי אינו יודע מיהו הלוח מבין שניהם, לכן אינו יכול לגבות מנכסיו; נמצא לפי סברא זו שהערב לשני יוסף בן שמעון היינו שנעשה ערב עבור שניהם, בין לשני מקלים שכל יוסף בן שמעון לוח ממלוה אחר, והוא נעשה להם ערב בין למלוה אחד שהוא הלוח את שתי ההלוואות, בשם שאינו יכול לתבע מהן כי כל אחד יאמר ששטר זה לא אני לויתי בו, כך אינו יכול לתבע מהערב מהטעם הנ"ל.

הסמ"ע שסגי בריעותא שנמצא בין שטרותיו הקרועים.

מז. והש"ך מוסיף דהוא הדין ליוסף בן שמעון שנעשה ערב עבור יוסף בן שמעון, או יוסף בן שמעון שירש שדה מדודו יוסף בן שמעון, אי אפשר לתובעו ממה נפשך. והקצות והנתיבות סוברים שבאופנים אלו אם הוא מודה שהשני החייב והוא הערב או הירוש, חייב לשלם ממה נפשך, רק מכח השטר אי אפשר לחייבו מכח ממה נפשך כשאינו מודה.

סימן נ

שטר שכתוב בו לויתי ממך מנה

ובו סעיף אחד

א מלוה בשטר גובה בו ממשועבדים, דכיון שיש קול על ההלוואה ע"י השטר, היה להם ללקוחות לזהר שלא לקנות קרקע זו המשועבדת, משא"כ מלוה על פה, ובא לומר האם צריך לכתוב שם המלוה בשטר. **שְׁטֵר בְּעָדִים שְׁכָתוּב בּו' אֲנִי פְלוֹנִי לְוִיתִי מִמֶּךָּ מִנָּה** והעדים חתומים עליו, ואפילו שאין השטר בלשון של עדות 'אנו החתומים מטה ראינו שפלוני לווה מפלוני', אלא כתוב בלשון הודאה של הלוה, מ"מ נחשב שטר, ו**כָּל הַמּוֹצִיאֵהוּ גֹזֵה בּו'** כשטוען שהוא הלוהו, וקמ"ל שלא חוששים שנפל מהמלוה והוא מצאו"פ. **אֲכָל אִם אֵין בּו' עָדִים, אֲלֵא שֶׁהוּא בְּתֵב יָדוֹ** [דאם אינו כתב ידו, אף נאמן לומר מזויף], דודאי לא גובה ממשועבדים כיון דנחשב כמלוה על פה, דרק העדים שבשטר מוציאים קול על ההלוואה, וקמ"ל דאף לענין לגבות מבני חורין, **מִתּוֹךְ שְׁנֵימָן הַלוּוֹה לֹמֵר פְּרַעְתִּי** אף נגד השטר, דרק כנגד שטר שגובין בו ממשועבדים, אין נאמן לומר פרעתי, כי מי שפורע את חובו לא משאיר את השטר ביד המלוה, משא"כ שטר שלא גובים בו ממשועבדים, אינו חושש להשאירו ביד המלוה ולכן נאמן לומר פרעתי, ומתוך שנאמן לטעון פרעתי, **נֶאֱמָן אִף לֹמֵר לֹא לְוִיתִי מִמֶּךָּ אֲלֵא מֵאַחֵר וְנִפְל מִמֶּנִּי וּמִצָּאֵתוֹ** אבל לומר שלא לווה בו מעולם ולא כתבו לשם חיוב אלא לשחוק, אין נאמן. **הגה:** והוא הדין פסק דין שכתוב בו 'פלוני נתחייב לכנגדו', **חַיֵּב לְשֵׁלֶם לְמִי שְׁמוֹצִיאֵהוּ** דפסק דין דינו כשטר, וקמ"ל כאן דכיון שלא מופיע השם למי התחייב, הרי חל החיוב לכל מי שיוציאו, ולא יוכל לטעון מאחר נפל ואתה מצאתו (מרדכי פרק ג"פ ופסקי רקנטי סימן מל"ז ומשו" מהר"ם ד"פ

מח. אבל כשמודה שלא הוא הלוהו אלא קנאו מהמלוה, צריך לקנותו בכתיבה ומסירה כמו בכל קניית שטר. ואם כתוב בשטר שמשעבד לכל המוציאו, א"צ כתיבה ומסירה, כי מתחילה נשתעבד לכל המוציאו [ש"ך ונתיבות].

סימן תקכ"א). וכן שטר שכתוב בו פלוני חייב לפלוני או לכל מי שמוציאו, חייב לשלם לכל מי שמוציאו כיון שנתחייב לכל מי שמוציאו. ודוקא שזה שמוציאו בא מחמת אותו פלוני הלוה, אבל אם מודה שנפל ומצאו אין גובה בו, אלא אם כן כתוב בשטר בפרוש פין בא מחמתו או שלא מחמתו דבאופן זה נתחייב לכל מי שמוציאו בכל אופן (ר"י ג"ו ח"ה). וכיון שכל מי שמוציאו גובה בו, ממילא כל אחד יכול לכתוב שובר על שטר זה, ולכן אם נכתב שובר משום אדם על שטר זה אחר כך, שום אדם לא יוכל לגבות בו יותר, אפילו שנתחייב לכל מי שמוציאו (נמוקי יוסף פרק ג"פ נסס הר"מ והריטב"א) ואם כתב בשטר שמשעבד עצמו נגד המוציא שטר חוב זה עליו, אף על גב שידוע לנו שלא היה חייב לו מעולם, מכל מקום חייב לשלם לו, דהרי מכל מקום נשתעבד נגדו מכח שטר זה (תשובת הרא"ש כלל ס"ח סימן ט' וי"א), וכמו שנתבאר לעיל סימן מ' שאפשר להתחייב בשטר חוב, אע"פ שידוע שאינו חייב לו כלום. ועין לקמן סימן ס"א סעיף י' (שם כתבו המחזיר גופא) ב.

סימן נא

שטר שאין בו אלא עד אחד, או אחד מהם פסול

ובו ז' סעיפים

ל' מרחשון

א בסימן זה בא לדון בשטר שיש בו רק עד אחד, אם נחשב שטר. עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה שמעיד שראה את ההלוואה בלא קנין שלא עשה קנין בפניו, דאם עשה קנין יתבאר בהמשך (טור), מצטרפים שאין יכול לטעון להד"ם, ולענין טענת פרעתי תלוי בשיטות שיובאו להלן סעיף ב'. ואם אמר זה העד שלא כתב עדותו אלא מעיד בעל פה ואומר אני קניתי

מט. ז"ל שם: שטר שלא נכתב בו [שם המלוה], אלא שיעבד עצמו הלוה לכל מי שמוציא עליו שטר זה שיגבה ממנו, כל המוציא יגבה בו, אעפ"י שידוע שהוא לא הלוה זה הממון, והוא שיהיה נולד בשעת כתיבת השטר.

מִידוֹ עַל דָּבָר זֶה וּנְתַבָּאָר לְעֵיל סִימָן ל"ט סְעִיף ג' שֶׁאִם הָלוּהָ עָשָׂה קִנְיָן בְּפָנֵי שְׁנֵי עֵדִים, יְכוּלִים לְכַתּוּב שֹׁטֵר גַּם בְּלִי לִשְׁאוֹל רִשּׁוֹת מֵהָלוּהָ וְהָעֵד אֹמֵר שֶׁהִטְעֵם שְׁלֹא כָתְבוּ שֹׁטֵר כִּי לֹא בָּא הַמְלִיָּה וְלֹא שְׁאָל מִמֶּנִּי לְכַתְּבָהּ, שְׁנֵיהֶם מִצְטָרְפִים לַעֲשׂוֹת וְלַהֲחֵשֵׁב אֶת הַמְלִיָּה לְמִלּוּהָ בְּשֹׁטֵר כִּיּוֹן שֶׁהִיא בְּכוּחוֹ שֶׁל הָעֵד בַּע"פ לְכַתּוּב שֹׁטֵר, וְכִיּוֹן שֶׁנִּחְשַׁב שִׁישׁ שֹׁטֵר, שׁוֹב אֵינּוּ יָכוֹל לֹאמַר פְּרַעְתִּי. וְאִם אוֹתוֹ שְׁמַעִיד עַל פֶּה אֵינוֹ מַעֲיֵד עַל מַעֲשֵׂה הַהֲלוּוָה, רַק אֹמֵר בְּפָנֵי נִמְסֵר הַשֹּׁטֵר, הָיוּ בְּשֹׁטֵר נִמְסֵר לְנִבְּוֹת בּוֹ מִשְׁעָבְדֵי כִי אֹמְרִים שֶׁמִּסְתַּמָּא נִמְסֵר גַּם בְּפָנֵי הָעֵד הַחֲתוּם בְּשֹׁטֵר, וְא"כ נִמְסֵר בְּפָנֵי שְׁנֵי עֵדִים, וְעִידֵי מִסִּירָה גַּם בְּכוּחָם לַפְּעוֹל תּוֹרַת שֹׁטֵר^{נא}. הַגֵּס: וְדוֹקָא בְּאוֹפֵן דִּיכּוּלִין לְמִימַר שְׁנִמְסֵר גַּם בְּן לִפְנֵי עַד הַחֲתוּם כְּשֶׁלֹּא יָדוּעַ לְהִיפֵךְ, דְּהָיוּ שְׁנֵי עֵדִים דְּמִסִּירָה, אָבָל אִם וְדֹא לֹא נִמְסֵר רַק בְּעַד אֶחָד שְׁמַעִיד שֶׁנִּמְסֵר בְּפָנֵינוּ (צִית יוֹסֵף צֶסֶס הֶרָא"ט), וְאֶפְלוּ הָיוּ פָּאן שְׁתֵּי שְׁטָרוֹת שְׁכָל אֶחָד חֲתוּם עָלָיו עַד אֶחָד, וְכָל אֶחָד נִמְסֵר רַק לִפְנֵי עַד אֶחָד הָעֵד הַחֲתוּם בּוֹ אוֹ עַד אַחֵר, אֵינָן מִצְטָרְפִים לְטָרֵף מִשְׁעָבְדֵי וְלַעֲנִין אִם מִצְטָרְפִים לְגִבּוֹת בּוֹ מִבְּנֵי חוֹרִין, הַטּוֹר בְּסִימָן מ"ה מְבִיא בּוֹה מַחְלֻקַת רֵאשׁוֹנִים, וְהִבְיִאוּ הַסֵּמ"ע כֵּאן, וְהַש"ךְ ס"ל דְּמִדּוּק לִשּׁוֹן הֶרָמ"א מִשְׁמַע שֶׁהִכְרִיעַ שְׁגוּבָה בּוֹ (טוֹר).

בַּהֲצִיאָה עָלָיו שֹׁטֵר חֹב שֶׁחֲתוּם בּוֹ בְּעַד אֶחָד, וְמוֹעֵן הָלוּהָ פְּרַעְתִּי, הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלֵם כָּל עֲדוֹת שֶׁאִם הֵיוּ שְׁנֵי עֵדִים הֵיוּ מַחֲיִיבִים אוֹתוֹ מִמּוֹן, אִם יֵשׁ ע"ז רַק עַד אֶחָד, נִשְׁבַּע מִדְּאוֹרִיתָא לַהֲכַחִישׁוֹ וּנְפִטֵר. וְכֵאן עֲדוֹת הָעֵד הוּא שֶׁהִיתָה הָלוּוָה, וְע"ז אֵין יָכוֹל לְהִישָׁבַע כִּי מוֹדָה שֶׁהִיתָה הָלוּוָה, וְכִיּוֹן שִׁישׁ שֹׁטֵר בִּיד הַמְלוּהָ, אֵין נֶאֱמָר לֹאמַר פְּרַעְתִּי מִחֲמַת הִימָצְאוֹת הַשֹּׁטֵר בִּיד הַמְלוּהָ, וְס"ל דָּגֵם שֹׁטֵר בְּעַד אֶחָד אֵין מִנִּיחוֹ בִּיד הַמְלוּהָ, וְלִכְּן אַע"פ שֶׁכָּל זֶה רַק מִכַּח עֲדוֹת שֶׁל עַד א', מ"מ כָּל זֶמַן שֶׁלֹּא

נ. וְלַעֲנִין גְּבִייה מִשְׁעָבְדִים, דַּעַת הַסֵּמ"ע שֶׁהָיוּ שֹׁטֵר גִּמּוֹר אֶף לְגִבּוֹת מִלְּקוּחוֹת, וְדַעַת הַש"ךְ שֶׁאֵינוֹ גּוֹבֵה מִשְׁעָבְדֵי.

נא. וְהַש"ךְ כָּתַב דִּהְש"ע לְשִׁיטְתוֹ בְּסוֹף הַסִּימָן דְּעִידֵי מִסִּירָה כְּרַתִּי, אֲבָל דַּעַת הָרַבָּה פּוֹסְקִים שֶׁלֹּא קִי"ל כן, וְא"כ לֹא מִהֵנִי עִידֵי מִסִּירָה כְּשֶׁאֵין שְׁנֵי עִידֵי חֲתִימָה, וְאֵין הַשֹּׁטֵר כְּשֹׁר.

נשבע להכחישו, משלם. מַעַן הלוה וְאָמַר יִשָּׁבַע לִי המלוה שְׁלֹא פָּרַעְתִּיו, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע כמו כל מלוה בשטר גמור שיש זכות ללוה להשביעו שלא פרעו. אָבָל אִם מַעַן לֹא לְוִיתִי וא"כ מכחיש את העד החתום בשטר המעיד שכן לווה, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שבועה דאורייתא לְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵד, וְנִפְטָר. וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁלֹא רַק בטוען לא לויתי נאמן בשבועה, אלא גַם אִם מַעַן פָּרַעְתִּי, נֶאֱמָן בְּשִׁבְעָה שפרע, אע"פ שבשטר רגיל אין יכול לומר פרעתי, משום שיש הוכחה שלא פרע ממה שהשטר נמצא ביד המלוה, אבל שטר בעד אחד, אינו חושש להשאירו בידו, וממילא נחשב כמו מלוה על פה שאם טוען פרעתי נשבע היסת ונפטר.

א' בסל

ג שָׁמַר שְׁחֲתוּמִים בּוֹ שְׁנֵי עָדִים בְּלֶבֶד וא"כ מסתמא ישבו יחד לחתום²², וְנִמְצָא עַד אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אִי פָּסוּל וא"כ גם עדות הכשר נפסלה מחמת שהעיד ביחד עם הפסול, וממילא אין כאן אפי' עד אחד על השטר, וְאָף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם עָדֵי מְסִירָה, הָרִי הוּא בְּחֶרֶם כיון שהוא מזוייף מתוכו. וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁדִינּוּ בְּשִׁטְר שְׁאִין חֲתוּם בּוֹ אֲלֵא עַד אֶחָד כי אומרים שהכשר חתם לבד והניח מקום ריק לעד שחשוב ממנו שיחתום, ולכן נחשב כשטר עם עד א', ותלוי בשתי הדיעות בסעיף הקודם²³. הַגִּס: וְהִנֵּנוּ דִּוְקָא בְּדֶרֶךְ שְׁלֹא נִתְפַּטֵּל כָּל הָעֵדוּת היינו שלא ידוע לנו בודאי שישבו יחד לחתום, לכן ס"ל לשיטה זו דגם בשניים תולים שהכשר לא התכוון לחתום עם הפסול, משא"כ כשידוע שחתמו יחד, לכו"ע השטר פסול, ויכּוּ שִׁיתְּבָאָר בְּסֻמוֹךְ.

גב. אבל אם יש בו יותר משני עדים, אומרים שהם לא התכונו לחתום עימם יחד וכמו שיתבאר בסעיף הבא.

גז. לדעת הש"ך והגר"א אין מחלוקת בין שתי הדעות בשו"ע, אלא הפי' שמצד העידי מסירה הוי כחרס מחמת שמזוייף מתוכו, ומצד העידי חתימה, אם חתמו ביחד, אף העד הכשר נפסל, ואם לאו הרי הוא כשטר בעד אחד ותלוי בשנתי הדיעות בסעיף הקודם. ודעת הנתיבות, דלדיעה הראשונה בשו"ע השטר פסול לגמרי, כיון דשטר בעד א' לא אמרינן כנחקרה עדותו בב"ד, לכן גם כשהפסול חתם אחר"כ נפסלה עדות הראשון, ונפסל השטר לגמרי.

ד שטר שהיו עדין מרבים יותר משניים, ובשניים נתבאר דינו בסעיף הקודם, ונמצא עד אחד מהם קרוב או פסול, ואין העדים קנים לשאל אותם אם ישבו לחתום יחד, וממילא הכשרים נפסלו מחמת הפסול שחתם עימם, אבל אם הכשרים חתמו לבד והשאירו מקום לכשרים אחרים, ואח"כ באו הפסולים וחתמו, אינם פוסלים את הכשרים, ואם אין יודעים מה היה, אם יש עדות ברורה שכלם ישבו לחתום יחד, שהרי באופן כזה מוכח שנתבוננו להעיד יחד, וממילא הרי זה בטל כי נמצא אחד מהם קרוב או פסול, נפסל כל העדות. ואם לאו אם אין עדות ברורה שנתכוונו לזה, תתקנים העדות בשאר בכשרים, שהרי אפשר שהתמו העדים הכשרים והניחו מקום למעלה מהם לגדול לעד חשוב יותר מהם לחתום, וכאן זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם סברא זו נצרכת באופן שהפסולים חתומים קודם הכשרים, וכל שכן אם הם חתומים אחריהם, פשוט שיש לומר שבאו וחתמו אח"כ ללא ידיעתם. וכבר נתבאר כל זה לעיל סימן מ"ה סעיף י"ב.

ב' בסלו

ה צוואה או שטר חוב שנמצא אחד מעדיה קרוב או פסול, ונתבטל השטר לגמרי בדרך שנתבאר בסעיף הקודם, משום שישבו כולם לחתום

גד. אבל אם הם לפנינו צריך לשאול אותם, אם הם אומרים שישבו לחתום ביחד עם הפסולים, נאמנים לפסול את השטר, אף כשכתב ידם יוצא ממקום אחר. ואם הם אומרים שלא ישבו עם כולם לחתום, ועדים אחרים מעידים שכן ישבו עם כולם לחתום, הוי תרי ותרי, ולא מוציאים ממון בשטר זה.

גה. יב שטר שהיו עדין מרבים שחתומים עליו הרבה עדים, ונמצא אחד מהם קרוב לאחד מבעלי הדינים או שהיה פסול לעדות מחמת עבירה, או שהיו בהם שנים שהם קרובים זה לזה, והרי אין העדים קנים כדי לשאל אותם אם הם התכוונו להעיד, דרך באופן זה הם פוסלים את כל העדות כדלעיל סימן ל"ו, אם יש שם עדות ברורה שכלם ישבו לחתום, הרי זה הוכחה שהרי נתבוננו להעיד, וממילא הרי שטר זה בטל דהדין שנמצא קרוב או פסול, נפסלת כל העדות. ואם לאו שאין לנו עדות ברורה שבעל השטר החתימם, תתקנים העדות בשאר העדים הכשרים, ואין הפסולים פוסלים את כל העדות, והטעם שהרי אפשר שהתמו הכשרים והניחו בתחילה מקום לגדול לחתום כדי לכבדו, וכאן זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם, ולכן אף על פי שהעיד ההתם בשטר מתחלה הראשון שחתם הוא הפסול, מ"מ הרי השטר כשר ולא אמרין שיש הוכחה שהחתמו אותו ממה שהוא חתם הראשון, מטעם הנ"ל דיתכן שהשאירו מקום הראשון ריק עבור הגדול, והפסול חתם מעצמו.

יחד, אע"פ ששטר הצואה פסולה, מ"מ הָעֵד שְׂאִינִי קָרֹב, אִם זָכוּר הוּא זֹכֵר אֶת הָעֵדוּת, יָבֹא לִפְנֵי בֵּית דִּין וְיַעֲד בַּעַל פִּה וּמִקְבָּלִין עֵדוּתוֹ לְחִיִּיב אֶת הַנִּתְבַּע שְׁבוּעָה אִם יִכְחִישֵׁנוּ. וְהֵינּוּ בְּאוֹפֶן שֶׁהַפְּסוּל לֹא הִיָּה עִמּוֹ בְּמַעֲמַד הַהֲלוּוָה אוֹ מִסִּירַת הַצּוּוּאָה, דָּאִם כֵּן רָאוּ יַחַד אֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְהִרְאִיָּה מִצְרַפְת אֹתָם וְהִכְשֵׁר נִפְסָל; וְאִם יֵשׁ מַלְבְּדוֹ עוֹד עַד אֶחָד שְׂשֻׁמַּע הַצּוּוּאָה מִבְּחוּץ אִפְּלוֹ שְׁלֹא הִיָּה מִמֶּשׁ בְּמַעֲמַד עִם הָעֵד אֲלֵא עֵמֵד בְּחוּץ וְשִׁמַּע אוֹ רָאָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה, מִצְטָרֵף עִמּוֹ לְהָעֵד, אָפֵי עַל פִּי שְׁלֹא יִתְדוּחֶהּ לְהָעֵד.

ו חֲבוּתָב כָּל נִכְסָיו לְשֵׁנִי בְּנֵי אָדָם בְּעֵדוּת אַחַת הֵינּוּ שֶׁהָעֵדִים חֲתוּמִים עַל שֹׁטֵר אֶחָד שָׁבוּ נִכְתַּב הַמַּתְנָה לְשֵׁנִי בְּנֵי אָדָם, וְהָעֵדִים קָרֹבִים לְאֶחָד מִמְּקַבְּלֵי הַמַּתְנָה וְרַחוּקִים מִיְּהֵשֵׁנִי, תִּרִי הַשֹּׁטֵר פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֵדוּת אַחַת וְעֵדוּת שְׁבִטְלָה מִקְצָתָה בִּטְלָה כּוֹלָה, אֲלֵא אִם בֶּן נִסְתַּלֵּק אוֹתוֹ שֶׁהָעֵדִים פְּסוּלִים לוֹ מֵאוֹתוֹ מִמּוֹן הֵינּוּ שׁוֹיֵתֵר עַל זְכוּתוֹ בְּמַתְנָה זֶה, וּמִמִּילָא שׁוּב אֵין עֵדוּתָם נוֹגַעַת לְקָרֹבִי. וּבְעֵדוּת עַל פִּה בְּכִי הָאֵי גִוְנָא הֵינּוּ שְׁמַעֲיִדִים בְּב"ד בַּעַל פִּה שְׁפִלוּנִי נִתֵּן מַתְנָה לְשֵׁנִי בְּנֵי אָדָם וְאֶחָד מֵהֶם קָרֹב שְׁלֵהֶם, כְּשֵׁרִים לְהָעֵד לְזֶה שְׂאִינִי קָרֹבִי דְּפִלְגִינֵן עֵדוּתָם, וְעֵדוּתָם מִתְקַבֵּל רַק כְּלָפִי הָרַחוּק וְלֹא כְּלָפִי הַקָּרֹב, מִשָּׂא"כ בְּשֹׁטֵר אֵי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת פְּלִגְנִי, כִּי זֶה שֹׁטֵר אֶחָד (מִרְדְּכִי פ"ק דְּגִיטִין, מַשׁוּזַמ רִיטוּז"א צ"י סִימָן ל"ו מִמַּדֵּש י"ג). אֲבָל אִם כָּתַב בְּשֹׁטֵר אֶחָד: "שְׁנִיתִי לְרֵאיוֹנִי חֲצֵר פְּלוֹנִית, וְשְׁנִיתִי לְשִׁמְעוֹן חֲצֵר פְּלוֹנִית", וְנִמְצָאוּ הָעֵדִים קָרֹבִים לְזֶה וְרַחוּקִים מִזֶּה, זֶה שֶׁהֵם רַחוּקִים מִמֶּנּוּ מַתְנָתוֹ קִנְיָתָה עַל פִּי עֵדוּתָם בְּשֹׁטֵר, מִכּוֹיִן שְׂאֵלֹו שְׁתֵּי עֲדוּתוֹת הֵן, אָפֵי עַל פִּי שֶׁהֵם בְּשֹׁטֵר אֶחָד. הִגֵּה: וְכֵן אִם הָיוּ כְּתוּבִים בְּשֹׁטֵר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְנִתְפַּטֵּל הַשֹּׁטֵר לְדָבָר אֶחָד מִחֲמַת גּוֹף הָעֵינִין וְלֹא מִחֲמַת פְּסוּל הָעֵדִים לְאוֹתוֹ דְּבַר, הַשָּׂאֵר לֹא נִתְפַּטֵּל כִּיִּין שְׂאֵלוֹ כִּמָּה עֲדוּיוֹת נִפְרָדוֹת (מֹהֲרָ"ס פְּדוּוּאָה סִימָן מ"ד).

ג. דעת הש"ך דלא מהני סילוק אחרי שכבר נכתב השטר ונפסל מחמת קורבתם לאחד מהם, ורק אם נסתלק קודם כתיבת השטר, מהני הסילוק ויכולים לכתוב שטר רק לרחוק.

ג' כסלו

ז שטר שנקמסר בפני שני עדים עידי מסירה, גזבין בו ממשעבדי אף על פי שהם אינן חתומים בו היינו שאין חתומים עדים בשטר כלל, מ"מ מהני, כי גם עידי מסירה כרתי, שגם בכח העידי מסירה חל על השטר תורת שטר, ולכן אע"פ שאין עידי חתימה, מ"מ נעשה שטר ע"י העידי מסירה. ומכל מקום, אם נמצאו שעדי חתימתו פסולים, ואפלו עד אחד מהם פסול, השטר פסול אף על פי שנקמסר בפני עדים כשרים, מפני שהוא מוזה מתוכו היינו שהשטר נפסל מחמת העדים החתומים בו בפסול, ולא מהני להכשירו ע"י עידי המסירה, ומ"מ עידי המסירה מועילים בתורת עדות על פה.

סימן נב

שטר שיש בו רבית או קרוע

ובו ב' סעיפים

א שטר שיש בו רבית מפד' היינו שהקרו כתוב בנפרד והריבית בנפרד, ואפי' אם נכשיר את השטר לגבות בו את הקרן, לא יבואו לגבות את הריבית, כי הוא ניכר לעצמו, אינו גובה בו הרבית מחמת איסור ריבית אבל גובה בו את הקרן אפלו ממשעבדי כי כלפי הקרן אין שום פסול בשטר. אבל אם כלל הקרן עם הרבית וכתבו כסכום אחד בלי להבדיל בין הקרן

ג. הש"ך הביא הרבה ראשונים דס"ל דבשטר ראה לא אומרים עידי מסירה כרתי, ולכן יכול לומר קים לי ואי אפשר לגבות ממשועבדים בעידי מסירה כשאין בו עידי חתימה.

נח. אע"פ שהעדים שחותמים על שטר של ריבית עוברים על איסור של לא תשימון עליו נשך, מ"מ לא נפסלו לעדות מחמת זה, כי אנשים סבורים שפסוק זה, הולך רק על הלוה והמלוה ולא על העדים, וכל שטועים וחושבים שאין איסור במעשיהם, לא נפסלים ע"ז לעדות. והקצות החושן מתרץ שאפי' באופן שנפסלים, הם נפסלים רק מכאן ולהבא, ולא למפרע משעת העדות, ולכן בשעה שחתמו היו עדיין כשרים והשטר כשר, ורק אחר שחתמו נפסלים, והנתיבות חולק עליו.

לריבית, פסול אפילו לגבות בו רק את הקרן, מפני שיבא לנבות בו את תרביית ולא יועיל לכתוב ע"ג השטר שאפשר לגבות רק את הקרן, כיון שהב"ד כבר ראוהו, והשטר נפסל. הגה: מיהו, אם התביע הלוה מודה שלא פרע עדיין את הקרן, או שיש ע"ז עדים, צריך לשלם לו הקרן דס"ל שקנסוהו רק שלא יוכל לגבות את הקרן מכח השטר, אבל לא קנסוהו להפסיד את עצם הקרן (מהרי"ק שרש י"ו). ויש אומרים דפסיד לגמרי, משום דס"ל דקנסין למלוה גם את עצם הקרן ולכן אע"פ שמודה שלא פרע עדיין, מ"מ אין צריך לשלם לו והש"ך חולק וס"ל שאין כזה דיעה שקונסים אותו על הקרן (שם בשם מרדכי וכ"כ המוס' שם וצ"מ). מיהו, אם המלוה הלוה על ידי שליח ולא אמר לו לכלול בשטר את הקרן עם הריבית, והשליח מעצמו עשה שטר וכלל קרן עם רבית, גובה הקרן מכל מקום כי באופן זה לא שייר לקונסו, דאע"פ שהוא שלוחו וא"כ המעשה שלו צריך ליחשב כמעשה המשלה, מ"מ שאני הכא דאמר המלוה לתקוני שדתי שליחי ולא לעוותי עשיתי אותך שליח רק לצורך דברים מועילים ומתוקנים, ולא לדברים שגורמים לי הפסד, וע"ז אינך שלוחי לכלל הקרן עם הרבית כי זה גורם הפסד שרבנן יקנסו אותו גם על הקרן (מהרי"ק שם). וענן ביהודה דעה סימן קס"א עוד מדינים אלו. שטר שפא לפנינו קרוע קרע בית דין קריעה שניכר שלא נקע מאיליו אלא בכוונה ע"י ב"ד, כדי לפסול את השטר ויגדר קרע ב"ד הוא שקרוע במקום העדים והזמן והתורה, או שקרוע בצורת שתי וערב שכך נהגו ב"ד לקרוע כשרוצים להראות שהשטר פסול, ולכן כשיש כזה קרע, השטר פסול. ואם נכר שנעשה בסבין שהוא ממש קריעה בכוונה תחילה, אפלו אם לא נקרע שתי וערב, פסול כי עצם הקריעה בסבין מוכיח שנעשה בכוונה לפסול את השטר. נקרע לשנים לגמרי, ולא רק שיש איזה קרע באמצע השטר, נרע טפי יותר מנקרע בית דין, ופסול בכל אופן, וא"כ נקרע במקום הכפלים, דכשר אפי' נקרע לגמרי, או שתי וערב. הגה: ואם יש עדים שנקרע קרע ב"ד באנס, דינו כמי

שנמחק שטר חובו, וכמו שנתבאר לעיל סימן מ"א שמביא עדים אלו והב"ד כותבים לו שטר אחר. ואפילו אם היה נקרע שלא בקרע בית דין, מ"מ אם נראה לדין שבאמת היה בו קרע בית דין והוסיפו על הקרע כדי להעלים הקרע בית דין, אין גובין בו. אכל בלאו הכי, אין חוששין (נעל המרומות שער נ"ז).

ד' בסלו

ב נמחק השטר או נמשמש, אם רשומו נבר, כשר. ואם לאו כיון שאין רישומו ניכר, פסול. הרקוב ואו שנעשה בכבירה כיון שרואים מה שכתוב בשטר, כשר. הגה: ואם אכלו עש או עכברים בראשו אע"פ שלא ניכר תחילת השטר, מ"מ כל שנבר שמות המלוה והלוה ועקר הענין סכום ההלוואה וכדומה בסופו, מכשירין לה. (משנ"ט הרא"ש כלל ס"ח סימן כ"ט ומשנ"ט מ"י דמשפטים סימן ס"ג).

סימן נג

שלא לשנות השטר

ובו סעיף אחד

א מי שישיש לו שטר על חברו בנזנה מאה זוז, ואמר המלוה לב"ד עשו לי במקום שטר אחד של מאה זוז שנים של מחמשים חמשים; או שישיש לו שנים של חמשים חמשים, ואמר שיעשו לו אחד של מאה, אין שומעין לו. הגה: ואפלו ידעינן שאין השטר הראשון פרוע, אסור לשנות אלא מרצון הלוה כי לכל שטר יש ללוה מעלה וחסרון, שטר של מאה יש מעלה שאם יפרע הלוה חמשים, אפי' יתן לו שובר ע"ז, מ"מ השטר נחשב לשטר פגום, שהלוה יוכל לטעון פרוע והמלוה לא יוכל לגבות בלי שבועה, משא"כ אם יהיו שתי שטרות של חמשים. ובשתי שטרות של חמשים יש מעלה, שאם יפרע חמשים יחזיר לו שטר אחד ולא יצטרך לשמור על השובר, וכיון שישיש מי שעדיף לו כך ויש שעדיף לו כך, אין משנים בלי רשות הלוה (המגיד פרק כ"ג מהל' מלוה ורצנו ירוחם). ואפלו

יֵשׁ לוֹ שטר אֶחָד שֶׁל מָאָה, וְאוֹמֵר שִׁקְרָעוּהוּ וַיַּעֲשׂוּ לוֹ אֶחָד שֶׁל חֲמִשִּׁים, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, כִּי חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא פֶּרַע לוֹ אוֹתוֹ שֶׁל מָאָה וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁהַשטר נֶאֱבַד וְלֹכֵן כָּתַב לוֹ עָלָיו שׁוֹכֵר שֶׁהַשטר שֶׁל מִנֵּה פְרוּעַ, וְכַעַת הוֹצִיא אֶת הַשטר שֶׁל הַמִּנֵּה בִּב"ד וּמִבְקֵשׁ שטר שֶׁל חֲמִשִּׁים, וַיּוֹצִיא זֶה הַמְלוּה אֶת הַשטר הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲמִשִּׁים וַיֹּאמֶר זֶה שְׁטֵר אַחֵר הוּא, וַיִּגְבֶּה בּוֹ כִּי עַל שטר בִּסְכּוּם זֶה אֵין לִלוֹה שׁוֹבֵר.

סימן נד

דין אסמכתא, ואם כותבין שובר, וכיצד כותבין

אותו

ובו ה' סעיפים

ה' בסלו

א ראה בהערה הקדמה לסעיף זה¹ מי שפָּרַע מִקְצַת חוֹבוֹ, אִם לֹא רָצָה תְּמַלִּיךְ לכתוב שובר, אלא רוצה שיעשו לו שטר חדש על הנשאר, בֵּית דִּין יַעֲשׂוּ לוֹ שְׁטֵר מִמֶּה שֶׁנִּשְׁאָר חָיִב לוֹ וַיִּכְתְּבוּהוּ מִזְמַן רֵאשׁוֹן הֵינּוּ הַזְמַן שֶׁהִיא כְּתוּב בַּשטר הַרֵאשׁוֹן, אֲכָל לֹא יִכְתְּבוּהוּ עַדִּי תְּשַׁמֵּר שֶׁאִם יִכְתְּבוּ לוֹ שטר שֶׁנִּי עִם הַזְמַן הַרֵאשׁוֹן, יִירָא כַּשטר מִקֻּדֵּם. הִגֵּס: וּמִטַּעַם זֶה אֵין יְכוּלִים לכתוב שטר חדש אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְרַצוֹן הַלָּנֶה אֲבָל הַב"ד יְכוּלִים לכתוב שטר מִזְמַן רֵאשׁוֹן, כִּי כַּח ב"ד חֹזֵק יוֹתֵר (רש"ס). אֲכָל לכתוב

פ. כשהלוה פרע מקצת החוב שבשטר, יש למלוה שתי אפשרויות, או שיכתוב שובר ללוה, או שיכתבו לו שטר חדש על הנשאר, ויש למלוה מעלה וחסרון לכל אפשרות, המעלה שבכתיבת שובר, שע"ז הלוה ירא שיאבד את השובר והמלוה יגבה ממנו שוב את כל החוב, ולכן מזדרז לפרוע את כל החוב, מעלה זו איננה כשכותב שטר חדש על יתרת החוב. החיסרון שבכתיבת שובר, שע"ז השטר שנשאר ברשותו נחשב שטר פגום, והלוה יכול לטעון פרעתי את השאר ולחייב את המלוה שבועה, חיסרון זה איננו כשכותב שטר חדש על יתרת החוב.

שטר חדש מִזְמַן הַפְּרָעוֹן וְאֵילָף, יְכוּלִים אֶף הַעֲדִים לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁטֶר אַחֵר
אִם הוּא מִרְצוֹן הַלֹּהֶ אַבֵּל שְׁלֵא בְרָצוֹנוֹ אֵין יְכוּלִים, כִּי צָרִיךְ אֵת דַּעַת
הַמַּתְחִיב בְּכַתִּיבַת שֵׁטֶר, וְאֵע"פ שֶׁעֲשָׂאן שְׁלוּחִים לְכַתִּיבַת הַשֵּׁטֶר הָרֵאשׁוֹן,
כִּבְר עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתָן כִּשְׁכַּתְּבוּ אֵת הַשֵּׁטֶר (הַגְהוֹת אֲשֶׁר"י פֶּרֶק גֹּט פֶּשׁוּט). וְאִם
רָצָה הַמְלוּה יִכְתֹּב שׁוֹכֵר אֵע"פ שֶׁהַלּוּה לֹא חִפֵּץ בְּכך, וּפְעָמִים עֲדִיף לַמְלוּה
לְכַתּוֹב שׁוֹבֵר וְלֹא שֵׁטֶר חֲדָשׁ, כְּדִי לְכוּף אֵת הַלּוּה לְהַדְרִיז לְפָרוֹעַ אֵת שְׂאֵרֵית
הַחֹב. וְהַמְלוּה יִתֵּן שֹׁכֵר הַסּוֹפֵר לְכַתֵּב הַשׁוֹכֵר כִּיּוֹן שׁוּזָה לְטוֹבָתוֹ, כִּי הַלּוּה
מַצִּידוֹ מֵעֲדִיף שִׁיכְתְּבוּ שֵׁטֶר חֲדָשׁ עַל חֲמִישִׁים, וְכִמו שֶׁנִּתְבָּאֵר כ"א. וְאִם אֵין
שֵׁטֶר לַמְלוּה אֵלֹא זֶה מְלוּה עַל פֶּה, וְהַלֹּה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שׁוֹכֵר עַל מֵה
שִׁשִּׁילֶם לוֹה, הוּא הַלּוּה יִתֵּן הַשֹּׁכֵר כִּיּוֹן שׁוּזָה רַק לְטוֹבָתוֹ וְלֹא לְטוֹבַת הַמְלוּה
(נִמְקִי יוֹסֵף פֶּרֶק ג"פ).

ב הַבֵּא לְפָרֵעַ חוֹבוֹ, וְאָמַר הַמְלוּה אֶבְדִּי לִי הַשֵּׁטֶר, אֵין הַלֹּה יְכוּל
לִזְמַר לֹא אֶפְרַע לָךְ עַד שֶׁתִּחְזֹר לִי שְׁמָרִי מַחֲשֵׁשׁ שְׂמָא בְּאֵמַת זֶה
לֹא אֶבְדִּי, וְאֵח"כ יוֹצֵא שֵׁטְרוֹ וְיִגְבֶּה בּוֹ שׁוֹב, אֵלֹא תֵרִי זֶה הַמְלוּה יִכְתֹּב לוֹ
שׁוֹכֵר שֵׁטֶר רֵאשִׁי שֶׁפָּרַע חוֹבוֹ, וְיִפְרַע לוֹ כָּל חוֹבוֹ. וְיֵשׁ זְכוּת לַלֹּה
לְהַחֲרִים סָתָם לֹא בְלִשׁוֹן נוֹכַח כְּלָפִי הַמְלוּה, אֵלֹא שֶׁמַּחֲרִים בְּלִשׁוֹן סְתָמִי,
שֶׁהַחֲרָם יְחוּל עַל מִי שֶׁכּוֹבֵשׁ שֵׁטְרוֹ וּמַשְׁקֵר וְיִזְעַן שֶׁאֶבְדִּי אַבֵּל אֵין יְכוּל
לְהַשְׁבִּיעוֹ ע"ז, כִּי אֵין מַשְׁבִּיעִין עַל טַעֲנַת סִפְקָא. וְאִם טַעַן הַלֹּה טַעֲנַת וְדֹאִי
וְאָמַר שִׁידוּעַ לוֹ שֶׁהַשֵּׁטֶר אֶצְלוֹ יַעֲתָה הַנִּיחָא בְּבִיסָא וּמַשְׁקֵר שֶׁהַשֵּׁטֶר
אֶבְדִּי, יִשְׁבַּע הַמְלוּה הֵסֵת שֶׁאֶבְדִּי הַשֵּׁטֶר כְּמוֹ כָּל תְּבִיעָה שֶׁהַמַּכְחִישׁ צָרִיךְ
לְהִישָׁבַע הִסֵּת, וְאַחֵר בֶּךְ יִפְרַע חוֹבוֹ ע"י הַלּוּה וְיִכְתֹּב לוֹ הַמְלוּה
שׁוֹכֵר כ"ב.

י' כסלו

ג אָמַר הַמְלוּה אֲמַנֶם הַשֵּׁטֶר קִיִּים בְּעוֹלָם, מ"מ אֵין שְׁמָרִי עֲתָה בְּיָדִי בִּי

סא. והש"ך כתב דיכול המלוה לומר היית צריך לפרוע לי את הכל בבית אחת, ורק
מחמת שלא פרעת את הכל, אני נזקק לכתוב שובר, ולכן מוטל על הלוה לשלם
את כתיבת השובר.

סב. כתבו האחרונים שכיון שיש שטר, צריך קודם לפרוע חובו ולקבל שובר, ואח"כ
יכול לתבוע את המלוה שמשקר ולהשביעו היסת, ולא כפי ששמע בשו"ע
שמשביעו ואח"כ פורע. והקצוה"ח סובר שמעכבין הפירעון עד שישבע המלוה.

הוא בעיר אחרת ולכן פרע לי את החוב ואכתב לך שובר, יש מי שאומר, שאין שומעין לו, בין שהוא בעולם, לא יפרע לו עד שיחזיר לו שטרם כדי שהלוה לא יצטרך לשמור את שוברו, כשאנו יודעים בוודאות שהשטר קיים בעולם. הגה: וכל שכן אם שטרם בידו ואינו רוצה להחזירו רק לכתוב לו שובר, דאינו חייב הלוה לשלם לו עד שיחזיר לו שטרם. ואפלו נשבע הלוה לשלם לו וא"כ כיון שאינו מסכים לפרוע לכאורה עובר על שבועתו, קמ"ל שזה אינו, אלא פטור מן השבועה דאנן סהדי שלא נשבע על דעת לפרוע כשהשטר קיים אצל המלוה (משנזכר שז"ל אלף ק"י). ואם המלוה אומר תפגעני תחלה ואחר כך אחזיר לך שטרך כי המלוה ירא שיחזיר לו את השטר ולבסוף לא יפרענו, והלנה אומר החזר לי שטרי ואחר כך אפרע לך כי הלוה ירא שיפרע לו ולבסוף לא יחזיר לו את השטר, הדין עם הלנה כי אינו חייב לפרוע כשיש לו חשש הפסד, ואין צריך גם להוציא את הממון מרשותו ולהפקידו ביד בית הדין (שם ובסימן אלף קי"ג). ונראה לי דאם המלוה אינו מאמינו שיפרענו אחרי שיתן לו את השטר, המלוה נותן את השטר ביד שלישי עד אחר הפרעון היינו שמפקיד את השטר ביד מי שמוסכם על שניהם שישמש כנאמן, שאם הלוה יתן את הכסף למלוה, יעביר לו את השטר, ואם לא ישלם, יחזיר את השטר למלוה. מי שחייב לחברו מנה בשטר והנתבע מודה לו בחמשים, ובחמשים האחרים יש לו טענה עליו שאין חייב לשלם, ובעל השטר אומר תן לי החמשים שאמתה מודה לי בהן ואכתב לך בנתיים שובר עליהם, ועל חמשים אחרים אביא ראיה בהמשך הזמן, ונתבע אומר לא אשלם לך כלום עד שתחזיר לי שטרי כיון שאני חייב רק חמשים, אם יוכל התובע להביא ראיותיו עכשיו ולדין עם הנתבע (ע"ל סימן כ"ד), הדין עם הנתבע כיון שיש באפשרות התובע להביא מיד את ראיותיו, צודק הנתבע שאינו חייב לשלם ולשמור על השובר. אבל אם אי אפשר לו לתובע להביא ראיותיו עכשיו או שמטעם אחר אינו יכול לדון עכשיו, וזה באופן שפני הנראה לבית דין הוא צודק בטענתו שאינו יכול להביא כעת ראיותיו או לדון כעת ואין ערמה בדרך, או שהטעם שאי אפשר לדון כעת הוא מצד הב"ד, שהבית דין צריכין להיות מתונים בדין וזה יקח זמן רב, הדין עם התובע, שצריך הנתבע לשלם לו מיד מה שמודה לו, ויתן לו שובר

ואח"כ כשיוכלו, ידונו על השאר^כ (סס סימן תמק"ל). שטר שכתוב בו 'שיהא בתקפו כל זמן שאינו קרוע קרע בית דין, או בלא כתוב עליו תבא' שלא יהיה כתוב עליו שובר, אפלו הכי מהני שובר לפסול שטר זה, ולא אומרים שהתכוון שצריך שיהיה כתוב השובר ע"ג השטר עצמו (מהרי"ק שרש פ"ט). בפשבותבים שובר מחמת שהשטר נאבד ואין יכול להחזירו, אם זוכרים זמן שהיה על השטר, יכתבו שהשובר הוא על שטר שזמנו כך וכך. ואם אין זוכרים אותו, יכתבו סתם ששובר זה הוא על שטר שסכמו כך וכך, ולא יכתבו זמן הפירעון בשוברה, שמא אחרו העדים זמן החלואה בשטר דהיינו שההלוואה היתה בניסן, והם כתבו בשטר אלול, כי שטר מאוחר כשר, והפירעון היה בסיון ונמצא שלפעמים זמן השובר קדם לזמן השטר, ואם יכתוב בשובר זמן הפירעון, היינו סיון, יחזור המלוה ויוציא שטר חובו המאחר שכתוב בו אלול וימרה בו בטענה ששטר זה נעשה אחר הפירעון שהיה בסיון, לפיכך, אין לעדים לכתב זמן בשוברה, אלא אם כן זוכרים זמן החלואה היינו זמן הכתוב בשטר ההלוואה, אבל כשאין זוכרים, כותבים סתם שפרע סכום כך וכך, ועי"ז כל שטרות שהם בסכום כזה נפסלים ע"י שובר זה. שובר שנכתב בו סתם: פלוני פרע לפלוני ולא מוזכר בו סכום ההלוואה ולא זמן ההלוואה, הרי שובר זה מבטל כל שטר שיש לו למלוה עליו. הגם: וכן אם יש לזה ללוה עדים שפלוני המלוה יש לו ברשותו שטר פרוע עליו היינו שיש בידו שטר שכבר נפרע, אינו יכול להוציא עליו שטר ולומר ששטר אחר פרוע היה לו עליו, אלא כל שטרותיו בחזקת פרועים ואם יש לו שתי שטרות עליו, רק השטר על הסכום הגדול פרוע, ואת השני יוכל לגבות ממנו (הרא"ש בתשובה כלל ס"ח סימן י"ט).

ד אם זמן השטר והשובר ביום אחד, נתבאר בסימן מ"ג סעיף כ"ו^ד.

סג. אמנם הלוה יוכל לתבוע שיכתוב את השובר על גבי השטר עצמו שנשאר ביד המלוה [ש"ך].

סד. ראובן שהוציא שטר חוב על שמעון שזמנו ביום כך, ושמעון הוציא שובר על שטר זה וכתב באותו יום בעצמו, אע"ג דאין דרך לפרוע חוב באותו יום של

ה אִם כְּתוּב בְּשׁוּבָר 'דִּינָרִים', סָתֵם וְלֹא כְּתוּב כַּמָּה דִּינָרִים, מְבַטֵּל כָּל שְׁמֵר שֵׁשׁ לֹו עָלָיו כִּי יד בעל השטר על התחתונה, וחוששין שהעדים לא ידעו את הסכום שהיה כתוב בשטר, ולכן לא הזכירו את הסכום, ומחמת זה מבטל כל שטר שיוציא נגדו^פ. אֲבָל אִם רואים שְׁהָיָה כְּתוּב בּוֹ 'כֶּף וְכֶף דִּינָרִין', וְנִמְחָק הַסְּכוּם, וְנִשְׁאַר דִּינָרִים, אִו שְׁכָתוּב הַסְּכוּם רק הוא כתוב עַל הַמְּחָק שְׂרואים שהיה כתוב לפני כן דבר אחר ונמחק וכתוב עליו סכום זה וְלֹא נִתְּקַןִּים לא הובאו עדים שסכום זה נכתב מראש על המחק, וא"כ אי אפשר לסמוך על מה שכתוב שמא הוא מחקו וכתב מה שרצה, אִין דְּנִים בּוֹ אֵלָא בְּפָחוּת שְׁבַלְשׁוֹנוֹת היינו רק שני דינרים, כי מיעוט רבים שנים.

סימן נה

דין מי שפרע מקצת חובו והשליש שטר

ובו ב' סעיפים

א (לשון רמז"ס פ"א מהלכות מכירה) הקדמה לסעיף זה ראה בהערה^י מי שִׁפְרַע מִקְצַת חוּבוֹ וְהַמְלוּה הַשְּׁלִישׁ אֵת הַשְּׁמֵר הַלּוּוּאָה בִּיד שְׁלִישׁ, וְאָמַר לֹו הַלוּה לְשִׁישׁ אִם לֹא נִתְּתִי לָךְ אֵת שְׂאָרִית הַתְּשׁוּלֹם

ההלוואה, וא"כ מסתבר שהשובר הוא על חוב אחר, מ"מ יד בעל השטר על התחתונה והשטר חוב פרוע, כיון שזה יכול לקרות, וכיון שיש שובר לפנינו הו"ל כאילו ראינו שפרע ביומו, כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

סה. אמנם הוא רק מחמת ספק, ולכן יועיל תפיסה של המלוה, כשיטען שהשובר היה רק על שני דינרים.

סו. הדין הוא, שאסמכתא לא קונה, והכוונה, שכל התחייבות שתלויה אם יעשה כך או לא יעשה כך, אין כוונתו באמת להתחייב, כי כוונתו שמסתמא לא יתקיים לבסוף הדבר שאמור לחייבו, וממילא לא גמר בדעתו להתחייב, אא"כ עשה קנין על ההתחייבות, והקנין נעשה בפני ב"ד חשוב, שבזה גילה דעתו שמתחייב בגמירות דעת. ומה שכתבנו שאם הדבר תלוי בדבר שיהיה או לא, היינו בדבר שקיומו תלוי בידו, ולכן סומך על עצמו שיקיימו, לאפוקי תנאי שלא תלוי בידו

עד יום פלוני כדי להעבירו למלוה, תן לו שטרך ויוכל לגבות את כל הסכום שכתוב בשטר, ומה שכבר שילמתי יהיה בתורת מתנה^כ, והגיע הזמן ולא נתן לו, לא יתן השליש את השטר למלוה, שזו אסמכתא היא (פירוש, שחלה שעצודו נדעת עזמו [ולא בדעת אחרים, דבאופן כזה גמר בדעתו להתחייב] ובמידת דבירו ולא פירו [לאפוקי כשאין הדבר תלוי בידו כלל לקיימו, דודאי גמר בדעתו להתחייב], וסמך דעתה וסמכה דעתו שלא יחול השעבוד ולכן לא גמר בדעתו ומקנה להתחייב ולהקנות), ולא קניא ולכן לא חלה התחייבות זו. ואם קנו מירו עליה על התחייבות זו בבית דין חשוב בעיר, הרי זה קנה כי באופן זה מראה שגמר בדעתו להתחייב באמת, והוא שיתפס וכו' יתנו בבית דין היינו שלא די שעשה קנין בב"ד חשוב, אלא צריך שיוציא מרשותו את כל הראיות שעומדות לזכותו ויניחם ברשות ב"ד, שעי"ז אף מפסיד את ראיותיו, ובזה מראה על גמירות דעת גמורה, והוא שלא יהיה אנוס היינו שאי קיום התנאי לא היה מחמת אונס, וכדלהלן. ביצה, הרי שהתפס המלוה מסר את שטרך או שהלוה התפס את שוכרו בבית דין, וקנו מירו שאם לא יבא ביום פלוני לבית הדין או לגמור את פירעון החוב ינתן זה לבעל דינו, והגיע היום ולא בא, הרי אלו נותנים. ואם הסיבה שלא בא, כי עקבו נחר או חלי מלבא, לא יתנו. וכן כל ביוצא בזה^כ. והוא שהקנין יהיה בבית דין חשוב. הגם: ויש אומרים דלא בעינן שהתפס שטרך בב"ד, כדי להוריד את האסמכתא, מאחר דקנו מנה בבית דין חשוב, דהינו שלשה דבקאי בדיני אסמכתא (טור נסח הר"ש ומוהר"ם). ועי' לקמן סימן ר"ז סעיף ט"ו שם הביא הרמ"א ש"א שב"ד חשוב היינו הב"ד החשוב שבעיר

כלל כגון אם ירדו גשמים, גמר בדעתו להתחייב. ויש חולקים וס"ל שבכל אופן שתלוי אם הדבר יתקיים לבסוף, נחשב אסמכתא. סו. עיין בחות דעת יו"ד סימן קעז ס"ק טו דאירי שעשו כן מחמת סיבה אחרת ולא מחמת אגר נטר, דאל"ה אסור מחמת ריבית. סה. ודוקא באונס שלא כל כך שכיח, אבל באונס שכיח, היה לו להתנות שבאופן זה לא יתחייב, ואם לא התנה, על כרחך התכוון להתחייב גם אם יארע אונס כזה.

או שקיבלום רבים עליהם. שְׁלִישׁ שְׁהַחֲזִיר שָׁטֵר לַמַּלְוָה, באופן שְׁלֵא הִיָּה לוֹ לְהַחֲזִיר ויתכן שכעת יגיע הפסד ללוה שהמלוה יגבה ממנו ממון שלא כדִין, [והיינו כשאין המלוה כאן, כי אם הוא כאן, כופים אותו להוציא מרשותו את השטר, או לכתוב עליו שובר], מְשַׁמְתִּינָן לְשִׁלִּישׁ עַד דְּמַקְבָּל עָלָיו כָּל אֲנָסָא שְׁיֵאָרַע לַלְוָה מִזֶּה^כ (משוּבַּת רַשְׁז"א אַלֶּף נ"ב). וְאִם נוֹדַע לְבֵית דִּין שְׁהַחֲזִירוֹ שְׁלֵא בְּדִין כִּי הַשְּׁטֵר כָּבֵר פְּרוּעַ, או חלקו פְּרוּעַ, אִין דְּנִין עַל הַשְּׁטֵר כְּשֶׁהַמְלוּה מוֹצִיאוֹ בְּכ"ד (צִית יוֹסֵף צֶסֶס רַשְׁז"א). וְאִם לֹא נוֹדַע לְבֵית דִּין כְּשֶׁהַמְלוּה בֹּא וְתֵבַע אֶת הַלוֹה בַּשְּׁטֵר זֶה, וְהוֹצִיאוֹ מִן הַלְוָה כָּל הַשְּׁטֵר אַע"פ שֶׁכָּבֵר פְּרַע חֶלֶק מִמֶּנּוּ, וְאַחֵר כִּף נוֹדַע שְׁהַחֲזִירוֹ הַשְּׁלִישׁ שְׁלֵא בְּדִין וְהַמְלוּה הוֹצִיא מִמּוֹן שְׁלֵא כְּדִין, הַשְּׁלִישׁ פְּטוּר, דִּהוּ גִרְמָא בְּנִזְקִין וְחַיִּיב רַק בְּדִינִי שְׁמִים כָּכֵל גִּרְמָא^ז (מְשוּבַּת רַשְׁז"א אַלֶּף נ"ב).

ח' בסלו

ב בְּמָה דְּכָרִים אֲמֻרִים שְׁנוֹתָנִים הַשְּׁטֵר לְבַעַל דִּינוֹ, בְּשִׁאֲמֹר אִם לֹא פְּרָעְתִּי בְּיוֹם פְּלוּנִי יִהְיֶה הַמְּעוֹת שְׁנִיתָתִי מִתְּנָה וְיִשְׁאֹר הַשְּׁטֵר מִיָּם כְּבִתְחִלָּה, שְׁאִם לֹא בֵּן אֵלָּא הַתְּכוּוֹן שְׁמָה שֶׁכָּבֵר שִׁילֵם יִהְיֶה חֶלֶק מִתְּשׁלוּם הַחוּב, וְכַעַת מַסְכִּים לְהַתְחַיֵּב מַחֲדָשׁ ע"י שְׁטֵר זֶה, גַּם אֶת הַסְּכוּם שֶׁכָּבֵר שִׁילֵם, הוּי שְׁטֵר שְׁנִמְחָל שְׁעִבּוּדוֹ בְּרִי עַל סְכוּם הַמְּעוֹת שְׁנִיתָן וְהַשְּׁטֵר פְּסוּל אִפִּי עַל הַחֶלֶק שְׁלֵא שִׁילֵם, (עֵין סֵק"ד) וְאִינוּ גּוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם אֶלָּא מִבְּנֵי חוּרֵין הַחֶלֶק שְׁעִדִּין לֹא פְּרַע"א (צִית יוֹסֵף צֶסֶס הַרַ"שׁ).

סז. וכן הוא הדין בכל גרמא בנזקין, אע"ג שאם כבר נעשה הנזק, אין מחייבים אותו בדיני אדם, מ"מ קודם שנעשה הנזק, כופים ומשמתיים אותו לסלק את הגרמא כדי שלא יבוא לידי נזק.

ע. הטעם שנחשב גרמא, דהנזק לא נעשה מיד כשהחזירו ליד המלוה, דעדיין מחוסר גבייה. אבל כשהחזיר שטר שאינו פרוע ללוה שלא כדִין, הנזק נעשה מיד, כי המלוה הפסיד מיד את חובו, ונחשב גרמי, וחייב בדיני אדם כדִין גרמי.

עא. והש"ך חולק וס"ל דכלפי החצי שלא נפרע עדיין, הוי שטר גמור וגובה אף ממשעבדי.

סימן נו

דין שלישות

ובו ז' סעיפים

א פעמים ששני בעלי הדינים משלישים את שטר החוב אצל אדם שלישי בתור נאמן שיעשה כפי הוראתם, ואם יש ויכוח מה היה לבסוף, הדין הוא **שְׁלִישׁ, בְּזֶמַן שְׁלִישוֹתוֹ** החפץ או השטר שהופקד ברשותו, עדיין **בְּיָדוֹ, נֶאֱמָן** לומר אם הלואה פרע או קיים התנאי או לא, **בְּשְׁנֵי עֲדִים** וטעם נאמנותו, כיון שהיה בידו ליתן למי שירצה או לשרוף את השטר, א"כ בזה שהפקידו אצלו שיהיה בידו, האמינוהו למה שיאמר, ונאמן נגד עד אחד, ואין נאמן ממש כשני עדים, ולכן אם שני עדים מכחישין אותו, הם נאמנים. ונאמן **אֶפְלוּ אִם הוּא קְרוֹב, וְאִין צָרִיד לְשַׁבַּע** היינו שנאמן בלי שבועה. **הגה:** וְאֶפְלוּ כְּתוּב עֲנִין הַשְּׁלִישוֹת בְּשֹׁטֶר ונאבד השטר, לא נאמר מדהוצרכו לכתוב תנאי השלישות בשטר, מוכח שְׁלֵא סִמְכוּ עַל עֲנִין הַשְּׁלִישׁ, אֲלֵא גַם בְּזֶה הַשְּׁלִישׁ נֶאֱמָן לומר באיזה תנאים הופקד השלישות. ואם השטר לפנינו וכתוב שם תנאי אחד, אינו נאמן לומר שהיו תנאים נוספים, אא"כ אומר שתנאי זה נוסף אחרי כתיבת השטר (צ"ת יוסף נזסס הרש"צ"א). **וְאִתָּה עַל פִּי שְׁעֵבֶר הַזֶּמֶן שֶׁהָיָה לוֹ לְהַחְזִירוֹ לְאַחַד [מֵהֶן] וְלֹא תַּחְזִיר,** לא אומרים שכשעבר זמן זה פקע כח שלישותו, אלא **עַדִּין שְׁלִישׁ הוּא וְנֶאֱמָן**. עד כעת איירי ששני הצדדים מודים בשלישות, רק נחלקו על פרטיו או אם נתקיים התנאים, וכעת בא להוסיף וְאֶפְלוּ הִבְחִישוּ אֶחָד מֵהֶם וְאָמַר שְׁלֵא עָשָׂא שְׁלִישׁ, הַשְּׁלִישׁ נֶאֱמָן. וְאֶפְלוּ הִבְחִישוּ שְׁנֵיהֶם, הַשְּׁלִישׁ נֶאֱמָן לא מבעיא כשמודה שהוא נתנו לשליש, רק טוען שנתנו לשם פיקדון והשליש מכחישו, אלא אפילו טוען שבא לידו בגזילה או שנאבד ממנו והשליש מצאו, אינו נאמן דלא חוששין לגזילה או לנפילה^כ. **וְהוּא שְׁלֵא יְהִיָּה בִּנְיָהֶם וְכֵן הַשְּׁלִישׁ**

הַכְּחָשָׁה בְּסֵךְ הַמְעוֹת שֶׁכִּידוֹ דְּהֵינּוּ שְׁטוּעֵנִים שֶׁמִּסְרוּ לִידוֹ סְכּוּם גָּדוֹל יוֹתֵר, וְהוּא מִכְיֵישׁ, דָּאִם בֵּן הָיָה לָהּ נִוְנֵעַ בְּדָבָר כִּי יֵשׁ תְּבִיעַת מִמּוֹן נִגְדוּ וְנִחְשָׁב נִוְנֵעַ וְאִינוֹ נֶאֱמָן אִף בַּעֲנִין פְּרָטִי הַשְּׁלִישִׁת, וְהֵשֶׁךְ חוֹלֵק וְס"ל דְּלַעֲנִין פְּרָטִי הַשְּׁלִישִׁת יֵשׁ לוֹ נֶאֱמָנוּת. הַגֵּה: וְמָה שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁבִּאֻפֵּן זֶה אִינוֹ נֶאֱמָן, הֵינּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ מִגוּ וְכָל נֶאֱמָנוּתוֹ רַק מִכַּח שְׁלִישׁ, לָכֵן כִּשְׁהוּא נִוְנֵעַ אִינוֹ נֶאֱמָן, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִגוּ לְהַחְזִיר אֶת הַשְּׁטֵר אוֹ לְשׁוּרְפוֹ, נֶאֱמָן לַעֲשׂוֹת בּוֹ מָה שִׁירְצָה (מִרְדְּכִי פֶרֶק הַמִּזְבֵּל). וַיְכֻלִּים לְהַשְׁבִּיעוֹ עַל הַהִכָּחָשָׁה שֶׁבִּינֵיהֶם אֶפְלוּ בְּטַעֲנַת שְׁמָא כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁבִּיעִים אֶפְסָרוּפּוֹס אֶפְלוּ בְּטַעֲנַת שְׁמָא (הַגֵּהוֹת מִרְדְּכִי דְּגִיטִין). שְׁטֵר שֶׁהָיָה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאָו מִתַּחַת יָדוֹ בְּבֵית דִּין וְאָמַר פְּרוּעַ הוּא, אִף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁטֵר מְקֻיָּם וְאִין צָרִיךְ לְהִגִּיעַ לְדַבְּרֵי הַשְּׁלִישׁ כְּדֵי לְקִיּוֹמוֹ וּמִכַּח זֶה לְהֵאֱמִינוֹ עַל הַפִּירְעוֹן, מ"מ נֶאֱמָן, שֶׁאֵלּוּ רָצָה הָיָה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ וְכִיוֹן שֶׁהָיָה בִּידוֹ לְהַעֲלִים אֶת הַשְּׁטֵר, מִמִּילָא נֶאֱמָן לִוְמַר שֶׁהַשְּׁטֵר פְּרוּעַ". וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא בְּתֵב יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הַשְּׁלִישׁ שֶׁשְּׁטֵר זֶה הִמְנִיחַ אֶצְלוֹ פְּרוּעַ הוּא, [הָרִי זֶה פְּרוּעַ] אִף עַל פִּי שֶׁאֵין עֲדִים עַל הַבְּתֵב שֶׁזֶה כֵּתֵב יְדוֹ שֶׁל הַשְּׁלִישׁ, מ"מ כִּיוֹן שֶׁהוּא תַּחַת יְדוֹ, מִסְתַּמָּא זֶה כֵּתֵב יְדוֹ" וְעַיִן לְקַמֵּן סִימָן ס"ה מִדִּינִין אֵלּוּ. אֲבָל בְּתֵב שֶׁיּוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הַמְּלוֹה שֶׁשְּׁטֵר פְּלוֹנִי פְּרוּעַ, אֶפְלוּ הָיָה בְּתֵב יְדֵי הַמְּלוֹה, אִינוֹ אֱלָא בְּמִשְׁחָק כִּי כֵּתֵב זֹאת לַעֲצֻמוֹ דֶּרֶךְ שְׁחֹק. וְאִפְרִי מִצָּאוֹ שׁוֹבֵר תַּחַת יְדוֹ אִינוֹ כְּלוּם, דְּשִׁמָּא הִנִּחוּ בְּרִשְׁתּוֹ שִׁיְהִיָּה מוֹכֵן כִּשְׁפִירְעָנוֹ הַלּוּה. הַתּוֹבֵעַ שִׁיחְזִיר לוֹ הַשְּׁלִישִׁת יִשְׁלֵם שְׁכָר הַשְּׁלִישִׁת כִּיוֹן שֶׁזֶה לְטוֹבָתוֹ (הַגֵּהוֹת מִרְדְּכִי סוֹף פֶּרֶק זֶה צוּרֵר).

אחד יגזול את חברו ויאמר שליש אני.
 ע.נ. דעת הסמ"ע שאפי"א אם המתין מלומר פרוע עד שנתקיים בב"ד, מ"מ נאמן, כיון שהיה זמן שהיה בידו לשורפו, אולם הש"ך חולק דכיון שהמתין עד שנתקיים, הוי כמודה שאינו פרוע, כי אין סיבה לקיים שטר פרוע.
 עד. ואם יודעים שזה כתב יד של אחר, צריך סימן שנכתב או הונח שם מדעת השליש, דאל"כ יתכן שאחר הניחו בבית השליש ללא ידיעתו.

ט' בסלו

ב' שליש שאמר על תנאי זה וזה קיבלתי את השלישות והפחישוהו שני עדים ואמרו לא על תנאי זה היית שליש ביניהם, העדים נאמנים כי שני עדים נאמנים יותר מהשליש שהוא אחד, ואפי' כשיש לשליש מגו, מ"מ לא מהני מגו נגד עדים. במה דברים אמורים, בשאומר השליש ביום פלוני נמסר בידי השלישות בתנאי כך וכך, והעדים מבחישים אותו שהיו שם באותו יום ולא הותנה תנאים אלו. אבל אם אומר בתנאי כך וכך הוא בידי, סתם ולא אמר באיזה יום הותנו תנאים אלו, אפלו שאומרים העדים שבשנמסר לידי לא היו התנאים בן, השליש נאמן, דשם אחר כך באו לפניו והתנו בענין זה; אף על פי שאין השליש מוען בפרוש בן ליישב דבריו נגד העדים, מ"מ אין מענין לה בן, בדי שלא יהיה מבקש מהעדים. הגה: ואין חלוק לענין נאמנות השליש בין אם שניהם נתנו בידי וכעת אחד מהם מכחישו, שהשליש נאמן או שהמלה נתנו בידי להיות שליש ביניהם וכעת המלוה אומר שלא נפרע והלוה אומר שנפרע, והשליש אומר כמו הלוה, שהשליש נאמן, כיון שהמלוה האמינו (גמ' יוסף גסס משוואה הרש"א).

ג' אין לו לתן להחזיר את השלישות לזה שצריך להחזיר כפי מה שהותנה אלא בפני בית דין, ויפרש להם ענין תנאי השלישות שנמסר לו, שם אה"כ ופל' ביניהם מחלקת, ואם יוציא השלישות מתחת ידו שוב לא יהיה נאמן אלא בעד אחד לחייב שבועה, ולא כשליש שנאמן כשניים אף להוציא ממון, לפיכך כיון שהשליש אומר בפניהם תנאי השלישות כדי שאח"כ לא יוכלו להכחיש דברים אלו, צריך שיקתבו בית דין ויחתמו הענין. הגה: (טור סעיף א') גסס נעל העטור) והא דנאמן עכ"פ בעד אחד אף על פי שאין שלישותו בידי, דוקא כששניהם נסתלקו מעליו ואין להם תרעמת עליו. אבל אם יש להם תרעמת עליו בענין השלישות שהיה בידי היינו שיש להם עליו טענות בענין סכום הממון שקיבל מהם, ולהש"ך התרעומת היא שהוציא השלישות מידו שלא כדן, הוי נוגע בעדות ואינו נאמן כלל כמו שנתבאר לעיל סעיף א' דאין נאמן בכה"ג אף כשהשלישות תחת ידו, וכאן חזר זאת לענין נאמנות עד אחד. וכן אם היה קרוב או

פסול אע"פ ששליש נאמן אף כשהוא קרוב או פסול, מ"מ אחר שיצא מתחת ידו שנאמן רק בתורת עד א', צריך להיות עד כשר (טור).

י' בסלו

ד שטר שיוציא מתחת יד שלישי, וחלוה טוען שהוא מוזה או פרוע כולו, ומכחיש שנתנו לשליש, אם אין יכולין לקום חתימת העדים, אף על פי שהשליש מעיד שהמלוה וחלוה מסרוהו לו ואמרו לו שפד וכד נשאר עדין לפרע משטר זה, אינו נאמן דהשליש לא נאמן יותר מבעל דבר עצמו, ומלוה עצמו שמוציא שטר שאינו מקויים, הלוה נאמן לומר מזויף או פרוע במגו דמזויף^ה.

ה שלישי שהשליש שטר בידו על מנת שהלוה יפרענו ביום פלוני, ועבר הזמן, וטוען חלוה שפרעו בזמנו, או שמת חלוה, הרי הוא בחזקת שאינו פרוע כיון שהשטר ביד השליש, אינו נאמן לומר פרוע נגד שטר ומחזירו למלוה וגובה בו, אבל הלוה יכול לומר למלוה הישבע לי שלא פרעת. ואם מת חלוה והמלוה בא לגבות מהיורשים, לא יפרע אלא בשבועה, בדין הבא לפרע מן היתומים אע"פ שכל מלוה בשטר, המלוה גובה מהלוה בלי שבועה, אא"כ תובעו שישבע לו, מ"מ בבא לגבות מיתומים, הב"ד טוען עבורם ומחייבים אותו לישבע שלא נפרע. מי שחייב עצמו בשטר בקנין לחברו היינו שראובן כתב בשטר שמחייב עצמו מנה לשמעון בקנין, והפקידו החיב ראובן ביד אחר לוי בסתם בתורת פקדון ולא בתורת שלישות, ומת המפקיד, הרי זה לוי הנפקד לא יתננו למלוה ונם לא יחזירנו ליורשי לזה הטעם ראה בהערה^ז.

עה. והש"ך חולק וס"ל שלא יכול לטעון פרוע אם השליש היה יכול בשום פעם לקיים את השטר, אע"פ שא"א לקיימו עכשיו.
עו. ז"ל הטור [הביאווה הסמ"ע והש"ך], לא יתננו למלוה משני טעמים, האחד, שמא [ראובן] לזה בו ופרעו [פירוש, והחזיר המלוה השטר ללוה] לפיכך נמצא בידו, והפקידו החייב אצל זה [לוי]. והטעם השני, שמא לא לזה בו מעולם והתנה עם העדים שקנו מידו שיתנו השטר לידו ולא ליד המלוה, ולא זכה בו המלוה לענין שיעידו בו העדים עד שיצא מתחת יד המתחייב. וגם לא יחזירנו ליד יורשי הלוה, שמא אמר לעדים בסתם קנו ממני לפלוני וכתבו לו השטר, ונמצא שזכה בו המלוה בהיותו ביד העדים, ואפשר שטעו ומסרוהו ללוה שלא כדין.

יא כסלו

ו שליש הנעשה על ידי שליח, בגזון שבא הלוח"י עם אחר שבקידו משכונן או שטר, ואמר לה השליח לשליש המלוה עשאני שליח להקבא זה את המשכון או את השטר שהיה בידו אליך למסרו בדרך על תנאי כך וכך שבתנאים אלו ואלו תמסור את המשכון או את השטר ללווה, וקבלו השליש, ואחר כך בא המלוה והפחיש השליחות, ואמר שלא עשאו שליח לדרך זה מעולם, יעשה שליח מה שאמר לו השליח כי מאמינים לשליש שכן אמר לו השליח, והשליח נאמן במגו שיכל לומר שעשאו שליח. הגם: ואם לא הפחישו ענין השליחות, רק כי השליש לא רצה לקבל השליחות, ונשאר ביד השליח והשליח רוצה לתת את השטר ללווה, כיון שהתקיימו התנאים שאמר לו המלוה, אין לשליח דין שליח, אלא בקשליח בעלמא, ויחזר צריך להחזיר את השטר למי שנתן לו (בית יוסף נסס תשובת הרשב"א). השליש יעשה תמיד כפי מה שהשליש בקידו, אף על פי שיש לאחד אחר כך טענה בדרך. כיצד, הרי ראובן שהשנה עצמו עם שמעון החיב לו [שישלם לו] על זמנים היינו שיפרע לו בתשלומים, והפקיד השטר ביד לוי, והתנה שאם לא פרע לו זמן תשלום אחד, יחזיר לו לוי למלוה את שטרו ויגבה הכל בפעם אחת בלי תשלומים, ולא פרע לו שמעון זמן אחד, יחזיר לו לוי שטרו, אף על פי שיודע שיהיו לשמעון טענות על זה, כי אין לוי דין בדרך רק שליח, לכן יחזיר לראובן שטרו, וקדם שיוציאנו מידו יאמר לפני עדים"ה היאך בא השטר לידו ועל איזה תנאי, והעדים יכתבו ויחתמו ויתנו הענין לשליש, והוא ימסרנו לשמעון, והוא יטען אחר כך מה שירצה (טור

עו. מה שצריך שהלווה יבוא עם השליח, כדי שהלווה יטען ברי על התנאים שנמסרו לשליש בפניו, אבל אם הוא לא היה בשעת מסירת החפץ לשליש, ואינו יודע את התנאים שנמסרו לשליש, והמלוה מכחיש, אין השליש נאמן לומר שנמסר לידו ע"י השליח לשם שלישות [סמ"ע]. והש"ך כתב שהעיקר שהלווה יטען ברי שהמלווה מסר לשליח שימסור לשליש בתנאים אלו, ואין נפ"מ איך השליח מסרו לשליש.

עה. עיין בסמ"ע ובש"ך שהאריכו לבאר מ"ט מוסר תנאי השלישות בפני עדים, ולעיל בסעיף ג' כתב למסור בפני ב"ד.

נעס משונת הרא"ש כלל ק"ה סימן ו'). וְלִכְּנָן כיוון שבמקום שיש לשליש ספיקות צריך למסור בפני עדים ולכתוב את כל פרטי תנאי השלישות, לכן כָּל שֶׁהִחְזִיר הַשְּׁלִישׁ הַשְּׁטֵר ואין שום כתב שכתוב בו תנאי השלישות, אין לְחוּשׁ שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁלֵא כְּדִין וְשְׁלֵא הִיָּה בְּקִי בְּדִין הַשְּׁלִישוֹת כי מסתמא נמסר כדין ולא היה שום ספיקות, ולכן לא נצרך לכתוב שום כתב ע"ז, אֲלֵא אִם בֶּן אֶחָדִיד רִיעוּתָא (משונת רש"א סימן מתקט"ז).

ז אִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְנוֹתְנָת בְּתוֹךְ הַבֵּית היינו שהיא מנהלת את עניני הכספים והמסחר של בעלה, וְאוֹתוֹ דִּין בְּאִפּוֹרְפּוּס הַמָּמְנָה עַל נִכְסֵי בַּעַל הַבֵּית, וְמֵת בַּעַל הַבֵּית, וְאֵנוּ יוֹדְעִים שֶׁהִי לְבַעַל הַבֵּית נִכְסִים שֶׁל אַחֲרִים, וְהַמָּמוֹן נִשְׁאָר בְּיָדָם, וְהֵם יוֹדְעִים שֶׁל מִי הֵם, חִבִּים לְהַחְזִיר לְכָל אֶחָד מֵהֶם אֶת שְׁלוֹ, וְאִם לֹא הִחְזִירוּ וּבָאוּ לְבֵית דִּין ואומרים לב"ד למי שייך כל נכס ורוצים רשות מב"ד להחזיר לבעלים, מְהִימְנִי בְּמִגֵּז כיוון שהיה בידם להחזיר כל נכס לבעליו, בלי שאף אחד יידע מזה, ממילא נאמנים כעת לומר לב"ד מה ידוע להם ונאמנים להוציא ממון זה מהיורשים.

סימן נו

דין שאסור להשהות שטר פרוע

ובו ב' סעיפים

יב בסלו

א אִסּוּר לְהִשְׁהוֹת שְׁטֵר פְּרוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שְׁמָא יבוא לגבות ממנו פעם שניה, ונאמר 'אל תשכן באהלך עולה', והוא הדין שְׁטֵר שֶׁנִּמְחַל שְׁעִבּוּדוֹ היינו שלא פרע לו אלא מחל לו על החוב, וגם בזה אסור להשהותו בתוך ביתו" (משונת הרא"ש כלל ע"ז). וְאִם אֵינוּ רוֹצֶה לְהַחְזִיר ללוֹה שְׁטֵר

עפ"י. ובאופן שלא מחל לו על עצם החוב, אלא רק על שיעבוד קרקעות ועדיין נשאר חייב לשלם לו מבני חורין, דעת הסמ"ע דמ"מ איכא בזה איסור להשהותו בביתו, אולם דעת הש"ך דכיון דרשאי לגבות מבני חורין, אין איסור להשהות שטר זה בביתו.

פְּרוּעַ אף דמוכן ליתן לו שובר, מ"מ כיון שהשטר בידו אסור לו להשהותו בביתו, ועובר על האיסור דרבנן הנ"ל, ולכן **רָאוּי לְנִדּוּתוֹ עַד שְׁחִיזוֹרָנוּ;** וְאִין לוֹ לְעֵכָב הַשְּׂטֵר בְּשִׁבְלִי פְּשִׁיטִי דְסַפְרָא שְׂכַר הַסּוֹפֵר עַל כְּתִיבַת הַשְּׂטֵר מוּטֵל עַל הַלוּה, כִּיּוֹן שֶׁהַלּוּוּאָה לְטוֹבָתוֹ, וְאִם הַמְלוּה שִׁילַם לְסוֹפֵר, וְרוּצָה לְהַשְׁהוּת אֶת הַשְּׂטֵר אֲצִלו כְּדִי לְדַחֵק אֶת הַלוּה לְשֵׁלֶם לוֹ שְׂכַר זֶה, מ"מ אִין זֶה סִיבָה לְהַתִּיר הַשְּׁחִיזָה הַשְּׂטֵר בְּבֵיתוֹ, וְאִיסוּר זֶה הוּא אִפִּי' בְּהַסְכַּמַּת הַלוּה, וְהַש"ךְ מְתִיר לְעֵכָב הַשְּׂטֵר בְּשִׁבְלִי דְּמֵי הַשְּׂטֵר, וְאִם כּוֹתֵב עַל גְּבִי הַשְּׂטֵר שֶׁהוּא פְּרוּעַ מוֹתֵר לְכו"ע^פ. הַגֵּה: כִּיּוֹן שֶׁהַלוּה מְשַׁלֵּם שְׂכַר הַסּוֹפֵר הֵרִי הַשְּׂטֵר שְׁלוֹ, וְלֹא מֵהֵנִי לְקִרְוַע הַשְּׂטֵר אֲלֵא צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ, וּבְמָקוֹם שֶׁאִין הַלוּה נוֹתֵן שְׂכָר הַסּוֹפֵר, אִין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ הַשְּׂטֵר, וּבְלִבְדִּי שְׁיִקְרָעֵנּוּ כִּי אִיסוּר לְהַשְׁהוּת שְׂטֵר פְּרוּעַ שֵׁלֶם אֲצֵל הַמְלוּה (צִיט יוֹסֵף בְּסִימָן ס"א זֶסֶס הַרַשָּׁז"א). אֲכָל מִתֵּר לְהַשְׁהוּת שְׂטֵר שֵׁל מִנֶּה, אִף עַל פִּי שְׂאִינֵנו חֵיב אֲלֵא חֲמִשִּׁים כְּגוֹן שֶׁפָּרְעוּ חֲמִישִׁים מִתּוֹךְ הַמִּנֶּה, וְהוּא שְׂכִיבְתָב שׁוֹכֵר עַל גְּבִי עַל גְּבִי הַשְּׂטֵר עֲצֻמו מִמֶּה שֶׁנִּפְרָע, אוֹ יִכְתֹּב שׁוֹכֵר בְּפָנֵי עֲצֻמו וְיִמְסְרֵנו לְלוּה וְנַעֲזִין לְעִיל סִימָן נ"ד סְעִיף א' [כְּשִׁפְרַע מִקְצַת וְרוּצָה שִׁיעֲשׂוּ לוֹ שְׂטֵר חֲדָשׁ עַל יִתְרַת הַחוּב].

ב שְׂטֵר שְׁלוּה בִּז וּפְרָעוּ, אִינֵנו חֹזֵר וְלוּה בִּז אִפִּילוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם, כִּיּוֹן שֶׁכָּבֵר נִמְחַל שִׁיעֲבֻדוֹ, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר בְּסִימָן מ"ח וְשֵׁם נִתְבָּאֵר שִׁי"א שֶׁאִם עוֹשֶׂה קִנְיָן חֲדָשׁ אוֹ מוֹסְרוֹ בְּפָנֵי עֵידי מְסִירָה מוֹעִיל לְהַלוּת עָלָיו מִחֲדָשׁ. וְאִם אֲמֵר לוֹ הַלוּה פְּרָעָתִי, וְהַשִּׁיב הַמְלוּה בִּן הֵיךְ אֲכָל הַחֲזוּרָתִים לֵךְ אֶת הַכֶּסֶף שֶׁפָּרְעַת לִי, וּמִמִּילָא אֵתָּה עֵדִיין חֵיב לִי סְכּוּם זֶה, הִרִי הַמְלוּה מוֹדָה שֶׁנִּמְחַל שְׁעִבְדוֹ וְמֵה שֶׁהַחֲזִיר לוֹ אֶת הַמַּעוֹת, נִחְשָׁב כֶּהַלּוּוּאָה חֲדָשָׁה וְלִכּוֹן אִינֵנו גּוֹבֵה בִּז כִּי שְׂטֵר זֶה פְּסוּל. אֲכָל אִם אֲמֵר הַמְלוּה הַחֲזוּרָתִים לֵךְ שְׁתַּחֲלִיפֵם לִי לְמַעוֹת אַחֲרוֹת, מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיוּ הַמַּעוֹת שֶׁפָּרְעַת לִי יוֹצֵאִים שֶׁאִין מִשְׁתַּמְשִׁים כָּבֵר בְּמַעוֹת אֵלוֹ אֲלֵא עַל יְדֵי הַדַּחֲקָה, הַשְּׂטֵר קָנִים כִּי מַעוֹלָם לֹא נִפְרַע הַחוּב, וְהַחוּב שֶׁבִּשְׂטֵר קִיִּים.

פ. והנתיבות כתב דכיון שהלוה חייב לו דמי השטר, יכול לעכב ממה שפרע עבור דמי השטר, וממילא לא נפרע כל השטר, ושוב שרי לעכב את השטר אצלו.

סימן נח

מי שהוציא שטר חוב על חברו, ומענת סטראי
ובו ה' סעיפים

יג בסלו

א הקדמה לסימן ראה בהערה^{פא} מלוה המוציא שטר מקנים על חברו ותובע אותו שיפרע לו שטר זה, ואמר לה הלוה פּרעתיך חוב זה, ואמר לו המלוה אמת שפרעתיני והתכוונת עבור החוב שבשטר, אבל מלוה אחר יש לי עליך על פה, ובשכילם קבלתים אני התכוונתי לקבל את המעות עבור החוב שבע"פ, וזה השטר עדני בחזקתו עומד כי חוב זה עדיין לא נפרע, אם הלוה לא נתנם את מעות הפירעון לו בפני עדים כיון שיש לו מגו שיכל להכחיש ולומר שמעולם לא קיבל מעות לפירעון, ממילא נאמן על מה שטוען שקיים חוב נוסף, ועליו לקח את המעות, וממילא השטר עדני בחזקתו וגובה בו בלא שבועה, אם יש בו נאמנות שהלוה האמינו לגבות בלי שבועה, [ופרטי דין נאמנות יתבאר להלן בסימן ע"א], ואם אחר כך אחר שיפרענו שוב יתבענו שלקח ממנו שלא בדין כי לפי טענת הלוה אין חוב נוסף, וגבה ממנו פעם שניה שלא כדין, נשבע הסת, ונפטר כדין כל מי שתובע מעות מחבירו והלה כופר, שנשבע היסת ונפטר. ואם אין בו נאמנות בכל מלוה בשטר אם הנתבע טוען הישבע לי שלא פרעתיך, אינו נוטל אלא בשבועה, אף כאן כיון שהנתבע טוען שלא חייב לפרוע שטר זה כי כבר פרעו אינו נוטל אלא בשבועה אף אם לא תובע בפירוש שבועה, כיון שיש ריעותא לפנינו שהודה שפרע לו. ולהש"ך חייב שבועה רק

פא. סימן זה עוסק במי שפרע חוב בשטר, ואח"כ המלוה טוען שמלבד החוב שבשטר, יש ללוה זה אצלו עוד חוב בעל פה, ותופס את מה שנפרע עבור חוב זה, ובאופן שאנו יודעים שאמנם יש חוב בע"פ, אע"פ שהלוה אומר שפרוע את החוב שבשטר מ"מ רשאי המלוה לתפוס את מה שנפרע עבור חוב זה, רק כאן מדובר שאין לנו ידיעה האם באמת יש חוב נוסף, ורק המלוה טוען כך, והנידון האם הוא נאמן

כשתובע שבועה. ואם לא פָּרַעו הַלֹּוֹה עִצְמוֹ, אֵלָּא שְׁלָחַם עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, בֵּין שְׁאָמַר הַלֹּוֹה לוֹ לְשַׁלֵּחַ, קודם קָח את הַשְּׂטֵר וְרָק אַח"כ תֵּן הַמַּעוֹת, בֵּין שְׁאָמַר לוֹ תֵּן הַמַּעוֹת וְקָח הַשְּׂטֵר ולאחר שנתן לו את המעות המלוה מסרב להחזיר את השטר, כי מעכבו מחמת חוב אחר שיש לו עליו, חֵיב הַשְּׁלִיחַ לְפָרַע לְמַשְׁלַח כי לא קיים שליחותו, ואף באופן שהתיר לו ליתן המעות לפני קבלת השטר, מ"מ מכך שהזכיר לו לקחת השטר, בהכרח התכוון שלא יתן את המעות אא"כ בטוח שיחזיר לו את השטר, וכיון שלא עשה כן, לא קיים שליחותו, וחייב בנזק שנעשה בגללו [וְעַיִן לְקַמְן סִימָן ק"ל ס"ה] ^פ. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַחַר דְּחֵיב הַשְּׁלִיחַ לְשַׁלֵּם, לֹא יוּכַל הַמַּלְוֶה לְעַכְבָּן אִם יֵאמַר שֶׁהַלֹּוֹה חֵיב לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר דְּכִיוּן שֶׁ"י שְׂרוּעָה לַעֲכַב את השטר גורם נזק לשליח, לכן יאמר לו השליח אל תגרום לי נזק, אלא תחזיר לי מה שנתתי לך, ולכן אין יכול לעכב כלל את השטר, אֵלָּא אִם טוֹעֵן הַמַּלְוֶה שֶׁהַשְּׁלִיחַ נִתְּנָם לוֹ גַּם עַל חוֹב אַחֵר וְאִם הַשְּׁלִיחַ מַכְחִישׁוֹ, הַמַּלְוֶה נֶאֱמָן בְּמַגּוֹ שִׁיכַל לִוְדֵר שֶׁלֹּא קִיבַל כֻּלָּל, וְאִם שֶׁהַשְּׁלִיחַ מַכְחִישׁוֹ, אֵינוֹ נֶחָשֵׁב לַעֲד נִגְדּוֹ, כִּיוֵּן שֶׁהוּא בַּעַל דְּבַר בּוֹה, שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה חֵיב לְשַׁלֵּם הַפֶּסֶד זֶה. וְיֵשׁ חוֹלְקִים וּסְבִירָא לְהוֹ דְּבִכָּל עֲנִין יוּכַל לִוְדֵר דְּחֵיב לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר אַע"פ שֶׁעִי"ז גֹּרֵם הַפֶּסֶד לְשַׁלֵּחַ (מַרְדְּכִי פֶרֶק הַכּוֹמֵצַ שְׁמִי הַדְּעוּת). וְכֵן מִי רְאוּבֵן שֶׁהַפְקִיד בְּיַד אֶחָד שֶׁמַּעוֹן, וְאִמֵּר הַנִּפְקֵד שֶׁמַּעוֹן שֶׁהַפְקִידוֹן הוּא שֶׁל פְּלוֹנִי אַחֵר לֹוִי הַחֵיב לוֹ שֶׁמַּעוֹן טוֹעֵן שֶׁאִמְנָם רְאוּבֵן הַפְקִיד חֲפֵץ זֶה בִּידוֹ, אֲבָל בְּאֵמַת הַחֲפֵץ שִׁיד לְלוֹוִי, וְכִיוֵּן שֶׁלֹוִי חֵיב לוֹ כֶּסֶף, מַעֲכָב פֶּקֶדוֹן זֶה אֲצִלוּ בַּעַד חוֹבוֹ שֶׁל לֹוִי, אִם שֶׁמַּעוֹן טוֹעֵן שֶׁבְּשְׁלִיחוֹת אוֹתוֹ פְּלוֹנִי לֹוִי, נִתֵּן רְאוּבֵן הַמִּפְקִיד חֲפֵץ זֶה בְּיָדוֹ, יְכוּל לְטַעֵן עָלָיו שֶׁלֹוִי חֵיב לוֹ עַד כְּדֵי דְמִיָּהֶן עַד הַשְּׁוִיוִי שֶׁל חֲפֵץ זֶה, בְּמַגּוֹ דְּהַחֲזָרָתִים כִּיוֵּן שִׁיכַל לְטַעֵן שֶׁהַחֲזָרָתִים שֶׁל חֲפֵץ זֶה, וְהִיא נֶאֱמָן בְּטַעֲנָה זֹו, לְכֵן נֶאֱמָן לִוְדֵר שֶׁרְאוּבֵן הַפְקִידוֹ בְּשַׁלְּחוֹת לֹוִי, וְלֹוִי חֵיב לוֹ כֶּסֶף, אִם עַל גַּב דְּעִי"ז הַמִּפְקִיד יִצְטָרֵךְ

פב. ז"ל השו"ע שם: ערב שפרע למלוה, ולא בקש ממנו השטר [והמלוה כעת תובע את הלוה בשטר זה, כי תופס את המעות על חוב אחר], אין הלוה חייב כלום לשלם לו מה שפרע בשבילו, (ע"ל סי' נ"ח סס"א), שהרי פשע במה שהניח השטר ביד המלוה.

לְשֵׁלֶם לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי לוי, כי לוי מכחיש שאינו חייב לשמעון כלום, וא"כ ראובן שהוא שליחו של לוי יתחייב מדין שומר. אָבֵל אִם שִׁמְעוֹן אָמַר שֶׁהַמִּפְקִיד לֹא הִזְכִּיר לוֹ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְלֹא אָמַר לוֹ שֶׁחָפֵץ זֶה שֶׁל לוי, רַק הַפְּקִידוֹ בְּיָדוֹ סָתַם, רַק שֶׁהוּא שִׁמְעוֹן טוֹעֵן שֶׁהַפְּקִידוֹן שֶׁל פְּלוֹנִי לוי וּמַעֲכָבוּ בִּידוֹ עֲבוּר חֻבּוֹ, לֹא יוֹכֵל לְעַכְכָּן, כִּיּוֹן שִׁמּוּדָה שְׂרָאוּבֵן הַפְּקִידוֹ סָתַם, צָרִיךְ לִהְיוֹר לֹא אֶת הַפְּקִידוֹן, הוֹאִיל וְלֹא יָכוֹל לְבָרֵךְ וּלְהוֹכִיחַ שְׂאוֹתוֹ פְּלוֹנִי לוי חֵיב לוֹ (ריב"ש סימן ט"ג). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא שָׂבָא לִיד הַנִּפְקֵד בְּתוֹרַת פְּקִידוֹן חֵיב לִהְיוֹר לֹא אֶת פְּקִידוֹנוֹ מִדִּין שׁוֹמֵר, אָבֵל אִם תִּפְסוּ מִיד הַמִּפְקִיד וַיֵּשׁ לוֹ מִגֵּו שִׁיכֵל לוֹמַר לֹא תַפְסִיתִי, כִּיּוֹן שֶׁתַּפְסִי שְׂלֹא בַפְּנֵי עֵדִים, לִכֵּן יוֹכֵל לוֹמַר שְׂאוֹתוֹ שֶׁהַפְּקִידוֹן שֶׁלּוֹ הוּא לוי חֵיב לוֹ בְּדִי דְמִיּוֹ וְלִכֵּן תַּפְסוּ עֲבוּר חֻבּוֹ, וְהַמִּפְקִיד רָאוּבֵן שֶׁשִׁמְעוֹן תַּפְסֵי חֶפֶץ זֶה מִידוֹ חֵיב לְשֵׁלֶם ללוי, שֶׁהָיָה פָּשַׁע וְלֹא שִׁמֵּר שֶׁשִׁמְעוֹן לֹא יִתְפַּסְנוּ מִידוֹ (צִית יוֹסֵף ס"ס פ"ג צ"ס הַרִיטֵנְצ'ל וְכ"כ עוֹד הַרִיטֵנְצ'ל כְּחֻזּוֹת פֶּרֶק הַכּוֹמֵץ ע"ט). אָבֵל כִּשֶׁהֲלוּה שֶׁלֹּא אֶת הַשְּׁלִיחַ אִם לֹא הִזְכִּיר לוֹ שִׁיקָח הַשְּׂטֵר, פְּטוּר אַע"פ שֶׁכַּעַת הַמְלוּה טוֹעֵן שֶׁתּוֹפֵס אֶת הַמַּעוֹת עֲבוּר חֻב אַחֵר, הוֹאִיל וְלֹא אָמַר לְתָנִים לוֹ בַּפְּנֵי עֵדִים סִמֵּךְ הַשְּׁלִיחַ שֶׁהֲלוּה סוֹמֵךְ עַל הַמְלוּה שְׂלֹא יִטְעֵן טַעְנוֹת חֲדָשׁוֹת וַיִּגְרוּם לוֹ הַפֶּסֶד (טור).

ב טֵעֵן חֲלוֹה וְאָמַר חֲלֵא פְּרַעְתִּיד בַּפְּנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּבָאוּ אֵלָיו וַיַּעֲדוּ שְׂאֵכֵן פְּרַעַי וְהוּא הָדִין אִם יֵשׁ לוֹ שׁוֹבֵר בְּכַתֵּב יָדוֹ שֶׁל הַמְלוּה שֶׁפֶּרַע לוֹ סָכּוּם זֶה, אָבֵל לֹא הִזְכִּיר לוֹ שֶׁפֶּרַע לוֹ עַל הַחֻבּוֹ שֶׁל הַשְּׂטֵר, וַיִּשֵּׁב חֲמִלּוֹה חֻב אַחֵר הוּא שֶׁפֶּרַעַת לִי וְלֹא פֶּרַעַת לִי עַל הַחֻבּוֹ שֶׁבִשְׁטֵר, כִּיּוֹן שִׁישׁ עֵדִים עַל הַפִּירַעוֹן אֵין הַמְלוּה נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁהִיא חֻב אַחֵר, וַיִּתְּרִי בְּמִלְ הַשְּׂטֵר וּנִשְׁבַּע הָלוּה הִסֵּת וּנְפִטֵר. הַגֵּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין הַשְּׂטֵר בְּטֵל לְגַמְרִי לְקוֹרְעוֹ, רַק דְּלֹא מִגְבִּינֵן בָּהּ גַּם לֹא קוֹרְעִים אוֹתוֹ וּנְפָקָא מִינָהּ, דְּמִיּוֹ, אִם הַמְלוּה תַּפְסֵי מִנְכְּסֵי הָלוּה לֹא מִפְּקִינֵן מִיָּהּ לֹא מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹן שֶׁטוֹעֵן בְּרִי שֶׁשֹּׁטֵר זֶה לֹא נִפְרַע, וְכִיּוֹן שֶׁמוֹעִיל תַּפְסִיסָה אֵין הָלוּה נִשְׁבַּע הִסֵּת, אַא"כ מוֹכֵן הַמְלוּה לִהְיוֹר לוֹ שֹׁטֵר (טור צ"ס הַרִל"ש וְהַר"ן); וְכֵן נִרְאֶה לִי עָקֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּנִים שְׂאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁהַפִּירַעוֹן הִיא עַל חֻב אַחֵר, בְּשִׁשְׁהָעִידוֹ שֶׁנִּתְּן לוֹ בְּתוֹרַת פְּרַעְיוֹן רַק לֹא יוֹדְעִים עַל אִיזֵה חֻב. אָבֵל אִם רַק רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מַעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ

אם זה היה בתורת פירעון על איזה חוב או בתורת פקדון או בתורת מתנה, אם אמר המלוה לא היו דברים מעולם שמעולם לא קיבלתי כסף מהלוה, הרי החוק בפרן כיון שיש עדים שמכחישין אותו ואומרים שקיבל כסף, וממילא בטל השטר והלוה נשבע היסתר, וקורעים את השטר לכו"ע. ואם לא הכחיש את קבלת המעות, אלא אמר מה שקיבלתי מעות מהלוה היה לצורך פירעון של חוב אחר הוא, הרי זה נאמן, ונשבע ונזיל מה שבשטר, שהרי לא פירעו בעדים דאע"פ שהעדים ראו מתן מעות, מ"מ לא ראו מעשה פירעון, כי הלוה לא אמר לשם מה נותן את המעות, ולכן מתוך שביכול לומר מתנה נתנם לי והוא היה נאמן כי אינו נגד העדים, נאמן לומר פירעון של חוב אחר הוא אע"פ שברישא אינו נאמן לחדש שקיים חוב אחר, מ"מ כאן מכח המגו מאמינים לו. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דאפלו בכהאי גוונא אתרע שטר א כיון שאין דרך אנשים לתת מתנה, ובפרט כשחייב לו חוב ממש, וכיון שהיה מעשה נתינת מעות לפנינו, נחשב שיש ריעותא בשטר, ואין יכול לגבות בו (טור צסס ר"ת והרא"ש וכו"כ ה"מ צסס הרמז"ן וכו"כ הר"ן). וכן נראה לי עקר, דהמוציא מחברו עליו הראיה. וכל זה דנתנו לו את המעות בפני שני עדים, אבל נתן רק בפני עד אחד, לא אמרינן דאתרע שטר א כיון שיש שטר לפנינו, אין הלוה נאמן לומר שהחוב נפרע² (טור צסס הרמז"ן). ועי' לקמן סימן ע' סעיף ד"פ.

יד בסלו

ג אמר לו הלוה הלא שטר חוב זה הוא מחמת דמי שור שלקחתני במקד הוא ואתה נבית דמי בשור היינו שגבית את הכסף ששולם על הבשר ע"י הלכות עבד חובך, ואמר לו בעל השטר, כן, אני נביתי

פ. והש"ך חולק על הרמ"א וסובר שגם פירעון בפני עד אחד איתרע שטרא, ואי אפשר לטעון סיטראי. והתומים הסכים לדעת הרמ"א. ולדעת הרמ"א שלא איתרע שטרא, האם צריך שבועה להכחיש את העד כדי לגבות בשטר, הדין כך, שבועה דאורייתא זה רק נשבע ונפטר, וכאן זה נשבע ונוטל והוי רק שבועה דרבנן, ודעת הסמ"ע שב"ד מחייבים אותו שבועה נגד ע"א מדרבנן, ולש"ך רק אם הלוה מבקש שישביעו אותו כמו בכל שטר, ואם יש נאמנות, גובה בלי שבועה. פד. ז"ל שם: אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו: פרעתיך בפני

דמיו של מכירת הבשר, אבל זה היה מחוב אחר שהיה לי אצלך, הואיל ונתתה שדמי השור הוא החוב שבשטר ומודה שמדמיו נפרע, בטל השטר אם יש עדים שפרע לו שהלוקחים שילמו לו את דמי השור דכיון שברור שקיבל מהלוקחים את דמי השור, והוא מודה שהחוב שבשטר הוא מחמת השור, בטל השטר^ה. ויש מי שכתב, שאף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו כיון שהודה שקיבל את הדמים של הבשר, רגילים לדבר שקיבל על החוב של מכירת השטר ולא על חוב אחר, ולכן ישבע הלוח הסת שפרעו ונפטר. והעקר פסקא הראשונה שדוקא אם יש לו עדים שקיבל את הדמים מהלוקחות של הבשר. וכן אם ידוע שנתן לו קצת הדמים על חוב אחר, לא יוכל לומר על האחרים שארית הסכום שהם על חוב אחר אם כל נתינת הדמים היה בפני עדים, והנתינה היתה בפעם אחת (מהרי"ק שרש ק"כ).

ד עד סעיף זה איירי שהמלוה טוען שיש חוב נוסף שעליו הוא תופס את התשלום, והלוה כופר בחוב הנוסף, וכאן איירי שהלוה מודה שיש חוב נוסף. מי שנושה בחבירו שני חובות והלוה מודה בזה, ופרע לו חלוה סתם אפי' פרעו בעדים, אבל לא פירט לו על איזה חוב התכוון לפרוע, תרשות ביד המלוה לומר מחוב פלוני לקחתי איירי שחוב אחד יותר קשה לגבייה מחבירו, כגון שאחד מלוה על פה והשני מלוה בשטר, או שבאחד אין חיוב שבועה ובשני יש חיוב שבועה, יכול לומר שקיבל את התשלום עבור החוב שאין בו חיוב שבועה; ולא עוד, אלא אפלו אמר לו לוח בשעת פרעון הילך מעות אלו בשביל חוב פלוני הקל יותר לגבייה, ומלוה קבל ושתק, יכול לומר אחר כך המלוה שבשביל מלוה על פה או בשביל חוב אחר שאין בו שבועה תפסם. ועין לקמן סימן פ"ג סעיף ב' שם נתבאר בארוכה דין זה^ה.

אחרים, אם באו אותם אחרים והעידו שפרעו בפניהם, פטור. מיהו המלוה יוכל לומר שעל חוב אחר קבלם, אף על פי שפרעו בעדים, הואיל ולא פרעו בפני פלוני ופלוני שאמר.

פה. לדעת הסמ"ע בטל השטר לכו"ע אף לדעת הרמ"א לעיל בסעיף ב', אבל הש"ך כתב לדעת הרמ"א הנ"ל, אף כאן לא קורעים את השטר ומועיל תפיסה. פו. ז"ל שם: אם הלוה מודה בשני הלוואות, ושתיהן עבר זמנו, ונתן לו מנה, סתם,

טו בסלו

ה נתן חלוה למלוה מנה בתורת שליחות להנכם לפעל חוב אחר, רשאי לעצמם לעצמו על חוב שחייב לו, וכמו שנתבאר ברמ"א בסימן הנ"ל הובא בהערה.

סימן נט

שטר מקוים והלוה טוען פרוע והמלוה אינו יודע

ובו סעיף אחד

א מלוה שהוציא שטר חוב מקים שודאי אינו מזויף, וטוען חלוה שהוא פרוע ואם המלוה אומר ברי שאינו פרוע, הדין שכיון שהשטר בידו גובה בו, ואם חלוה אומר איני יודע אם נפרע, אע"פ שהשטר בידו אינו גובה בו אע"פ שהיה ודאי הלוואה, ד'ברי ושמא' [ודאי וספק] ברי עדיף, כשהברי מוחזק. אבל אם גם הלוה שמא, גובה המלוה בשטרו, כיון שהיה ודאי הלוואה וספק אם נפרע והשטר בידו. ואם חזר המלוה ואמר עינתי בקשבוני וזכור אני ונוכחתי בקרי שאינו פרוע, חזר וגובה בו דמה שאמר קודם איני יודע לא עושה ריעותא בשטר, וכיון שנוכח, חוזר כח השטר לגבות בו.

ולא פירש והמלוה אומר שרוצה לחשוב אותם בפרעון החוב שאין לו כח על הלוה כל כך, ובאחרת יש לו כח יותר, כגון שיש לו ערב, והלוה רוצה לחשוב אותם בפרעון המלוה שיש לו בה ערב, כי אומר שלאותה נתכון, אין שומעין לו. ואפילו אומר בפירוש: לא אפרע לך אלא מחוב פלוני, והמלוה אומר: לא אקבלם אלא מחוב אחר, הדין עם המלוה. הגה - ואפילו שתק כשקבלם, יכול אחר כך לומר: מה ששתקתי כדי שתתן לי המעות, ולא אקבלם רק על חוב אחר. וכן אם שלח עם המלוה מעות לאחרים, וקבלם בשתיקה, יכול לומר אחר כך: אקבלם לעצמי, ומה ששתקתי, כדי שתתן לי המעות.

סימן ס

דין שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי, ודין שעבוד
דבר שלא בא לעולם

ובו י"ב סעיפים

טז כסלו

א בסעיף זה יתבאר דין גבייה מנכסי הלוה שמכרם לאחר. **הָבָא לְגִבּוֹת חוֹבוֹ בְּשִׁטְר מִהֲלוּהַ, וְלֹא הִסְפִּיק כָּל הַנִּמְצָא לֹא ללוֹה כְּנֶגֶד שִׁטְר חוֹבוֹ** דהיינו שאין לו נכסים מספיק לפרוע את חובו, הן בקרקע הן במטלטלין, **תָּרִי זֶה טוֹרֵף מִקְרָקְעוֹת שֶׁהָיוּ לֹא בְּשַׁעֲרָה שְׁלוֹה מִזֶּה וּמִכֶּרֶם אוֹ נִתְּנָם אַחֵר בְּכָךְ** כיון שלהלוואה יש קול, הרי הלקוחות ידעו מחוב זה, וכשקנו מהלוה, היה על דעת שהמלוה יכול לטרוף את הקרקע מידם, כיון שע"י ההלוואה כל נכסי הלוה משתעבדים למלוה ליפרע מהם [ואפילו לא כתב בשטר בפירוש שמקבל על עצמו אחריות, כיון דאחריות טעות סופר וודאי התכוון לשעבד לו את נכסיו]. **אֲבָל קְרָקְעוֹת שֶׁקָּנָה הִלוֹה אַחֵר שְׁלוֹה מִזֶּה וּמִכֶּרֶם אוֹ נִתְּנָם, אֵינּוּ טוֹרֵף מֵהֶם** כי רק מה שהיה ברשותו בשעת ההלוואה השתעבד למלוה, ולא מה שקנה אחר ההלוואה [כיון שלא כתב זאת בפירוש בשטר]. **וְאִם כָּתוּב בְּשִׁטְר שֶׁהוּא מְשַׁעֲבֵד לֹא נִכְסִין דִּקְנִינָא** שכבר קניתי ודאנא עתיד למקני' ונכסים שאני עתיד לקנות, כיון ששיעבד בפירוש גם נכסים שיקנה אח"כ, מהני ולכן **גֹּבֶה גַם מֵהֶם**. **אֲבָל הַמְטַלְטְלִים אֵין עֲלֵיהֶם אַחֲרִיּוֹת** היינו לגבות מלקוחות, **אִפְּלוּ מִטַּלְטְלִים שֶׁהָיוּ לֹא בְּעֵת שְׁלוֹה, שֶׁמִּכֶּרֶם אוֹ נִתְּנָם לְשַׁעֲרָתוֹ** היינו אפי' שלא מכרו לעולם אלא לזמן, **אֵין בְּעַל חוֹב טוֹרֵף אוֹתָם** דאע"פ שודאי שגובה מהם כשנמצאים ברשות הלוה, אבל אם מכרם או נתנם לאחר אין המלוה גובה מהם, כיון שמטלטלין

פו. אע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ יכול לשעבד ולחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם מדרבנן. ואם רוצה לחזור בו משיעבדו קודם שבא לעולם, יש בזה מחלוקת לקמן סימן קי"ב סעיף א', והש"ך שם פוסק דאין יכול לחזור בו.

אפשר להעלימם, כשהלוה ללווה לא סמך דעתו שהגבייה תהיה מהם, ולכן אם מכרם הלוה, אי אפשר להוציאם מהלקוחות. **וְאִם בְּתוֹב בְּשִׁטָּה שֶׁהוּא מְשַׁעְבֵּד לוֹ מְטַלְטֵלִי שְׂשׂוּשׁ לוֹ אֲנִי** שיעבוד המְקַרְקָעִי ושיעבוד זה יהיה דְּלֹא בְּאִסְמִיכְתָּא כיון שבדרך כלל אין דעת המלוה סומכת לטרוף מהמטלטלין וכנ"ל, לכן צריך לכתוב ששיעבוד זה אגב קרקע אינה בדרך אסמכתא, אלא היא בדעת גמורה ודְּלֹא בְּטוֹפְסִי דְּשִׁטָּרִי פעמים כותבים בשטר כל מיני לשונות לשיפור לשון השטר ואינו מתכוון באמת למה שכותב, ולכן צריך כאן לכתוב שכוונתו באמת להשתעבד עֵינִי לְקִמְנִי סִימָן קי"ג סעיף ג', שגם שם הובא דין זה, ובסימן ר"ב שם נתבאר דיני קנין אגב, הֲרִי זֶה מִזְרָף מִהֶמְטַלְטֵלִים שֶׁהָיוּ לוֹ בְּשִׁלּוֹה, דבאופן כזה ששיעבוד אגב הקרקעות, יש לזה קול אף כלפי לקוחות שיקנו את המטלטלין, ועליהם ליזהר שלא לקנותם, וטורף מהם בְּשֵׁם שֶׁהוּא מִזְרָף מִקְרָקְעוֹת. **וְאִם בְּתוֹב בְּשִׁטָּה שֶׁשֶׁעֲבַד לוֹ מְטַלְטֵלִי אֲנִי מִקְרָקְעִי, דְּקִנְיָנָא מִה שֶׁכָּבֵר קִנְיִי וְדִאֲנָא עֲתִיד לְמִקְנִי** ומה שאני עתיד לקנות דְּלֹא בְּאִסְמִיכְתָּא ודְּלֹא בְּטוֹפְסִי דְּשִׁטָּרָא, מִזְרָף אֶף מִמְטַלְטֵלִים שֶׁקָּנָה אַחֵר שִׁלּוֹה וּמִכָּרָם אִי נִתְּנָם, בְּשֵׁם שֶׁהוּא מִזְרָף מִקְרָקְעוֹת, וְהוּא דִּין הַתְּלֻמוֹד. וְעַכְשִׁיו, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּהְיָה לְכַתֵּב בְּכָל הַשְּׁטָרוֹת שֶׁהוּא מְשַׁעְבֵּד לוֹ מְטַלְטֵלִי אֲנִי מִקְרָקְעִי, נִהְיָ שֶׁאֵינוֹ מִזְרָף מִהֶמְטַלְטֵלִים שֶׁמִּכָּר אִי נִתֵּן אִי מְשַׁבֵּן, מִפְּנֵי תִקְנַת הַשּׁוּק כִּי אֲנָשִׁים לֹא יִקְנוּ חִפְצִים אֶחָד מֵהַשְּׁנֵי שְׁמָא לְאַחַר זִמָּן יִבּוֹא בַּעַל חוֹב ויִטְרַפְנוּ מִידוֹ, בִּפְרֵט שְׁכּוֹלִם כּוֹתְבִים כֵּן בִּשְׁטָרוֹתֵיהֶם, וּמ"מ נִהְיָ לְכַתּוֹב שֶׁמְשַׁעְבֵּד מְטַלְטֵלִין אֲנִי קִרְקַע, דִּישׁ אֲוִפִּים שֶׁכֵּן גּוֹבֵה ע"י כְּתִיבָה זֶה וְכִמו שֶׁמִּבְּאֵר הַשּׁו"ע. **וְאִפְּלוּ לְמִנְהַג זֶה** שלא גובים מטלטלין מלקוחות, מ"מ אִם הָיָה לְלַוֶּה רְאוּבֵן שִׁטָּר חוֹב עַל אֶחָד שֶׁרְאוּבֵן הִלוּהּ בּו לְלוֹי וּמִכָּרָו לְזוּבְלוֹ, כִּיוֵּן שֶׁרְאוּבֵן שִׁעֲבַד לְשִׁמְעוֹן שֶׁהִלוּהוּ, מְטַלְטֵלִין אֲנִי קִרְקַע בְּעַל חוֹב שִׁמְעוֹן גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ מְזוּבְלוֹ, וגובה את חובו שראובן חייב לו, מלוי, דְּלֹא שִׁיף בְּשִׁטָּרוֹת תִּקְנַת הַשּׁוּק, דְּלֹא שְׂבִיחַ לִמְכּוֹר שְׁטָרֵי חוֹב, וְכֵּן לֹא תִקְנוּ תִקְנָה זוֹפ"ה. **וְכֵּן אִם נָתַן כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר וְלֹא שִׁיר לְעִצְמוֹ**

פ.ה. ודעת הרשב"א שכמו ששטרות לא נקנין בקנין אגב, כך אין משתעבדים אגב קרקע, וממילא לא גובה אותם מלקוחות.

כלום, אמרנא דמוכח הוא השערה ודאית שְׁלֵחַ הַכֶּרֶיךָ נכסיו מבעלי חובו עֲשֵׂה, וְלֹא שֶׁיֵּךְ בָּהּ תִּקְנֶת הַשּׁוּק, ובאופן זה גובה מלקוחות בין קרקעות ובין מטלטלין. וְעֵינִי לִקְמֵן סִימָן צ"ט סְעִיף ו' שם נתבאר ברמ"א שאם נראה לב"ד שלא התכוון לערמה, אלא באמת התכוון ליתן במתנה, אע"פ שעשה זאת להבריה מבעל חובו, מהני^פ.

ב אע"פ שנתבאר שיכול להתחייב בדבר שעדיין לא בא לעולם, מ"מ הַמְחִיב עֲצָמוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ קָצוּב שבזמן ההתחייבות אינו יודע את הסכום שעליו התחייב, כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַיֵּב לְזוֹן אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ לְכִסּוֹתוֹ לתת לוֹ הוצאות בגדיו חֲמִשׁ שָׁנִים^ג, או שנתחייב סכום קצוב ליתן לוֹ כל שנה, אלא שְׁלֹא נָתַן קֶצֶבָה לְשָׁנִים אף זה נקרא דבר שאינו קצוב^ד (צ"ט יוסף צ"ס הרשב"א^ה). אִם עַל פִּי שְׁקָנוֹ מִדּוֹ שהתחייב זאת בקנין, מ"מ לֹא נִשְׁתַּעֲבַד לְהִרְמָב"ם כיון שהוא דבר שאינו קצוב; וְחֻלְקוֹ עָלָיו כָּל הַבָּאִים אַחֲרָיו לֹמְרֵי שֶׁהוּא מִשְׁתַּעֲבַד דס"ל דמהני התחייבות אף בדבר שאינו קצוב, וְהִכִּי נִקְטְוִין ואין יכול לומר קים לי כהרמב"ם, וגובה מבני חורין אבל לא מלקוחות. וְעֵינִי לִקְמֵן סוֹף סִימָן ר"ז סְעִיף כ"א שהביא מחלוקת זו וגם שם הכריע כרוב הראשונים.

יז בס"ד

ג הַמְחִיב עֲצָמוֹ לְזוֹן אֶת חֲבֵרוֹ, הַנּוֹתֵן אוֹמֵר שברצונו לָתֵת לוֹ פְּרוֹת מאכלים, כי זה היה כוונת התחייבותו וְחֻלָּה אוֹמֵר שברצונו לקבל מְעוֹת, תְּדִין עִם מִקְבֵּל הַמִּתְנָה אפי' אם המתחייב רוצה לזונו על שלחנו, דבסתמא כשמתחייב לזונו, הכוונה לפי רצונו בביתו של הניזון, ויקנה לעצמו כפי דרך

פ. ז"ל שם: החייב לחבירו, ונתן כל אשר לו לאחר להפקיע חובו, לא תועיל ערמתו ויגבה בעל חוב חובו, אפילו הוא מלווה על פה, ממקבל המתנה, וישבע מקבל המתנה על דעת ב"ד בלא ערמה ומרמה כמה קבל מתנה מראובן, ויגבו בית דין לבעל החוב חובו מכל מה שקבל מראובן. הגה - מיהו אם נראה לבית דין שלא כווננו לערמה, רק למתנה גמורה, קנה המקבל אף על גב שהיתה כוונתו להבריה. צ. והש"ך מביא דדעת כמה ראשונים שכיון שהשנים קצובות, אע"פ שמה שצריך לשלם בהם אינו קצוב, מ"מ נקרא דבר קצוב. צא. והש"ך תמה על הרמ"א מנא ליה דבר זה, כי מבואר בראשונים שבאופן זה נחשב דבר קצוב.

העולם. ואם התנה עמו בפרוש לזונו על שלחנו, והוא אינו רוצה לאכל עמו, אינו חייב לתן לו אלא לפי ברבית הבית כשרבים בני הבית אין ההוצאות מוכפלות לפי בני הבית, דהברכה שרויה בהוצאות הבית, ולכן באופן זה צריך ליתן לו מאכלים או מעות רק כפי שהיה עולה לו התוספת עבורו כשהיה אוכל עמו על שלחנו. הגה: מיהו, אם אין העפוב הסיבה שאינו רוצה לאכול עמו על שלחנו אינו מפת הגזון, אלא מפת המתחייב כגון שמתקוטטים שם עמו ואין המתחייב מוחה בהם, חייב לתת לו כל דמי המזונות כפי שעולה לו לזון בנפרד בביתו (צ"ט יוסף צ"ט הריטב"א). ואם חלה הגזון וזקוק לרפואות, אינו חייב בפרפואתו, רק בדמי מזונות כמו שהיה בריא ואינו דומה לאשה שחייב לזונה, ורפואות שאין להם קצבה נכללים בכלל מזונות, דשאני התם דנתחייב לה מכת תנאי ב"ד, משא"כ כאן שהוא חייב עצמי, דעת המתחייב להתחייב רק במזונות של בריא (צ"ט יוסף סוף סי' ר"ז צ"ט הריטב"א פרק הנושא). ויש אומרים דהמקבל עליו לזון חברו סתם ולא אמר כמה זמן, כל ימי חייו או כל זמן שצריך, משמע אפשר דכוונת הרמ"א שאם נדר לו בגלל שהיה צריך לכך, כוונתו כל זמן שצריך, ואם נדר לו סתם, כוונתו כל ימי חייו (ר"ן פרק מי שחזו וצ"י בטור להע"ז סימן קי"ד צ"ט הרשב"א). ויש אומרים דאם קבל עליו לזונה סתם, או שיתן לו במקום המזון מאה זהובים לשנה ולא אמר כמה שנים, נפטר בשנה אחת מנדרו שיטה זו חולקת על השיטה הקודמת וסוברת שכיון שאמר והתייחס ל'שנה', נפטר בשנה אחת, ואם התחייב לזונה סתם ולא אמר כלל שנה, ס"ל לשיטה זו דנפטר בסעודה אחת (משו"ב הרא"ש כלל ו' סימן י"ז ו"ח ו"ט). המקבל עליו לזון חברו 'לפי כבודו', בית דין שימי מעריכים כפי מה שהיה נוהג זה שהתחייב לו בעניני מאכלו קדם לכן וכך מחייבים את זה שהתחייב לו (משו"ב הרא"ש כלל ע"ד וטור סימן ר"ז). ואין מלבושים בכלל מזונות, אלא אם כן אמר אזור ואפרינס, דאזון היינו מזונות, ומלבושים הוא בכלל פרינסה (צ"ט יוסף צ"ט הריטב"א). מי שכתב והתחייב לחברו לזונה זמן מה מסויים כפי שקבע או לתת לו מאה דינרין במקום זה, וזנו קצת הזמן ופסק, אינו חייב לתת לו מאה דינרין, אלא לתשלום מזונות עד מאה דינרין דהתכוון שהמאה דינרין יהיה במקום המזונות של כל התקופה שהתחייב לו ולא יותר, דנדאי לא כן להתחייב

מאה דינרין אֶלָּא אִם לֹא יִזְנוּ כָּל וּכְיוֹן שׁוֹן אוֹתוֹ חֶלֶק מִהוּזְמוֹן, מַחֲשָׁבִים אֵת הַזְמוֹן לִפְי חֲשָׁבוֹן, וְכַפִּי הַחֲשָׁבוֹן שֶׁנִּשְׁאָר יִשְׁלַם לוֹ בְּמַעֲוֹת (צִיטָה יוֹסֵף צִטָּה הַרְשֵׁנִי א). רְאוּבֵן שֶׁקֶבֶל עָלָיו לִזְנוֹן, לְשִׁמְעוֹן וְאַשְׁתּוֹ, וְהִתְחִיל לִזְנוֹן, וּמִתָּה אֲשֶׁת שִׁמְעוֹן, פְּטוּר מִמְזוֹנוּתֶיהָ וְחַיִּיב רַק בְּמוֹנוּת שִׁמְעוֹן. וְאַפְלוּ קָצֵב סֵף לְצִרְף מְזוֹנוּתֶיהָ, אֶפְלוּ הָכִי פְטוּר מִחֻלְקָה רָאָה בַּהֲעֵרָה^צ (מַשׁוּנָה הַרְשֵׁנִי א) סִימָן מִתְק"ע).

ד הַמִּתְחַיֵּב לִזְנוֹן אֶת חֲבֵירוֹ, סָתֵם, אוֹ לִזְנוֹן עַל שְׁלֹחֲנוֹ, וּמִתְחַיֵּב, חֲכָמִים הַיּוֹרְשִׁים לִזְנוֹן בְּמֹו שְׁחִיָּה חֵיב מוֹרִישׁוֹ, דְּשִׁלְחָנוֹ לֹא יִדָּקָא כִּי לֹא הִתְכוּוֹן עַל שְׁלֹחֲנוֹ לִאֲפֻקִי שְׁלֹחֲנוֹ שֶׁל הַיּוֹרְשִׁים, אִלָּא לִאֲפֻקִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִזְנוֹן בְּבִיתוֹ שְׁלוֹ.

יח בסלו

ה שְׁנֵי שֶׁנִּתְחַיְבוּ לִזְנוֹן לְאַחֶד, דִּינוּ בְּדִין שְׁנַיִם שְׁלֹוּ מֵאַחֶד שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַמֵּן סִימָן ע"ז סעיף א' שֶׁבַעצֶם כָּל אֶחָד חַיִּיב רַק חֲצִי, אוֹלָם חַיִּיב גַּם עַל הַחֲצִי הַשְּׁנִי מִדִּין עֵרֶב, וְהֵינּוּ שְׁצָרִיךְ לִתְבוּעַ אֶת הַשְּׁנִי וְרַק אִם אֵין לוֹ לִשְׁלֹם חַיִּיב לִשְׁלֹם מִכַּח עֲרֻבּוֹתוֹ. וְעַתָּה בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִימָן קי"ד סעיף ח' בְּנִתְחַיִּיב לִזְנוֹן בֵּת אִשְׁתּוֹ חֲמִשָּׁה שָׁנִים, וְגִירָשָׁה וְנִישָׁאֵת לְאַחֶר וְגַם הוּא נִתְחַיִּיב כֵּן, שְׁנֵיהֶם חַיִּיבִים.

ו הַמִּתְחַיֵּב עֲצָמוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם כְּגוֹן שֶׁהִתְחַיִּיב לִתֵּת לוֹ פִּירוֹת אִילָנוֹתָיו כְּשִׁינִימָחוֹ אוֹ שְׁאִינוֹ מִצְוִי אֲצִלּוֹ וְצָרִיךְ לְקַנוֹתוֹ, חֵיב. אִם עַל גֵּב דְּלַעֲנִין הַקְּנָה קו"ל דִּאֵין אָדָם מִקְּנָה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, הֵינּוּ מְלִי בְּשִׁחְקָנָה לוֹ בְּלִשׁוֹן מְכָר אוֹ בְּלִשׁוֹן מִתְּנָה הֵינּוּ שֶׁהִקְנִין מִתִּיחַס לַעֲצֵם הַחֲפֵץ, וְכִיוֹן שְׁאִינוֹ בְּעוֹלָם, לֹא חָל עָלָיו קִנּוּ, וְאַפְלוּ בְּתֵב לוֹ לְחַבִּירוֹ שֶׁעָבִיר עַל שְׁדָּה אוֹ קָבֵל אַחֲרֵירוֹת עַל כָּל נִכְסָיו כְּדִי לְקַיֵּם אֶת הַמְּכָר

צב. אִם קָצֵב סָתֵם מְזוֹנוֹת בְּלִי קָצֵבֶת סָכוּם וּבְלִי קָצֵבֶת שָׁנִים, אִם מִתָּה פְטוּר לְגַמְרִי וְאִ"צ לִיתֵן כָּל לִיּוּרִשִׁיָּה, דְּנִתְכוּוֹן לְהִתְחַיִּיב לִזְנוֹה וְלֹא סָכוּם כִּסֵּף עֲבוּרָה. וְאִם קָצֵב סָכוּם בְּלִי קָצֵבֶת שָׁנִים, נִתְחַיִּיב לֵה אִפִּי מִתָּה, אִמְנָם אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ סָכוּם זֶה, כִּי נִחְשָׁב רְאוּי, וְלִכֵּן יוֹרִשִׁיָּה מִקְּבָלִים אֶת הַנִּשְׁאָר מִהַסָּכוּם שֶׁנִּתְחַיִּיב לֵה. וְאִם קָצֵב סָכוּם כִּסֵּף לְחֲמִשָּׁה שָׁנִים וּמִתָּה, אֵין חַיִּיב כָּלוּם, כִּי בְּאוֹפֵן זֶה הַסָּכוּם מִתִּיחַס לְשָׁנִים וְהֵינּוּ כָּל זְמַן שֶׁתְּצַטָּרֵךְ לִזֶּה [נִתִּיבוֹת].

או את המתנה, ואפילו נתן לו משכון על המכר או על המתנה, אינו כלום כיון שהמכר והמתנה לא חלו, אף השיעבוד והמשכון לא פעלו כלום; אבל אם כתב או אמר בלשון חיוב הגוף, כגון שאמר הוו עלי עדים שאני מתחייב לפלוני בכך וכך או שכתב כן, חייב כי השיעבוד חל על גופו והוא נמצא בעולם וממילא מתחייב במה שהתחייב (כן הו"א מצעל הסרומות שער ס"ד), וכשאמר בלי שכתב בשטר, מועיל והוא שקנו מידו שעשה קנין על התחייבות זו, ולא די באמירה בעלמא, [אבל בכתבת שטר נתבאר לעיל סימן מ' שמהני בלי קנין]. ראובן שהוציא שטר בקנין על שמעון, שכתוב בו: 'מחמת שנתתי לו במתנה מאה זהובים ושעבודתי כל נכסי לגבותם מהם', אבל לא כתב שם ששעבד עצמו להתחייב וממילא הוא רק דרך מתנה ולא דרך שיעבוד הגוף (צ"ט יוסף), ומען שמעון הנתבע שפשעה שכתבו על עצמו לא היו המעות בידו וממילא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא חלה מתנתו, הדין הוא כך, דאפילו אם היו ברשותו צריך לעשות בהם קנין המועיל, והיינו אם זהובים שפשטר הוא ממכר שנושאים ונותנים בו שיוצא בשוק וממילא נחשב 'מטבע', הדין הוא שאין ממכר נקנה בחליפין היינו בקנין סודר, אלא רק במשיכה או בהגבהה, ואם לא עשה קנינים אלו לא קנה את המטבעות. ואם אין נושאים ונותנים במדינה באותם זהובים אלא רק במדינה אחרת, כיון שבמדינה אין מטבעות אלו יוצאים בהוצאה, נחשבים לחפץ ולא למטבע ונקנים אף בחליפין, [ועין לקמן סימן רי"א ס"ו שם מבואר הדין הבא שצריך שידוע שהיו ברשותו] אלא שצריך שהיה זהובים ברשותו בשעת קנין החליפין, דבלאו הכי לא מהני קנין לדבר שאינו ברשותו, ואם אין הדבר ידוע שהיה ברשותו והנתבע טוען שלא היו ברשותו, על התובע להביא ראיה שכן היו ברשות הנתבע, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. הגה: ואם טוען התובע ברי שהיו ברשותו ואין לו ראיה, והנתבע פוטר, צריך לשבע היסת כמו בכל תביעה שכוfer, שצריך לישבע היסת ונפטר (טור נ"ס הרי"ף). ואף באופן שהנתון מודה שהיה ברשותו וחלה מתנתו, אלא שאומר כבר נתתי לו, נאמן הנתבע לומר נתתי, כמגו דאי בעי רצה אומר שלא היה ברשותו ומ"מ צריך לישבע היסת כשהמקבל מכחישו (צ"ט יוסף נ"ס הרי"ף). מיהו, כל זה שאמרנו שעל

המקבל להוכיח שהיה ברשותו או נעשה בקנין המועיל, זה רק לְסִבְתַּת הָרִי"ף וקִצְת רִבְנוֹתָא, אֲבָל רַבִּים חוֹלְקִים עַל זֶה, וסְבִירָא לֵהוּ, דְּכָל הָאוֹמֵר 'נִתְּתִי לְפָלוּנִי בְּךָ וּבְךָ', הָיִי הוֹדָאת בְּעַל דִּין, וּכְמֵאָה עֲדִים דְּמִי, וְאִין מְדַקְדָּקִים בְּיַצֵּד נִתֵּן, דְּמֵאַחֵר שֶׁהוֹדָה שֶׁנִּתֵּן, אֲמָרִינֵן דְּוֵדָּאֵי נִתֵּן בְּאִפֶּן בִּקְנִין הַמוֹעִיל וגם ודאי היו ברשותו, וְקִנְיָה מְקַבֵּל הַמִּתְּנָה (טור נשס הראשון וסרא"ש סוף כלל ל"ו ותוספות ר"פ אף על פי, ועין נצ"י).

יט בסלו

ז רֵאוּבֵן הָלֹוֶה לְשִׁמְעוֹן מִנָּה, וְאַחֵר זִמֵּן כָּתֵב לוֹ שְׁטֵר בְּקִנְיָן הַכוּוֹנָה לשטר קנין, ולא שעשה קנין חוץ מהשטר, וכתב לו כך: 'מִחֲמַת שְׁלֹוֹנִי מִפְּלוּנִי בְּךָ וּבְךָ וְנִתְּחִיבְתִּי לוֹ בָּהֶם, לִכֵּן וּמִשְׁבָּנִיתִי לוֹ כִּרְקַע פְּלוּנִי' עבור החוב, וְזֶה בְּמִשְׁבָּנִיתָ אֵף שֶׁהוּא לֹא בִשְׁעַת הַלוּוָא, מ"מ זֶכֶּה בִּמְשֻׁכָּנָא, כְּמוֹ כָּל מִשְׁכּוֹן, כִּיּוֹן שֶׁהוּא רֵק לֹאכִילַת פִּירוֹת.

ח רֵאוּבֵן הוֹצִיא שְׁטֵר שֶׁכָּתוּב בוֹ שְׁלֹוֶה שְׁמִעוֹן מְלוֹי וְלוֹי הוּא הַמְלוּה, וְשִׁעוֹן רֵאוּבֵן שֶׁבִּאֲמַת לֹוִי הָיָה שְׁלֹוֹחוֹ וְכָתֵב הַשְׁטֵר עַל שְׁמוֹ שֶׁל לוי ולא על שם ראובן שהוא המלוה האמיתי, וְלֹא הִקְפִּיד עָלָיו אֲבָל בִּאֲמַת הוּא הַמְלוּה וְזִכּוּתוֹ לִתְבוּעַ מִהְלוּה שִׁפְרַע לוֹ, וְשִׁמְעוֹן מוֹעֵן לֹא בְּעַל דְּבָרִים דִּידֵי אֵת מֵאַחֵר שֶׁאִין לָךְ הִרְשָׁא מְלוֹי (טור), אִם הוֹדָה לֹוִי לְרֵאוּבֵן בְּפִנֵּי עֲדִים שֶׁשְׁלֹוֹחוֹ הָיָה, אִם אֵינוֹ חָב לְאַחֲרִים בְּהוֹדָאתוֹ כְּגוֹן שִׁישׁ לֹוִי בְּעַלֵּי חוּבוֹת, וְע"י הוֹדָאָה זֶו מִפְסִידִם אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לִגְבוּת חוּבִם מֵחֻב זֶה, אֲבָל אִם אֵינוֹ חָב לְאַחֲרִים, מוֹעִילָה הוֹדָאתוֹ שֶׁרֵאוּבֵן הוּא הַמְלוּה, וּמִמִּילָא בּוֹפִין אֶת שְׁמִעוֹן שִׁפְרַע לְרֵאוּבֵן; וְכִיּוֹן שְׁלוֹי הוֹדָה שֶׁהוּא אֵינוֹ הַמְלוּה הָאִמִּיתִי, מִמִּילָא אִם פֶּא לֹוִי לְמַחֵל לְשִׁמְעוֹן עַל הַחֻב, אֵינוֹ מַחֲוִל אַע"ג דְּכָל מוֹכֵר שֹׁטֵר חוּב מוֹעִילָה מַחֲוִילַת הַמוֹכֵר, וְכִדְלַקְמֵן סִימָן ס"ה, מ"מ כֵּאֵן אִין זֶה בְּגֵדֵר מַכִּירַת הַשְׁטֵר, אֵלֹא הוֹדָאָה שֶׁהַשְׁטֵר כָּלֵל לֹא שְׁלוּי.

צג. והש"ך כתב דלא מהני קנין אודיתא למכור את השטר, אם זה באמת היה של לוי, ובנתיבות כתב, דאם אנו מסופקים אולי הודאתו אמיתית, שוב אינו יכול למחול. והקצות סובר ששט"ח נקנה באודיתא, ורק חוב בע"פ אי אפשר למכור באודיתא.

ב' בסלו

ט ראובן הלזה מנה ללוי, ובשעת הלואה אמר ראובן המלוה ללוי שיתבטלו [העדים] את השטר על שם שמעון כאילו שמעון הוא המלוה, אך שיתנו את השטר ליד ראובן, ובשתבט ראובן מלוי בזמנו של השטר לפרוע את החוב, טען לאו בעל דברים ידי את כי בשטר מופיע שמעון הוא המלוה, הדין עם ראובן כיון שמודה שכן היו הדברים, ודאי ראובן נשאר המלוה, ולא זכה שמעון בחוב זה ע"י הכתיבה. ואם תבע ראובן לשמעון שיעשה לו שטר מכר מהשטר הזה שנכתב על שמו כדי שאח"כ לא יהיה דין ודברים עמו לומר לו 'לאו בעל דברים ידי את', אין בופין אותו את שמעון, כי לא ביקש ממנו לכתוב את השטר על שמו, וממילא לא חייב לו כלום. ואפלו הודה לו שמעון והסכים שיעשה לו שטר מכר, יבול לחזר בו כיון שלא עשה ע"ז שום קנין. אכל אם אמר ראובן ללוי בשעת הלואה, על מנת בן אני מלזה לך בתנאי שתעשה לי כעת שטר בשם שמעון, ולבשארצה תחזירני לי תכתוב לי שטר חדש על שמי, בופין אותו על כך כיון שעל תנאי זה נעשה ההלואה; אפלו לא פירש דבריו שאח"כ יכתבו שטר על שמו, אלא אמר לעדים בפני הלזה, עוד שטר אחר תכתבו לי על הלואה זו ולא פירש על שם מי יהיה השטר הנוסף, מחיבין אותו לכתב שטר אחר על שמו כיון שהותנה בשעת ההלוואה שיהיה לו זכות לדרוש שטר נוסף. שטר שהיה כתוב על שם ראובן שראובן הלזה מעות לשמעון, וכתוב בסופו [קדם חתימת העדים] 'ואלו המעות של הלואה זו הם מחכירות הקהל', וטען ראובן שפינו שכתובים על שמו, שלו הם, ומה שכתוב בסוף השטר, הכוונה היא שתקבל נתנו לו שטר זה על מעות שהיה לו אצל הקהל שהיו חייבים לו מעות, והקהל מבחשין אותו, הדין עם הקהל יד.

י שמעון שהיה חב מנה לראובן, ונתפשו ביניהם שיעשה שמעון שטר חוב ללוי מעשרים דינרים ושיתנוהו ליד ראובן, ואחר כך עשה

ראובן וְלִשְׁמֵעוֹן שֶׁטֶר מְחִילָה וכתב שם שמוחל לו מְכַל תְּבִיעַת מָמוֹן שהיה לו קודם עליו, וְעֵבְשׂוֹ מוֹעֵן שְׁמֵעוֹן הלוה שְׁכִינָן שְׁלֹוֹי לֹא תִלְוֶהוּ, אֲלֵא רְאוּבֵן וא"כ השטר על עשרים זוז, בעצם הוא חייב אותם לראובן ולא ללוי, כיון שלא בא ליד לוי ולא זכה בחוב זה, וממילא בִּינָן שְׁמַחֵל לוֹ 'כָּל תְּבִיעַת מָמוֹן, גַּם זֶה בְּכָלֵל, הָדִין עִם שְׁמֵעוֹן ונמחל לו חובו.

כא בסל

יֵא חֲמִלָה אֶת חֲבֵרוֹ עַל מִשְׁכּוֹנַת קֶרֶקַע שְׁכִיבֵל קֶרֶקַע בַּמִּשְׁכּוֹן לֹאכּוֹל פִּירוּתִיָּה, וְצִוָּה הַמְלוּה לְכַתֵּב הַקֶּרֶקַע בְּשֵׁם בְּנוֹ הַקָּטָן, וְעֵבְשׂוֹ מוֹעֵן הַלֹּוֹה לְמִלְוֶה לֹא פֶעַל דְּבָרִים דִּידֵי אֵת כִּי הַשְׁטֵר כְּתוּב עַל שֵׁם בֶּנֶךְ הַקָּטָן, אֵין בְּדְבָרָיו כָּלֹם דֵּהאב נחשב לאפטרופוס של בנו, וממילא יכול גם לגבות בשמו.

יב אִשָּׁה שְׁמוֹעֲנָה עַל הַקֶּרֶקַעוֹת שֶׁהִנִּיחַ פֶּעֱלָה, שְׁחָצִים שְׁלָה כִּי נִקְנוּ מִמֶּנּוּ שֶׁנִּפְלְוּ לָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ, וְהַשְׁטָרוֹת אֵין בְּתוֹבִים בְּשֵׁם שְׁנִיָּהֶם, הָדִין עִם הָאִשָּׁה כִּי הַשְׁטָרוֹת מְסִיעִים לְטַעֲנָהּ. וְאֵם בְּתוֹבִים בְּשִׁמָּה לְבָד, וְהִיא מוֹעֲנָה שְׁכָלֵם שְׁלָה, כָּלֵם שְׁלָה מְטַעֵם הַנ"ל.

סימן סא

כמה דינים מענין שמירות

ובו ט"ז סעיפים

כב בסל

א קָהַל שֶׁתִּקְנוּ מִחֲמַת חֹשֶׁשׁ זִיוָּף שְׁלֹא יוֹעִיל שׁוֹם שֶׁטֶר אִם לֹא יִהְיֶה מִבְּתִיבַת יָד סוֹפֵר הָעִיר וְחֻתִּימַת עֵדִים מִיוֹחֲדִים, אֵין בְּכָלֵל זֶה שֶׁטֶר מְחִילָה שְׁמַחֵל רְאוּבֵן לִשְׁמֵעוֹן או שטר הלוואה בכתב ידו של ראובן, או

צה. לקמן סימן ס"ב יבואר דאשה הנושאת ונותנת בעניני הממון שבבית, והיו שטרות יוצאים על שמה, אינה יכולה לטעון שהם ממעותיה, ולכן כתב הסמ"ע דאירי כאן שאינה נושאת ונותנת בבית. והש"ך כתב דאירי בידיעו שהבעל עצמו כתב שטרות אלו, ולכן נאמנת אף בנושאת ונותנת בבית.

אע"פ שהשטר בכתב יד של אדם אחר וחתום עליה ראובן, דודאי אין הפננה של התקנה רק על השטר החתום בעדים (טור).

ב טפס השטר שפיר הסופר שחתומים עליו עדים ולא העתק
השטר היינו שהעדים כתבו למוכרת: כיום פלוני עשו פלוני ופלוני קנין על כך וכך, ושאר פרטי הדברים, ולעת הצורך כותבים בשטר גמור ומוסרים ליד הבע"ד, ולא נכתב ונמסר ליד התובע, אין דין שטר לאותו טפס, אלא אם בן מנהג בעיר להיות לו דין שטר. הגה: דכל שלא חתמו בו העדים כדי למסרו לבעליו, רק לזכרון דברים בעלמא לעצמם, לא מקרי שטר. וכן שטר שלא נתן לקבל היינו שהלוה או המוכר לא אמר להם לכתוב את השטר וכתבוהו מדעת עצמם, ואיפא למימר שהעדים טעו וכתבוהו ומסרוהו למלוה, אע"פ שמעשה ההלוואה היה, מ"מ אין דנין על פי אותו שטר (משנזכר שז"ל סימן אלף רי"א), דהרי מפי כתבן כיון שלא נכתב מדעת המתחייב, אין לו דין שטר, אלא רק כמו שמעידין מה שראו, והוי כעדות בכתב שפסול, דדורשים 'מפיהם' ולא מפי כתבם, כי רבנן תקנו שב'שטר' אין פסול זה, וכל שלא נעשה כדין שטר נשאר פסול זה, כמו שנתבאר לעיל סימן כ"ח סעיף י"א וי"ב. מה שכתב השו"ע שטופס שנכתב לזכרון אין לו דין שטר מיהו יש חולקים, וסבירא להו דכל שכתבו טפס על מנת לקבל במועד מאוחר יותר שטר, אף על פי שלא נכתב השטר, יש לטפס זה דין שטר"י (טור נזכר הר"ש כלל ס"ח).

בג בסלו

ג מי שתובעים אותו וטוען אין לי, תקנו הגאונים שישבע על זה, ולכן אשה שנתחייבה לשבע, בתקנת הגאונים שתקנו ללוה שצריך לישבע אם יש לה מטלטלין"י שופרע מהם, והיא מסרבת לישבע, מנדין

צו. והש"ך כתב דאין בזה מחלוקת, ולכו"ע אין לזה דין שטר.

צו. לדעת הש"ך אפי' אם אומר אין לי מטלטלין אלא קרקע, והתובע טוען שיש לו, גם בזה תקנו שישבע שאין לו מטלטלין. ודעת הסמ"ע שבאופן זה אין משביעין, רק באופן שטוען שאין לו כלום, משביעין אותו בין על מטלטלין ובין על קרקע.

אוֹתָהּ עַד דְּצִיּוֹתָא דִּינָא, בְּשֵׁם שְׁעוּשִׁים לְאִישׁ. דְּאִשָּׁה שָׁוָה לְאִישׁ לְכָל עוֹנָשִׁין שְׁבִתוֹרָה (טור).

ד' שְׁטַר שְׁכָתוּב בּו' 'שְׂיוּכָל כָּל חֲמוּצִיאוֹ לְגִבּוֹת בּו' בְּלֹא הִרְשָׁאָה' בדרך כלל כשלא המלוה בא לגבות אלא אדם אחר, צריך לקבל הרשאה מהמלוה לתבוע במקומו, וכאן כתבו שהמוציאו יוכל לגבות בלי הרשאה"י, אִם אֵין מְנַהֵג בְּעִיר שְׁלֹא לְגִבּוֹת בּו' בְּלֹא הִרְשָׁאָה, תִּנָּא קִנָּם וְגוֹבָה בּו' בְּלֹא הִרְשָׁאָה; וְאִפְּלוּ כָּתוּב בּו' שְׁנִתְחַיֵּב לְכָל מוּצִיאוֹ, בֵּין יְהוּדִי בֵּין גּוֹי וְלֹא אִמְרִינן שִׁישׁ אִיסוּר לְכָתוּב כּו', כִּי יוּכַל לִיגָרַם נוֹק לִיהוּדֵי הַלּוּה, שֶׁהִגִּי יוּכַל לְבוֹא עָלָיו בְּעִלְיִלוֹת. וְדוֹקָא שְׁחֲמוּצִיָּא תִּהְיִי יָלוּד וְכִבֵּר הִיָּה בְּעוֹלָם בְּשַׁעֲת הַלְּנָאָה מִמִּילָא חִלָּה הַתְּחַיִּיבוֹת הַלּוּה גַּם עָלָיו, כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה בְּעוֹלָם, אֲכָל אִם נוֹלֵד לְאַחֵר מִכָּאן, לֹא, דְּלֹא תִּהְיִי יוּכַל הַלּוּה לְהַשְׁתַּעֲבֵד לְמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם.

בד בסל

ה' כָּל דְּכָר שְׁנִהְגוּ בְּמִדְיָנָה לְכָתֵב בְּנוֹסַח הַשְּׁטַר, הֵן נִאֲמָנוֹת שֶׁהִלּוּה נוֹתֵן נִאֲמָנוֹת לְמִלּוּה לְטַעוֹן שֶׁהַשְּׁטַר לֹא נִפְרַע, הֵן כְּתוּבָה בְּשׂוּקָא שְׁכּוֹתֵבִין כֵּן שְׁלֹא יֵאמֶר שֶׁאִמְרָה לְהֵם לְכָתוּב דּוּקָא בְּצִינְעָא, דְּבִאֻפֵּן זֶה לֹא חָל הַמַּתְנָה כִּי לֹא הִתְכוּוֹן לְתֵת בְּאִמְתָּה, הֵן שְׁכָתוּב שִׁישׁ לְשֹׁטֵר תּוֹקֵף שֶׁל שְׁטָר שׁוּפְרֵי דְשְׁטַרֵי שְׁנִהְגוּ הַסּוּפְרִים לְכָתוּב, לְכֵן כָּל מִי שְׁמַקְנָה בְּסוּדֵר כְּדִי לְכָתֵב שְׁטַר, דַּעְתּוֹ שְׂוִיכְתּוּבָהּוּ בְּמִנְהַג הַמִּדְיָנָה, וְאֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לְהֵם שְׁכּוֹתוֹתוֹ שְׂוִיכְתּוּבָהּוּ כָּל לְשׁוֹנֵי שְׁפִירֵי דְאִיתָּ בָּהּ; וְיִתְבָּאֵר עוֹד בְּסִימָן ע"א. הִגִּס: וְהֵאֵי מֵאֵן דְּמַקְבֵּל מִי שְׁקִיבֵל עַל עֲצֻמוֹ וְעֵשָׂה קִנְיִן לְמַכְתָּב שְׁטָרָא בְּכָל לְשׁוֹנֵי דְזָכוּתָא לְכָתוּב שְׁטַר בְּכָל לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זְכוּת, אִף עַל גִּבּוֹ דְּלֹא יָדַע סִפְרָא לְאַחְזוּקֵי אַע"פ שֶׁאֵין הַסּוּפֵר יוֹדֵעַ לְפָרֵשׁ וּלְפָרֵשׁ אֵת כָּל לְשׁוֹנוֹת הַזְכוּת כְּרָאוּי, בֵּינָן דְּכָתֵב בָּהּ 'וְאַחֲרִיּוֹת שְׁטָרָא דָּנָן וְאַחֲרִיּוֹת

צה. דעת הסמ"ע שאם כתוב בפירוש שיוכל לגבות 'בלי הרשאה', אף אם המנהג שלא יגבו בו, הדין שגובה בו, כיון שכתב בפירוש, וכוונת השו"ע שכתוב בו סתם שכל המוציאו יגבה בו, ובזה תלוי במנהג המקום אם גובים בלי הרשאה או לא. אבל דעת הט"ז והש"ך דאף בכתוב בפירוש 'בלי הרשאה', אם המנהג שלא גובים בלי הרשאה, הולכים אחר המנהג.

שטר זה קבילית עלי קיבלתי עלי ככל שטרות דנהיגי בישראל, דלא באסמכתא לשון זה נכתב כדי ליפות כוח התובע להיות ידו על העליונה ודלא כטופסי דשטרי היינו שנכתב לגבות בו ולא בתורת טופס שטר לצורך הסופר, מה שכתב שמקבל על עצמו כל הנהוג בשטרות בישראל, קאי כוונתו לכל פללי בתחלת ענינא היינו כל הדברים המסתברים לומר שלולא זה לא היה מסכים, אבל תנאים שלא כל אחד כותב אותם בגון נאמנות למלוה בהלוואה, או בטול מודעה במתנה שהנותן מבטל כל מודעות שנתן קודם לבטל את המתנה שיתן אח"כ לא חשיבין אין זה נכלל בכלל לשון זה עד דמפרשי עד שיכתבנו בפירוש בשטר, או שכולם נוהגים לכתוב כן (רצינו ירוסח נמיז ד' ח"א) ועין לקמן סימן ע"א סעיף י"ד. שטר שכתוב בו שיפרע ההוצאות על הכפל שכל הוצאה שיהיה בגלל הלואה יישלם לו כפול, אסמכתא הוא כל דבר שאדם מתחייב עצמו בדבר שאינו חייב, וסבור שלבסוף לא יבוא לידי חיוב זה, אין בדעתו באמת להתחייב, וזה נקרא 'אסמכתא' ואינו גובה אבל על ההוצאות עצמם שהתחייב בהם, חלה ההתחייבות וחייב לשלם, אבל מניעת רווח שיכל להרויח, אפי' אם התחייב לשלם, הוא אסמכתא. הנה: ואף על גב דכתב בה 'דלא באסמכתא' וכו' אין מועיל לשון זה להוריד דין אסמכתא. ועין לקמן סימן ר"ז בדיני אסמכתא סעיף י"ח שכתוב שם דין זה. וכל דבר שנהגו בו בני המדינה בשטרות והלוה יודע ממנהג זה, אף על פי שאינו פתקין חקמים, הולכים אחריו (טור צסוף סימן מ"ז ורי"ט סימן ק"ה).

צ. ז"ל שם: שטר שיש בו נאמנות, ומנהג המקום שהרבה כותבים נאמנות, בלא המלכת הבעלים, לשופרא דשטרא, והלוה טוען כי בלא רשותו נכתב, אם העדים עצמו הם כאן ואומרים שלא כתבוהו, כי אם מפני שהיו רואים שבשאר שטרות הוא כתוב כך, אף על גב דכתיב ביה: וקנינא מיניה על כל מאי דכתיב לעיל, אין סומכין על הנאמנות, כיון שאינו מנהג פשוט לכתוב כן בכל השטרות (והוא הדין בשאר תקוני השטר עיין לעיל סי' ס"א סעיף ה'). ואם כתוב בפירוש: וקנינא על כל מאי דכתיב ומפורש לעיל, ובענין הנאמנות מפורש, ואחר כך אמרו: לא אמר לנו מעולם נאמנות זה, או: בטעות כתבנוהו, אינם נאמנים, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. לכן מנהג טוב לכתוב בשטרות קנין על הנאמנות מפורש, ושוב אין לפקפק.

ו שטר שכתוב בו שיש רשות למלוה לירד לנכסי לזה בין בפניו בין שלא בפניו בלא רשות בית דין ובלא שומא והכרזה בלי שהב"ד ישום את שיווי נכסיו, ויעשה הכרזה מי מוכן להרבות במחר, אינו רשאי לעבד על דברי תורה לירד לנכסיו, כי התורה מצוה שהמלוה את חברו לא ימשכנו אלא בבית דין אבל אסור לו לרדת לנכסיו בעצמו ולמשכנו, דכתיב 'לא תבוא אל ביתו לעבט עבוטו', וממילא נחשב שהתנה לעבור על דין תורה ולא מהני. ובמקום שיש מנהג פשוט בעיר לירד לנכסיו בלי רשות ב"ד, פשוט שהולכים אחר המנהג. אבל אם לא מצא דין שרופה לדונו, אז יש לו רשות לעשות דין לעצמו.

כה בסלו

ו שמעון שכתב עליו לראובן עבור ראובן באחד בניסן, שנתחייב לו בכל כך מזמן עד אלף זהובים שיודה שמעון אחר זמנו של שטר זה שיש לראובן עליו ויכתב ויחתם בתיממת ידו בהודאה זו היינו שראובן ושמעון היו שותפים, ושמעון נתן לראובן שטר שמה שיוודע אה"כ על פי חשבון שנשאר חייב לו ויודה לו ע"ז בכתב ידו, יגבה אף מלקוחות מכח השטר שנעשה כעת בעדים, ויגבה מזמן השטר, והגביל הודאה זו עד אלף זהובים לפי שיוודע שיותר ודאי אינו חייב לו, והוציא ראובן כתב ידו של שמעון שהודה שיש לראובן עליו זכות תביעה של מאה זהובים, וזמן כתב ידו בכ"ז בניסן, ונתקומה תתיממת שמעון באחד באדר, ראובן גובה מזמן שטר זה היינו מא' ניסן, דאז כבר יצא תקול שנתחזק שטר של שמעון ובכוחו לחייבו עד אלף זהובים ולכן גובה כבר מא' ניסן.

ח ראובן שתבע את שמעון לדין ואמר לה אתה הודית בפני עדים שאאתה חייב לי מנה ועדים אלו כתבו הודאתך בשטר, ועתה נגבו ממני השטר ונתנוהו לך, השיב שמעון אתה לא הליתני מעולם, אלא לוי נתן לי משכון ובתמורתו שאל ממני לכתב עלי שטר חוב בשמך היינו שלוי נתן לי משכון ובתמורתו אתן לו שטר חוב שאני חייב מנה, ואמר לי שבשטר חוב יהיה כתוב שראובן הוא המלוה, ואתן את השטר לידו, והוא החזיר לי השטר והחזירתי לו משכונו, שמעון נאמן בשבועה כיון שיש לו מגו שיכל לומר פרעתי לך והחזרת לי את השטר, והיה נאמן בשבועה כיון שאין השטר ביד התובע.

מ נתבע הרוצה לפסל שטר מפני שלא הוציאו בחיי אביו שבשטר היה כתוב שאביו של הנתבע חייב לו, וכעת הוציאו על בנו, ורוצה לפוסלו מחמת שלא הוציאו בחיי אביו, על כרחך שפחד שאביו יוכל לפוסלו בקל, ועוד סיבה לפוסלו, שהיה זמן שפא [המלכות] לתכלית העני ובכל זאת לא הוציאו עד כעת, ועל כרחך שהשטר מזויף, אין השטר נפסל בדרך כי יכול להתנצל ולומר השטר לא היה בידי בחיי אביו, וגם לא בשעת עונו; אמנם יש לדון לחקר ולדרש להוציא הדין לאמתו, ואם יראה לו באמדנא דמוכח שהדין מרמה ושקר, יכתב ויחתם שאין לשום דין ישראל להשתדל בדין זה, ויתן ביד הנתבע ויעזב לעיל סימן ט"ו ס"ג. הגה: וכן כל שטר ששכר עבר ג' שנים מזמן שיכל לתבוע בו, יש לבית דין לחקר ולפשפש אחריו אבל אין פוסלין אותו. [והמנהג שלא גובים בשטר ישן] (טור סימן ז"ח נסח הרא"ש כלל פ"א סוף סימן י' ומהרי"ק שרש ק"ז), אף על גב שפתיב בו שלא יטען הנתבע שהנתבע לא יוכל לטעון שום טענה נגד השטר, וקבל דבר זה עליו בחרם ושבועה, אפלו הכי הכי דין צריך לחקר אחר זה אם אמנם שטר זה אינו מזויף או שכבר נפרע, כדי להוציא הדין לאמתו (שם מהרי"ק).

י שטר שפתיב בלשון זה: 'באור החשבון שיצא מה שהורה בפנינו ראובן שיש עליו מממון עזובו יעקב בן ובר' שיש אצלו ממון של ירושת יעקב כך וכך, אין לו דין שטר לגבות ממשיעברי וגם לענין דיכול

ק. ז"ל שם: הדין שבא לפניו דין שידוע שהוא מרומה, לא יאמר: אחתכנו ויהיה הקולר (פ"י שלשלת העון) תלוי בצואר העדים. כיצד יעשה, ידרוש בו ויחקור הרבה בדרישה וחקירה של דיני נפשות: הגה - ומכל מקום אין דינו כדיני נפשות שאם אמר באחד מן החקירות: אינו יודע, שיתבטל העדות, אלא ר"ל שיחקור בדין מרומה כל מה שאפשר (ריב"ש סימן רס"ו). אם נראה לו לפי דעתו שיש בו רמאות, או שאין דעתו סומכת על דברי העדים אף על פי שאינו יכול לפסלו, או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה והשיא את העדים אפ"פ שהם כשרים ולפי תומם העידו, וזה הטעם, או שנראה לו מכלל הדברים שיש שם דברים אחרים מסותרים ואינם רוצים לגלותם, כל אלו הדברים וכיוצא בהם אסור לו לחתוך אותו הדין, אלא יסלק עצמו מדין זה וידונו מי שלבו שלם בדבר, והרי הדברים מסורים ללב. וכשהיה רואה הרא"ש באומדנא דמוכח שהדין מרומה, היה כותב ונותן ביד הנתבע שאין לשום דיין להשתדל בדין זה.

לטעון פרעתי. והטעם ב' אֵין בּוֹ קִנְיָן כּדֹרֵךְ כּל שטרות אֵלֶּא בלשון של הוֹדָאָה בְּעֵלְמָא הוּא, וּמוֹכִיחַ הַלְשׁוֹן שֶׁלֹּא בּוֹנוֹ בְּכַתִּיבָה זֶה אֵלֶּא לְזִכְרוֹן דְּבָרִים לַעֲצֵמָם וְלֹא לְשֵׁם שְׂטֵר, וְהַהוּכַח הִיא שֶׁכָּתְבוּ בְּאוּר מַה שֶּׁהוֹדָה בְּפִנְיָנו, וְלֹא כָּתְבוּ הַעֲדָנוּ עַל עֲצָמוֹ, כִּמּוֹ שֶׁגִּילִים לְכַתֵּב בְּשִׁטְרוֹת, וְגַם לֹא כָּתְבוּ רַק 'לֹא הוֹדָה בְּפִנְיָנו', כִּמּוֹ שֶׁבּוֹתְבִים בְּשִׁטְרֵי הוֹדָאוֹת אֵלֶּא כָּתְבוּ 'בִּיאור מַה שֶּׁהוֹדָה בְּפִנְיָנו', וְתִיבַת 'בִּיאור' מִגֵּרַע שְׂכוּנוֹתָם רַק לַחֲשׁבוֹן מַה שִּׁיצֵא לָהֶם וּנְכַתֵּב לְצוּרֵךְ עֲצָמָם. שְׂטֵר שֶׁלֹּא נִכְתַּב בּוֹ [שֵׁם הַמִּלּוֹה], אֵלֶּא שֶׁעֲבָד עֲצָמוֹ הַלְוָה לְכָל מִי שֶׁמוֹצִיא עָלָיו שְׂטֵר זֶה שִׁינָּכָה מִמֶּנּוּ, כָּל הַמוֹצִיא וְנָכָה בּוֹ, אִף עַל פִּי שִׁדּוּעַ שֶׁהוּא לֹא הַלְוָה זֶה הַמָּמוֹן, וְהוּא שִׁיחִיָּה נולֵד בְּשַׁעַת כְּתִיבַת הַשְּׂטֵר. וְעֵינִי לְעִיל סוֹף סִימָן נ' סעיף ב'.

כז בסלו

יֵא לֹה שֶׁפָּרַע לְמִלּוֹה וְאֵין הַמִּלּוֹה רוֹצֵה לְהַחֲזִיר לוֹ שְׂטֵרוֹ, יֵשׁ לְנִדּוֹתָיו עַד שִׁיחֲזִירָנוּ, לְפִי שֶׁעֲבָרַ עַל לֹא דְבָרֵי קִבְלָה שֶׁאִסּוּר לַהֲשִׁיחַ בְּבֵיתוֹ שֶׁטֵר פְּרוּעַ שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵל תִּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵךְ עוֹלָה' פֶּה. וְעֵינִי לְעִיל סִימָן נ"ז סעיף א', שֵׁם נִתְבָּאֵר אִסּוּר זֶה וְהַחֲזִיב לְנִדּוֹת מִי שֶׁעוֹבֵר עָלָיו.

יב שְׂטֵר שֶׁנִּפְרַע אִם שֶׁנִּמְחַל שֶׁעֲבָדוֹ, צָרִיךְ הַמִּלּוֹה לְהַחֲזִיר הַשְּׂטֵר לְלֹה, דְּנוּפוֹ שֶׁל נִיר שֶׁלֹּא הוּא כִּיוֹן שֶׁהָלוּהוּ מִשְׁלֵם שְׂכָר הַסּוֹפֵר וְעֵינִי לְעִיל סִימָן נ"ז סעיף א', שֵׁם נִתְבָּאֵר מַה הָדִין בְּאוֹפֵן שֶׁהָלוּהוּ שִׁילֵם שְׂכָר הַסּוֹפֵר וְרוּצָה לַעֲכֵב אֶת הַנִּיר כְּדִי שֶׁהָלוּהוּ יִשְׁלֵם לוֹ.

בח בסלו

יג מִי שֶׁמָּעַן עַל כְּתִבַת אִשְׁתּוֹ שֶׁתְּבַעְוָהּ לְשִׁלּוֹ, וְטוֹעֵן שֶׁחִיָּה עִם הָאָרֶץ וְלֹא הָבִין בְּשִׁקְרָא חֲחֹן הַכְּתִבָּה וְהַתְנָאִים וּמִמִּילָא לֹא יָדַע מַה כָּתוּב בָּהּ וְעַל מַה הִתְחַיֵּב, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ כִּי הִיָּה לוֹ לְבַקֵּשׁ שִׁיפְרִשׁוּ לוֹ מַה כָּתוּב בָּהּ, וְכִיוֹן שֶׁשִּׁתַּק, הִתְכוּוֹן לְהַתְחַיֵּב בְּכָל הַכְּתוּב בָּהּ. הִגַּס: וְהוּא הָדִין בְּשִׁאֵר

קא. ומה שאמרו שמגדין אותו ואין כופין להחזיר, היינו שאומר שיחזיר לו רק דוחהו מיום ליום, אבל אם אין רוצה כלל להחזיר לו, הב"ד כופין אותו להחזיר כדי שלא יבוא לגבות בו שוב.

דקדוקים שיש לדקדק מן השטר שאין יכול לומר לא הבנתי את כל עומק הדקדוקים והתוספות, ולא אמרינן דהאי גברא לא דקדק כל כך, וכמו שנתבאר בסמוך בשו"ע בסעיף ט"ו, והרמ"א כתבו כאן לחדש אפי' באופן שהוא טוען טענה זו בודאי, אין יכול לטעון טענה זו (צ"ע יוסף גס"ש סימן ת"פ).

יד מי שיש בידו שטר מתנה, שמן הדין אינו גובה בו כגון שכתוב בנוסח שלא חלה בה המתנה, ויחלה ונותן המתנה טוען שיכפו אותו להוציא השטר מרשותו כדי שבטעות לא יוציאו ממנו את המתנה ע"י שטר זה, אין בופין אותו ליתנו לו, כיון שהמקבל נותן שכר הסופר וממילא נייר זה שלו הוא, משא"כ במלוה מוציאת את השטר מידו, דאין הנייר שלו, דהלוה נותן שכר הסופר.

בט בסלו

מו מדקדקין לשון השטר ודנין על פי אותו דקדוק, ולא אמרינן האי גברא לא נמיר בלי האי אינו בקי בהלכות ויהיה סבור שהדין היה בענין כך, ומפני כך כתב אותו לשון ועיין לעיל סוף סעיף י"ג ברמ"א.

מו יש מי שאומר, שתנאי שאדם מתנה עם חברו אין חולכים אחר הלשון הכתוב, אלא אחר הכונה כיון שהתנאי בא מכח דיבורם, יש לילך אחר כוונת בני אדם בלשון זה.

סימן סב

דין אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית

ובו סעיף אחד

ל' בסלו

א סימן זה איירי באשה שמנהלת את כל הוצאות והכנסות של הבית בממון של בעלה, ויש שטרות של הלוואות או מקח שהם על שמה, והיא טוענת שזה מממון פרטי שלה, והבעל טוען שמא זה מממון שלו. **אשה הנושאת**

וְנוֹתְנָתָּ תְּתוּךְ חֲבִית שֶׁכָּל עֲנִי הַמָּמוֹן שֶׁבְּבֵית מִתְנַהֲלִים עַל יָדָהּ, וְהָיוּ שְׁטָרוֹת מְקֻנָּת הַקְּרָקְעוֹת וְעֶבְרִים, אוֹ שְׁטָרֵי חֻבּוֹת, וְהֵם כְּתוּבִים עַל שְׁמָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת שְׁלִי הֵם שְׁקִינִים מִמָּמוֹן פְּרִטִי שֶׁלִּי וְלֹא מִמָּמוֹן הַבֶּעַל, אֲפֹלוּ הַשְּׁטָרוֹת תַּחַת יָדָהּ וְהִיא מוֹחֶזֶקֶת בָּהֶם, כִּיּוֹן שֶׁהִטְעֵנָה שֶׁהִיא טוֹעֵנֶת שׁוֹה מִמָּמוֹן שֶׁלָּהּ הוּא טְעֵנָה גְּרוּעָה, עָלֶיהָ לְהַבִּיאַ רְאִיָּה בְּעָדִים שֶׁהִיא בְּדִבְרֶיהָ וְהִרְאִיָּה שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהַבִּיאַ הוּא רַק שֶׁהָיָה לָּהּ מָמוֹן מִיָּחִיד שֶׁלֹּא הָיָה שִׁיךְ לִבְעָלָהּ, וְאִין צָרִיךְ שִׁיעִידוֹ עַל אֵלּוּ הַשְּׁטָרוֹת שֶׁהֵם שְׁלָהּ. וְהוּא תָּרִין אִם נִמְצְאוּ לָּהּ מִטְּלָטְלִים בְּרִשְׁוֹתָהּ, עָלֶיהָ לְהַבִּיאַ רְאִיָּה וּאֲפִילוּ מוֹחֶזֶקֶת בִּמְטָלְטִלִין, לֹא מֵהֵנִי מִגּוֹ שֶׁל לְהַדִּי"ם אוֹ הַחֲזֹרֶתִי, דְּהוּי טְעֵנָה גְּרוּעָה, אֲבָל אִם טוֹעֵנֶת שֶׁקִּיבְלָה מִמּוֹן זֶה בִּמְתֵנָה מִבְּעָלָהּ נֶאֱמַנֶת בַּמִּגֵּזֶה. הִגֵּז: וְאֲפֹלוּ אֲלֻמָּנָה שְׁטָרוֹת עַל שְׁמָה וְטוֹעֵנֶת שֶׁהוּא מִמָּמוֹן שֶׁלָּהּ, וְאֲפֹלוּ הָיוּ הַשְּׁטָרוֹת בְּיָדָהּ וּמוֹחֶזֶקֶת בָּהֶם. וְהַחֲדוּשׁ בִּאלְמָנָה, דְּהִיָּה מְקוֹם לִזְמֵר שֶׁאֲלֻמָּנָה שֶׁהוּא שֶׁבַח בְּשִׁבְלָה שֶׁבַח"ד סוֹמֵךְ עֲלֶיהָ לִנְהַל אֶת רִכּוּשׁ הִיתוּמִים, לֹא תִבּוֹא לִגְנוּב וּמִמִּילָא נֶאֱמַנֶת בְּטַעֲנָתָהּ, קַמ"ל שֶׁאִינָה נֶאֱמַנֶת (מִרְדְּכִי רִישׁ פֶּרֶק הַסְּפִינָה). וְאִם לֹא הָיְתָה נוֹשֵׂאת וְנוֹתְנָתָּ תוּךְ חֲבִית, וְהָיוּ שְׁטָרוֹת כְּתוּבִים עַל שְׁמָה, הֵם שְׁלָהּ כִּי אִין סִיבָה לִזְמֵר שֶׁלְּקַחָה מִמָּמוֹן בְּעָלָהּ, כִּיּוֹן שֶׁהִמָּמוֹן שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה תַּחַת יָדָהּ. הָיוּ כְּתוּבִים עַל שְׁמָה וְעַל שֵׁם בְּעָלָהּ, הֵם שְׁתֵּפוֹת שֶׁל שְׁנֵיָּהֶם (טוֹר אֲכָן הַעֲזֹר סוֹף סִימָן פ"ו). וְיִסְתָּם אֲשֶׁה נוֹשֵׂאת וְנוֹתְנָתָּ תוּךְ חֲבִית דֹּאִין צְרִיךְ שֶׁהִיא תִּנְהַל לְבָדָה אֶת כָּל עֲנִי הַבֶּעַל, אֲלֹא דִי בֹזֵה שֶׁהִבְעֵל לְפַעֲמִים מִפְּקִיד בִּידָהּ מִמּוֹנוֹ אוֹ חֲפָצָיו, א"כ סֵתֵם אִשָּׁה הִיא בֹּאוֹפֵן כֹּזֵה. [וְדַעַת הַש"ךְ דְּרַק כִּשְׁהִיא מִנְהַלֵּת לְבָדָה אֶת כָּל עֲנִי הַמָּמוֹן, נִחְשָׁב נוֹשֵׂאת וְנוֹתְנָתָּ בְּבִית] (מִרְדְּכִי פֶּרֶק חֻזָּק הַצִּמְצִים וְהַרְשָׁצ'א ס' תַּמְקִנ'י). אֲשֶׁה שְׁתֵּכָּבֶה לְאַחֲרִים הוֹדָאָה בִּכְתָב שְׁמָה שְׁתַּחַת יָדֶיהָ הוּא שְׁלֵ אַחֲרִים הֵייוֹ שֶׁכְּתִבָּה שֶׁחֲפָצִים מִסּוּיִימִים שִׁיכִים לְאַחֲרִים וְהִיא מוֹפְקִדִים בִּידָהּ, וּמִתָּה, אִם יָדוּעַ שֶׁהָיָה לָּהּ מָמוֹן שֶׁאִינוּ שְׁלֵ

קב. ואם הבעל בעצמו כתב את השטרות, דעת הסמ"ע שזה שלה ואם כתב על שם שניהם, הרי זה של שניהם. אולם דעת הש"ך שאף באופן כזה אין זה של האשה, דהבעל יכול לטעון שעשה זאת כדי לגלות אם מחביאה ממנו ממון, והנתיבות מכריע בזה, שאם היא מוחזקת בשטרות או במטלטלין ה"ז שלה, ואם לאו ה"ז של הבעל.

בַּעֲלָהּ, נֶאֱמַרְתָּ, וְאִין הַבַּעַל יָכוֹל לוֹמַר שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְאִין רֹאיהּ שְׁהִיה
 לָהּ מִמּוֹן שֶׁל עֲצָמָהּ, אִינְהּ נֶאֱמַרְתָּ (כִּי יוֹסֵף צִטוֹר אֲכָן הַעוֹר סִימָן פ"ו
 נֶסֶס הַרְשָׁע"א). יֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר, שְׁאֵם הָיוּ הַשְּׁטָרוֹת כְּתוּבִים עַל שְׁמָהּ, אָף
 עַל פִּי שֶׁהִיא אֵינָה נֶאֱמַרְתָּ לְטַעוֹן שֶׁהוּא שְׁלָה מֵאַחַר שְׁנוּשָׁאָתָּ וְנוֹתְנָתָ תוֹךְ
 הַבֵּית, מִכָּל מְקוֹם אִם מִתָּה, טוֹעֲנִין לִיִּדְרָשִׁיהָ שֶׁהִיא שְׁלָה דְטַעֲנִין לִיתוּמִים
 טַעֲנָה שִׁיתָכֵן שְׁמוּרִישִׁם הִיא יָכוֹל לְהוֹכִיחַ טַעֲנָה זֶה, וְכִמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמּוֹן
 לְעֵינֵי הָאָחִין (תְּשׁוּבָה רַש"א סִימָן תַּמַּע"ט וְרִצ"ש סִימָן קס"ט), וְכֵן נִרְאֶה
 לִי. וְעֵין עוֹד מְדִינִין אֵלּוֹ בְּאֶבֶן הָעֶזְרָה סִימָן פ"ו סֵעִף א'. וְכֵן אֶחָד
 מֵהָאֲחִים שְׁנוּשָׁא וְנוֹתְנָתָ בְּתוֹךְ הַבֵּית הֵינּוּ בִּמְמוֹן שִׁירְשׁוֹ כּוֹלֵם, וְהוּא מִנְהֵל
 אֵת כָּל מִמּוֹן הִירוּשָׁה, וְשְׁטָרוֹת עֲשׂוּיִם עַל שְׁמוֹ, וְאֹמֵר שְׁלִי הֵם מִמּוֹן
 פְּרִטִי שְׁלִי שְׁנִפְּלוּ לִי מִבֵּית אָמִי שֶׁלֹּא שִׁיכִים לְאֲחִים, כִּי הֵם מֵאֵמָּה אַחֲרָתָּ,
 אוֹ מִצִּיאָהּ מִצִּיאָתָּ, אוֹ מִתְּנָה נִתְּנָה לִי, עָלָיו לְהִבְיָא רֹאיהּ בְּעֵדִים
 שֶׁהִיא לוֹ מִמּוֹן מִשְׁלוֹ אוֹ שְׁמִצָּא מִצִּיאָהּ. וְאִם מֵת וְהִנִּיחַ יְתוּמִים, אִזּוֹ
 צְרִיכִים הָאֲחִים לְהִבְיָא רֹאיהּ בְּעֵדִים דְּכִיוֹן שֶׁהִשְׁטָרוֹת עַל שְׁמוֹ, סִבְרָא
 שֶׁהוּא מִשְׁלַע עֲצָמוֹ, רַק כִּשְׁהוּא עֲצָמוֹ חַי, אוֹמְרִים שֶׁאִם בִּאֲמַת זֶה הִיא שְׁלוֹ הִיא
 מִבִּיא רֵאוּת לִזֶּה, וּמִדְּלָא הִבִּיא, מוֹכַח שֶׁאִינוֹ שְׁלוֹ, אֲבָל כִּשְׁמַת אִין הַיּוֹרְשִׁים
 בְּקִיאִים בַּעֲנֵי אֲבִיהֶם וְלֹכֵן אִין זְקוּקִים לְהִבְיָא רֹאיהּ וְסוּמְכִים עַל הַסִּבְרָא הַנ"ל.
 הַגִּה: וְדוֹקָא בְּדָבָר שֶׁאִינוֹ יְדוּעַ שֶׁהִיא שְׁלֵ אָחִין, אֲבָל בְּדָבָר יְדוּעַ שֶׁהִיא
 שְׁלֵ אָחִין הֵינּוּ בִּידוּעַ שֶׁהִשְׁטָר נַעֲשֶׂה מִכַּח מִמּוֹן שֶׁל הָאָחִין, עַל הִתְוָמִים
 לְהִבְיָא רֹאיהּ דְּכִאֵן לֹא שִׁיךְ הַסִּבְרָא שֶׁמִּסְתַּמָּא נַעֲשֶׂה מִמּוֹן שְׁלוֹ (מְרַדְכִי
 רִישׁ פֶּרֶק חֻזְקַת הַנִּמְסִי). וְאִם הָאֲחִים הָיוּ חִלּוּקִין בְּעֵסֶתָּ אוֹ בְּשׁוּם דְּבָר
 הֵינּוּ שֶׁאֵת מֵאֲכֹלֵם אוֹכְלִים כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, עַל הָאֲחִים לְהִבְיָא רֹאיהּ,
 וְאִפְּלוּ בְּחִיָּו, מִשְׁוֹם דְּאִימּוֹר מַעֲסֶתָּ קִמְיָן כִּיוֹן שֶׁכָּל אֶחָד קִיבֵל מִמּוֹן
 הִירוּשָׁה מִמּוֹן לְקֻטָּה בּוֹ אוֹכֵל לְעַצְמוֹ, יִתְכֵּן שֶׁאֲכַל פָּחוֹת וְעִ"ז חֹסֵךְ מִמּוֹן וּמִמּוֹן

ק. לַעֲיֵל סִימָן נ"ו סֵעִף ז' כֹּתֵב הַשּׁו"ע שֶׁהִיא נֶאֱמַרְתָּ בִּמְגוֹ שִׁיכְלָה לְתַתּ לָהֶם אֵת
 הַחֶפֶץ, וְלִפְי"ז הוּא גַם בִּאִין יְדוּעַ שֶׁהִיא לָהּ מִמּוֹן מִשְׁלָה, תִּירֵץ הַסִּמּוֹן דְּהִכָּא כִּיוֹן
 שְׁמַתָּה אִין לָהּ כֹּבֵר מִגּוֹ, וְלֹכֵן אִינְהּ נֶאֱמַרְתָּ. וְהַש"ךְ תִּירֵץ דְּלַעֲיֵל אִיִּירִי שֶׁהַבַּעַל
 הַשְּׁלִיטָה בְּכָל נִכְסָיו, וְלֹכֵן יֵשׁ לָהּ נֶאֱמַנּוֹת שֶׁל שְׁלִישׁ שֶׁכַּח נֶאֱמַנּוֹתָ מִכַּח מִגּוֹ, אֲבָל
 כִּאֵן שֶׁלֹּא הָאֲמִין לָהּ כִּמוֹ שְׁלִישׁ, לֹא מִהֵנִי הַמְגוֹ לְבַד לְהִאֲמִינָה נֶגַד הַסִּתְמָא שֶׁהוּא
 מִמּוֹן שֶׁל בַּעֲלָהּ.

זה קנה רכוש על שמו, וזה באמת שייך לו כיון שקימץ מעיסתו. וְאָפְלוּ אוֹמֵר מִבֵּית אָבִי אִמִּי נִפְּלוּ ולא טען שקימץ מעיסתו, ועל טענה זו נתבאר לעיל שאינו נאמן, מ"מ כאן נִפְּלוּ בְּמִנְיָ שִׁיכַל לומר שקימץ מעיסתו. הגה: וְדוֹקָא שֶׁהַשְּׁטוּרוֹת בְּתוֹבִינָן עַל שְׁמוֹ בזה נאמן כשחלוקין מעיסתם, או כשמת וטענים ליורשים, אֲכָל כְּתוּב עַל שֵׁם הָאֲחִין או עַל שֵׁם אָבִיהֶם, לא יוכל לומר שֶׁשְׁלֹוֹ הוא ולא נאמן לומר שקימץ מעיסתו וקנאו בשביל עצמו רק כתב את השטרות על שם כולם. וְאָפְלוּ מֵת, עַל הִיתּוּמִּים לְהִבָּא רָאִיָּה בְּעֵדִים ולא טענין להם, כיון שמה שכתוב על שם כולם מוכיח שהוא של כולם (צ"ת יוסף צ"ס התרומות ורמב"ם פ"ט מהלכות נחלות והר"ש כלל פ"ה). וְכָל זֶה בְּאִשָּׁה או אֲחִין, אֲכָל בֶּן בֵּית שְׁנוּשָׁא וְנוֹתֵן בְּשָׁל בְּעַל הַבֵּית, כָּל מִה שֶׁהִפְקִיד או שְׁנִמְצָא תַּחַת יָדוֹ הוּא בְּחֻזְקָתָא שֶׁהוּא שְׁלוֹ דְּחֻזָּקָה כֹּל מִה שֶׁתַּחַת יָד אָדָם הוּא שְׁלוֹ, דּוֹלְתִי אִם נוֹדַע שֶׁהוּא שָׁל בְּעַל הַבֵּית, ומה שאמרנו שהוא שלו, הוּא אֲפֹלוּ אֵינוֹ אֲמוּד, וְיִדְוֶע שְׁלֹא הָיָה לוֹ שׁוֹם דְּבָר חוּץ מִשָּׁל בְּעַל הַבֵּית; וְהוּא הָדִין אִם מֵת, נוֹתֵנִין לְיֹרְשָׁיו (רצנו ירוסס נמיצ ל' ח"ה).

סימן סג

מי שהועד עליו שמחזר אחר זיוף

ובו ב' סעיפים

א הַמוֹצִיא שְׁמֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ מִמֶּנּוּ שְׁאֵל לְזוּף לוֹ שְׁמֵר כֹּה, הֵינּוּ עַל אוֹתוֹ אָדָם וּבִסְמוֹם זֶה, אִף עַל פִּי שְׁנֵתִקֵּי

ק. דדוקא אשה שחזקה דלית לה משלה כלום, וכל מה שבידה הוא של בעלה, וכן באחים חזקה שכל מה שבידו הוא של כל האחים, אבל בן בית אפי' שהוא בחזקת שאין לו כלום, מ"מ יש מתרושש והון רב, ובאמת יש לו כסף משל עצמו, ולכן אם אחד לוקח אצלו בן בית שישא ויתן בנכסיו, ורוצה שכל מה שיהיה בידו יהיה בחזקת בעה"ב, יביא אותו לב"ד לפני שיתחיל להתעסק עמו, והלה יודה בפני ב"ד שאין לו משל עצמו כלום, ואז כל מה שיהיה בידו, יהא בחזקת בעה"ב [נתיבות].

הַשְּׂטֵר בְּחֻתְמָיו על פי עדים שהכירו חתימת העדים, אֵין גּוֹבֵין בּוֹ לְעוֹלָם כיון שאנו יודעים שניסה לזייף על לזה זה שטר בסכום כזה, יתכן שזייף היטב את החתימות ועידי הקיום לא הבחינו בזיוף, אמנם לא קורעים את השטר, שמא יוכל להוכיח שאינו מזוייף^ה, אֵלֶּא אִם בֵּן עֲדֵי הַשְּׂטֵר מְעִידִים שָׂרְאוּ מעשה הַחֲלוּטָה אע"פ שאין זוכרים כלל אם חתמו על שטר, מ"מ כיון שודאי היה הלואה ויש עדים שמקיימים את החתימות, מצרפים את העדויות ליחשב מלוה בשטר, או אַחֲרִים מְעִידִים עָלֵיהֶם שָׂרְאוּ שְׁחַתְּמוּ על שטר זה, דבאופנים אלו אין חשש זיוף. וְאִם עֲדֵי הַשְּׂטֵר מְעִידִים שְׂוֹו הִיא חֲתִימָתוֹ, גּוֹבֵין בּוֹ כי האדם עצמו מכיר את חתימתו אם זה מזוייף או לא. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסֹבִירָא לְהוֹ דִּהְפֹּרֶת הַחֲתִימָה אפ"י ע"י העדים עצמן לא מְהַי דס"ל דאפשר לזייף כ"כ טוב עד שהאדם עצמו יחשוב שזה חתימתו באמת (טור גסס הרמ"ה ור"ן פרק אלו נערו).

א' טבת

ב בְּשִׁאמְרוּ באופנים שנתבאר בסעיף הקודם שאֵין גּוֹבֵין בּוֹ, לֹא מִשְׁחִינֵן לָהּ בְּיָדָהּ שמא יגבה על ידו בב"ד אחר שלא יודעים שחזיר לזייפו, אֵלֶּא מוֹקְמִינֵן מפקידים לָהּ בְּיַד שְׁלִישׁ עד שיתברר הדבר אם הוא מזוייף או לא. הַגֵּה: וְאִם לֹא אָמְרוּ הָעֵדִים שְׂשָׂאֵל לָהֶם לְזַיֵּף שֵׁטֶר זֶה על סכום זה, אֵלֶּא שֵׁטֶר סָתֵם ואין זוכרים את הסכום שהיה בשטר שניסה לזייף, כָּל שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל זֶה שֶׁבִקֵּשׁ לְזַיֵּף אֶתְרָעוּ קיבלו ריעותא, וְלֹא גְבִינֵן בָּהּ (טור).

קה. אבל שטר על אדם זה בסכום אחר, או שטר בסכום כזה אבל על שם של לזה אחר, יכול לגבות בו, דע"ז לא חושדים אותו. וכן אם יש לו שתי שטרות על אותו סכום ואותו לזה, גובה אחד מהם בזמן המאוחר יותר.

סימן סד

נפקד שרצה לעכב בחובו שמרות הפקדון

ובו סעיף אחד

א מי שהפקידו בידו שמרות חוב, ומת המפקיד, ומועז הנפקד מתחייב תפסתי אותם למשכון בשביל חוב שיש לי על המפקיד דאילו לאחר מיתה לא מהני תפיסה כיון שייך ליורשים ואין גובים חובות ממטלטלין של יתומים, דאלו לגבותם לא היה מועיל בלא פתיקה כמו שיבאר להלן בסימן ס"ו דשטרות נמכרות רק ע"י כתיבה ומסירה, היינו שחוזן ממה שמוסר לו את השטר צריך לכתוב לו בשטר נוסף שמוכר לו את השטר חוב עם כל השיעבוד שבו, אם יש עדים שהמפקיד תבעם ממנו מתחייב ולא רצה הנפקד לתחזירם לו, אז תו"א תפיסה דהיינו שמועילה התפיסה רק לענין הנייר ולא לעצם החוב. ואי לא, לא וממילא לא מהני תפיסתו כעת, כיון שלא תפס מחיים. ומירי שיש עדים שהפקידם בידו שלא יוכל לטעון להד"ם, וגם יש עדים שראוהו עתה בידו קודם שבא לב"ד, וממילא אין יכול לטעון נאנסו, שאם לא כן שאין עדים שהפקידו בידו או שאין עדים שראו את השטר בידו היה נאמן במנו דנאנסו או לא היה דברים מעולם. וכל זה לדינא דנמרא, אבל למאי דתקון רבנן הגאונים שגזרין חובות ממטלטלי דיתמי, גזרין משמרותיהם אפלו לא תפס מתחיים. הגה: מה שנתבאר בתחילת הסעיף שאם יש עדים שתבעו ממנו בחייו ולא רצה להחזיר לו, מהני התפיסה, ע"ז מוסיף הרמ"א ואף על פי שאין לו מגו כמו שנתבאר לעיל, ואינו יכול לומר

קי. הא דלא נקט מיגו דהחזרתי, כתב הסמ"ע דהוי העזה ואדם לא רוצה לנקוט טענה דהעזה. והשו"ך ס"ל דיש מגו דהעזה, ויש מיגו דהחזרתי, רק נקט חלק מאפשרויות המיגו שיש לו.

לקוחין הם בְּיָדִי ולא בא בידי לשם פקדון, מְכַל מְקוֹם אִם תִּפְסֹס מִחַיִּים יוכל לומר לְמַשְׁכּוֹן תִּפְסֹתִים אע"פ שאין ראייה שאביהם היה חייב לו (תוספות והרא"ש פרק הכותז), דְּלֹא בְּיָדִי מִי שְׁאוּמֵר, דְּלֹא יוכל לומר לְמַשְׁכּוֹן תִּפְסֹתִים אֲלֵא בְּיָדוֹעַ שֶׁהָיָה חַיֵּב לוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ מְגוֹ וְהַסְמָ"ע והש"ך השיגו על הרמ"א דודאי באופן שאין לו מְגו לכו"ע אין יכול לתפוס למשכון אא"כ ידוע שיש לו חוב ואין מי שחולק בזה"פ (צ"ת יוסף גסס הרש"א).

סימן סה

דין שמרות שנמצאו, ורדין שובר שנמצא ביד שלישי ובו כ"ד סעיפים

ב' טבת

א בסעיפים הבאים יתבאר מה הדין במצא אצלו שטר ואינו יודע מי הפקידו אצלו, אם המלוה, וא"כ עדיין השטר לא נפרע, או הלוח הפקידו אצלו לאחר שפרע וקיבל את השטר, למי מחזיר את השטר. **הַמּוֹצֵא שֶׁטֶר חֹב או שטר מכר ומתנה אֲצֻלוֹ וְאִינוּ יוֹדֵעַ מֶה טִיבוֹ, אִם הַמְּלוֹה הַפְּקִידוֹ, או תְּלוֹה, או אִם שְׁנֵיהֶם הַפְּקִידוּהוּ בְּיָדוֹ בְּתוֹרַת שְׁלִישוֹת וּמִקְצָתוֹ פְּרִיעַ ולכן הפקידוהו בידו עד שהלוח יגמור את התשלום, ומכיון שאינו יודע מי הפקידו אצלו יֵחָא מִנָּח אצלו עַד שְׁיָבֹא אֵלָיו ויאמר של מי השטר. וְאִם עבר וְהַחְזִירוֹ לְאוֹתוֹ שֶׁבְּתוֹב עַל שְׁמוֹ הֵינּוּ מַלְלוּהוּ, עֶבֶר עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים וצריך להחזיר לנפקד וכלהלן"פ. וְאִם זֶה שֶׁהִשְׁטֵר עָתָה בְּיָדוֹ**

קו. והנתיבות והפנים מאירות מתרצים שכוונת הרמ"א שעדים ראו את השטר בידו ושוב אין לו מיגו של להד"ם או החזרתי, אבל אין עדים שהפקידו בידו, ונאמן במיגו שבא לידו בתחילה בתורת משכון על חוב.
קח. ועי' לעיל סימן נ"ה סעיף א' בשליש שהחזיר שטר שלא כדין דאע"ג דהוי

היינו המלוה מִבְּחִישׁ דְּבָרֵי אוֹתוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ היינו הנפקד, ואומר שמעולם לא היה שטר זה בידו של זה שטוען שנתנו לו, וממילא אין רוצה להחזיר לו, הִתֵּה הדין שהמלוה יִכּוֹל לְגַבּוֹת בּוֹ ע"י שבועה כעין דאורייתא, כמו בעד אחד שמעיד שהשטר פרוע, שהמלוה נשבע כעין דאורייתא להכחישו, וממילא אין חייב להחזיר לו את השטר. והש"ך חולק ופוטרו משבועה, כיון שכאן אין מעיד בפירוש שהשטר פרוע, דהרי אינו יודע מי הפקידו אצלו. וְאִם הוּא המלוה מוֹדֶה לוֹ שֶׁהִנֵּפֶקֶד נִתְּנוּ לְיָדוֹ, א"כ מודה שבא לידו שלא כדין וצָרִיךְ לְהַחזִירוֹ לוֹ וְיִהְיֶה מִנֵּחַ אצל הנפקד עַד שִׁיבֹא אֵלָיָהּ. וּבְסִימָן זֶה יִתְבָּאֵר עוֹד וְעֵין סֵעִיף ט"ז בשטר שמצאו ע"ג קרקע, שהדין שיהא מונח, ואם עבר והחזיר שלא כדין, מביא השו"ע שתי דעות אם גובה בו או לא, ועי' בסמ"ע שכתב לבאר הטעם ששם לא סתם שחייב להחזיר למוצא, כמו כאן. וְאִם שֹׁמֵר מִשְׁכּוֹנָא נִמְצָא בְּיָדוֹ וְאִינוּ יוֹדֵעַ מֶה מִיבֹ, אָף עַל פִּי שֶׁבַעַל מִשְׁכּוֹנָא מְחֻזָּק בְּקִרְקַע, אִינוּ מוֹעִיל לוֹ בְּלוֹם שׁוֹם מַעֲנֶה דטענת לקוח לא מהני דהרי קיים לפנינו שטר משכונא ויודעים שירד לקרקע בתורת משכנתא, וטענת משכון לא יועיל, כיון שהשטר נמצא ביד אחר, שמוא נפרע כולו או מקצתו ולכן הופקד השטר אצלו, וְיִהְיֶה הַשֹּׁמֵר מִנֵּחַ עַד שִׁיבֹא אֵלָיָהּ וְתַחזִיר הַקִּרְקַע לְבַעֲלֶיהָ אע"פ שבעל המשכונא מוחזק בה, דקרקע בחזקת בעליה עומדת. הַגֵּה: וְכֹל זֶה דְּנִקָּא בְּנִמְצָא הַשֹּׁמֵר בִּיד מִי שְׁאִין לוֹ שִׁיכּוֹת עִם הַמִּפְקִיד אוֹ הַנִּפְקֵד וא"כ על כרחך הופקד אצלו ע"י אחד מהדדים ולא ידוע מי, אֲבָל בֵּין שְׁמוּצָא שְׁטֵרוֹת שֶׁל אֲבִיו בְּיָדוֹ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ מֶה טִיבָן, אוֹ הָאֵב שְׁמוּצָא שְׁטֵרוֹת בְּנוֹ וְהוּא הֵבן סְמוּךְ עַל שְׁלֵחָנוֹ, וְהוּא הָדִין כָּל אֵלּוֹ שְׁאִין לֵהֵן חֲזָקָה זֶה עַל זֶה כְּמוֹ שׁוֹתֵפִין, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקַמֵּן סִימָן קמ"ט, כָּל אֵלּוֹ בְּאֲדָם אֶחָד הֵן וְהוּי בְּאֵלּוֹ נִמְצָא תַּחַת יָדוֹ, עֲצָמוֹ וְאִם הָאֵב שֶׁהוּא הַמְלוֹה טוֹעֵן בְּבִרֵי שֶׁהָלוּהוּ חַיִּיב לוֹ, גּוֹבֵה בִשְׁטֵר זֶה, וְאִם הָאֵב עֲצָמוֹ מְסוּפֵק אִם שֹׁמֵר זֶה פְּרוּעַ אוֹ לֹא, צָרִיךְ לְהַחזִירוֹ לָלוּהוּ (תְּשׁוּבַת רַש"א אֶלֶף ל"ה).

ב וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שום שטר שנמצא ברשות אביהם, אלא אם בן יודעים מה טיבו בא לחדש שלא רק כשהנפקד עצמו לפנינו דכיון שאינו זוכר מי הפקידו, הוי ריעותא, אבל ביורשיו, י"ל דמסתמא המלוה הפקידו, קמ"ל דלא, ואסור להחזיר לשניהם. ויש מי שאומר, שאם המלוה בעצמו לקחו קדם שפא ליד אחר היינו קודם שהנפקד אמר שיש לו ספק למי שייך השטר, לא אמרינן בה יהא מנת, ואפלו לקחו מבית תיורש קדם שפא ליד תיורש. ומיהו, אם תיורש מוצא [שטר] כתבת אשה הנפקד אצלו, יחזירנו לאשה, ולא תישנין שהיא פרועה כי כתובת אשה לא עומד לפירעון עד מיתת הבעל או עד שיגרשנה^ק (צ"ח יוסף גסס הריטב"א^ה).

ג' טבת

ג' יש אומרים, שאפלו שניהם המלוה והלוה רוצים שיחזיר למלוה, לא יוציאם הנפקד מתחת ידו אלא כשהשטר קרוי, דתישנין לקנוניא שמא השטר כבר נפרע, וכעת עושים קנוניא שהמלוה יגבה מלקוחות, ואח"כ יחלקו את המעות ביניהם. ויש מי שאומר, דלא תישנין דרך בשטר שנפל שנעשה בו ריעותא חוששין לקנוניא, ואם שניהם רוצים יעשה במאמרם ולסמ"ע מחזירין רק אם המלוה נשבע שלא נפרע, והש"ך חולק דכיון ששניהם רוצים א"צ לישבע.

ד אם יטענו תיורשים על שטר שמוצאים ברשות אביהם על שם מלוה אחר שאביו היינו אביהם תלוה עליו מעות למלוה וקיבל את השטר בתמורה להלוואה, אף על פי שאינו יכול לגבותו מהתלוה בלא בתיבה כי שטר לא נמכר בלי לכתוב לו שיקנה את כל השיעבוד שבו, מכל מקום לקחו למשבון, מענתם מענה ואז אפילו שניהם רוצים לא יחזירו לאף אחד; אבל אנו לא מענינן לחו בלי שהם יטענו טענה זו, הב"ד לא טוענים להם טענה זו, כיון שזה דבר שלא שכיח לקחת למשכון דבר שאין גופו ממון.

קט. והש"ך חולק דודאי גם בשטר כתובה הנמצא ביד אחר חוששין לפירעון, רק מצד המנהג שנשים מפקידות כתובותיהן אצל אחר י"ל שלא נפרע, ולכן מחזירין לה, ולפי"ז במקום שאין מנהג, יהיה מונח עד שיבוא אליהו.

ד' טבת

ה ראובן שָׁמַת וּנְמָצָאוּ בְּרִשּׁוֹתָיו שְׁמֵרוֹת שֶׁל אַחֲזוֹת קְשׁוּרִים יַחַד, מְקַצֵּתָם לְזִבּוּתָהּ דְּחִינוּ שְׁטֵר נְדוּנִיתָהּ וּשְׁמָרִי כְּרַקְעוֹתֶיהָ, וּמֵהֶם לְחֻבָּתָהּ כְּגוֹן שְׁטֵר מֵתָנָה שְׁנֵתָנָה לְבַעֲלָהּ כְּרַקַּע שֶׁהָיָה לָהּ, אִף שְׁשֹׁטֵר נְדוּנִיתָהּ הוּא כְּשֹׁאֵר שְׁמָרִי חֻבּוֹת שֶׁאֵין מַחֲזִירִים לֵאמֹר אֶחָד [כִּיֹּן שֶׁשֹּׁטֵר נְדוּנִיָּא עוֹמֵד לִיגְבוֹת יוֹתֵר מִשֹּׁטֵר כְּתוּבָה], מ"מ מֵאַחֵר שֶׁהוּא קְשׁוּר עִם שְׁמָרִי כְּרַקְעוֹתֶיהָ שֶׁהֵם וְדָאִי שְׁלָהּ, תְּחִי כְּבָאלוּ נֹדַע וְדָאִי גַם עַל שֹׁטֵר נְדוּנִיתָהּ שֶׁהִיא הִפְקִידָתָם. וּמִמַּעַם זֶה גַם שְׁטֵר הַמֵּתָנָה שְׁכָתוּב בּוֹ שְׁנֵתָנָה לְבַעֲלָהּ כְּרַקַּע, אֲנִי מַחֲזִיקִים שֶׁהִיא הִפְקִידָתוֹ כִּי עֲדִיין לֹא זִכְתָּה אֶת הַמֵּתָנָה לְבַעֲלָהּ, וְיִתְחַזְּרוּ לָהּ אוֹ לְיֹרְשֵׁים שֶׁלָּהּ.

ו בסעיפים הבאים מדובר בשטר שנפל ואחר מצא אותו, דכיון שנפל איתרע, וחוששין לחששות שבדרך כלל לא חוששין הַמוֹצֵא שְׁטֵר חֻב, אִף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בּוֹ נֶאֱמָנוֹת שֶׁהָלוּהוּ הָאֱמִין לְמַלּוּה כְּשִׂיאֵמֵר שֶׁלֹּא נִפְרַע, וְאֶפְלּוּ הוּא תוֹךְ זְמָנוֹ שְׁבִדְרָךְ כֻּלָּל אֵין אָדָם פּוֹרַע תּוֹךְ זְמָנוֹ, כִּיֹּן דִּנְפַל אִיתְרַע, וְאֶפְלּוּ אֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת אִפִּי לֹא כְּתוּב מִפּוֹרֵשׁ שְׂיֻכָּל לְגַבּוֹת מַלְקוּחוֹת, מ"מ אֲמַרְיִן שֶׁאֲחִרִּיּוֹת טְעוֹת סוֹפֵר, וּדָאִי הִתְכוּוֹן לְתֵת לוֹ אַחֲרִיּוֹת וְלָזֶה מוֹדָה שֶׁלֹּא נִפְרַע, מ"מ לֹא יִחְזִיר, דְּחִשְׁיָנָן לְפִרְעוֹן וְלִקְנֻנִיָּא שְׁבִאֲמַת כְּבֵר פִּרְעָה, וְאֹמֵר שֶׁלֹּא פִרְעָה כְּדִי שְׂיֻצִּיאוּ מַלְקוּחוֹת וְיַחֲלִקוּ הַמַּעֲוֹת בִּינֵיהֶם. וְאֶפְלּוּ אֲמַר תֵּלֻזָּה אוֹ הַמֵּלֻזָּה נִקְבַּיִשׁ בּוֹ כְּצֵד אוֹת פְּלוֹנִי וְאִ"כ הוּי סִימֵן מוֹבֵהָק שֶׁהוּא הַפְּקִיד שֹׁטֵר זֶה, מ"מ לֹא יִחְזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה כִּי יִתְכַן שֶׁהָלוּהוּ פִרְעָה וְהִתְחַזְּרוּ לוֹ אֶת הַשֹּׁטֵר וְנִפְל מִמֶּנּוּ, וְהַמְלוּה יוֹדַע מֵהַסִּימָן, כִּי הַשֹּׁטֵר שֶׁהָיָה אֲצִלּוֹ זְמַן מִסּוּיִים, וְגַם יִתְכַן שֶׁנִּפְל מֵהַמְלוּה, וְהָלוּה יוֹדַע מֵהַסִּימָן שֶׁמֵּא כְּתוּב שֹׁטֵר לָלוּה כְּשֶׁהַמְלוּה לֹא הִיָּה עִמּוֹ, וּמִמִּילָא הַשֹּׁטֵר שֶׁהָיָה אֲצִלּוֹ קוֹדֵם הַהֲלוּוָהּ. וְאִם מִפְּרָשׁ בְּשֹׁטֵר בְּהִדְיָא שְׂאִינּוּ חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹת, אִם חֵיב הָלוּה מוֹדָה שֶׁנִּפְל מֵהַמְלוּה, יִחְזִיר דְּלִיכָא חֲשֵׁשׁ שֶׁל קְנוּיָא, דְּמִמִּילָא לֹא יִגְבֶּה מַלְקוּחוֹת.

ה' טבת

ז וְכֵן אִם יֵשׁ לָזֶה בְּנֵי חוֹרִין שְׂמִסְפִּיקִין לְשַׁעֲבֹד הַחֻב, אִם חֵיב הָלוּה מוֹדָה, יִחְזִיר לְמַלּוּה, כִּי מִמִּילָא לֹא יִגְבּוּ מַלְקוּחוֹת, כִּיֹּן שֵׁישׁ לוֹ מִסְפִּיק בְּנֵי חוֹרִין. וְכֵן אִם נִמְצָא בְּיוֹם שְׁנִכְתָּב, וְכָתוּב בּוֹ הַנֶּפֶק

(פירוט, קיום שעושים לפני הדין אישור מבית דין שאין השטר מזויף, תרגום 'צא' נפק, ולכן נקרא 'הנפק' שצא בבית דין), אם חוב הלוה מודה שלא פרע, יחזיר דאין חשש קנוניא דא"כ יכול לכתוב לו שטר חדש על הזמן של יום זה. ויש מי שאומר, דהא דאמרין שאם נמצא ביום שנכתב יחזיר, הני מלי דליתיה ללוה קמן הכוונה שלשיטה זו אם נמצא ביום שלוח, כיון שאין דרך לפרוע בו ביום, אפי' אין הלוה מודה, יחזיר, דמסתמא נפל מהמלוה, וזה הכוונה שליתיה קמן ולא אומר שפרע, אבל איתיה קמן ואמר פרתיתו וממני נפל, לא יחזיר כיון שאמר שכבר פרע.

ח מצא בשוק שטרות קרועים ושטר חוב ביניהם וכולם על שם אותו מלוה, לא יחזיר אע"פ שנמצא בין שטרות קרועים, וא"כ יש הוכחה ששטר זה פרוע, ולכן הניחו בין השטרות הקרועים, וא"כ היה צד שיחזיר ללוה, קמ"ל שלא יחזיר. ואם יש עממם עם השטר חוב שנמצא בין השטרות הקרועים, גם שובר ואפי' אם לא נפל אלא נמצא בביתו של המלוה עם השטרות הקרועים, אפלו בלא עדים ואפי' אין עליו חתימת המלוה ואינו בכתב ידו, מ"מ שהשטר חוב נמצא בין שטרות קרועים, ויש עממם שובר כל שהוא, הוי ראייה ששטר זה פרוע, ולכן יחזיר השטר ללוה.

ו' טבת

ט המוצא שטר בתוך כלי, יתננו למי שנתן סימן בבלי דכיון שהכלי שלו, אף השטר שמצאו בתוכו שייך לו. ואפלו אינו נתן סימן בבלי, אלא בשוה מכריו שטר מציאתי, וזה אומר מציאתי בבלי פלוני, אם אין דרך העולם לתן שטרות באותו הכלי, הוי סימן מכך שיודע לומר שהשטר היה בכלי פלוני, ואין דרך לעשות כן, הרי זה ראייה שהוא איבדו.

י מצא שלש שטרות או יותר, ברוכים זה על זה היינו שאחד מונח ע"ג השני ושלשתם כרוכים יחד, או שאחד ברוך בראש חברו שכל שטר כשנגמר כריכתו מתחיל כריכת השני, יכריו שטרות מציאתי, למי שיאמר מנינם היינו שיאמר שאיבד ג' שטרות, יחזירם כי מכך שיודע שהיו ג' שטרות יחד, סימן שהוא איבדם; ואין צריך שיאמר היאחד באיזה צורה היו ברוכים דמנין הוי סימן, ומה דבעינן שיהיו כרוכים, דבלאו הכי המאבד מתיאש כי חושב בלבו שמסתמא נאבדו בנפרד ולא יהיה לו סימן. הגם: אבל

הפְּרִיכָה לְחֹדֶד לֹא הָיָה סִימָן, אִם כָּל הַשְּׁטוּת הָיָה שָׁל מְלוּה וְלוֹה אֶחָד דְּכִיּוֹן שְׂכּוּלָן הָיוּ בִיד שֶׁל אָדָם אֶחָד יוֹדֵעַ צוּרַת הַכְּרִיכָה, וּמִשְׁמַע דִּהְרַמ"א ס"ל דְּשִׁטָּה זֶה מוֹדָה דְּמִנִּין לְחֹדֶיָה הוּא סִימָן, אֲבָל הַסְמ"ע וְהַש"ךְ חוֹלְקִין וְס"ל דִּהְרַמ"ה דְּהוּא בַעַל שִׁטָּה זֶה ס"ל דָּאֵם כָּל הַשְּׁטוּת שֶׁל מְלוּה וְלוֹה אֶחָד, צָרִיךְ הֵן אֶת סִימָן הַמִּנִּין וְהֵן אֶת סִימָן הַכְּרִיכָה, וְרַק בִּכְה"ג מֵהֵנִי (ד"ע צפ"י דְּצָרִי הַטּוֹר וְהַרְמ"ה). וְהֵנִי מְלִי שְׂאִין שְׁנֵיהֶם הַמְלוּה וְהַלוֹה לְפָנֵינוּ אֲלֵא רַק אֶחָד מֵהֶם, אֲבָל אִם הֵם שְׁנֵיהֶם לְפָנֵינוּ וְהָאֶחָד יוֹדֵעַ הַפְּרִיכָה וְהַשְׁנִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ, נִתְּנִין לְמִי שְׂיֻדָּע כִּי מִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לֹא מִנִּין וְלֹא כְּרִיכָה, זֶה רְאִיָּה שֶׁהוּא לֹא אִיבָדָם, וְלִכֵּן מִמִּילָא נֹתֵן לְמִי שֶׁכֵּן יוֹדֵעַ סִימָנִים אֵלּוּ. וְכַשְׁנוֹתָן סִימָן כְּרִיכָה סָגִי בִשְׁתֵּי שְׁטוּת, וְכַשְׁנוֹתָן סִימָן מִנִּין, בַּעֲיִין עַכ"פ ג' שְׁטוּת, וְכַשְׁזֶה נֹתֵן סִימָן כְּרִיכָה וְזֶה נֹתֵן סִימָן מִנִּין נִחְלָקוּ בִּזְהָ הָאֲחֵרוֹנִים (טוֹר).

ז' טבת

י"א דרך המלוה לילך לב"ד לקיים שטרו, ולפעמים השטר שווה בב"ד עד שמקיימים את השטר, אבל מיד כשמקיימים את השטר, אין משהה את שטרו בב"ד ונוטלו מהם מיד, ולכן מִצָּא שֶׁלֹּש שְׁטוּת יָחַד עַל לִזָּה אֶחָד שְׁלֹשׁ מְשֻׁלָּשָׁה אֲנָשִׁים, וְהֵם מְקַיְמִים וּא"כ אֵין לֹמַר שֶׁהַב"ד כְּרוּ כַּמָּה שְׁטוּת שֶׁל כַּמָּה מְלוֹים שְׁבָאוּ לְקִיּוֹם שְׁטוּתֵיהֶם וְנִפְל מֵהַב"ד, דָּאֵין דֶּרֶךְ הַמְלוּה לְהַשְׁהוּת שְׁטָרוֹ בְּב"ד אַחֵר שֶׁכָּבֵר נִתְקִיּוֹם, וְכִיּוֹן שֶׁהֵם ג' שְׁטוּת מִג' לִוּוִים כְּרוּכִים יָחַד, בִּהְכָּרָח שֶׁנִּפְלוּ מֵהַלוּה, דִּאֲחֵרָת מִי כְּרוּכִים יָחַד, וְלִכֵּן יִחְזְרוּ לְלִזָּה אֵף בְּלֹא סִימָן, וְלֹא יִתְּנֶם לְמְלוּה אֵף אִם יִתְּן בָּהֶם סִימָן כִּי הַמְצִיאוֹת שֶׁג' שְׁטוּת שֶׁל ג' מְלוֹים כְּרוּכִין יָחַד זֶה סִימָן יוֹתֵר חֹזֵק שׁוֹה לֹא שִׁיךְ לְמַלוּה. וְאִם אֵינֶם מְקַיְמִים וּא"כ אֵף שֶׁהֵם שֶׁל ג' מְלוֹים, מ"מ יִתְּנֶם שֶׁנִּפְל מֵהַמְלוֹים, הֵייוֹ שֶׁהִבְיָאוּם לְב"ד וְהֵם כְּרוּכִים יָחַד בְּנִתִּיּוֹם עַד שִׁקְיָמוּם, וְנִפְל מֵהַב"ד, וְאֵין זֶה שִׁיךְ לְלוּה, וְלִכֵּן לֹא יִתְּנֶם אֲלֵא לְמִי שְׁנוֹתֵן בָּהֶם סִימָן הֵייוֹ סִימָן שֶׁל הַכְּרִיכָה שֶׁרָאוּ בִּזְמַן שֶׁהַב"ד כְּרוּכִים, אֲבָל סִימָן שֶׁל נֶקֶב בִּשְׁטָר לֹא מוֹעִיל, כִּי הַשְּׁטָר הִיָּה פֶּעַם בִּיד הַמְלוּה וְכַדְלָעִיל סֵעִיף ז'. וְאִם מִצָּא שֶׁלֹּש בְּיָחַד מְשֻׁלָּשָׁה לִזָּין שְׁלוֹו מְמַלָּה אֶחָד, וְהֵם בְּתִיבַת יָד שְׁלֹשָׁה סוּפְרִים, יִתְּנֶם לְמְלוּה אֵף בְּלֹא סִימָן כִּי וְדָאֵי שֶׁהַשְּׁטוּת נִפְלוּ מִמֶּנּוּ, דָּאֵם לֹא כֵן מִי כְּרוּכִים יָחַד. וְאִם הֵם בְּתִיבַת יָד סוּפֵר אֶחָד דְּבִאֻפֵּן זֶה יִתְּנֶם שֶׁג' הַלוּוִים בִּיקְשׁוּ מִמֶּנּוּ לְהַכִּין לָהֶם שְׁטוּת וְכָרְכָן יָחַד עַד שִׁבְאוּ לְקַבֵּל שְׁטָר, וְיִתְּנֶם שֶׁנִּפְל

מהמלוה, ולכן יתנם למי שיתן בהם סימן אולם אם השטרות מקויימים, ודאי שנפל מהמלוה, דאין דרך הלואה לקיים שטרו. ומה שאמרנו שאם כל השטרות הם של ג' מלוים ולוה אחד, מחזירין ללוה, ואם הם של ג' לוויים ומלוה אחד, מחזירין למלוה, לאו דוקא ג' שטרות, אלא הוא הדין שני שטרות משני לזין או שני מלוין ורק באופן שמחזירין למי שיתן סימן, והסימן הוא מנין, צריך ג' שטרות, כי בפחות מג' לא נחשב המנין סימן (רצנו ירוסם נחצ' כ' ח"צ).

יב מצא אגרות שום ואגרות מזון (פירוש אגרות שום: שומת צית דין נכסי ליה ונתנו למלוה כששניהם לפני הב"ד, הב"ד שם ומעריך את הנכסים ועושה הכרזה ואח"כ כותב שטר שומא למלוה, ומורידין אותו לקרקע לפי מחירה. ופירוש אגרות מזון: שקבל עליי לזון בני אשתו ומכרו הב"ד קרקע לצורך זה), ושטר חליצה אחר החליצה כותבין לה הב"ד שטר ראייה שחלצה ומותרת לשוק, ומאונין קטנה שהשיאוה אחיה דקידושיה רק מדרבנן, יכולה למאן בבעלה עד שתגדיל, ואם מיאנה, כותבין לה שטר מיאון שמותרת לשוק, ושטר ברויין וכל מעשה בית דין כגון חלטה (פירוש חלטתא: שהחליטו וגמרו צית דין נכסי ליה למלוה כשאין הלואה לפני ב"ד, כותבין את השטר בנוסח של חליטה למלוה, שקרקע זו חלוטה לו בחובו. ושטר ברויין, שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחר, או שטר טענות שטענו בבית דין ששוב אינם יכולים לחזור מהם מטענותיהם או מהדין שבחרו), ויחזיר לבעליו כי ודאי נפל ממנו, דאין חשש שמא כתב ולבסוף נמלך ולא נתנו, דכיון שהב"ד כותב שטרות אלו, אין כותבין אלא כשמוחלט אצלם לכותבו, וגם אין בשטרות אלו חשש פירעון, דאין עומדים ליפרע.

ח' טבת

יג המוצא שטר שחרור והאדון טוען שנפל ממנו והעבד עדיין לא משוחרר, והעבד טוען שנפל ממנו לאחר שכבר נשתחרר, אם אין האדון מודה בו שטוען שנפל ממנו ומעולם לא נתנו לעבד, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ואם האדון מודה שנתנו לעבד להשתחרר בו, יחזירנו לעבד כיון שהודאת האדון מסייעת לטענת העבד, לא חוששין לקנויני וכדלהלן. ומיהו, אם יבא העבד למרע בו ממה שמכר אדוניו מנכסיו של

העבד **מֵאַחַר זְמַן הַכְּתוּב בּוֹ** כי העבד טוען שכיון שכבר נשתחרר בזמן הכתוב בו, א"כ נכסים אלו שייכים לו, ואין האדון יכול למוכרם, **צָרִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה שֶׁהִגִּיעַ לִידוֹ מִזְמַן הַכְּתוּב בּוֹ** דאי לאו הכי חוששין לקנוניא בין האדון לעבד, שמא באמת לא שחררו, והאדון מודה שנפל מהעבד כדי להוציא מהלקוחות מה שמכר להם, ויחלקו ביניהם. ו**בְּמָקוֹם שֶׁעֲדִיו בְּחִתּוּמָיו זָכִין לֹא** שאפילו אם הגיע לידו כמה ימים אחר הזמן הכתוב בו, מ"מ זכה בו מיד ע"י חתימת העדים שזכו לו ע"י חתימתם, [ואיירי שכתב בשטר 'מעכשיו' דאז אמרינן עדין בחתומיו זכין לו, דאל"ה קי"ל לעיל סימן ל"ט סעיף י"ג דלא אמרינן עדין בחתומיו זכין לו] **בְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְּבָאָר לְעִיל סִימָן ל"ט, אֵין צָרִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה עַל זֶה** כיון שהעדים זיכו לו מיד בשעת חתימה, והשחרור הוא זכות לעבד (נ"י).

יֵד חֲמוּצָא שְׁטֵר מִתְּנַת פְּרִיא או שְׁטֵר מִכָּר, אִפְּלוֹ אוֹמֵר הַנּוֹתֵן או הַמוֹכֵר שְׁתֵּינֵהוּ לְמַקְבֵּל או לְלוֹקֵחַ כי הוא מודה שממנו נפל מ"מ **לֹא יִתְּנוּ לוֹ** כי חוששין שבאמת לא נתן או מכר לו כלל והשטר נפל ממנו, ועשו קנוניא ביניהם להוציא מהלקוחות שמכר להם אחר זמן הכתוב בשטר **אֶלָּא אִם בֵּין פֶּרֶשׁ בְּמִתְּנָה או בשטר מכר שְׁשִׁיר לְעֶצְמוֹ בֶּח שְׁיוּבֵל הַנוֹתֵן לְחֹזֵר בּוֹ כֹּל יָמָיו, כְּגוֹן שֶׁכָּתַב מִהִיּוֹם אִם לֹא אַחֲרָיו בִּי כֹּל יָמֵי חַיֵּי וּבְאוֹפֶן זֶה לֹא יוּכַל הַמַּקְבֵּל לְהוֹצִיא מִהַלְקוּחוֹת שֶׁקֵּנו אַחֵר זֶמַן הַכְּתוּב בַּשְּׁטֵר, כִּי עֵצֶם הַמַּכִּירָה שֶׁל הַנּוֹתֵן, הִיא חֲזָרָה מִהַמִּתְּנָה, וּמִמִּילָא לֹא יוּכַל לְצַאת תַּקְלָה מִהַחֲזָרָה הַשְּׁטֵר לְמַקְבֵּל, וְאִם הוּא שְׁטֵר תְּקַנָּא מִחֲזִירִין אִף בְּאוֹפֶן שֶׁפֶּרֶשׁ שֶׁהִתְּנָה לוֹ מִיָּד, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ הַשְּׁטֵר לִידוֹ, וּבְאוֹפֶן זֶה יִחֲזִיר, אִפְּלוֹ לֹא שִׁיר לְעֶצְמוֹ שְׁיוּבֵל לְחֹזֵר כִּי אַע"פ שֶׁהַשְּׁטֵר נִפְל מִהַמּוֹכֵר, מ"מ כִּיוֵּן שֵׁישׁ קִנְיִן בַּשְּׁטֵר זָכָה בּוֹ מִיָּד, וְאִם יוֹצֵא הַלּוֹקֵחַ מִלְקוּחוֹת, זֶה יִהְיֶה כְּדִין. הַמוֹצֵא שְׁטֵר מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע, אִם הַנּוֹתֵן קָיָם וְאוֹמֵר שְׁתֵּינֵהוּ לְמַקְבֵּל, יִתְּנוּהוּ לוֹ דְּבִמְתַּנֵּת שְׂכִיב מֵרַע אִפִּי לֹא פִירֵשׁ, יוּכַל לְחֹזֵר בּוֹ מִמִּתְּנָתוֹ עַד שִׁמּוֹת, וְא"כ דִּינוֹ כַּשְּׁטֵר מִתְּנָה שְׁפִירֵשׁ שִׁיכּוֹל לְחֹזֵר. וְאִם מֵת הַנּוֹתֵן, אִף עַל פִּי שֶׁכָּנֶן אוֹמֵר שְׁתֵּינֵהוּ לוֹ, לֹא יִתְּנוּהוּ לוֹ כִּי חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא הָאֵב כָּתְבוּ לִיתֵן וּלְבִסּוּף לֹא נִתְּנוּ, וְהֵבֵן אוֹמֵר כַּעַת שֶׁהָאֵב נִתְּנוּ לָזֶה וְלֹא חֹזֵר בּוֹ, כְּדִי שִׁיוֹצֵא מִלְקוּחוֹת שֶׁקֵּנו מִמֶּנּוּ נִכְסִים שִׁירֵשׁ מֵאִבּוֹ, כִּי שִׁטְרוּ מוֹקֵדֶם לְשִׁלְהֶם אֶלָּא אִם בֵּין יִהְיֶה שְׁטֵר תְּקַנָּא שֶׁהָאֵב**

כתב מתנה עם קנין, דבאופן זה הוי מתנת בריא שחל מיד בשעת ההקנאה, ולכן יכול להוציא מהלקוחות כדין.

ט' טבת

מז שנים שהם אוֹחִזִין בְּשִׁטָּר, הַמְלִיָּה אוֹמֵר שְׁלִי הוּא וְהוֹצֵאתִיו לְהַפְרֵעַ בּוֹ מִמָּוָה וּנְפֵל מִמֶּנִּי וְהַגְבַּהֲנוּ אֶת הַשְּׁטָר מִהֶקְרָקַע יָחֵד, וְחִלּוּהָ אוֹמֵר פְּרָעֵתִיו וּמִמֶּנִּי נִפֵּל וּשְׁנֵינוּ הַגְבַּהֲנוּ אוֹתוֹ יָחֵד מִהֶקְרָקַע^כ, אִם הָיָה הַשְּׁטָר שְׂכִיבֹל לְקִיּוֹמוֹ וְאִין טַעֲנַת מְזוּיָיָה, וּמִמִּילָא גַם אִין נֶאֱמָן לִזְמַר פְּרוּעַ בְּמַגּוּ דְּמְזוּיָיָה, הָדִין הוּא כְּמוֹ בְּשָׁנִים אוֹחִזִין בַּחֲפִץ אֶחָד וְכָל אֶחָד טוֹעֵן כּוֹלָה שְׁלִי שְׁחוּלְקִין בַּשְּׁבוּעָה, וְלִכּוֹן זֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּדָמִים אֱלֹו פְּחֻתֹת מִחֻצָּין כִּי אִי אִפְשָׁר שִׁישְׁבַע שְׁכוּלוֹ שְׁלוֹ, כִּי אִין מִקְבֵּל כּוֹלוֹ, וְאִי אִפְשָׁר שִׁישְׁבַע שְׁחֻצִיו שְׁלוֹ, שְׁהָיָה טוֹעֵן שְׁכוּלוֹ שְׁלוֹ, וְלִכּוֹן נִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בּוֹ פְּחֻתֹת מִחֻצִי, וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּדָמִים אֱלֹו פְּחֻתֹת מִחֻצָּין, וְיִשְׁלַם הַלֹּוֹה מִחֻצָּה שְׁוִיָּו שֶׁל חֹב שְׁבִשְׁטָר כִּי פַעֲמִים שִׁכְתּוּב בַּשְּׁטָר מִנֵּה, וְשׁוּוֹה לְהִימָכֵר בַּפְּחֻתֹת מִפְּנֵי עֵינָיו שֶׁל הַלֹּוֹה אוֹ מִחֻמַּת קוּשִׁי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הַחֹב, וְכִיּוֹן שִׁכָּל סִיבַת הַחִלּוּקָה הוּא מִחֻמַּת הַתְּפִיסָה בַּשְּׁטָר, חוֹלְקִים אֶת הַשּׁוּמָא שֶׁל הַשְּׁטָר וְלֹא אֶת הַחֹב שֶׁבּוֹ (רַצִּינוּ יְרוּסָם נ"ו מ"ה גַּסֵּס רַצִּינוּ יוֹנֵה וּכ"ה גַּסֵּס). וְאִם אֵינֹו יָכוֹל לְקִיּוֹמוֹ, יִשְׁבַּע הַלֹּוֹה הֶסֶת שְׁפָרַעֻ וְנֶאֱמָן שְׁפָרַע וּנְפֵל אַח"כ מִמֶּנּוּ בְּמַגּוּ דְּמְזוּיָיָה, [ועכ"פ צָרִיךְ לִישְׁבַּע הִיסָת כְּמוֹ בְּכָל כְּפִירַת תְּבִיעָה], וְיִלְלֵךְ לוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאִם הוּא מְקַיֵּם וְאוֹחִזִין בּוֹ שְׁנֵינֵיהֶם בְּשָׁוֶה, הֵן אִם אוֹחִזִים שְׁנֵיהֶם רַק בְּמִטָּפָם הֵינּוּ הַחֶלֶק שְׁאִינוֹ עֵיקָר הַשְּׁטָר אוֹ רַק בְּתַרְפָּה עֵיקָר הַשְּׁטָר שֶׁהוּא שֵׁם הַלֹּוֹה וְהַמְלוּה וְסִכּוּם הַהִלּוּאָה וְזִמְן הַשְּׁטָר, אוֹ שְׁשֵׁנִיהֶם אוֹחִזִים רַק בְּגִלְיוֹן הַחֶלֶק הָרִיק שֶׁבַּשְּׁטָר, וְאִפְּלוּ כָּל תַּרְפָּה קְרוֹב לְאַחַד יוֹתֵר מִלְּחִבְרוֹ, בְּאֹפֶן זֶה שֶׁשְׁנֵיהֶם שׁוִים בַּתְּפִיסָה זֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בּוֹ פְּחֻתֹת מִחֻצָּיו וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בּוֹ פְּחֻתֹת מִחֻצָּיו, וְיִפְרַע לוֹ חֻצִּיו כִּנ"ל, אִפְּלוּ אִם יֵשׁ בּוֹ נֶאֱמָנוּת שֶׁהַלֹּוֹה מֵאֲמִינוֹ לַגְבוּת בְּלִי שְׁבוּעָה, מ"מ כֵּאֵן שֶׁהִיָּה נְפִילָה וְאִיתָרַע הַשְּׁטָר, לֹא מֵהֵנִי הַנֶּאֱמָנוּת. וְאִם אֶחָד אוֹחִזֵי בְּתַרְפָּה וְאֶחָד בְּמִטָּפָם בְּאִמַּת אִין הַתּוֹרָף שׁוֹה בְּלִי הַטּוֹפָס וְלֹא הַטּוֹפָס בְּלִי הַתּוֹרָף, אִלָּא

ק. כתב הנהיבות שאחר כדי דיבור טוען פרעתי, דאם מיד בכניסתו לב"ד טוען פרעתי, נאמן במגו שהיה קורע את השטר, כי הרי הוא תופס בחצי שטר.

דיש יתרון לתורף שמוזכר בו הזמן, ששטר עם זמן טורף מלקוחות, משא"כ שטר בלי זמן, ולכן האוחז בתורף נוטל יתרון הממון ששונה התורף על המטפס מה שהשטר שווה יותר בגלל האפשרות לגבות מלקוחות, והשאר יחלקו בשונה בשבועה כנ"ל.

מז המחזיר שטר שמן הדין לא היה לו להחזירו, יש מי שאומר שגובין בו כיון שכתת המלוה מוחזק בו, ויש אומרים שאין גובין בו כיון שהחזירוהו שלא כדין. ויש מי שאומר שאפלו גבו בו בבית דין ואחר כך נודע בעדים שנפל וממילא הוציאו ממון שלא כדין, מחזירין בית דין ומוציאין מהמלוה ללוה כי הגבייה היתה בטעות. אבל אם הב"ד לא הוציאו את הממון מהלוה, אלא הלוה מעצמו פרע למלוה או לזרשיו, אין מוציאין מידם אפילו שמתחילה צווח שהשטר שלו, כיון שלבסוף אע"פ שהחזירו את השטר למלוה שלא כדין מ"מ פרע לו, אמרין שהודה שאמנם השטר שלו, ולכן לא מוציאין ממנו. ועין ריש סימן זה (ס"ה).

י' טבת

יז מי שהוציא שטר חוב על חברו ותבעו בבית דין, ואחר כך קודם שהספיק לגבות החוב מהלוה נאבד ממנו, ויש כמה אמרנות דמוכחי טובא שנאבד ולא שהשטר נעלם מטעמים אחרים, מחיבים בית דין לכתב מעשה בית דין ולקנס השטר בכתחלה, ולכפו לפרע היינו שכותבים שידוע להם שהיה לו שטר חוב על פלוני מזמן פלוני על סכום פלוני ופלוני ופלוני עדיו, כמו בשטר שנמחק וכמו שנתבאר לעיל סימן מ"א.

יח המוציא שובר שטר שמוכח שפרע למלוה את חובו בשוק והנידון מי איבדו, האם המלוה שכתבו ועדיין לא נתנו ללוה ונאבד ממנו, או הלוה שפרע וקיבלו ואח"כ איבדו, בזמן שהמלוה מודה שנתנו ללוה כי פרע את החוב, יחזיר ללוה כיון שיש שובר כשר לפנינו, והמלוה מסייע בהודאתו לא חוששין לקנוניא שרוצה להפסיד לבעלי חובותיו שלא יהיה להם מהיכן לגבות פ"א. ואם המלוה אינו מודה, לא יתנונו לא לזה ולא לזה. ואם

נמצא ביד המלוה שזכר על אחד משטרותיו שהוא פרוע, אינו כלום לגרע בך השטר, לא מבעיא אם זה כתב של סופר, יש לומר שהמלוה ביקשו להכינו, שמא בזמן הפירעון לא יודמן לו סופר, אלא אפלו אם הוא כתב יד הלזה או המלוה עצמו כי אומרים שהמלוה או הלוה הכינו שובר כדי שיהיה מוכן בזמן שיבוא לפרוע, שמא יבוא לפרוע ערב שבת בין השמשות ולא יהיה זמן לכתוב שובר, אלא אם בן ששטר ששהשובר כתוב מתייחס עליו או השובר עצמו מנה בין שטרותיו הקרועים או בין שטרות הפרועים אפילו אין קרועים, לכן אף על פי שהוא השטר עצמו אינו קרוע, מכל מקום אתרע כיון שמונח בין שטרות קרועים, וגם מצאנו שובר ברשותו של המלוה וסמכין אשוכר ומסתמא החוב נפרע, וקורעים את השטר, אפלו אין על השוכר עדים. אבל לא נמצא עליו שוכר ברשות המלוה, אף על פי ששטר החוב נמצא בין שטרות קרועים, לא גרע כוחו של השטר, וגזבין בו. מה שאמרנו לעיל שאם השובר נמצא ביד המלוה אינו כלום, שמא הכינו מראש, הני מילי שאין בו עדים, ואם עדים חתומים על השוכר שנמצא ביד המלוה, ישאלו העדים, אם יודעים ששטר פרוע יעשו על פיהם; ואם אינם יודעים, או שאינם לפנינו, אינו כלום שמא הכינו ליתן כשהלוה יפרע וכנ"ל, ואם הוא מקים ע"י ב"ד שקיימו החתימות, בשר והחוב פרוע, כי הדרך שהלוה מקיים את השובר ולא המלוה, ובהכרח שהשובר כבר הגיע ליד הלוה וממנו נפל.

יא טבת

ימ אם השוכר ביד השליש ואומר שהוא פרוע, נאמן, אפלו ראוחו בית דין כבר בידו ואין לו מגו שיכל ליתנו ללוה, מ"מ נאמן, כיון שהמלוה האמינו לשליש, נאמן אף בלי מגו, ואפלו אין עליו עדים, ואפלו מת השליש ולא אמר שהשטר פרוע, מ"מ בשר השוכר כיון שבין השטר ובין השובר מונחים בידו, נראה שהשטר פרוע. ודקא ששטר בידו עם השוכר באופן כזה השובר כשר אפילו השליש לא יודע אם השטר פרוע, דלא גרע ממת השליש, אבל אם אין השטר בידו, ואין עדים בשוכר ואין

כי חוששין לקנוניא שהמלוה יוציא מלקוחות שקנו מהלוה, והוא שלא כדין כי באמת כבר פרע. ודעת הש"ך דבאופן זה מחזירין למלוה.

זה כתב יד המלוה, **אֵינוֹ בָּלוּם** אפילו אומר השליש שהחוב פרוע, דלא עדיף מהלוה עצמו שאם יש בידו שובר בלי עדים, אינו כלום. **וְאִם יֵשׁ עָלָיו עֲדִים, אָף עַל פִּי שְׁאֵינֶם בָּאֵן, אִם הוּא מְקַיֵּם, בְּשֹׁר כִּיוֹן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ מְלוּה לְקִיִּים שׁוֹבֵר אֵלָּא הִלּוּה. וְאִם אֵינוֹ מְקַיֵּם, יִתְקַנֵּם בְּחֻזְתָּמִּיו** צריך לקיים את החתימות שאינן מזויפות, דבאופן זה השליש יהיה נאמן לומר שהחוב פרוע מדין שלישי. **וְאִם הַשְּׁלִישׁ מֵת** ולא אמר לנו שהחוב פרוע, **לֹא יִחְזִיר לֹא לְלוֹה וְלֹא לְמַלְוֶה, אֲפֹלוּ שֶׁהַחֵיב שֶׁהִלּוּה מוֹדֶה שֶׁהִמְלִיחַ הַפְּקִידוֹ בְּיָדוֹ וְעָדִין לֹא נִפְרַע הַחֵיב, לְפִי שֶׁחֻזְשֵׁשֵׁין לְקַנּוּנֵיָא** שיתכן שבאמת כבר פרע, ומודה שלא פרע, כדי שהמלוה יוציא מלקוחות ויתחלקו ביניהם. **לְפִיכֹה, אֵין גּוֹבִין בְּשֹׁטֵר חֵיב שְׁוֶה הַשּׁוֹבֵר יוֹצֵא עָלָיו מַחֲשֵׁשׁ קַנּוּנֵיָא, וְאֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ** שמא יתברר אח"כ הדבר מי איבדו.

ב (לשון הרמב"ם פרק ט"ז מהלכות מלוה דין י' כל הסעיף) **שֹׁטֵר שֶׁנִּמְצָא בּוֹ שּׁוֹבֵר בְּגוֹף הַשֹּׁטֵר, בֵּין מִלְּפָנָיו בֵּין מִלְּאַחֲרָיו, וְאֲפֹלוּ בְּמִקְצָתוֹ** נגד כתב השטר וחלקו תחת הכתב"י **שֹׁטֵר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ שֶׁנִּפְרַע מִמֶּנּוּ בְּכָף וְכָה, אֲפֹלוּ יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הַמְּלוֹה וְטוּעֵן בְּרִי שֶׁלֹא נִפְרַע כְּלוּם, וְאָף עַל פִּי שְׁאֵין עַל הַכֶּתֶב עֲדִים** וגם לא חתימת המלוה, **מ"מ עוֹשִׂים כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשׁוֹבֵר** כי אם לא היה פרוע, לא היה כותבו ע"ג השטר. **וְהוּא הָדִין אִם מְצָא"י כְּתוּב בְּפִנְקֶסוֹ שֹׁטֵר פְּלוֹנִי הוּא פְּרוּעַ (רצינו ירוחם נמינ' ח"ד).**

יב טבת

כא רְאוּבֵן נִפְטֵר מֵת וְנִמְצָא בְּעַל גְּבִי אֶחָד מִשְׁטְרוֹתָיו מִכְּתָב יָדוֹ שֹׁטֵר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ שֶׁנִּפְרַע בְּכָף וְכָה, עוֹשִׂים כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשׁוֹבֵר ואפילו נכתב תחת גוף השטר ולא כנגד הכתב.

קיב. ואם כולו תחת הכתב דעת הסמ"ע דאינו כלום, כיון שאם ירצה יחתכנו וישאר השטר בשלימותו, ואיירי שהמלוה חי וטוען ברי שלא נפרע, אבל אם מת, אף אם כל השובר למטה מהכתב, אין גובין בו. ודעת הט"ז והש"ך שאפי' אם הוא חי, אין גובין בו, אע"ג שיש לו מגו שיכל לחתוך השטר, דהוי מגו במקום חזקה, דחזקה אין כותב שובר על גוף השטר אא"כ נפרע. קיג. הסמ"ע כתב דיש להגיה 'נמצא', פירוש שאחרים מצאוהו, דאם הוא בעצמו מצא, נאמן שאינו פרוע במגו שלא היה מספר שמצאו.

כב מי שמת ונמצא באחד משטרותיו מכתב ידו שטר זה חציו לפלוני, אין לאותו פלוני חלק בו כי אפילו אמר כן בפני עדים, אינו כלום כל זמן שלא אמר 'אתם עידי', שמא נתכוון שיחשבו שחייב כסף כדי שלא ייראה עשיר, ואע"פ שכתבו ע"ג השטר, מ"מ שאני פירעון דעצם כתיבתו ע"ג השטר מגרע כוחו, משא"כ כשכותב שיש לפלוני חלק בו, אין מגרע כוחו, ולא איכפת לו לכותבו ע"ג השטר.

יג טבת

בג האומר יודע אני ששטר אחד בין שטרותי פרוע ואיני יודע איזהו וה"ה אם לא אמר איני יודע איזהו, רק מת בלי לברר דבריו, **כל שטרותיו פרועים. נמצא ללוה אחד שם שנים** שחייב למלוה זה שני שטרות, ורק אחד פרוע, מספק הגדול פרוע ולא הקטן (נמוקי יוסף סוף צגא צמרא). **הגה: אכל אם גם נמצא שובר בבית לזה על החוב הקטן, ודאי רק הקטן פרוע ולא הגדול** כיון שהודה שרק חוב אחד פרוע, וברשות הלוה נמצא שובר על הקטן, אומרים שזה החוב שבאמת נפרע (נמוקי יוסף). **וכן אם לא אמר אחד פרוע, אלא אומר שטר אחד מחול לך, הקטן מחול ולא הגדול** דמחילה כמתנה, וממילא הלוה נחשב מוציא, ועליו להוכיח מה התכוון למחול, ומספק רק הקטן מחול (מה"ר דוד כהן צית צ' סימן ז').

בד האומר לחברו שטר לך בדי שהוא פרוע ויש בידו שתי שטרות עליו, מספק הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. אבל אם אמר חוב לך בדי פרוע, כל שטרות שיש לו עליו פרועים כיון שלא הזכיר סכום החוב, כל שטרותיו כלולים בחוב זה שאמר.

סימן סו

דין מכירת שטרות ואונאתן

ובו מ"ב סעיפים

יד טבת

א בסימן זה יתבאר דיני ואופני מכירת שטר חוב^{פ"י}. **אִתִּיּוֹת** היינו שטר חוב, **אִין נִקְנִין אֶלָּא בְּכִתְיָבָה וּמִסִּירָה** כיון שאין גופו ממון אי אפשר למכור את השטר בהגבהה או במשיכה או בחליפין, אלא צריך לכתוב בשטר נפרד או על השטר עצמו, אני פלוני בן פלוני מוכר לך את השטר חוב עם כל השיעבוד שבו, ומוסר לו את שתי השטרות, וזה הנקרא 'כתיבה ומסירה'. **פִּי־הַגָּס: מִיָּהוּ, אע"פ שלא חל המכירה בלי כתיבה, מ"מ יָכוֹל לְתַפֵּס הַנֶּגֶד עַד שִׁיחֲזִיר לוֹ המלוה דְּמִיּוֹ מה ששילם לו (רצנו ירוחם נתיב י"ד). וְכֵן אִם אֵין לְמוֹכֵר לְשֵׁלֶם לְלוֹקֶה בחזרה את דמיו, כיון שלא חל המכר, מוֹצִיאֵינן מִן הַלֹּאֶה מתוך מה שחייב למלוה וְנוֹתְנִין לְקוֹנֶה מִדִּין שיעבודא דרבי נתן, כיון שהלוה חייב למלוה והוא חייב לקונה, פְּדִלְקֶמֶן סִימֵן פ"ו, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא קָנָה הַשֹּׁטֶר (צ"ת יוסף צ"ס הרשב"א). וְכֵן אִם קָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר אַחֲרִיּוֹת אִם לֹא יִגָּבֶה הַלֹּקֶה הַשְּׁטָרוֹת מחמת שיחזור בו או שהלוה יאמר לו לאו בעל דברים ידידי את, אבל אם האחריות הוא אם ייעני הלוה, אסור**

קיד. נחלקו הראשונים אם שטר חוב נמכר מדאורייתא או רק מדרבנן. שיטה א' ס"ל דהוי רק דרבנן כיון שחוב הוא דבר שאין בו ממש, ואי אפשר מה"ת למכרו, רק רבנן תקנו שאפשר למכרו, ולכן כיון שזה רק דרבנן, אם המוכר חזר ומחל ללוה החוב מחול וכמו שיתבאר לקמן סעיף כ"ג. שיטה ב' ס"ל שלעולם שיעבוד נכסים אפשר למכור מה"ת, והטעם שיכול למחול, משום שבכל שטר חוב יש שיעבוד הגוף שהוא עיקר השיעבוד, ושיעבוד נכסים נובע מחמת שיעבוד הגוף, ואמנם שיעבוד הנכסים יכול לימכר מה"ת, אבל שיעבוד הגוף לא יכול לימכר כלל, ולכן חלה מחילת המלוה, וממילא אחרי שמחל על שיעבוד הגוף, פוקע שיעבוד הנכסים.

קטו. הג"ה זו אין מקומה כאן, אלא בסוף הסעיף אחר סיום דברי המחבר.

משום ריבית, צריך לקיים המוכר מה שקבל עליו היינו שצריך לשלם כמה ששווה השטר, ולא רק מה ששילם למוכר, אף על פי שלא קנה הלוקח השטרות מ"מ צריך לקיים התחייבותו מחמת שקיבל אחריות (תשנז ס'הרשב"א). ובמקום דלא קנה הלוקח השטר כי לא היתה כתיבה, ואמר ודורש שהמוכר צדין יכתב וימסר לו ועי"ז יקנה, והמוכר חוזר בו במקרה ולכן אינו רוצה לכתוב ולמסור, יש אומרים דאינו חייב לקבל מ' שפרע' ויכול לחזור בו ואף על פי שקבל המעות בכל קנין כסף במטלטלין, אע"פ שאינו קונה, מ"מ מי שחוזר בו צריך לקבל עליו קללת מ' שפרע', והיינו שאומרים לו מ' שפרע מדור המבול ומדור הפלגה, יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, מ"מ כאן אינו צריך לקבל זאת, משום שרק במטלטלין שסוף קונה מדאורייתא, רק רבנן עקרוהו, ולכן יש עכ"פ מי שפרע, משא"כ כאן שלא קנה מעיקר הדיון, ליכא מי שפרע [אבל נחשב 'מחוסר אמנה', שאינו עומד בדיבורו ואינו בכלל ישראל שנאמר בהם 'שארית ישראל לא יעשו עוולה]. והש"ך חולק וס"ל שיש מי שפרע (צ"ח יוסף נשס הטרומות). הלכך, תאמינא דמזבין שטרך לחברה המוכר שטר חוב לחבירו, צריך למכתב לה לכתוב לו: אני פלוני בן פלוני מוכר לפלוני בן פלוני שטר על סכום פלוני, וקניי לך איתו וכל שעבודא דאית ביה. ואם לא כתב בך, לא קנה המלוה שבו, ואפלו את הנגר לצור על פי צלוחיתו לא קנה כי התכוון לקנות בעיקר את החוב וכיון שאת החוב לא קנה, אף את הנגר לא קנה, כי אין קנין לחצאין, אלא מקח טעות הוא, ומחזיר הנגר ויחזיר לו הדמים ששילם. הגה: יש אומרים דשטר שקתוב בו אני משעבד לך ולכל מי שמוציאו, נקנה בחליפין או במסירה בלא כתיבה דכל הטעם ששטר לא נמכר, כי אי אפשר למכור את השיעבוד הנוף, רק את השטר עצמו, ואין גופו ממון, אבל בשטר שמשעבד מראש את עצמו לכל המוציאו, א"כ גם הקונה יכול לגבות בשטר זה כי הגשתעבד לו מראש, וא"צ אלא שיהיה שייך לו, ולכן נקנה בקנינים הרגילים (תרומוה דהשן סימן ס"א). אבל אם לא כתוב בו כך, רק שנכתב על שם הלוקח מתחילה ובאמת לא הוא היה המלוה, רק המלוה ביקש שיכתבו על שמו, צריך פתיחה ומסירה כי השיעבוד באמת הוא רק למלוה ולא לזה שנכתב השטר על שמו. ודוקא שהיה השטר של מוכר רק שהיה נכתב על שם הלוקח על פי בקשת

המוכר על מנת שיתנוהו לידו של מוכר, וא"כ מראש לא נכתב עבור הלוקח, אכל אם אמר מתחילה לעדים כתבו שטר ללוקח ותנו לו מיד, דעקר הכתיבה היתה ללוקח, אין צריך כתיבה ומסירה כי מראש השיעבוד היה ללוקח. ועין בסמוך סעיפים ד' ה' (בית יוסף נשם הרשנ"א והתרומה והרי"ף).

ב אפלו אם מסרו לידו את השטר חוב ומלכד המסירה קנו מידו בקנין סודר שמזכר לו כל השעבוד שבו, ולא כתב זאת בשטר, אלא כתבו לו העדים שטר על הקנין, זה הכתב אינו אלא לראיה בעלמא ולא בתורת שטר מכר, ושטר אין נמכר אלא בשטר שנכתב לשם קנין ולכן אינו כלום, אלא צריך שיאמר לעדים שיכתבו 'שטר מכר', ושיקנה באותה כתיבה את שטר חוב זה וכל שעבודו^פ, וצריך שיכתב בשטר שהמלוה אמר להם לכתוב בשמו שמוכר את החוב עם כל שיעבודו, ואם לא נכתב בנוסח זה, לא קנה. ויש מי שאומר, שצריך שתבא לידו אותה כתיבה ולא די במה שעשה קנין עם כתיבת שטר ע"י עדים.

טו טבת

ג הנותן 'כל נכסיו' הן קרקעות הן מטלטלין לאחר במתנת בריא ונתן לו מטלטלי אגב מקרקעי והקנה לו בקנין אגב, והיו לו בין נכסיו שטרות, אף על גב ד'שטרי' בכלל נכסי אנו היינו שלשון 'נכסי' כלול בו גם שטרות, וכיון שעשה קנין אגב, הרי זה נחשב כ'מסירה', מ"מ לא קנאם, בין שלא כתב לו קני לף איהו וכל שעבודא דאית בה וכבר נתבאר שלא מהני מסירה בלי כתיבה^פ.

ד יש מי שאומר, שצריך מסירת השטר קדם כתיבת השעבוד או ביחד עמו, לאפוקי אם מוסרו אחר כתיבת מכירת השיעבוד דלא מהני. ואם השטר הנמכר אינו מצוי אצלם ברשותו כדי למוסרו לו, אף על פי

קט: והוא הדין שיוכל לעשות שטר בלי עדים אלא רק בכתב ידו, ויכתוב קני לך איהו וכל שיעבוד דאית ביה, וימסור לו.
קיו: אמנם לקמן סעיף י' מבואר דשטר נקנה באגב קרקע, וא"צ כתיבה, רק צריך שיאמר בעל פה שמקנה לו באגב גם את השיעבוד, ולפי"ז צ"ל שמה שכתב כאן השו"ע 'כיון שלא כתב', הכוונה שלא 'אמר' בפיו בפירוש.

שֶׁהִקְנִהוּ לוֹ בְּקִנְיָן חֲלִיפִין, אֵינוֹ חָשׁוּב בְּמִסְרָהּ לַעֲנִין מְכִירַת שֹׁטֶר.
הַגֵּה: שֹׁטֶר שֶׁל רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן בְּיַחַד שָׁנְתָן לָהֶם הַמֶּלֶךְ רְשׁוּת לִגְבוֹת
הַקִּנְסָת הַמִּיּוֹסִים שֶׁל כֹּפֶר אֶחָד, וְהָאֶחָד טוֹעֵן שֶׁחֲבֵרוֹ מָחַל לוֹ חֵלְקוֹ, וּמְבִיא
רֵאיוֹה מִכֹּךְ שֶׁהַשֹּׁטֶר תַּחַת יָדוֹ, אֵין טַעֲנָתוֹ טַעֲנָה, דְּשֹׁטֶר כְּזָה אֵין נִקְנָה
אֶפְלוּ בְּכַתִּיבָהּ וּמִסְרָהּ הוּאִיל וְאֵין בּוֹ חַיִּיב שֶׁל אָדָם מִסּוּיִים כָּלֵל, אֵלָא
רַק שֶׁהַמֶּלֶךְ נָתַן לָהֶם רְשׁוּת וּלְכֵן לֹא מַהֲנִי מֶה שֶׁהַשֹּׁטֶר תַּחַת יָדוֹ. מִיָּהוּ,
אִם כֹּכֶר גָּבִה הָאֶחָד אֶת כָּל הַמִּיּוֹסִים לַעֲצֻמוֹ וְאוֹמֵר שֶׁהַשֹּׁטֶר מָחַל לוֹ, מֶה
שֶׁגָּבִה גָּבִה אַע"פ שֶׁמָּחַל קוֹדֵם הַגְּבִיָּה, מ"מ מַהֲנִי הַגְּבִיָּה, כְּמוֹ בִּמְכָר דְּבַר
שֶׁלֹא בֹא לַעֲלוֹם שֶׁאַע"פ שֶׁלֹא חָל הַמְכָר, מ"מ אִם תִּפְסֵם אֶת הַמִּקְחַ כְּשֶׁבֹא
לַעֲלוֹם, פֶּטוּר מִלְּשֹׁלֵם לוֹ דֵּהוּי מַחִילָה (צִית יוֹסֵף זָסֵם הַרְשָׁ"א) (וְעֵין לִקְמָן
סַעֲיָ"י). רְאוּבֵן שָׁיֵשׁ לוֹ שְׁטָרוֹת מִשִּׁמְעוֹן שִׁישׁ לוֹ עַל אַחֲרִים, וְהֵם
מִפְקָדִים בְּיָדוֹ ע"י שִׁמְעוֹן וְשִׁמְעוֹן מָחַל לוֹ עֲלֵיהֶם שִׁישְׁאָרוּ בִּידוֹ וַיִּגְבֶּה הוּא
מִהַלּוּיִם^{פ"ה}, לֹא קִנְיָן רְאוּבֵן, דְּכַתִּיבָהּ וּמִסְרָהּ בְּעֵינָן (צִית יוֹסֵף זָסֵם מְשׁוּנָה
הַרְשָׁ"א).

טז טבת

ה' רְאוּבֵן הַפְּקִיד מַעוֹת בְּיַד שִׁמְעוֹן לְהַתְעַסֵּק בָּהֶם עֲבוּרוֹ בְּתוֹרַת
שְׁלִיחוֹת, וְנָתַן לוֹ רְשׁוּת לְהַעֲלוֹת הַשְּׁטָרוֹת חֹב שִׁילוּה לְאֻנְשִׁים
בְּמַעוֹת אֵלוֹ בְּשִׁמּוֹ אֲבָל אַח"כ יִתְּנֵם לִידוֹ, וְהֵינּוּ שֶׁהַשְּׁטָרוֹת יִהְיוּ שִׁיכִים
לְרֵאוּבֵן, וְאַחֲרַי כֹּךְ נִתְּנָם לוֹ רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן בְּמַתָּנָה כֹּלָא בְּכַתִּיבָהּ, לֹא
קִנְיָה. וְכֹכֶר נִתְּבָאֵר בְּסוּף בְּסוּף סַעֲיָ"א.

ו' שֹׁמֵר הַעֲשׂוֹי בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל גוֹיִם, אִם הוּא עֲשׂוֹי בְּעֵינָן שְׁחִוָא
בְּשֹׁר בְּדִינָנוּ שֶׁאֵף בְּתִי דִין שֶׁלֵּנוּ יִגְבוּ בְּשֹׁטֶר זֶה, וְכְמוֹ שִׁיבּוּאֵר לִקְמָן סִימָן
ס"ח^{פ"ה}, וְכֵן שֹׁמֵר שֶׁל כְּתָב יָדוֹ וְאֵין עֲלָיו עֵדִים, הֵם נִקְנִים בְּכַתִּיבָהּ

קִי. הַקֶּשֶׁה הַסֵּמ"ע הֵא לֹא מַהֲנִי לְשׁוֹן מַחִילָה עַל חִפְץ קִיִּים, וְלְכֵן מַעֲמִיד דֹּאִירִי
שִׁמְעוֹן כְּתָב אֶת הַשְּׁטָרוֹת עַל שֵׁם רְאוּבֵן, אֲבָל הַמִּמּוֹן בִּאֲמַת שִׁיךְ לְשִׁמְעוֹן, וּבִאֲוִפֵן
כִּזָּה שֶׁהַשֹּׁטֶר עַל שְׁמוֹ מַהֲנִי לְשׁוֹן מַחִילָה. וְהַש"ךְ תִּירֵץ ד' מַחֲל' לֹא דוּקָא, וְהַכּוּוֹנָה
'נָתַן' בְּמַתָּנָה, וְלֹא מַהֲנִי כִיוֹן דְּבַעֲיָן כְּתִיבָהּ וּמִסְרָהּ.

קִי. אֲבָל כְּשֶׁאֵין כֹּכֶר בְּדִינָנוּ, אֵף שֶׁכֹּכֶר בְּדִינָהֶם, נִחְשָׁב רַק לְמַלוּה עַל פֶּה וְאֵין
נִקְנָה בְּכַתִּיבָהּ וּמִסְרָהּ, אֵלָא בְּמַעֲמַד שֶׁלְשֹׁתָן, וְכְמוֹ שֶׁמִּקְנִים מְלוּה עַל פֶּה, וּפְרִטִי
דִּינִי יוֹבֵאֵר לִקְמָן בְּסִימָן קכ"ו.

וּמְסִירָה כִּי יֵשׁ עֲלֵיהֶם 'שם שטר' לגבות בו, [בשטר שנעשה בערכאות פעמים
שגובה אף ממשועבדים [ראה לקמן סימן ס"ח], ובשטר של כתב ידו גובה בו
עכ"פ מבני חורין], ולא נחשבים מלוה על פה, ולכן נקנה בכתביה ומסירה.

יז טבת

ז שְׁטֵר הַקְּנָאָה שכתוב בשטר ענינו של הקנאת השטר והשיעבוד, אך הַעֲשׂוֹי
בְּדִינָן שֶׁל גּוֹזִים שנכתב בכתב שלהם ובנוסח שלהם, אִם בְּתוֹב בּוֹ
לְשׁוֹנוֹת הַמְּסִירָקִים לְנִתְיִנֵּת גּוֹף הַנִּזְרֵי וְהַשְׁעָבֹד, הֲרִי הֵם בְּשִׁטְרוֹת
שֶׁלָּנוּ הַכְּתוּבִים בלשון הקודש.

ח שְׁטֵר מְשֻׁבָּנָא היינו שהלווה מעות ונתן לו קרקע בתורת משכון על מנת
לאכול פירותיה באופן שלא נחשב לריבית, וכתב לו שטר משכונא, לְהַרְ"י
ו' מִינִי"ש, בִּינּוֹן שְׂכִיבֹל לְסִלְקוֹ מהקרקע בְּמַעֲוֹת ע"י שיפרע את חובו,
לכן צָרִיף בְּתִיבָה וּמְסִירָה כִּי אֵין זֶה נחשב כאילו קנוי לו הקרקע לימון,
וממילא מוכר את הזכות בקרקע, אלא זה נחשב כשטר חוב רגיל עם משכון,
וממילא נקנה רק בכתביה ומסירה. וְהֶאֱזִינִים בְּתִבּוֹ דַּמְנֵם בְּמְסִירָה
במסירת שטר המשכונא בְּלֹא בְּתִיבָה לֹא קִנְיָא כִּי שטר המשכונא נחשב
רק לשטר חוב, אֲבָל בְּתִיבָה אִם יכתוב שמקנה לו את השיעבוד שיש לו
בקרקע זו קִנְיָא אפילו בְּלֹא מְסִירָה בלי למסור את השטר משכונא עצמו,
דְּבִינּוֹ שֶׁהִקְוֶה תְּחִיזִיק בְּקִרְקַע וממילא נחשב כשלו וְכֵתֵב לוֹ הַמְלוּה קִנְיָ
לָהּ וְכו', קִנְיָ אִף עַל פִּי שֶׁלֹא מְסִיר לוֹ שְׁטֵר הַמְשֻׁבָּנָא כִּי נחשב
שהקנה לו דבר ששייך לו, ולכן א"צ שיגיע השטר משכנתא לידו. וְדוֹקָא
בְּמְשֻׁבָּנָא מְחֻזְקָת ביד המלוה, אֲבָל אֵינָה מְחֻזְקָת אלא רק משועבדת
לו הַיּוֹא בְּשִׂאָר מְלוּה שֶׁאֵע"פ שכל נכסי הלוה משועבדים לו, מ"מ לא מהני
הקנאת השטר בלי כתיבה ומסירה. אֲבָל שְׁטֵר חוֹב עַל שְׂכִיבֹל עַל הַחוֹב
מְשֻׁבָּן שֶׁל מְטַלְטֵלִין ובמשכון של מטלטלין יש לו בו יוֹתֵר קִנְיָ, בִּינּוֹן
שְׂמֵכֵר לוֹ תְּחִיב וּמְסִיר לוֹ אֵת הַמְטַלְטֵלִין מה שְׂכִיבֹל מהלוה בתורת
משכון על החוב, קִנְיָ תְּחִיב שֶׁעָלָיו בְּמְסִירַת הַמְשֻׁבָּן כִּי ע"י קִנְיָ
המטלטלין קונה את החוב, אִף עַל פִּי שֶׁלֹא מְסִיר לוֹ הַשְׁטֵר וְלֹא כֵתֵב
לוֹ שׁוֹם דָּבָר.

ט **האי** **מְסִירָה** **דְּשְׁמֻרָת** מה שאמרנו שצריך למסור את השטר, לא די למסור סתם את השטר, אלא **צָרִיךְ הַנְּבִיחָה עִמָּה** כמו קניית כל מטלטלין שאין נקנה במסירה בלבד [חוץ מבעלי חיים או ספינה] אלא דבר שדרכו להגביה אינו נקנה במשיכה אלא רק בהגבהה, **או** מועיל אף **מְשִׁיכָה, אִם הוּא שֶׁק מְלֵא שְׁמֻרָת, שְׁמַחֲמַת גּוּדְלוֹ אֵין דְּרָבּוֹ לְהַנְבִּיחָה** ולכן נקנה אף במשיכה; **וְהָא דְקָרִי לָהּ מְסִירָה, אִפּי עַל גַּב דְּבָעֵי מְשִׁיכָה או הַגְבָּהָה עִמָּה, מְשֻׁם (טור) דְּכִיּוֹן שֶׁאֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן, לא די בהגבהה או במשיכה כמו בכל מטלטלין, אלא בְּעֵי מְסִירָה מִיַּד לְיָד שֶׁצָּרִיךְ שֶׁהַמוֹכֵר יִמְסֹר אֶת שְׁטְרוֹ מִיָּד לִיד הַקּוֹנֶה עִם הַהַנְּבִיחָה או עִם הַמְּשִׁיכָה** ולא יעזור לומר לו לך ותגביה ותקנה בלי להעביר לו מיד ליד. **אֵי נִמִּי, אֲפֹלוֹ אֵי לֹא בְּעֵי מְסִירָה מִיַּד לְיָד מ"מ יֵשׁ לִישֵׁב מְדוּעַ נִקְטָה לְשׁוֹן מְסִירָה, מְשֻׁם דְּבָעֵי דַעַת אַחֲרֵת מְקַנָּה** ולכן ההגבהה או המשיכה נקראת מסירה, כי יש מי שמקנה את השטר לקונה, לאפוקי באופן שאין דעת מקנה, לא יועיל להגביה או למשוך את השטר, **לְפִיכָךְ, הַזּוֹכֶה בְּשֹׁטְרַת הַפְּקִיד שֶׁחִבְרוֹ הַפְּקִיד שְׁטָרוֹ, אֵינוֹ קוֹנֶה עַל יָד מְלֻחָה הַכְּתוּבָה בוֹ, בִּיּוֹן שֶׁאֵין דַּעַת אַחֲרִים מְקַנְהֶיהָ.**

י **הַמְקַנָּה לְחִבְרוֹ קָרַקַע כָּל שְׁחִוָא, וְהַקֵּנָה לוֹ עַל גַּב שְׁטָר חֹב** וצריך שיאמר: קנה אגב קרקע, **הָרִי זֶה קֵנָה הַשְּׁטָר בְּכָל מְקוֹם שְׁחִוָא** אפילו אם לא מונח ע"ג הקרקע שנקנה אגבו, דלא בעינן צבורין **כִּלְאָ כְּתִיבָה וּבְלֵא מְסִירָה** מכח קנין אגב, שאפשר להקנות מטלטלין אגב קניית קרקע, דנחשב כקרקע, וקרקע נקנה בכסף שטר וחזקה ולכן לא צריך כתיבה ומסירה, **וְהוּא שְׁיֵאמַר לוֹ עכ"פ בעל פה:** 'קֵנָה לְךָ הוּא וְכָל שְׁעֵבֹדָא דְאִית בֵּיה' כי אחרת קונה רק את הנייר ולא את השיעבוד שבו. **הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּשֹׁטְרַת אֵינוֹ נִקְנָה בְּאֵגֶב (טור נ"ס ו"ח וס"ח"ט). וְלַעֲנֵן הַלְבָּתָּא נִקְטְיִן פְּסֻכָּא הָרְאשׁוֹנָה, דְּנִקְנָה בְּאֵגֶב. וְדוֹקָא שְׁטָר שְׁכָר נִקְטָה וְקִיִּים בְּעוֹלָם, יְכוּלִים לְהַקְנוֹתוֹ בְּאֵגֶב, אֲבָל לֹא יוֹכֵל לְהַקְנוֹת לוֹ בְּאֵגֶב שְׁטָר שְׁעִדִּין לֹא**

קב. אבל גם לשיטה זו שלא צריך מסירה מיד ליד, אבל צריך להוציא את השטר מרשותו, לאפוקי קנין חליפין לא יועיל כיון שהשטר נשאר ברשות המקנה. והש"ך מכריע כהשיטה שאין צריך מסירה מיד ליד.

נכתב כי אי אפשר להקנות דבר שאינו בעולם, וקמ"ל דאע"פ שההלוואה כבר נעשית, מ"מ כיון שהשטר לא בעולם, אי אפשר להקנותו (רי"ט סימן ר"י).

יט טבת

יא מי שהוציא שטר נגד הלוה כדי לגבות בו החוב, ומועץ שחקר המלוה מכרו לו בכתיבה ומסירה כדין וטוען שאבד ממנו שטר המקרה, אינו צריך עדים לענין קנינתו היינו כנגד המלוה בעל השטר, אף אם טוען שלא מכר לו מעולם, אלא נתתי לך בפיקדון, או נפל ממני ואתה מצאתו, אין צריך ראיה, ומאמינים לו שקנאו, כיון שמוחזק בשטר, אבל צריך עדים לענין תביעתו כנגד הלוה, שחקר הנתבע ואמר לו מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך וא"כ אם לא הוא מסר לך, אינני חייב לפרוע לך, וכיון שאין לך ראיה, איני רוצה לפרוע לך, והמוציא מחבירו עליו הראיה. לפיכך כיון שאנו חוששים רק לטענת הלוה ולא לטענת המלוה, לכן ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי המלוה על שמעון הלוה, ומועץ שלוי נתנו לו בכתיבה ומסירה ואבד השטר שהקנהו בו, או שמעון שהקנהו על גבי קרקע ובאופן זה אין צריך כתיבה ומסירה כדלעיל, תרי זה גובה אותו את החוב משמעון הלוה, אם אין תלוז טוען מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך אפי' באופן שלוי טוען שלא מכרו לו. ואם טוען שמעון הלוה שכבר פרע ללוי ולוי טוען שלא פרע לו, אבל מודה שמכר לו את השטר, ואמר שמעון: ישבע לי שלא פרעתי לו, ישבע לוי לשמעון, ואחר כך יגבה ראובן משמעון. ואם יש ראיה שמכר או שהמלוה מודה שמכר, ושמעון טוען שפרע ללוי ולא רצה לוי לישבע שלא פרע לו, תיב המלוה המוכר לשלם לראובן כל דמי השטר מדינת דגרמי, כיון שודאי מכר לו, וע"י שאין רוצה לישבע מזיק לקונה כי אין יכול לגבות כל זמן שהמוכר לא נשבע, לכן צריך לשלם לו כל דמי השטר. אבל כשאין ראיה על המכירה, אין לוי חייב לישבע, כיון שטוען שלא מכר לו כלל, וא"כ אינו חייב לדאוג שהקונה יוכל לגבות את החוב. וכן אם הודה לו המלוה ללוה שפרעו, וא"כ אין הקונה יכול יותר לגבות בשטר שבידו, ישלם לוי המוכר לראובן הקונה, כל דמי השטר, כיון שמה שקיבל מהלוה לפי הודאתו, בעצם

שייך לקונה^{קכא}. **מֵת מוֹכֵר** והלוה טוען שפרע לאביהם המלוה, והמלוה אינו
לפנינו שישבע כנגדם, **יִוָּדְשׁוּ נִשְׁפָּעִים שְׁבוּעַת הַיּוֹדְשִׁים** שלא פקדנו אבא
על זה כלום, ובאופן זה נחשב כאילו אביהם נשבע, וְנִזְטַל לִזְקָה וגובה מהלוה.
וְאִם לֹא רָצוּ לְשַׁבַּע שבועת היורשים, וממילא אין הלוקח יכול לגבות
בשטר, **מִשְׁלָמִין לְלִזְקָה** מחמת ההפסד שגרמו לו, וחייב התשלום הוא רק
מנכסים שירשו מאביהם, ולא מנכסי עצמן. **טָעַן לִי הַמְלוּה שֶׁלֹּא מָכַר**
וְלֹא נָתַן שְׂטֵר זֶה וממילא אע"פ שנפרע מהלוה, אין חייב לו כלום, כי מעולם
לא מכר לו, **נִשְׁפָּע הָסֵת** להכחיש טענתו שמכר לו וְנִפְטָר כמו בכל הכחשת
תביעה^{קכב}. בתחילת הסעיף כתב המחבר שאפילו אם המלוה טוען שמעולם לא
מכר לו, הקונה נאמן להחזיק בו, כיון שהשטר בידו. **וְיֵשׁ אוֹמְרִים שָׁנִים לְעִנְיָן**
קִנְיָתוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן אין הקונה נאמן שקנאו להחזיקו, וצריך להחזירו למלוה,
והטעם, שבדרך כלל יש שטר על המכירה, וכיון שאין בידו שטר זה הוי ריעותא,
ולכן אם הלוה פרע ללוקח, צריך לפרוע שוב למלוה. **הַגֵּס: וְכֵן נִרְאֶה לִי עֶקֶר**
לְעִנְיָן הַלְכָתָא. וְאִפְּלוּ הָיָה הַשְּׂטֵר מִנָּח תַּחַת יַד שְׁלִישׁ, אָף עַל גַּב דְּנֶאֱמָן
נֶגֶד הַמוֹכֵר שֶׁעָשָׂא שְׁלִישׁ ואין יכול המוכר לטעון שלא נפרע, כשהשליש
מכחישו, **מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ נֶאֱמָן נֶגֶד הַנִּתְבָּע** דהיינו אם הלוה טוען שפרע,
אין השליש נאמן נגדו, דלא עדיף מאם השטר היה ביד הלוקח עצמו, דאין
יכול לגבות בו בלי הוכחת כתיבה ומסירה לשיטה זו, **וְאִין הַלִּזְקָה יָכוֹל**
לִגְבוֹת בְּשְׂטֵר זֶה בְּלֹא שִׁיחִיה בִּידוֹ בְּתִיבָה וּמְסִירָה (נמוקי יוסף סוף ז"צ).

יב אשה ש**מִכְנָסֶת לְבַעֲלָהּ שְׂטֵר** חוב בתורת נכסי צאן ברזל, שדינו שהבעל
נעשה בעלים על גוף הנכסים, ורק מתחייב לפרוע לה את שווים כשתתגרש
או כשתתאלמן, **אֵינוֹ צָרִיךְ בְּתִיבָה וּמְסִירָה. וְאִם הוּא מְלֻחַ עַל פֶּה,**
אֵינוֹ צָרִיךְ הַקְנָאת מַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן כמו כל מי שמעביר מלוה על פה לאחר,

קכא. ואפילו אם טוען שנפרע קודם המכירה, ולא חלה כלל המכירה, ורוצה
להחזיר דמי המכירה, אינו נאמן, ורואים אותו כמזיק עכשיו, ומשלם כל דמי
השטר.

קכב. ויש מפרשים דאיירי שהמלוה טוען שלא מכר מעולם ולא נפרע מעולם,
ותובע החוב מהלוה, והלוה טוען שפרע ונפל ממנו השטר ומצאו ראובן, דהלוה
נשבע ונפטר.

וּמִפְּלוֹ אִם לֹא הִכְנִיסָה בְּתוֹרַת צֶאֱן בְּרוֹל, אֲלֵא הָיוּ נִבְכְּסֵי מְלֹג [פִּירוּשׁ, נִבְכְּסֵי הָאִשָּׁה שֶׁהִבְעֵל לֹא קִיבַל עַל עֲצָמוֹ אֶת שְׁוִיִּים כְּחוֹב עָלָיו דֵּהִינּוּ נִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹל, אֲלֵא שֶׁהִבְעֵל אוֹכַל פִּירוֹת וּמִנִּית גּוֹף הֶקְרָן לְאִשָּׁה, וְנִקְרָא נִכְסֵי 'מְלֹג' כְּעֶנְיֵן מְלִיגַת הָרֹאשׁ שְׁתוּלָשִׁים הַשְּׁעָר וּמִנִּיחִים הָרֹאשׁ] גַּם כֵּן אֵין צְרִיכִים הַקְנָאת הַשְּׁטֵר אוֹ הַחוֹב, וְהַטַּעַם כִּי יָד הִבְעֵל כִּיד הָאִשָּׁה לְגַמְרִי, וְלֹא נִחְשָׁב שֶׁהַשְּׁטֵר עֵבֶר רִשּׁוֹת, וְעוֹבֵר מִמִּילָא לְרִשּׁוֹתוֹ, וְלִכֵּן אֵין יוֹכֵלָה לְטַעוֹן פְּרוּעַ, וְלֹא לְמַחוּל עַל הַחוֹב, מִשָּׁא"כ בְּכָל מַכִּירַת שְׁטֵר וְכִדְלָהָן.

כ' טבת

יג בִּיּוֹן דְּאֵין אוֹתִיּוֹת נִקְנֹת אֶלָּא בְּכִתְיָבָה וּמְסִירָה, לִכֵּן הִנּוּתָן מִתְּנָה שְׁדֵה לְחֻבְרוֹ וְכָתַב לוֹ שְׁטֵר עָלֶיהָ וּמָסְרוּ לוֹ, וְע"ז נִקְנִית הַמִּתְנָה וְהַחֲזִיר לּוֹ מִקְבַּל הַמִּתְנָה אֶת הַשְּׁטֵר כְּדִי לְהַקְנוֹת לוֹ בַּחֲזָרָה אֶת הַמִּתְנָה, לֹא חֲזָרָה מִתְּנָתוֹ אַע"פ שֶׁכָּל קִנְיִן הַמִּתְנָה נַעֲשֶׂה רַק ע"י הַשְּׁטֵר, מ"מ אֵין הַמִּתְנָה מִתְבַּטֵּלַת בַּחֲזוֹרַת הַשְּׁטֵר, אֲלֵא צְרִיךְ לְהַקְנוֹתוֹ כְּמוֹ כָּל הַקְנָאת שְׁטֵר, וְאֵין נִקְנָה עַד שִׁיכְתֹּב לוֹ קִנְיָ לְךָ אֵיהּ וְכָל שְׁעֵבֹדָא דְּאֵית בָּהּ כְּמוֹ כָּל מַכִּירַת שְׁטֵר.

יד אֵין אֵין שְׁטֵר נִקְנָה בְּכִתְיָבָה וּמְסִירָה, אֶלָּא שְׁטֵר חוֹב אוֹ שְׁטֵר שָׁל קִנְיָה שֶׁכָּתַב לוֹ בְּשֵׁטֶר שְׁדֵי מְבוֹרָה לְךָ, שֶׁהַשְּׁטֵר הוּא עֶקֶר הַקִּנְיָן וְכו', קִנְיָה חֲשֹׁדָה. וְלִפְיָכֶּה, בְּשִׁמְסָרוֹ הַלּוֹקֵחַ לְאַחֵר, וְכָתַב לוֹ קִנְיָ לְךָ אֵיהּ וְכָל שְׁעֵבֹדָא דְּאֵית בָּהּ, קִנְיָה עַל יָדוֹ הַקֶּרֶקַע כִּיּוֹן שֶׁכָּל כַּח קִנְיִן הַלּוֹקֵחַ בְּקִרְקַע הוּא רַק מִכַּח הַשְּׁטֵר, לִכֵּן כְּשִׁמוּכֵר אֶת הַשְּׁטֵר, נִמְכֵּר עַל יָדוֹ הַקֶּרֶקַע. אֲבָל אִם קִנְיָה הַקֶּרֶקַע בְּכֶסֶף אוֹ בְּחִזְקָה אוֹ בְּקִנְיָן, וְכָתַב לוֹ שְׁטֵר רַק לְרֵאֵיהּ, אִם מְסָרוֹ אֶת הַשְּׁטֵר רֵאִיהּ לְאַחֵר וְכָתַב לוֹ קִנְיָ לְךָ אֵיהּ וְכו', לֹא קִנְיָה כִּי הַקֶּרֶקַע לֹא נִקְנִית ע"י קִנְיִית הַשְּׁטֵר רֵאִיהּ. וְשְׁטֵר חוֹב אַע"פ שֶׁהוּא לְכַאוּרָה שְׁטֵר רֵאִיהּ, מ"מ מוֹעִיל בּוֹ מַכִּירָה, וְהַטַּעַם רֵאִיהּ בַּהֲעֵרָה קָבִי.

קכג. הַסַּמ"ע כָּתַב דֹּאמְנָם שֵׁט"ח הוּי שְׁטֵר רֵאִיהּ, וּמִדִּינָא לֹא הִיא אֲפֻשֵׁר לְמוֹכְרוֹ, רַק תִּקְנָה דְּרַבְנָן הִיא כְּדִי שֶׁלֹּא תִינַעַל דֶּלֶת בִּפְנֵי לוּוִין, תִּקְנוּ שֶׁהִמְלוּהָ יוֹכֵל לְמַכּוֹר שְׁטֵרוֹ. וְהַשֵּׁךְ וְהַנְתִּיבוֹת הִבִּיאוּ תִירָץ דַּע"י הַהֲלוּוָה נּוֹצֵר רַק שִׁיעֵבּוֹד כִּלְפֵי בֵן חוּרִין, וְע"י הַשְּׁטֵר נִשְׁתַּעֲבָדוּ נִכְסָיו לְגַבּוֹת מַלְקוּחוֹת, וְכִלְפֵי זֶה נִחְשָׁב כְּשֵׁטֵר קִנְיִן

מזו בכל הלוואה, אם מת הלוה והמלוה בא לגבות מיורשיו, אע"פ שהשטר בידו, מ"מ מחמת תקנת יתומים צריך לישבע שעדיין לא נפרע. תקינה מהמלוה שטר חוב שיש לו על הלוה, ומת הלוה והלוקח בא לגבות בשטרו מהיתומים, אם אחר שלקחו מת, נשבע הלוקח שלא אמר לו המוכר כלום בענין פירעון השטר ושאני יודע ששטר זה פרוע, וגובה כיון שאני יכול לישבע שלא נפרע, די שנשבע שאני יודע כלום. ודוקא שמת גם המוכר ואני לפנינו להשביעו, אבל אם הוא חי, גם הוא צריך לשבע קודם שגובה הלוקח דטענין עבור היתומים מה שאביהם היה יכול לטעון, וכיון שהיה יכול לטעון שפרע למלוה או ללוקח, לכן שניהם צריכים לישבע. וכן אם הלוה קם, וטוען שהוא פרוע, ואין בו נאמנות למלוה לומר שלא נפרע, וצריך לישבע כשהלוה טוען פרעתי לך [אבל אם יש בו נאמנות גובה הלוקח בלי שום שבועה, כשהמוכר לא אומר שנפרע], אם המוכר קם והלוה טוען שפרע למוכר, ודורש שישבע לו, ישבע המוכר שלא נפרע, וגובה הלוקח. ואם אני רוצה לשבע אע"פ שלא אומר שהשטר נפרע, לא יפרע הלוה, והמוכר צריך לשלם ללוקח כל דמי השטר כיון שמזיקו בזה שאין רוצה לישבע (ז"ל יוסף). ואם המוכר מת, נשבע היורש במקום אביו, ונשבע שלא פקדני אבא על חוב זה כלום, וגם הלוקח נשבע שלא אמר לו כלום וכנ"ל, ואם אני רוצה היורש לישבע, אין הלוקח יכול לגבות מהלוה וכנ"ל, ולכן חוזר הלוקח עליו על היורש וגובה מנכסים שהשאיר לו אביו, אבל לא חייב לשלם מנכסי עצמו. ואם מת הלוה קודם שלקחו זה ומיד שמת כבר נתחייב המלוה שבועה לבניו,

ולא כשטר ראה, ולכן אפשר למוכר. קבר. אבל כשמת המוכר, כיון שקנאו בעוד הלוה חי, ובשעת המכירה לא נתחייב לישבע, כי יתכן שהלוה לא יטען פרעתי, אין זה נחשב שקנה ממון שטעון שבועה, ולכן אע"פ שאין המוכר לפנינו שישבע, נשבע הלוקח שלא ידע ונפטר. וכשהלוה חי וטוען פרעתי, אין צריך לישבע אלא זה שטוען שפרע לו. קבר. כן הוא דעת הסמ"ע והנתיבות, אבל דעת הש"ך שחייב לשלם מנכסי עצמו, כיון שמזיקו בזה שאין רוצה לישבע. ואם הלוה טוען שפרע ליורש עצמו, והוא אין רוצה לישבע, בזה לכו"ע משלם אף מנכסי עצמו, כיון שהטענה היא שקיבל את תשלום ההלוואה לכיסו.

ואחר כך מת מלוה, אינו גובה אפילו בשבועה כי כמו שאין מוריש ממון שיש עליו שבועה, אף אין יכול למכור ממון כזה.

מז המזכר שטר חוב לחברו, בדינו בכתיבה ומסירה, ובאים המזכר והלוקח לתבעו מהלוה כל אחד דורש מהלוה שיפרע לו, בית דין אומרים לו ללוה לתנו ללוקח ואף כופין אותו על כך, ואם יפרע למזכר שלא כדין, חוזר וגובה ממנו הלוקח היינו שהלוקח חוזר וגובה מהמוכר מה שגבה שלא כדין, ואם קדם תלוה ופרע למזכר אע"פ שהיה שלא כדין, נפטר הלוה מחובו, כיון שהמוכר שטר חוב יכול למחול החוב וכדלקמן סעיף כ"ג, ממילא כשהמלוה קיבל את פירעון החוב, נחשב שמחל ללוה על החוב, ואין ללוקח עליו על הלוה אלא תרעמת זכות להקפיד עליו. ויש אומרים דאם הלוה עבר ופרע למוכר, הלוקח צריך להחזיר ללוה שטרו כיון שהחוב פקע^כ (צית יוסף צסס המרומות סס) ובית דין מחייבים את המלוה לתן ללוקח מה שגבה מהלוה שלא כדין, כיון שמכרו ללוקח, צריך לשלם את דמי החוב ללוקח, ואם המלוה הוציא ובזבז את המעות שקיבל, ואין לו מהיכן לשלם, מ"מ פטור תלוה. ויש אומרים שאם פרע תלוה לתמלוה לא נפטר בזה מהלוקח כיון שהחוב נמכר ללוקח, ואפי' באופן שהב"ד לא אמרו לו לשלם ללוקח, ואין יכול לומר לא ידעתי שמכרו לו, כי יש קול לכל קנייה. והעיקר כסברא ראשונה [ש"ך].

כב טבת

יז לזה שפרע ללוקח שפסד לו השטר תמורת המעות שפרע לו, ולא כתב לו המוכר ללוקח קני לך איהו וכל שעבודיה וא"כ השטר לא נמכר כדינו, מ"מ אינו חייב הלוה למזכר כלום, שאף על פי שאין המכר כלום, מכל מקום אם תפס הלוקח אין מוציאין מידו כמו שמצינו במוכר דבר שלא בא לעולם, אע"פ שהמכר לא חל, מ"מ אם כשבא לעולם הגיע החפץ לרשות הלוקח, אין מוציאין מידו, ולכן הלוה נפטר מהמלוה בזה שפרע ללוקח. הגה: ודוקא שכל החיסרון שלא כתב לה קני לך

קבו. ויש חולקים, וסוברים שכיון שקנאו בכתיבה ומסירה, זכה גם בנייר עצמו, ולכן אין חייב להחזיר השטר ללוה אפי' כשרוצה לשלם לו דמי הנייר, עד שיפרע לו את כל החוב, וכתב הש"ך דהוי ספיקא דדינא.

וכו', רק אמר לו בעל פה, אבל אי גם לא אמר לו כן, אפלו תפס, מוציאין מידו דלא דומה לדבר שלא בא לעולם, כי שם עכ"פ אמר לו בפה שמקנה לו, משא"כ כאן שלא אמר לו שום לשון אף בפה (המגיד פרק כ"ז מהלכות מכירה ונמוקי יוסף פרק איזהו נשך). ויש מי שאומר, דוקא שידע המוכר שנקאו חלוקת מהלוה, דכיון שידע ושתק, מחל. אבל אם לא ידע המוכר שהלוקח גבה את החוב מהלוה, חוזר וגובה מבצל חוב, דאמר לה המלוה ללוה לא תיה לך לתן לו חובי עד שיראה לך שקנאו ממני בדין קניית שטר. ואם אין הלוה יכול לשלם שוב למלוה, אין המוכר יכול להוציא מן חלוקת כלום, הואיל ותפס. והש"ך כתב דכיון דהלוה צריך לשלם שוב למלוה, א"כ ודאי יכול הלוה להוציא מעותיו שפרע ללוקח ממנו, וא"כ המלוה יכול להוציא מהלוקח מדין שיעבודא דרבי נתן (תרומת הדשן ס' טי"ג).

יח י"ש מי שאומר, שאם זקפן הלוקח במלוה על שמו היינו שהלוה עשה לו שטר חדש על שמו, אע"פ שבפועל עדיין לא גבה את הכסף, מ"מ דינו כגובה דזקיפת חוב נחשב כגבייה.

בג טבת

יט' בסימן קכ"ו מבואר דמלוה על פה אפשר להקנותו ב'מעמד שלשתן', דהיינו שהלוה והמלוה והמקבל עומדים במעמד אחד, והמלוה אומר ללוה שמה שחייב לו, שיתנם לשלישי, ועי"ז החוב נעשה שלו, וכעת השו"ע בא לבאר מה הדין כשעשה כן בשטר. ראובן המלוה שהיה לו שטר חוב על לוי הלוה, ואמר לה מנה יש לי בידך בשטר תנהו לשמעון, ואמר זאת במעמד שלשתן, קנה שמעון את החוב אף על פי שלא נתן לו השטר, ואף נשתעבדו לו חלקוחות כמו שנשתעבדו לראובן, אלא שאין שמעון חוזקת יכול להוציא גוף השטר מיד המלוה כי הנייר עצמו לא נקנה במעמד שלשתן, אלא שמעון תובע ללוה בלי שטר רק מכח המעמד שלשתן, ואם יכפר או שהצרך לגבות מהמשעבדין וצריך הוכחה שאכן החוב שלו, והלקוחות משועבדים לו, בית דין בופין למלוה להוציא השטר כיון שמחזיק בידו ראייתו של חברו, ודנין על פיו. ואם פרע

הלוה לשמעון הוזה, מוציאין גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה כיון שהחוב כבר נפרע.

כ ראובן הפקיד שמרי חובות אצל שמעון בתורת פקדון, ואח"כ אמר לו שטרות שהפקדתי בדרך הנגם ללוי, במעמד שלששתו, כל זמן שלא חזר בו ראובן יש לשמעון לתנם ללוי בסעיף הקודם מדובר שהעביר את החוב במעמד שלשתו שהלוה היה נוכח שם, וממילא עי"ז נקנה גם עצם החוב, וכאן איירי שהלוה לא היה במעמד שלשתו אלא רק הנפקד והמקבל, ולכן אין כוונתו להקנות למקבל את עצם החוב, אלא רק את גוף השטר, ולכן אם חזר בו הנותן, יש לו להחזירם לו, שכל זמן שלא קנה השעבוד שבהם לא קנה נופם דכיון שלא קנה את השיעבוד, לא קנה גם את גוף השטר, בין במסירה בין בחליפין בין במעמד שלששתו. ואם כתב לו והקנה לו ע"י שכתב בשטר שמקנה לו הן החוב עצמו וכל השעבוד שבהן, והמחהו היינו העמידו אצל אותו שמפקדים בידו ואמר לו במעמד שלשתו שיתן לו את השטר, המחאה זו נחשבת כמו מסירה, ונמצא שהם קנויים לו בכתובה ומסירה כי כתב לו שמקנה לו וכו', וגם עשה מסירה מכח המעמד שלשתו, וממילא קנה את החוב, ושוב אינו יכול לחזור בו.

כד טבת

כא ראובן היה לו שטר חוב על שמעון, ולוי חתום בו בתורת עד עם עד נוסף, ומכרו המלוה את השטר חוב ללוי העד, אין לוי חשוב נוגע בדבר, ולא חשינו לחשדא לומר שהוא חתם לו שקר כדי שיקנהו ממנו אחר כך, לפי שהעד האחר שאין לו שום רווח משטר זה לא היה מסכים עמו עם המלוה להעיד שקר בשביל הנאתו של לוי שהוא העד השני. ודוקא אם העד חתום על השטר דעד החתום בשטר

גוף השטר נקנה אלא רק החוב, והוי רק מלוה על פה, וממילא אין הלקוחות משועבדים לשלישי, ויכולים לומר לו לאו בעל דברים ידיי את, וגם הלוה נאמן לומר פרעתי, ואין המלוה חייב להוציא את השטר להראותו בב"ד. קבה. ודעת הש"ך דמעמד שלשתו לא עדיף מחליפין דלא נחשב מסירה ולא מהני אפי' כשעשה כתיבה.

נחשב כנחקרה עדותו בב"ד בשעת החתימה, ואז לא היה לו שום נגיעה, וראיה ממה שהעד השני חתם עמו, אַכָּל לא יוכל לְהַעֲדֵי עַל פֶּה על ההלוואה, כיון שיש לו נגיעה כעת שקונה את השטר, ונוגע פסול לעדות (צ"ט יוסף צ"ס המרומות). אַכָּל אִם מְכָרוּ את השטר לְשֵׁנִי עֲדִים חֲתוּמִים עָלָיו, חִשְׁבֵּנוּ לְהַכִּי חוששים ששניהם חתמו בשקר כיון ששניהם נוגעים, וְלֹכֵן אִם אֵין תְּלִיָּה מוֹדָה בּוֹ שהשטר לא מזוייף או לא פרוע, אֵין יְבֻלֵּין לְגַבּוֹתָיו דְּכִיוּן שֶׁהֵם נוֹגְעִים, חוששין שחתמו בשקר. והש"ך חולק שרק לכתחילה לא יקנוהו משום חשד, אבל בדעיבד, גובין בו.

כב ראוּבֵן שֵׁשׁ לוֹ שֹׁטֵר חוֹב עַל שְׁמַעוֹן, וַיִּתְּנוּ ראוּבֵן לְלוֹי בְּכַתִּיבָה וּמִסְתָּרָה, וְהָיָה שְׁמַעוֹן אַחֵד מֵעַדֵי הַמִּתְנָה וְאַחֵר עִמּוֹ, וְרוֹצֵה רְאוּבֵן הַנוֹתֵן לְחֹדֶר מִתְנָתָה וְטוֹעֵן שֶׁהַשֹּׁטֵר מִכֵּר פְּסוּל וְטוֹעֵן שְׁמַעוֹן לֹא נָתַן אֶת הַשֹּׁטֵר חוֹב בַּמִּתְנָה, וְאֵע"פ שֵׁשׁ שֹׁטֵר מִכֵּר לַפְּנִינִי, טוֹעֵן ראוּבֵן שֶׁהוּא פְּסוּל לְפִי שְׁשִׁמְעוֹן הוּא נוֹגֵעַ בְּעֵדוּת, שְׁרוֹצֵה לְהַעֲדֵי בְּדִי שְׁשִׁמְעוֹן מִבְּעַל דִּינּוֹ ראוּבֵן, מִשּׁוּם שֶׁהַשֵּׁנִי לוי נֹחַ לוֹ לְהַתְעַסֵּק עִמּוֹ יוֹתֵר מֵרַאוּבֵן, וְכִיוֵן שֶׁהוּא נוֹגֵעַ, אֵין כָּשֵׁר לְהַעֲדֵי עַל הַמִּתְנָה, תְּדִין עִמּוֹ, וְהָרִי הוּא חָשׁוּב נוֹגֵעַ בְּדַבָּרֵי.^ב

כה טבת

כג תְּמוֹכֵר שֹׁטֵר חוֹב בְּדִינּוֹ, אִם חֲזָר הַמוֹכֵר שֶׁהוּא הַמְלוּה וּמִחְלוֹ לְלִזְוָה, מִחְלוֹ רֹאה בַּתְּחִילַת הַסִּימָן בַּהֲעֵרָה טַעַם הַדָּבָר שֶׁמֵּהֵנִי מַחִילַת הַמְלוּה לְלוֹה אֵע"פ שֶׁמִּכֵּר אֶת הַשֹּׁטֵר, וְלִשְׁטָה א' הַטַּעַם כִּי הַשִּׁיעֲבוּד הַגּוֹף נִשְׁאָר אֲצִלוֹ, וְיֻכַּל לְמוֹחֵלוֹ וְעִ"ז פּוֹקֵעַ הַחוּב, וְשׁוֹב אֵין הַלוֹקָח יֻכַּל לַגְבוֹת בַּשֹּׁטֵר שִׁקְנָה, אֵע"פ שֶׁאֵת הַשִּׁיעֲבוּד נִכְסִים כֵּן קָנָה, מ"מ כֹּל שִׁיעֲבוּד הַנִּכְסִים הוּא מִדִּין עֲרֻבוֹת, וְכִיוֵן שֶׁאֵין חוֹב אֵין עַל מֶה לְהִיטֵב עֲרָב. מִיָּהוּ, אֵין הַלוֹקָח מְחַיֵּב לְהַחְזִיר לְלִזְוָה שֹׁטֵרוֹ כִּיוֵן שֶׁהַנִּייר שְׁלוֹ. וְיֵשׁ חוֹלְקִין דַּאֲסוֹר לְהַחְזִיק שֹׁטֵר פְּרוּעַ בְּרִשְׁתּוֹ (ר"ן פֶּרֶק הַכּוֹמֵץ וּרְצִינוֹ יְרוּסֵם נִמְצָא י"ד שְׁמֵי הַדְּעוּת). וּמֵאִי תִּקְנָתָהּ הַקּוֹנֵה שֹׁטֵר חוֹב, וִירָא שֶׁהַמוֹכֵר יִמְחַל לְלוֹה, עֲצָתוֹ שִׁנְיָיִם לְלִזְוָה

קב. ואם מודה שנתן את השטר ללוי, רק רוצה לחזור בו, לשיטת הסמ"ע והברוך טעם קנה לוי ו"א לחזור בו. ולשיטת הקצות והנתיבות ורעק"א לא קנה לוי ויכול לחזור מהמתנה, וכן נראה לשון המחבר.

שְׂעִינְיָה לוֹ שְׂמִיר חדש עַל שְׂמִי של הקונה, וממילא לא יועיל שהמוכר ימחל, כי הלוה שיעבד את עצמו ללוקה, או יִקְבֵּל עָלָיו הַלֹּאָה בְּקִנְיָן או בְּחוּדָתָא בְּפָנֵי אֲדָמִים, שְׁזָקְפוּ עָלָיו בְּמִלְוֹה לְקוֹנֶה שהפך את החוב כהלואה חדשה לקונה, וְשׁוֹב לֹא יוֹכֵל הַמוֹכֵר לְמַחֵל. וְאִפְלוּ אִם הַקֹּנֶה הִתְנָה עִמּוֹ עִם הַמוֹכֵר שְׁלֹא יוֹכֵל לְמַחֵל, אִם מִחֹל מִחֹל כִּיֹּן שִׁבְמִצִּיאוֹת שִׁיעֲבוֹד הַגּוֹף נִשְׁאָר אֲצִלוֹ, וּבִרְגַע שֶׁעֲבָר עַל תִּנְאוֹ וּמַחֵל, חִלָּה הַמַּחֲלִילָה, וְאִין יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת תִּנְאִי שְׁלֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת מָה שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת. וְאִפְלוּ אִם הַמוֹכֵר כָּתַב שְׁלֵק עֲצָמוֹ מִבֶּחַ הַחֹב הַהוּא לְגִמְרִי, וְרָקֵן כָּל בְּחוּ בְּשִׁמְרֵי לְקוֹנֶה, אִפְלוּ הָכִי אִם מִחֹל מִחֹל כִּי אֵת שִׁיעֲבוֹד הַגּוֹף אִי אִפְשָׁר לִמְכּוֹר לְקוֹנֶה. וְאִפְלוּ הַיּוֹרֵשׁ שֶׁל הַמוֹכֵר יוֹכֵל לְמַחֵל אַע"פ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׂאִי אִפְשָׁר לִמְכּוֹר שִׁיעֲבוֹד הַגּוֹף, מ"מ הוּא עוֹבֵר בִּירוּשָׁה, וְא"כ הַשִּׁיעֲבוֹד הַגּוֹף נִמְצָא אֲצֵל הַיּוֹרֵשׁ, וְלִכְּן הַיּוֹרֵשׁ יִכּוֹל לִמְחֹל לִלוֹה. וּמִיָּהוּ, אִין הַיּוֹרֵשׁ יִכּוֹל לְמַחֵל לְעַצְמוֹ בְּדִי לְהַפְסִיד לְלוֹקָתָהּ. בִּיצִד, רְאוּבֵן הַלֹּאָה לְבָנֹה בְּשִׁמְרֵי הֵינִי שֶׁהֵבֵן הוּא הַלֹּאָה שֶׁל אֲבִיו, וְהוּא צָרִיךְ לִפְרוֹעַ שֹׁטֵר זֶה, וּמִכָּרֵי רְאוּבֵן הַמְלוּה מִכֵּר אֵת הַשֹּׁטֵר חוֹב לְשִׁמְעוֹן, וּמֵת רְאוּבֵן, לֹא יֵאמָר הֵבֵן הוֹאִיל וְאִנִּי יוֹרֵשׁ א"כ יִרְשֵׁתִי אֵת הַחֹב שֶׁהֵינִי חַיִּיב לְאֲבִי, וְהַשִּׁיעֲבוֹד הַגּוֹף עָבַר לְרִשְׁתִּי, וְא"כ הַחֲזוֹקָתִי יֵשׁ בְּכוּחִי לְמַחֵל לְעַצְמִי כִּמוּ בְּכָל יוֹרֵשׁ, וְאַע"ג שֶׁכָּל מוֹכֵר שִׁמְחַל אֵת הַחֹב, צָרִיךְ לִשְׁלֹם לְלוֹקָח מִדִּין מְזִיק וְכִמוּ שִׁיתְבָּאָר לְקִמָּן סֵעִיף ל"ב, מ"מ כֵּאֵן אִין לִי אִין אִנִּי חַיִּיב לְשִׁלֵּם כָּלֹם מְדִינָא דְגִרְמִי שֶׁזֶה הַטַּעַם לְחַיִּיב אֵת הַמוֹחֵל לִשְׁלֹם, מ"מ כֵּאֵן אִי אִפְשָׁר לְחַיִּיבוּ מִשּׁוֹם גִּרְמִי, כִּיֹּן שְׂאִנִּי לֹא בְּנִגְתִּי לְחִזּוֹק לְלוֹקָח אֶלָּא לְפִטְרֵי עַצְמִי וְחִיּוּב גִּרְמִי זֶה רַק כִּשְׁהִתְכוּוֹן לְחִזּוֹק לְלוֹקָח. אִין יִכּוֹל לוֹמַר כֵּן אֶלָּא הוֹדַע כָּל הַחֹב לְלוֹקָח כִּיֹּן שֶׁאִין אָדָם יִכּוֹל לִמְחֹל לְעַצְמוֹ, מִמִּילָא לֹא חִלָּה מַחֲלִיתוֹ כִּלְלִי. וְיֵשׁ מִי שְׁחֹלֵק וְאוֹמֵר שְׂאִי לְעַצְמִי יִכּוֹל לְמַחֵל וּמ"מ צָרִיךְ לִשְׁלֹם לְלוֹקָח כְּמָה שֶׁשׁוּוֹה הַשֹּׁטֵר חוֹב, אַע"פ שֶׁלֹא הִתְכוּוֹן לְחִזּוֹק, מִשְׁא"כ לְדִיעָה הָרֵאשׁוֹנָה, כִּיֹּן שֶׁלֹא חִלָּה מַחֲלִיתוֹ מִשְׁלֵם דְּמִי כָל הַחֹב. הַגִּס: לְעִיל סִימָן ס' סֵעִיף ח' (גס צִטוֹר שֶׁס סֵעִיף י"ז) נִתְבָּאָר שְׂאִם רְאוּבֵן הַמְלוּה צָוָה לְכָתֵב שְׁטֵר שְׁלֹו עַל שֵׁם שְׁמַעוֹן כֵּאִילוֹ שִׁמְעוֹן הוּא הַמְלוּה, מ"מ אִין שְׁמַעוֹן יִכּוֹל לְמַחֵל, הוֹאִיל וְאִין הַקִּמְמוֹן שְׁלֹו, אֲבָל רְאוּבֵן יִכּוֹל לְמַחֵל, כִּי הוּא נִקְרָא בְּעַל הַשֹּׁטֵר וְהַלֹּאָה מִשְׁעֲבָד לוֹ. וְאִפְלוּ לֹא מְחִלוּ בְּהִדְיָא,

רק שֶׁמַּחֲל לַלְוָה כָּל מָה שֶׁבִּידוֹ אוֹ פִּיּוּצָא בָּזָה, גַּם שֹׁטֵר זֶה נִמְחַל, אָף עַל פִּי שְׁנֵכֶתֶב עַל שֵׁם שְׁמַעוֹן (תשנ"ב רש"י סימן תתקכ"ו).

כִּד יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שֶׁכָּל שִׁיבּוֹל לְמַחֲל, הוּא הַדִּין שִׁיבּוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוֹבֵר הַדָּאָה שְׁנַפְרָע שֶׁנֶּחֱשֵׁב כִּמוֹ מַחִילָה, אִי לְהַאֲרִיךְ זְמַן תַּפְרָעוֹן דְּהוּי מַחִילָה בִּמְקַצֵּת עַל הָאֲרֵכֶת זְמַן הַפִּירֵעוֹן, וּמִשְׁלֵם הַמוֹכֵר שֶׁהָאֲרִיךְ אֶת הַזְמַן לָזֶה לְקוֹנָה כָּפִי מֶה שֶׁהִזְיָקוֹ בַּהֲרֵכֶת הַזְּמַן.

כו טבת

בִּה גַּזִּי שֶׁמִּכְבֵּר שֹׁטֵר חֹזֵב לְיִשְׂרָאֵל, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שֶׁבִּיּוֹן שְׁפָדִינִיָּהֶם בְּדִינֵי וְחוֹקֵי הַגּוּיִים כָּל זְכוּתוֹ מִכְּבֵּר לוֹ כּוֹלֵל שִׁיעֲבוֹד הַגּוֹף, לִכֵּן בְּדִינֵיהֶם דִּינִינָן לָהּ דִּנִּים אֵת הַגּוֹי לְפִי חֻקֵּיהֶם שְׂאֵם חֲזוֹר וּמַחֲלוֹ אֵינּוּ מַחֲזִיל כִּיוֵן שֶׁלְּדִינֵיהֶם מִכְּבֵּר כָּל זְכוּתוֹ. וְכֵן כָּל שְׁנֵתָן, בְּדִינֵיהֶם הַחוֹק הוּא שֶׁאֶפְלוּ שֶׁהִיָּה בְּלֹא בְּתִיבָה וּמִסִּירָה, מִשְׁלֵם וּא"כ כִּיוֵן שֶׁדִּנִּים אֵת הַגּוֹי כְּדִינֵיהֶם, אִם מִכְּבֵּר אוֹ נֶתַן שֹׁטֵר בְּלִי כְּתִיבָה וּמִסִּירָה, נֶחֱשֵׁב כִּמְכִירָה גְּמוּרָה (נִמְקוּי יוֹסֵף פֶּרֶק מִי שֶׁמֵּת). וְיִשְׂרָאֵל שֶׁמִּכְבֵּר לְגוֹי כְּאִילוֹ מִכְּבֵּר לְיִשְׂרָאֵל כִּי דִּנִּים אֵת הַיִּשְׂרָאֵל הַמוֹכֵר כְּפִי דִּינֵי יִשְׂרָאֵל.

כּו יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵם בְּתֵב לָזֶה לְמַלְוָה מִשְׁתַּעֲבָדָנָא לָךְ וְלִכְלֵל דְּאֵתִי מִחֻמְתָּךְ. דְּבִאֻפֵּן זֶה כִּבֵּר מִתַּחֲלִילָה שִׁיעֲבַד גּוֹפוֹ לְכָל מִי שִׁיבּוֹא מִחֻמַּת הַמְלוּוָה, וּמִכְבֵּר הַמְלוּוָה לְשֹׁטֵר זֶה לְמִי שֶׁכִּבֵּר הָיָה נִוְלָד בְּשַׁעֲת הַלְוָאָה דְּכִיוֵן שֶׁהִיָּה בְּעוֹלָם, חֵלָה הַשְׁתַּעֲבָדוֹת הַלּוּוֹה אֵלָיו, שׁוֹב אֵינּוּ יָכוֹל לְמַחֲל כִּי טַעַם הַמַּחֲלָה מִחֻמַּת שִׁיעֲבוֹד הַגּוֹף לֹא יִכּוֹל לִימְכֵר, וְכֵאֵן נִשְׁתַּעֲבַד לְכָל מִי שִׁיּוּצִיאוֹ, וְלִכֵּן אֵין הַמוֹכֵר יִכּוֹל לְמַחֲל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵם עַל פִּי כֵּן יָכוֹל לְמַחֲל כִּיוֵן שֶׁעִיקַר הַשִּׁיעֲבוֹד הַשְׁתַּעֲבַד רַק לְרֵאשׁוֹן, וּמִכּוּחוֹ הַשְׁתַּעֲבַד לְאַחֲרִים, וְלִכֵּן הָרֵאשׁוֹן יִכּוֹל עַדִּין לְמַחֲלוֹתָּ. הֵנִיחָ: יֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּמוֹכֵר שֹׁטֵר חֹזֵב יָכוֹל לְמַחֲל, הֵינּוּ שֶׁהַמוֹכֵר לֹא הָיָה חַיִּב לְלוֹקֶחַ שׁוֹם חֹזֵב אַחֵר מְלַבֵּד מַכִּירָת שֹׁטֵר זֶה, אִי אֶפְלוּ בְּאֻפֵּן שִׁישׁ לוֹ חֹזֵב אַחֵר, אִלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמָה

קל. ולענין כשכתב בלשון כזה האם צריך כתיבה ומסירה, דעת הסמ"ע דאף למ"ד שיכול הראשון למחול, מ"מ א"צ כתיבה ומסירה כיון שהשתעבד מראש לכולם. ודעת הש"ך דאפי' למ"ד דאין יכול למחול, מ"מ צריך כתיבה ומסירה.

לפרע לכן חלה מחילתו, אבל אם היה חייב לו חוב אחר ואין לו במה לפרע, שמעבדיו הלוה של המוכר, היינו הלוה שמופיע בשטר שנמכר ללוקח משעבד ללוה מדין שיעבודא דרבי נתן, כמו שיתבאר לקמן סימן פ"ו, וממילא מוכר השטר אינו יכול למחל ללוה שלו, כי הלוה שלו משועבד ישר ללוקח. [אבל כשאין חוב אחר, אע"פ שע"י מחילתו מתחייב לו מדין מזיק, מ"מ מהני מחילתו אף אם אין לו מהיכן לשלם על הזיק זה] (מרדכי פ"ב דכתנות וס"פ האשה שנפלו). ויש חולקין דס"ל דאע"פ שהלוה הראשון משועבד לשלישי מדין שיעבודא דרבי נתן, עדיין יכול האמצעי למחול לראשון (רמב"ן מוספות והרא"ש). עין לקמן סימן פ"ו סעיף ה', שפסק שאינו יכול למחול. ואם לא הקנה לו את השטר אלא הקנה לו את החוב עצמו אגב קרקע [בהקנה את השטר בקנין אגב ראה לעיל סעיף י'], יש אומרים דאינו יכול למחל דבאופן זה ס"ל לשיטה זו שהשיעבוד עצמו עובר לקונה, ויש אומרים דיכול למחל דס"ל דגם בהקנה את החוב עצמו, לא הקנה את שיעבוד הגוף ולכן יכול למחול (מרדכי פרק הכותש שמי הדעות). ויש אומרים דאין פאן קנין כלל, משום דחוב אינו נקנה באגב ולא בחליפין כיון שאין כאן דבר ממשי לפנינו, אינו נקנה באגב וחליפין (צית יוסף לדעת הרמב"ם) ועין לקמן סימן ר"ג סעיף ט' שם סתם כדיעה זו.

כז טבת

כז לעיל נתבאר דיוורש יכול למחול, אולם אם המלוה נתנו במתנת שכיב מרע, ומה, אין היוורש יכול למחל כך תקנו חז"ל כדי שלא תיטרף דעתו של החולה אם הוא יידע שהיוורש יכול למחול ולהפקיע עי"ז מתנתו, אבל השכיב מרע עצמו יכול למחול ללוה, כי מתנתו לא חלה עד שימות.

בח אשה המבכשת לבעלה שומר חוב או מלוה על פה בתורת נדוניה [ונתבאר לעיל סעיף י"ב שמועיל אף בלי כתיבה ומסירה], או שאלו ממנה אחרים אחר נשואיה, אינה יכולה למחל, דאין קנין לאשה בלא בעלה, ואפלו היו נכסי מלוג ולכן נחשב שהבעל הוא הבעלים של החוב ולא האשה, דיד אשה כיד בעלה.

בכ טבת

בט הנותן שטר חוב להכירו או מקירו, במעמד שלשתן, אינו יכול למחל בדמעמד שלשתן עובר עצם החוב והשיעבוד. והש"ך האריך לחלוק דגם במעמד שלשתן יכול למחול את החוב שבשטר, ונשאר חוב שבעל פה.

ל המוכר שטר חוב להכירו, ויש משבון מהלוח בידו של המלוה, ומסרו המלוה מסר את המשכון ביד הלוקח זה שקנה את השטר חוב, שוב אינו יכול למחל ללזה מה שבבגד המשבון כיון שבעל חוב יש לו קנין במשכון, וכשהמוכר מסר לו את המשכון, קיבל הלוקח קנין בו, ולכן אין יכול למחול כנגד שווי של המשכון, והוא הדין אם היתה משבונת קרקע, וירד הלוקח והחזיק בה, שהמוכר אינו יכול למחל. ויש מי שחולק בזה כיון שבקרקע אין תפיסה וחזקה גמורה כמו במטלטלין, לכן המלוה נשאר בעלים על השיעבוד.

בט טבת

לא אע"פ שכל המוכר שטר חוב, יכול למחול על החוב, מ"מ לוקח הקונה שטר חוב שחזר ומכרו למלוה בכתובה ומסירה, אינו יכול למחל ללוה, כי שיעבוד הגוף נשאר מתחילה אצל המלוה ולא הגיע מעולם ללוקח, ולכן כשחזר ומכרו למלוה, נתרוקנה רשותו לגמרי ולא נשאר בידו כלום, ואין לו על מה למחול. ולא עוד, אלא אפילו אם מכרו לוקח ראשון לאינש דעלמא ולא למלוה עצמו, מ"מ אין לוקח ראשון יכול למחל מטעם הנ"ל, כי מה שהיה ברשותו מכר ללוקח השני, ואין בידו על מה למחול, רק המוכר הראשון יכול למחול.

לב לעיל נתבאר שהמוכר יכול למחול ללוה על חובו וממילא להפקיע מהלוקח מה שקנה, וכעת הנידון אם מחוייב לשלם ללוקח מה שהזיקו. בפשוטל המוכר, או יורשיו, צריכים לשלם כל מה שכתוב בשטר החוב ולא רק מה ששילם כשקנה את השטר, מהיפה שבבגדים מעידית שבבגדים, כמו כל מוזה, שחרי גרם לו לאבד את השטר שקנה, והרי הוא כמו ששורפו וכל השורף שטר חובו של חברו, חייב מדין גרמי. ומיהו, שמיין השטר בפי מה שהוא שווה בשעת המחילה, בגזן אם הלזה הוא נכרא

אֲלֵמָא דְלֹא צִיַּת דִּינָא, אוּ שְׁאִין לוֹ נִבְסִים א"כ השטר שווה פחות, כי קשה לגבותו, וכפי שווי זה ישלם, וְאִם מֵת המוחל, יִשְׁלְמוּ יוֹדְשָׁיו כי בשעה שמחל נשתעבדו נכסיו^ל. הגה: (משו' רש"ל עין ש"ך ס"ק ק"ו) וְאִם מִכַּר לוֹ שֹׁטֵר חוֹב שֶׁל גּוֹי שֶׁמִּקְבַּל עָלָיו גַּם רִיבִית, וּמִחְלוֹ לְגוֹי, וְשׁוֹב אין יכול לגבותו מהגוי, צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ אֶף הָרִבִּית שֶׁעָלָה עָלָיו עַד זְמַן המחילה, כי זה חלק מהנזק. והש"ך ס"ל דאי אפשר למכור את הריבית, ואין חייב עליו כשמוחלו. אָבָל אִם נִדְעָ שֶׁפָּרַע הוּא שֶׁהָגוּי כָּבֵר פָּרַע לְמוֹכֵר, רק שכן לתבוע את שטרו בחזרה, ואח"כ מכר את השטר לאחר, וא"כ נתברר שלא מכר לו כלל שטר חוב, אֶף עַל גַּב דְּהוּא הָיָה יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְגַבּוֹת מִן הָגוֹי כי לא יאמינו לו שפרע, כיון שיש שטר כנגדו^ל, מ"מ פְּטוֹר הַמּוֹחֵל כִּיּוֹן שֶׁאֲפִשְׁרוּת הַגִּבְיָה לא נחשב כגביית חוב, אלא כזכייה במציאה מן ההפקר, והמוחל רק מנע ממנו אפשרות זכייה מהפקר, ומ"מ חייב לשלם לו מה ששילם על השטר מדין מוֹזֵק (רצינו ירוסם נמיז י"ד נסם הרש"ל^ל). וְכָל זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהַמּוֹחֵל מִשְׁלֵם כָּל דְּמֵי הַשֹּׁטֵר, וְלֹא רק מה ששילם על השטר, זֶה לְדַעַת קִצַּת רִבְיוֹתָא (נ' הדעות צטור וז"י עין ש"ך ס"ק ק"ט), אָבָל רַבִּים חוֹלְקִים וּסְבִירָא לָהּ דְּבָכָל מוֹכֵר שֹׁטֵר חוֹב וּמִחְלוֹ אֵין צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא הַדָּמִים שֶׁנָּתַן לוֹ (טור נסם הרא"ש ורז שריירא גאון) וְמָה שֶׁהוֹצִיאָה עָלָיו הוצאות כדי שיוכל לגבותו, וטעמם דכיון שהמוכר יכול למחול, נחשב כמכירה רעועה, ולא נחשב שזכה בכל דמי השטר, אלא רק במה ששילם עליו. והש"ך הכריע כדיעה ראשונה (מהרי"ו סי' קס"ז וד"מ).

א' שבט

לֵג בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַמּוֹחֵל חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי, בְּזִמְנֵי שֶׁהַשֹּׁטֵר כָּשֵׁר וְהַמְלוּהָ רְאוּיָה לְפָרַע מִמֶּנּוּ. אָבָל אִם טָעַן חֲלוּהָ שֶׁהוּא

קלא. לשיטות הראשונים שחייב גרמי הוא רק בתורת קנס, [וכן הכרעת הש"ך בסימן שפ"ו], אין הירודים חייבים לשלם, כי לא קנסו את יורשיו [תומים ע"פ הש"ך], אבל צריך לשלם הדמים שקיבל, דזה חייב מעיקר הדין ולא מחמת גרמי. קלב. אה. לכאורה צ"ע מ"ט אין כאן משום גזל גוי שאסור מה"ת. וצ"ל כמו השיטה בסימן שמ"ח סעי' א' ברמ"א שמותר להטעותו, וא"כ ראהי שלהטעותו אין זה רק להיפטר מלשלם לו, אלא גם להוציא ממנו ממון ע"י שטמעהו.

מזוּת, והלוקח אינו יכול לקימו, או שהלזה אלם או עני ואי אפשר לגבות את החוב ממנו, פטור המוחל מצד מחילתו כי גם בלי מחילתו, לא היה יכול לגבות את החוב, ולא הזיק לו כלום, ואף את מה ששילם, אין צריך לשלם לו, כי הוא הפסיד לעצמו שקנה שטר כזה.

לד הקדמה לסעיף, ראה בהערה ק"ל גם במוכר שטר חוב אמרינן 'אחריות' טעות סופר הוא וודאי שהמוכר התחייב לו אחריות על המכירה של השטר, לפיכך, אם בא בעל חוב של מוכר וטרף זה את שטר החוב מהלוקח בחובו, כי זה היה משועבד לו קודם שקנאו, או שפא אחד והביא ראיה ששטר זה שלו ובטעות הביאו העדים את השטר למוכר מחמת ששמו היה כשמו או שלקחו מהמלוה תחלה, וכל ביוצא בזה, חוזר תלוקת וגובה מהמוכר מדין אחריות אפילו לא כתב לו אחריות, כי מה שלא כתב הוא טעות סופר, וגובה כל דמי השטר. ואם הוציא תלוה שוכר ששטר זה הוא כבר פרוץ, או שמחל לו המלוה קדם לבן לפני המכירה, א"כ נתברר שהרי זה מקח טעות, והטעות חוזרים. ואם המכירה היתה כדין, אלא שנתברר שהיה תלוה עני בשעת מכירה ומחמת זה השטר לא היה שווה את המחיר שמכר לו, הרי זה בכלל אונאה הוא אם מכרו ביותר מדמי שויו. והדין הוא שאין לשטרות אונאה דילפינן מכלל ופרט שרק בדבר שגופו ממון יש בו דיני אונאה, ושטר חוב אין גופו ממון, וממילא אין יכול לתבוע אונאתו. ולא נחשב למקח טעות דהיה לו לחקור. ואם היה ללוה ממון בשעת מכירת השטר, אלא העני אחר כך ואינו יכול הלוקח להוציא ממנו כלום, אין זה בכלל אחריות דהאחריות זה רק אם מפסיד את המקח מחמת המוכר, וכאן שאין יכול לגבות מחמת הלוה, וזה דבר שהתחדש אחרי המכירה, אמרינן דמזל ידיה של הלוקח גרם.

קל. מי שקנה קרקע ובא בעל חוב של המוכר וטרפו ממנו, או בא מערער והוכיח שהקרקע שקנה היא שלו והוציאה ממנו, יש לו אחריות, דהיינו שזכותו לחזור למוכר ולתבוע שווי הקרקע שטרפו ממנו, ואפילו לא כתב לו אחריות, אמרינן שהוא טעות סופר, כי ודאי אין אדם קונה בלי אחריות.

ב' שבט

לח המוחל, מ"זק הוא רק משענה שמוחלו. ואפלו קבל עליו אחריות בזמן המכירה, מ"מ אין המחילה כלולה בחיוב האחריות, אלא הוא חיוב מחודש שחל ע"י המחילה, ולכן אינו גובה ממשענדי, אפלו מלקוחות שלקחו לאתר מבאן לאחר המחילה, כי רק מה שמחוייב מחמת השטר, חל ע"ז שיעבוד לקוחות, משא"כ חיוב מחמת המחילה אין ע"ז שיעבוד לקוחות, ואע"פ שמשועבד לו כעת מחמת מזיק, מ"מ מחילה הוי היזק שאין לו קול, ולכן אין גובה מלקוחות, אלא אם בן כתב לו בשעת מכירה בפירוש, אם אחר ואמחל חוב זה תריני משעבד עצמי ונכסי לשלם דמי חוב זה, גובה ממשענדי כי החיוב על המחילה נכתב בשטר, וגובה אפלו מלקוחות שקדמו למחילתו דהיה להם לזהר שלא לקנותו שמא כבר מחל או ימחול מיד.

לו יש מי שאומר, שהוא תדין פגותן במתנה שטר חוב לתברו וחזר ומחלו, אע"פ שבמתנה אין חיוב אחריות, מ"מ ח"ב לשלם לו, תדין תמוכר שטר חוב וחזר ומחלו כיון שהזיקו דבר שכבר זכה בו ק"ד.

ג' שבט

לו גר שהיה לו מלוה בשטר על ישראל, ומכר השטר לישראל, ומת הגר, פקע לה החוב, ונפטר תלוה כיון שאת שיעבוד הגוף לא מכר וזה נשאר אצל הגר, ברגע שמת הגר, ונעשו כל נכסיו הפקר, זכה הלוה בעצמו במה שהיה חייב לגר, וממילא אין יכול הלוך לגבות בשטרו, כמו שמחל המוכר ללוה ק"ה.

ק"ד. לעיל סעיף ל"ב הובא ברמ"א שתי דעות כמה צריך לשלם כשמחל, אם את כל דמי השטר או רק מה ששילם עליו. ולענין נותן מתנה שמחל, דעת הסמ"ע שכאן לכו"ע צריך לשלם כל דמי השטר. אולם דעת הש"ך שכאן חייב לשלם רק למ"ד שבמוכר משלם כל דמי השטר, אבל למ"ד שמשלם רק מה ששילם עליו, בנותן מתנה כיון שלא שילם כלום, פטור לגמרי. וכן כתב הגר"א שדברי הסמ"ע תמוהים מאוד.

ק"ה. ודעת הש"ך דכיון שקנה את השטר קנין גמור, כל זמן שהמוכר לא מחל על החוב, אין החוב פוקע מאליו, ולא זכה בו הלוה. וכן דעת הקצוה"ח שהלוה חייב.

לח המוכר שומר לחברו, כדי לנבואו [לאפוקי אם מכר את הנייר לצור
על פי צלוחיתו, דודאי יש בו דיני אונאה, דגופו ממון], אין בו דין
אונאה כי שטרות נתמעטו מדין אונאה, ולכן אפלו מכר שנה אלה בדינר
או שנה דינר באלף המקח קיים, דדעת השו"ע דהא דאין אונאה בשטרות,
הוא אפילו באונאה יותר מכפול. ויש חולקין וסבירא להו דביתר ממחצה
הוי בטול מקח דס"ל דשטרות התמעטו מדין אונאה של שתות שדינו
שמחזיר אונאה, אבל לא מאונאה של ביטול מקח, דבכל מטלטלין השיעור
הוא יותר משתות, וכאן השיעור הוא באונאה של כפולק"י (טור נסס ר"מ
והרא"ש פרק הזהב).

ד' שבת

ל"ט שבועה דאורייתא היא, כשתובע אחד והנתבע מודה במקצת, דצריך לישבע
ולהכחיש על השאר, או כשכופר לגמרי ועד אחד מעיד כנגדו, וצריך לישבע
להכחישו, אולם שטרות כגון שנתן שטרות לשמור, וטוען המפקיד ששרפם
או הזיקם, אין נשבעים עליהם. אפלו הודה במקצת או שיש עליו
עד אחד, הרי זה פטור משבועת התורה כי נתמעט מכח כלל ופטר
וכלל, אבל נשבעים עליהם הסת מדרבנן כל שתובעו ממון ומכחישו, צריך
לישבע על הכחשתו ונפטר, אולם אין נשבע בנקיטת ס"ת בידו, כמו בשבועה
דאורייתא, ובשטרות אע"פ שנתמעט משבועה דאורייתא, מ"מ תקנת שבועת
היסת היתה אף בשטרות, רק אם היתה שם מענת ודאי כי אי אפשר
להשביע בטענת ספקק"י. וכן נשבעין עליהם על ידי גלגול אף באופן שאין
נשבע עליו, כגון שטרות או קרקע, או שאין לו טענת ודאי, מ"מ אם נתחייב
לו שבועה על תביעה אחרת, יכול לגלגל מכח אותה שבועה, שישבע גם על
התביעה הראשונה שלא יכל להשביעו עד כעת (הרי"ף והרא"ש פרק שזעמ

קלו. מלשון הרמ"א משמע דבעינן יותר מכפל, אולם הסמ"ע הכריע כהראשונים
שרק עד כפול אין אונאה, אבל בכפול בדיוק יש כבר ביטול מקח. ולענין עצם
הדין, הש"ך הכריע כדעת השו"ע דגם יותר מכפול אין בשטרות דיני אונאה, דקיי"ל
כר"נ שאין לגמרי דין אונאה..
קלו. ולפי זה אין יכול להשביעו שאינו ברשותו בטענת ספק, אולם דעת הש"ך,
דשבועה זו נשבע אף בטענת ספק, אם זה ברי שהפקידו אצלו.

הדינים) ועי' לקמן סימן צ"ה סעיף א', דין גלגול על דברים שאין נשבעין עליהן, ודין שבועת היסוד על דברים שאין נשבעים עליהם מדאורייתא.

מ אם היה שומר שֶׁכָּר עֲלֵיהֶם על השטרות, וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, אָפְלוּ בַּפְּשִׁיעָה, פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם כי שטרות נתמעטו אף מדיני שמירה, ולכן אע"פ שלא שמר כראוי, כיון שלא היוקו בידים, פטור, אֲבָל מִפְּסִיד שֶׁכָּרָו עַד שִׁישְׁבַּע נִשְׁמָר כְּרָאוֹי והשכר שהובטח לו רק אם ישמור כראוי, ואם נשבע ששמר כראוי, נוטל שכרו^ל. וְכָל שֶׁכֶּן שֶׁשׁוּמַר חָנֵּם פְּטוּר מִפְּשִׁיעָה. וְיֵשׁ מַחֲבִיבִים בַּפְּשִׁיעָה דס"ל דפושע חייב מדין מזיק ולא מדיני שומרים, ושטרות לא נתמעטו מחיוב מזיק. וְהַסְכָּרָא הֶרָשׁוּנָה הִיא עֵקֶר, דְּפְטוּרִים עַל שְׁטָרוֹת אָפְלוּ בַּפְּשִׁיעָה והש"ך הכריע כהדיעה שחייב בפשיעה; אֲבָל אִם הָיִק בְּיָדָם, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוּ לַנֶּהָר אוֹ כְּדוּמָה, חֵיב (טור נ"ט) הרי"ף והרא"ש, ועי' נ"י). וְאִם קָנָו מִיָּדוֹ שְׁוִת־חֵיב על השטרות כְּדִין הַשְׁוֹמְרִים בשאר דברים, חֵיב כי אדם יכול לחייב עצמו בקנין גם על דבר שאינו חייב בו. וְעֵינִי לְקַמְן סִימָן ש"א סעיף א', שם הובא המחלוקת אם חייב בפשיעה בדברים שאין בהם דין שמירה, וְלְקַמְן רִישׁ סִימָן צ"ה סעיף א', שם הובא דין זה שיכול לחייב עצמו בקנין על דבר שאין בו שמירה.

ה' שבת

מא אֲחִים אוֹ שְׁתֵּפִים שֶׁבָּאוּ לְחַלֵּק, וְיֵשׁ לָהֶם שְׁטָרוֹת בֵּין הַנִּסְכִּים, יִשְׁוּמוּ בֵּית דִּין כָּל הַשְׁטָרוֹת לְפִי שְׁוִי, כָּל אֶחָד לְפִי קְרוֹב הַזְמָן לִזְמַן הַפִּירֵעוֹן וְרַחוּקוֹ מִמֶּנּוּ, וְלְפִי כְמוֹת נִכְסֵי הַלֹּזֶה וְלְפִי אֱלֻמוֹתָיו כי שווי של שטר נמדד לפי אפשרות גבייתו, ולפי הזמן שצריך להמתין עד לגבייתו, וְיִחַלְקוּ את השטרות לפי שווי. וְאִם הוּא שֶׁשְׁטָר חוֹב אֶחָד, יְכוּל כָּל אֶחָד לִזְמַר גֹּדֵר אוֹ אֲגוּד (פירוש, משן או אמשן, כלומר קנה הכל לעצמו או מְכַר הַכָּל לִי) דבר שאין בו כדי חלוקה, יכול כל אחד לומר לחבירו או שאתה תקנה הכל או אני אקנה הכל, ופרטי דין זה יתבאר להלן סימן

קע"א^ל, ואם אחר ששמו בית דין וחקקו בגזרל, נתקלקל שטר, ש'ל אחר מהם כגון שהעני הלוה, מולו גרם וההפסד שלו.

מב אמר 'נכסי' לפלוני, שטר בבל נכסי וממילא גם השטרות בכלל המתנה. ונפקא מינה שאם הוא שכיב מרע שדבריו בכתובין ובמסורין ואין צריך קנין על מתנתו מתקנת חז"ל כדי שלא תיטרף דעתו, קנה גם השטרות גם בלי כתיבה ומסירה, אבל לשאר מתנות אין נפקא מינה בזה ששטר בכלל נכסיו, כי צריך ממילא כתיבה ומסירה, וכשיעשה זאת יקנה ממילא את השטרות. ההגה: וכיון שנתבאר ששטר בכלל נכסים, לכן בעל שסלק עצמו מזכויותיו ב'נכסי' אשתו^א, אף שטרות בכלל, ובכלל סילוק זה נכלל, שסלק גם בן עצמו משטר גרשה שלה שפעשה לה אביה היינו שאביה כתב לה שטר שעל ידו תקבל חלק בירושתו (מהרי"ק שרש י"ג), אבל אין שטרות בכלל מטלטלים דבלשון בני אדם אין שטרות נקראים 'מטלטלין', ולכן אם אמר 'מטלטלים' שלי לפלוני, אין שטרות בכלל (משנזכר רשנ"א סימן תתפ"ה).

סימן סז

דין שמיטה ופרוזבול

ובו ל"ח סעיפים

ר' שבט

א אחת ממצות השביעית היא, שחובות שעברו עליהם שביעית ולא גבאם, שצריך לשמטם ולא לגבותם, וזו הנקראת 'שמיטת כספים' אין שמיטת כספים נוחה מן התורה אלא בזמן שהיוכל נוהג היינו בזמן שרוב

קל"ט. עיין בסימן קע"א סעיף י"ד שכתב הרמ"א מחלוקת אם יש בשטרות דין גוד או אגוד, וכאן סתם הדברים, ועיי' בסמ"ע כאן ושם. קב. סילוק הבעל מנכסי אשתו מועיל רק כשהיא ארוסה שכבר יש לו סיבת זכות בנכסיה, ולא קודם שקידשה, כי עדיין אין לו שום זכות בנכסיה, ורק קודם שנישאת, דאחר שכבר נישאת כבר זכה בנכסיה ולא מהני סילוק בלי הקנאה, ולכן

שבטי ישראל נמצאים בארץ ישראל וכל אחד נמצא בנחלתו, לאפוקי בזמן הזה, ומדברי סופרים ומדרבנן שֶׁתִּהְיֶה שְׁמִטַּת כֶּסֶפִּים נוֹהֶגֶת בְּזֶמַן הַזֶּה כָּכָל מָקוֹם אף בחוץ לארץ, דאינה מצוה התלויה בארץ, ובזמן שנוהג מדאורייתא, נוהג מה"ת אף בחוץ לארץ. הגה: (רמז"ס פ"ט מה' שמיטה זעה"ט שער מ"ה והר"ן זשס יט לומריס) פן הוא הסכמת הפוסקים דבזמן הזה נוהג עכ"פ מדרבנן. אָבֵל יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין שְׁמִטָּה נוֹהֶגֶת כָּלֵל בְּזֶמַן הַזֶּה; וְנִרְאֶה שְׁעָלֵיהֶם סָמְכוּ בְּמִדִּינוֹת אֱלֹהִים, שְׁאֵין נוֹהֲגִים דִּין שְׁמִטָּה כָּלֵל בְּזֶמַן הַזֶּה ואין עושין כלל פרוזבול, וְהַמְנָהֵג הוּא שאין נוהגים דין שמיטה הֵיוּ נוֹהֲגִים עֲדֵין בְּזֶמַן הָרֵאשִׁי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתְּשׁוּבָה (סטור סעיף ה' הצי"ו) שֶׁהִיָּה צוּחַ כְּכַוְנָתָא לְבַטֵּל הַמְנָהֵג, וְלֹא אֲשַׁחֲזֵהוּ בֵּה, וּכְבָר כָּתוּב גַּם בְּן הָאֲחֵרוֹנִים ז"ל (זדרכי משה סעיף ה' הצי"ו) טַעַם לְמַנְהֵג שְׁאֵין נוֹהֲגִין שְׁמִטָּה דְּכִיוּן שֶׁנִּהְיָ שֶׁאֵין מִשְׁמָטִין, נִחְשָׁב כְּאִילוּ הָלוּה לֹו עַל תְּנֵאנִי שֶׁלֹא יִשְׁמַט כְּמִבְּאֵר בְּדִבְרֵי מִהְרִי"ק שֶׁרֶשׁ צ"ב וּמוֹרֵנוּ הָרֵב רַבִּי אִיסְרֵלֶן בְּתֵרוֹמַת הַדָּשָׁן סִימָן ד"ש וּבִמְהֵרִי"ל, וְאֵין לְדַקְדֵּק אַחֲרֵיהֶם וְהַנִּמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת כִּפִּי הַמְנָהֵג, וּמִשְׁמַט אוֹ עוֹשֶׂה פְּרוּזְבוּל כִּפִּי הָדִין, תְּבוֹא עֲלֵיו בְּרַכְתָּא. וּבְחֻשְׁבוֹן קְבִיעֶת שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה נִפְלָה מִחֲלָקַת לִרְמַב"ם הוּא כִּפִּי הַחֲשׁוֹן שֶׁלֵנו, וְלִרְשִׁי שֶׁנָּה קוֹדֵם, וְהַעֲקָר לַהֲלֹכָה כְּהַרְמַב"ם שֶׁשְׁנַת ש"כ וּשְׁנַת ש"ז הִיָּתָה שְׁמִטָּה, וְאִם בְּן יִהְיֶה שְׁנַת שֶׁל"ד הִבָּאָה עָלֵינוּ לְטוֹבָה שְׁמִטָּה [ואם כן יהיה שנת תשפ"ט הבאה עלינו לטובה שמיטה], וְהִי רִצּוֹן שְׁעָד אוֹ יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיִחַזְרוּ אֵז לְמִנּוֹת שְׁמִטִּין וְיֻבְּלוֹת כִּי יִבְאֵ שִׁי"ל"ה (זרעאית מט, יא) לְפָרֵט הַר"ת גִּימַטְרִיא ש"ל, שֶׁכָּתְבוּ בִּשְׁנַת ש"ל.

ב שְׁבִיעִית מְשַׁמְמַת אֶת הַמְּלוֹה שאם לא גבה את המלוה עד סוף שביעית שוב אינו רשאי לתובעו, אא"כ יש בידו משכון מטלטלין, דהוי כגבוי כבר ואינו משמט, וְאִפְּלוּ מְלוֹה שֶׁבְּשִׁמְרָא שִׁישׁ בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נִכְסִים שֶׁקִּרְעוּתוֹ

בזה"ז שמקדשים ונושאים ביחד, לא שייך סילוק מנכסי אשתו. ורעק"א כתב דכיון שיש חרם לעזוב שידור, נחשב כבר כעבידי דאתי, ומהני סילוק בין הישדוכין לנישואין.

קמא. ובמקום שנוהגין לכתוב פרוזבול, חייב לכתוב ואינו יכול לסמוך על היתר הנ"ל. והב"י כתב המנהג הפשוט בארץ ישראל וסביבותיה לכתוב פרוזבול בערב ר"ה של מוצאי שביעית, וכן נהג מורי הרב הגדול הר"י בירב ז"ל.

משועבדים לו, וְהַמְשִׁבְנָתָא שמשכן קרקעו למלוה והוא אוכל פירות, ודוקא בַּמָּקוֹם שְׁדָרְבָם שיש זכות ללוה לְסַלֵּק הַמְלִיָּה מהקרקע בְּכָל עַת שְׂבִיבָא מְעוּתָיו, באופנים אלו בשיעבוד קרקע או במשכנתא כשיכול לסלקו שְׂבִיעִית מְשִׁמְטָתָה כי אין זה כמכירה, אלא כהלואה עם שיעבוד, ולא דומה למשכון מטלטלין, כיון שמחוסר גוביינא. וּמָקוֹם שְׂאִינֹ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ עַד סוֹף וְיָמָנוּ שקבעו מראש לזמן פירעון, אֵין שְׂבִיעִית מְשִׁמְטָתָה דכיון שאין יכול לסלקו במעות, הרי זה נחשב כמכירה לזמן, ולכן אין משמטתָּהּ. וְאֵם אֵינָה מְשִׁבְנָתָא שעומדת לחזור לבעלים, אֵלָא שְׁסִימִם לֹא שְׂדֵה בְּהִלְוָאתָה ואמר לו שגיבה חובו מקרקע זו, אע"פ שיכול לסלקו במעות, מ"מ אֵינֹ מְשִׁמְטָה דהוי כמו שיש משכון בידו, שהדין הוא שאינו משמט, ולא דמי למשכנתא שהיא בידו רק לאכילת פירות. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם בִּיחַד לו קרקע, דאינו משמט הֵנִי מְלִי בְּאֶתְרָא דְּלֹא מְסַלְקִי לָהּ דס"ל דדינו כמו במשכנתא דמהני רק במקום שאין יכול לסלקו. וְכָל שְׂאִינֹ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ, אֲפֹלוּ יוֹם אֶחָד, מִקְרִי אֶתְרָא דְּלֹא מְסַלְקִי לָהּ כיון שסיים שדה בהלוואתו, סגי שלא יכול לסלקו יום אחד, משא"כ בסתם משכנתא שלא סיים שדה לגבות ממנה, צריך שלא יוכל לסלקו עד סוף הזמן.

ז' שבט

ג מִי שֵׁישׁ לוֹ עֶסְקָא מְשָׁל חֵבְרוֹ עֵיסְקָא דִּינוֹ שְׁפֵלָא מְלוֹה וּפֵלָגָּ פִּקְדוֹן, משום שמקבל אחריות אונסין רק על חצי מסכום המעות, ולכן נחשב כמלוה, ועל חצי מקבל רק אחריות גניבה ואבדה, ולכן דינו כפקדון, והדין הוא שְׂבִיעִית מְשִׁמְטָתָה את הַפְּלָגָּא שְׂהִיא מְלוֹהָּ.

קכג. מתחילת לשון השו"ע משמע שדוקא במקום שיכול לסלקו 'בכל עת' שביעית משמטת, הא אם יכול לסלקו אחר שיעבור שנה, אע"פ שאינו סוף זמנו, שוב אין משמטת, ומסוף לשונו משמע שרק אם אין יכול לסלקו עד סוף זמנו, אין משמט. ותיריך הסמ"ע שבאופנים הנ"ל הדין פשוט, ובאופן שיכול לסלקו באמצע הזמן נסתפק בזה השו"ע, ולכן לא הביאו, וצריך להחמיר שהשביעית משמטת. קכג. ודעת הרדב"ז והקצות דאף פלגא מלוה לא נחשב כהלואה לענין שמיטת כספים, והתומים הביאו ללמד זכות עלינו שרוב עסקינו באופן של עֵיסְקָא, ולכן לא נהגו לשמט את החובות.

ד מי שהיה שותף עם חברו, והיו מתעסקים יחד בסחורות ובשטרות, ונשאר חלק מהסחורות ביד אחד מהשתפים, אין שביעית משמטתו, שאין שביעית משמטת אלא כשנא לידו בתורת מלוה, וכאן כל מה שבידם הרי זה כפקדון ולא כהלוואה.

ח' שבת

ה ערב שפרע למלוה ועי"ז הלוח חייב לפרוע לערב מה שפרע עבורו למלוה, שנחשב כמו שהלוה לו סכום זה מה שפרע עבורו, וקדם שפרע הלוה לערב הנגיעה סוף שנת השמטה, משמט כמו כל חוב.

ו כל דבר סוג חוב ששביעית משמטת, גם בן משמטת שבועתו שאם נתחייב שבועה על ממונו זה, שביעית משמטת את החוב לישבע, דכתיב 'זה דבר' השמיטה, אפילו דיבור נשמת. לפיכך, אם נתחייב שבועת הדינים מחמת כפירתו וביזא בה, באופן שאם היה מודה בו בחיובו בממונו זה היתה שביעית משמטתו, הוא הדין שמשמטת שבועתו. אבל שבועת השוקרים והשתפים וביזא בהם, שאפילו אם היה מודה בו, לא היתה שביעית משמטתו, לפי שהם פקדון ולא מלוה, אין שביעית משמטת שבועתו. הגם: מי שחייב לחברו ממונו, וחוז' מעצם החיוב לשלם אף נשבע לשלם לו, כל דבר שהשביעית משמטת, פטור גם בן לשלם מכת השבועה, ולא נשבע לשלם רק כל זמן שחייב לו ממונו כי השבועה באה רק לחזק את מה שחייב לו, וכיון שהשביעית הפקיעה את עצם החיוב, אין כאן שבועה המחייבתו לשלם (מהרי"ק שרש פ"א ומשנזכר רמז"ן סימן רנ"ו) (ועין לקמן סימן ע"ג סעיף ו').

ט' שבת

ז [הלוחה, ו]תבעו בב"ד על חובו וכפר שאין חייב לו כלום ונשבע לו, והגיעה שמטה והוא עדיין בכפירתו, ולאחר שעברה השמטה הודה שחייב לו או באו עדים, אינו משמט כיון שנשבע ונפטר לא יכול לנוגשו, ושביעית משמטת רק חוב שיכול לתובעו, וכשהודה או שבאו עדים, הוי כחוב חדש שנוצר אחר השמיטה. אבל כפר ונשבע, והודה אחר כך, או שבאו עדים, והתודאה או ביאת העדים היה קדם סוף שביעית, הרי זו משמטת כי ההלוואה החדשה נוצרה קודם זמן השימוט, ולכן השביעית משמטתו.

ח תִּכְעֹז מָמוֹן וְכֶפֶר או שטען טענה אחרת להיפטר, וְהִבְיֵא עֲדִים וְהִבְוִיחוּ בֵּית דִּין וְכִתְבוּ לוֹ פֶּסֶק דִּין על חיובו, כל מעשה בית דין תִּי כְּגִבּוֹי וְלֹא אֵינוֹ מְשַׁמֵּט כיון דכתיב 'לא יגוש', היינו שאסור לגבות חובו, וכל חוב שנחשב כגבוי לא נשמט. [ובסעיף הקודם איירי שלא כתבו לו עדיין פסק דין, ולכן לא נחשב כגבוי].

י' שבת

ט הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִתְנַה עִמּוֹ שְׁלֹא תִשְׁמַטְנוּ שְׂבִיעִית, תִּרִי זֶה נִשְׁמַט כי התנאי הוא על עצם השמיטה שלא תשמט אותו, והוי כמתנה על מה שכתוב בתורה, שלא מועיל^ה. אֲכַל אִם הִתְנַה עִמּוֹ שִׁי'הוּ' לֹא יִשְׁמִיט הוא חוב זה וְאִפְּלוּ בְּשִׂבְעִית, תִּנְאֹל קָרִי, שְׁנִמְצָא שְׂחִיב עִצְמוֹ בְּמָמוֹן שְׁלֹא חִיבְתוֹ תוֹרָה דהוי כאילו אמר אע"פ שהשביעית תשמט חובי, הריני מתחייב לך חוב חדש, ואדם רשאי לחייב עצמו במה שאינו חייב, שְׂחִיב חֵיב מחמת התחייבותו החדשה. הַגֵּס: וְכֵן אִם פָּתַח בְּשִׁטְרֵי אֵת מַה שְׁחֵיב לוֹ בְּלִשׁוֹן פְּקֻדוֹן, אֵינָה מְשַׁמֵּט, דְּלִהְיֵי כִי לֹכֵן פָּתַח בְּלִשׁוֹן פְּקֻדוֹן, שְׁלֹא יִשְׁמַט^ה (מהרי"ק שרש קפ"ג). אִם נִתְּנָה לְכָתֵב בְּ פְּשֻטוֹת על מנת שלא תשמטיני בשביעית, ובשטר אֶחָד לֹא נִמְצָא כֵּךְ, לֹא אִמְרִינֵן דְּהֵי כָּאֵלּוּ נִכְתַּב מחמת טעות סופר, אִף עַל פִּי שְׁלֵעֲנִין שְׂאֵר דְּבָרִים אִמְרִינֵן בֵּן, בְּדִלְעִיל סִימֵן מ"ב מ"מ לענין זה לא אמרינן דהוי טעות סופר, כי יכול לטעון שבכוונה לא כתב כן כדי לקיים מצות שביעית (צ"מ יוסף ג'ס הרש"א).

י הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן הַפִּירְעוֹן לְעֶשְׂרֵי שָׁנִים אוּ פְּחוֹת אוּ יוֹתֵר והעיקר שזמן הפירעון הוא אחרי שביעית, אֵין שְׂבִיעִית הִבָּאָה בְּתוֹךְ הַזְמַן מְשַׁמֵּט, דְּהַשְׁתָּא לֹא קָרִי בֵּה 'לֹא יִגּוֹשׁ' (דברים טו,

קמר. ואפילו בזמן הזה ששמיטה דרבנן, חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה [תומים].

קמה. ולכן כסף שמפקידים בבנק או בגמ"ח, אע"פ שזה הלוואה, לכאורה אין שביעית משמטתו, כי נכתב לשון פקדון. אמנם יש לדחות דהכא נכתב בכוונה בלשון פקדון כדי ששביעית לא תשמט, משא"כ בבנק שזה הדרך לכתוב בלשון פקדון, אין ראייה שכוונתו שלא ישמט.

3) כיון שאין בידו לתובעו בתוך השביעית, א"כ איסור 'לא יגוש לא קאי עליו, וממילא לא נשמט^פ. [אבל בסתם הלוואה אע"פ שסתם הלוואה הוא 'ל' יום, מ"מ שביעית משמטתו, ולא אמרינן דהוי כקבע זמן הפירעון לאחר השביעית].

יא שבת

יא המוסר ממש שטרותיו לבית דין, ואמר להם אתם נבו לי חובי, אינו נשמט כי איסור 'לא יגוש' הוא רק על אדם פרטי ולא על ב"ד, וכיון שמסר את השטרות לב"ד, הרי זה נחשב כאילו השטרות שלהם, ויכולים לגבות כי אין הם מצווים על לא יגוש.

יב המלוה על המשכון, אינו משמט מה שפגג המשכון כיון שאין ההלוואה מחוסרת גבייה, כיון שיש בידו משכון, אבל מה שהחוב יותר מהמשכון, משמט, כי זה עדיין מחוסר גבייה. **ויש מי שאומר, שאף היתר על המשכון אינו משמט** כיון שמתחילה הסכים לקבל את המשכון עבור כל ההלוואה, נחשב כאילו יש בידו משכון עבור כל החוב.

יב שבת

יג משכנו כלים שצריך לו להשתמש בהם שלא בשעת חלואתו, על ידי בית דין, אע"פ שצריך להחזיר את המשכון ללוה כל יום כדי להשתמש בו לפי צרכו, מ"מ דינו במלוה על המשכון ואינו משמט, כי בעצם קנה את המשכון, רק יש לו מצוה להחזיר ללוה כל יום כדי להשתמש בו, וראיה שאחרי שגומר להשתמש, הלוה צריך להחזיר לו כל יום את המשכון.

יד הקפת (פירוש, שקנה צלמנה) חנות אם קנה בהקפה, אינה משמטת דאין זה חוב של הלוואה. ויש אומרים שהטעם כי דרך החנווני להניח מלגבות חובו זמן הרבה, ונחשב כמלוה לעשר שנים. **ואם זקפה עליו במלוה, משמטת** דמשעת הזקיפה עומד ליגבות. **הגה:** ומקרי זקיפה, משעה שקבע לו זמן לפרעו (טור והרא"ש פרק השולח). **ויש אומרים דמקרי זקיפה, מיד שפתיב בפנקסו או אמר לו בעל פה כל החשבון שחייב לו עד כעת ביחד^פ (מרדכי פרק כל הנשבעין).**

קמו. כתב מהר"ח אור זרוע שאם לא יוכל לנוגשו כי הוא ערב ראש השנה במדינה אחרת, שביעית משמטתו, כי מצד הדין יכול לנוגשו. קמו. אה. ולפי זה בזמנינו שבדרך כלל החוב נרשם במחשב, ושם מופיע מיד כל

יג שבט

מז שָׁכַר שָׁכִיר שֹׁכֵר של פועל, אִינוּ מְשַׁמְּטִים כי אין זה נחשב חוב של הלוואה. ו"א שהטעם כי הדרך להמתין עם תביעת השכר ונחשב כמלוה לעשר שנים. וְאִם זָקָפוֹ עָלָיו בְּמַלְלוֹת, מְשַׁמְּטִים.

מז קָנַם שָׁל אוֹנִים וּמַפְתָּה וּמוֹצִיא שֵׁם רָע, אִינָם מְשַׁמְּטִים כי אין חוב זה נוצר מחמת הלוואה. וְאִם זָקָפָם בְּמַלְלוֹת, מְשַׁמְּטִים. וּמֵאִימָתִי נִזְקָפִים, מְשַׁעֵת הַעֲמֻדָה בְּדִין כיון שחוב זה נוצר רק ע"י פסק דין, לכן אין הזקיפה חלה רק ע"י העמדה בדין, משא"כ בסעיפים הקודמים. [ומיירי קודם שנכתב פסק דין, דלאחר שכבר נכתב נתבאר לעיל סעיף ח' דהוי כגבוי ואין משמט].

יד שבט

יז הַמְנִיחַ אֶת אִשְׁתּוֹ קָדָם הַשְׁמָטָה אע"פ שע"י הגירושין נתחייב לה כתובתה, מ"מ אֵין בְּתַבְתָּה נִשְׁמָטָה משום שאינו חוב של הלוואה. אי נמי משום דהוי כמעשה ב"ד דהוי כגבוי, ולכן גם נכסי צאן ברזל שהכניסה לו בנדוניה ונתחייב עליהם, דינם ככתובה. וְאִם פְּנִימָתָה גבתה כבר חלק מהכתובה אִזּוּ זָקָפָתָה עָלָיו את כל הכתובה בְּמַלְלוֹת, מְשַׁמְּטָה כי ע"י הפגימה מבטל מעליו דין מעשה ב"ד, וע"י הזקיפה מקבל שם של הלוואה. הַגֵּם: הָבָא מִכֶּחָ גוֹי, הָרִי הוּא כָּגוֹי. וְלִכְּן מִי שֶׁקָּנָה שֹׁטֵר מִן הַגּוֹי, עַל חֲבֵירוֹ שֶׁחֲבִירוֹ חַיִּב מַעוֹת לַגּוֹי, וְהַגּוֹי מִכֵּר לוֹ אֶת הַשֹּׁטֵר חוֹב, וְכַעַת חֲבִירוֹ יִשְׂרָאֵל חַיִּב לוֹ, אע"פ שכעת זה חוב מישראל לישראל, מ"מ אֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְּטָהוּ כיון שאצל הגוי השביעית לא היתה משמטת את החוב, והחוב מתחילה נעשה ללא דין שמיטה, לכן הישראל קנה את החוב לפי זכויותיו של הגוי (מסכת הרש"ז"א סימן תשס"ט). וְכֵן מִי שֶׁעָרַב בְּעַד חֲבֵירוֹ נֶגְדַּ גוֹי, וּפָרַע לַגּוֹי עֲבוּר הַלוֹה הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְלָקַח אֶת הַשֹּׁטֵר מִן הַגּוֹי כְּשֶׁפָּרַע לוֹ וְתָבַע חֲבֵירוֹ בְּאוֹתוֹ הַשֹּׁטֵר, אֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְּטָה כי זה נחשב שתובע מכח השטר שהישראל נתחייב בו לגוי, וא"כ דנים בו כפי שהגוי היה מתנהג

הסכום שחייב לו עד כעת, שוב הוי כזקיפה והחוב נשמט בשביעית. אולם י"ל דכיון דטעם זקיפה שמשמט, משום מראה שעומד ליגבות, א"כ באופן שנעשה מאיליו, לא נחשב כזקיפה.

בו, שאין השביעית משמטת; אֲבָל בְּלֹא הָכִי אלא שפרע לגוי מחמת ערבותו, וכעת תובע את הישראל שפרע עבורו, באופן זה השביעית מְשַׁמֶּטֶת, אֲף עַל פִּי שֶׁפָּרַע לְגוֹי בְּשִׁבְלֵוֹ כי כשפרע לגוי עבור הישראל זה נחשב כאילו הלוה כעת לישראל הלוואה חדשה (צ"ת יוסף נשס הרש"ז"ה).

יח ראה בהערה הקדמה לענין פְּרוּזְבוּלָא שְׁכּוּתָה שמוסר שטרותיו לב"ד וכדלהלן בסעיף הבא, אִינוּ מְשַׁמֵּט דהוי כמוסר שטרותיו לב"ד שנתבאר לעיל סעיף י"א שאין משמט, וְאִינוּ נִכְתָּב אֲלָא בְּבֵית דִּין חֲשׁוֹב כיון שצריך לכת' הפקר ב"ד בעיני ב"ד חשוב, דְּהֵינּוּ שְׁלֹשָׁה שִׁבְקִיָּאִים בְּדִין ממונות וּבְעֵינֵי פְּרוּזְבוּל, וְיֻדְעִים עֲנִין שְׁמֻטָּה, וְהַמְּחֹס רַבִּים עֲלֵיהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר כיון שבני העיר קיבלו אותם עליהם להיות ב"ד קבוע, יש להם כח להפקיר ממונם כשצריך לזה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכּוֹתִיבִין פְּרוּזְבוּל בְּכָל בֵּית דִּין דס"ל כמ"ד בגמ' שאין צריך דוקא ב"ד חשוב (טור וצ"ת יוסף נשס הפוסקים), וְנִרְאֶה לִי דִישׁ לְהַקֵּל בְּזֶמֶן הַזֶּה היינו במקום שכן נהגו שמיטת כספים, דלעיל סעיף א' הביא הרמ"א שיש מקומות שנהגו שאין שמיטת כספים בזה"ז.

טו שבת

יט וְהַ גּוֹפּוֹ הַנוֹסָה שֶׁל פְּרוּזְבוּלֵי שְׁכּוּתָה שאומר בעל פה לפני הדיינים: מוֹסְרֵנִי אֲנִי מוֹדֵעַ לָכֶם, פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי חֲדָרִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁכָּל חֹב שֶׁיֵּשׁ לִי שֶׁאֶנְכֶּנּוּ כָּל זְמַן שְׁאֶרְצֶה, והדיינים כותבים: כמותב תלתא כחדא הוינא, ובא פלוני ואמר לנו, אתם פלוני ופלוני ופלוני מוסרני לכם כל שטרות שיש לי שאגבנו בכל עת שארצה וְחֲדָרִים אִם הָעֲדִים שמעידים שעשה כן בפני ג' דיינים חֲזָתִים מְלֻמָּטָה. וְהוּא הַדִּין שִׁיכּוֹל לְמַסֵּר ע"י

קב"ה. כשראה הלל הזקן שהיו נמנעים מלהלוות קודם שביעית כדי שלא יישמטו החובות, ועברו בזה על 'פ' יהיה עם לבבך בליעל וגו'', תיקן פְּרוּזְבוּל, והיינו 'פרוז' הוא לשון תקנה, ו'בול' היינו עשירים, שהוא תקנה לעשירים, שעי"ז אין השביעית משמטת, וענין הפְּרוּזְבוּל, שכותב שמוסר שטרותיו לב"ד, והתקנה היא שאעי"פ שאינו מוסר בפועל נחשב כאילו מסר, וכיון ששביעית דרבנן, יש כח ביד חכמים לומר שאם עשה פְּרוּזְבוּל, מהני. ויש מ"ד בגמ' דאפי' אם שביעית דאורייתא, מהני פְּרוּזְבוּל מִכַּח הַפָּקֵר ב"ד הַפָּקֵר, וכאילו הפקירו את ממון הלוה כשהמלוה גובה ממנו.

כתיבת פרוזבול בבית דין חובותיו שבעל פה ולא רק חובות שבשטר (ר"ן פרק השולח).

כ תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ומסר דבריו לתלמידים לפני ג' תלמידי חכמים שדינם כב"ד, ואמר מוסרני לכם, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצת, כיון שאמר בעל פה את ענין הפרוזבול אינו צריך לכתב פרוזבול, מפני שהם יודעים ששמתת כספים בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחת לדעת השו"ע מהני בעל פה רק לתלמידי חכמים שיודעים ששמיטה דרבנן, אבל שאר המון עם צריך דוקא בכתיבה ודוקא לפני ב"ד חשוב, שיבינו כיצד שזה מועיל מכח הפקר ב"ד הפקר. הגה: ויש אומרים דכל אדם נמי יוכל לומר דבריו בעל פה לפני בית דין, ומהני, ואין צריך כתיבת פרוזבול הרמ"א לשיטתו לעיל סעיף י"ח שאין צריך ב"ד חשוב, וכיון שאין צריך כח של הפקר ב"ד, לכן מועיל בכל אדם מסירת דבריו לב"ד אף בעל פה^{כ"ט} (טור). ואין חלוק בין אם המלוה נמצא באותה עיר של הדינים או לא, כי יכול לומר אפלו שלא בפניהם אני מוסר שטרותי לבית דין פלוני שבעיר פלוני (מרדכי סוף פרק השולח).

טז שבט

כא יש מי שכתב, ענין שטר פרוזבול כך הוא דאין צריך למסור לפני ג' דיינים והם יחתמו, אלא אפשר באופן אחר והוא שהולך המלוה אצל שלשה עדים שיטה זו ס"ל דאע"פ שמוסר בנוסח של עדות, אבל צריך שיהיו ג' עדים שנראים כב"ד (זעל המרומוט זשער מ"ה זשס יש לומרים), ויש אומרים אפלו לשנים כיון שהם רק בתורת עדים, ואומר: הווי עלי סתרי תהיו עדים עלי וחזו דאנא מסרנא פרוזבול קמי ותראו שמסרתי פרוזבול לפני שלשה דינים, דאנזן שהם פלוני ופלוני ופלוני דינים שבעמקום פלוני ואע"פ שמעולם לא מסר בפועל לפני דיינים אלו, מספיק שמודיע כן בפני העדים, וזה כבר נחשב מסירת שטרות לפני ב"ד, ודי לו אם יחתמו בו אותם עדים שיכתבו מה שאמר בפניהם ויחתמו על זה. ואי חתמו בה

דינני, מַפִּי מַעֲלִי אם עושה באופן של מסירה לפני דיינים ממש והם חותמים על כך, עדיף יותר, ובאופן זה **אֵין צָרִיךְ שָׁם עֲדִים** כי די בחתימת הדיינים עצמם.

כב אין בותבין פרוזבול אלא על הקרקע שיש ללוה קרקע. לרש"י הטעם כי לא תקנו רק בהלוואה המצויה, ואין אדם מלוה לחבירו אא"כ יש ללוה קרקע מהיכן לגבות. ולדעת הר"ש הטעם כי כשיש ללוה קרקע הרי זה נחשב כאילו כבר גבוי, ואין בזה שמיטת כספים, ובאופן כזה יכלו לתקן פרוזבול, כי אין זה ממש עקירת המצוה, **ואפלו קרקע כל שהוא סגי** לטעם הראשון כי אין אונאה לקרקעות, ויש אדם שאפילו קרקע כל שהוא שווה לו הרבה כסף, ולטעם השני כי יכול לגבות ואח"כ הלוה יפדנה מאותו ויחזור ויגבה על שארית החוב, **ואפלו אין לו אלא עציץ נקוב מנח על גבי יתדות באויר, אף על פי שאין מקום היתדות שאלו היינו שלא קיבל רשות להניח את יתדות שעליו מונח העציץ ע"ג הקרקע**, דאם קיבל רשות, תיפוק ליה שיש לו קרקע מכח מקום היתדות וכדלקמן סעיף כ"ב, **סגי** דעציץ נקוב דינו כקרקע כיון שהוא יונק מהקרקע, **אפלו אין ללוה קרקע כלל, ויש לחיב לו למי שחייב ללוה**, ועי"ז נחשב שיש ללוה כיון שזה משועבד לו בחובו, ולטעם דהוי כגבוי, הכא נמי הוי גבוי מכח שיעבודא דרבי נתן **או** שיש קרקע **לערב או למי שחייב לו לערב**, **בותבין** דזה נחשב שיש קרקע ללוה. **ואפלו אין לוה ולא לוה, ויש למלוה או למי שחייב לו למלוה, מונחה המלוה ללוה משהו בחצירו אפלו על ידי אחר, ואפלו שלא בפניו** כי זכין לאדם שלא בפניו, ואע"פ שיוצא עי"ז חוב שע"ז השביעית לא תשמט חובותיו, מ"מ עצם זיכוי הקרקע הוא זכות ולכן מהני שלא בפניו, וממילא מהני הפרוזבול, כי יש ללוה קרקע. הגם: מיהו, אם הלוה לפגינו וצווח איני רוצה לזכות בקרקע של אחרים, אין מזכין לו לאדם בעל פרחו (ר"ן פרק השולח).

יז שבט

כג השאילו אחד ללוה מקום להניח בו תנור או לבידים, בותבין עליו פרוזבול כי קרקע מושאלת נחשבת קרקע לענין זה (כן כתב צעטור מאמר ג'). **והוא הדין אם השבירו לו ולא רק בהשאלה שכל הנאה שלו.**

בד היתה לו ללוה שדה ממשכנת ביד אחרים, ואפי' במקום שאין יכול לסלקה במעות עד זמן מסויים, מ"מ בותבין עליה פרוזבול דלענין פרוזבול מקילים שזה נחשב שיש לו קרקע.

יח שבט

כה בותבין לאיש על נכסי אשתו אם יש לאשת הלוה קרקע, נחשב כאילו יש לבעל קרקע, ולאשה על נכסי בעלה אשה שלוותה ויש לבעלה קרקע, נחשב כאילו יש לה קרקע, וליתומים שלוו, כותב המלוה פרוזבול על נכסי מוכ שיש קרקע לאפוטרופוס.

כו חמשה שאלו מאחד, די לו למלוה בפרוזבול אחד כי הוא מוסר בלשון כללי את כל חובותיו לב"ד, וא"צ לפרט את הלווים, ובאופן זה צריך שיהיה קרקע לכל לזה בנפרד. ואם לוו ממנו כל החמשה בשטר אחד, באופן זה אפלו אין קרקע אלא לאחד מהם, בותבין פרוזבול על כלם כי חמשה שלוו בשטר א', כל אחד חייב לפי חלקו וערב על כולם, וכשיש קרקע לערב מהני כדלעיל סעיף כ"ב.

יט שבט

כז חמשה שחלו לאחד, כל אחד צריך פרוזבול כי הם חמשה מלוים נפרדים, והמלוה הוא שעושה את הפרוזבול.

כח יתומים קטנים² שיש להם מלוה ביד אחרים היינו שהיתומים הללו כסף לאחרים, או שירשו חובות מאביהם שהוא הלוה לאחרים, אין צריכים פרוזבול כי הב"ד הם יד היתומים, ונחשב כאילו כבר מסרו את חובותיהם לב"ד [וזה מהני אפי' כשיודעים שאביהם לא כתב פרוזבול ולא התנה שלא ישמט וכדלהלן]. מי שחייב לקפת הצדקה, אינו משמט דהב"ד נחשב ליד עניים.

כ' שבט

כט יתומים גדולים שירשו חובות אביהם, וביתומים גדולים אין הב"ד נחשב כידם, אבל טענינן להו הב"ד טוען עבורם שמה היה לאביהם

פרוזבול או **שָׁמָא** הַתְנָה בשעת ההלוואה שֶׁלֹא יִשְׁמְטָנָה בְּשִׁבְעִית ומועיל כדלעיל סעיף ט', דבכל יתומים כיון שאין בקיאים בעניני אביהם, הב"ד טוען עבורם כל טענה שכיחה שיתכן שאביהם היה טוען.

ל' אין שְׁבִיעִית מְשַׁמְטת בְּסָפִים בתחילתה אֲלֵא בְּסוֹפָה היינו בסוף כ"ט אלול של שנת השביעית, דכתיב 'מקץ שבע שנים תעשה שמטה'. לְפִיכָךְ, הַמְלִיחַ אֶת חֶבְרוֹ בְּשִׁבְעִית עֲצָמָה, גִּזְבָּה חֹבּוֹ בְּל' הַשָּׁנָה בְּבֵית דִּין ואינו עובר ב'לא יגוש', וּבְשִׁתְּשָׁקֶע חֲמָה בְּלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית ועדיין לא גבה חובו, אֲבָר הַחֹב דֶּהשְׁבִיעִית שימטתו.

כא שבת

לא ב' זמן שֶׁהוּא יָכוֹל לְגַבֹּת הַחֹב עד השקיעה של כ"ט אלול של שביעית, בּוֹתְבִין פְּרוֹזְבוֹלָאִי.

ל' פְּרוֹזְבוֹל הַמְקַדֵּם כגון שבפועל כתבו בכ' אלול אך כתב את זמנו ל' אלול, בְּשֵׁר כי זה לחובתו, דעיי"ז לא מהני להלוואות שנעשו אחרי י' אלול; וְהַמְאַחֵר שכתב בו כ"ה אלול, פָּסוּל כיון שזה לא מועיל להלוואות שנעשו אחרי כ' אלול, כי לא יכול למסור חובות שעדיין לא קיימים, וממילא נפסל הפרוזבול, כיון שבזמן שכתב יגרום שיוציאו מלווים שלא כדין.

כב שבת

ל' נֶאֱמַן אָדָם לומר פְּרוֹזְבוֹל הִיָּה לִי וְאָבָר כי לא שביק התירא ועבד איסורא, וכיון שכל אחד יכול לכתוב פרוזבול, אין סיבה שלא עשה זאת, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהָב"ד הוֹתֵחִין לוֹ וכשכא לגבות חובו אחר שביעית, שואלים אותו שָׁמָא פְּרוֹזְבוֹל הִיָּה לְךָ וְאָבָר, וְאִם אָמַר בֵּן, נֶאֱמַן. הַגֵּה: וְאִם לֹא פָתְחוּ לוֹ הַבֵּית דִּין, וְיֵצֵא מִבֵּית דִּין וְחֹזֵר וְאָמַר פְּרוֹזְבוֹל הִיָּה לִי, אִם הוּא קָדֵם פֶּסֶק דִּין, נֶאֱמַן כי כל זמן שלא נפסק הדין יכול לומר טענות נוספות. אֲבָל אִם הוּא לְאַחַר פֶּסֶק דִּין, אֵינִי נֶאֱמַן דְּכִיוֹן

קנא. ושיטת הרא"ש דאע"פ ששימוט החובות רק בסוף שביעית, מ"מ כבר אסור לתבוע את החובות כל שנת השביעית, וממילא לשיטתו אי אפשר לכתוב פרוזבול רק עד סוף שנה השישית, ונפ"מ דהשימוט רק בסופו, דאם הלוח בא מעצמו לפרוע, רשאי לקבל ממנו.

שבשעת הפסק לא אמר שהיה לו פרוזבול, נחשב כהודאת בעל דין שלא היה לו, וכשיצא מהב"ד למדוהו אחרים לטעון שקר (צ"ת יוסף ג'סס הרשב"א).

לד' וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו שלא תשמיטני שביעית, או הקפת חנות היה, או משאר דברים שאין שביעית משמטת, נאמן, במנו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד וכיון שבידו לעשות פרוזבול, הוי מיגו טוב, אבל לולא המגו אין נאמן לומר תנאי היה בינינו, כיון שאין הדבר תלוי רק בדעתו שלו.

בג שבט

לח הוציא המלוה פרוזבול, ומטען הנתבע ואמר מלוה זו שהוא תובע, אחר פרוזבול זה היתה ולא חל עליה הפרוזבול, התובע נאמן, שאלו אמר פרוזבול היה לי ואבד, נאמן, ואף על פי שאין אנו יודעים זמן הפרוזבול שאבד מהני, וא"כ כשטוען שהפרוזבול שבידו נעשה אחר הלוואה זו, נאמן.

לו לזה המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, ואמר לו המלוה משמט אני וקבר נפטרת ממני. ואם אמר לו אף על פי כן רצוני שתקבל, יקבל ממנו. ומ"מ אל יאמר לו בחובי אני נוטן לך כיון שבאמת אין חוב, אלא יאמר לו הלוה שלי הם, ובמתנה אני נוטן לך והמחזיר חוב בשביעית, רוח חכמים נוחה הימנו. תחזיר לו הלוה חובו ואמר לו משמט אני ולא אמר לו הלוה בן אף על פי כן וכו', מסבב המלוה עמו עם הלוה בדברים עד שיבין שמבקש ממנו שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתם לך ויכול לכופו שיאמר אעפ"כ. ואם לא אמר, לא יקבל ממנו, אלא יטל הלוה מעותיו וילך לו.

כד שבט

לו שטר חוב שעברה עליו שביעית ולא נכתב עליו פרוזבול, מוציאין הב"ד את השטר מהמלוה לתחזירו ללוה כיון שהחוב פקע, אסור לו להחזיק שטר פרועידי.

לח המזכר שטר חוב לחברו והמלוה לא עשה פרוזבול ואחר כך עברה עליו שמטה והחוב נשטט, אין הלוקח חוזר על המזכר, שהלוקח פשע בעצמו שלא עשה פרוזבול דגם פרוזבול של הלוקח מהני שלא ישטט. ואם כבר עברה עליו שמטה בשמכרו היינו שקנה את השטר אחרי שמיטה, טוענין ללוקח שהמזכר היה לו פרוזבול ואמר משא"כ בקנה קודם סוף השמיטה, לא טוענים כן, דמסתמא עדיין לא עשה פרוזבול. ואם הודה המזכר שלא היה לו פרוזבול וממילא נתברר שהיו מקח טעות, אם אין לו נכסים לשלם ללוקח מה ששילם על השטר אינו נאמן דאין נאמן בהודאתו לחוב לאחרים, ואם יש לו נכסים לשלם ללוקח, נאמן שהחוב נשטט ונפטר חלוה, והמזכר ישלם ללוקח רק מה ששילם עבור השטר ק"י.

סימן סח

דין שמרות העשויות בערכאות של גויים

ובו ב' סעיפים

כח שבת

א ערכאות לא מרעי נפשיהו לכתוב שקר, ולכן נאמנים, אולם רק במקום שהשטר הוא לראיה, סומכים על מה שחתמו על שטר זה, אבל באופן שהשטר הוא שעושה את חלות הקנין, אין כח לגויים לעשות חלות קנין, ולכן שטר שכתוב בכל לשון מלשונות העמים ובכל כתב אפילו שכתוב בלשון אחת וכתוב בכתב של לשון אחרת, אם היה עשוי בתקון שטרי ישראל שאינם יכולים להודוהו ולא להוסיף ולא לגרע בכל הפרטים

הנייר, אבל שכר הסופר אם המלוה שילם לסופר במקום הלוה, אין הלוה צריך לשלם, לו דגם חוב זה נשטט בשביעית. והגר"א והט"ז חולקים שגם דמי הנייר אין צריך לשלם, כי לא קיבל את השטר בתורת משכון על חוב הנייר, והכל נשטט. קנ"ה. והש"ך חולק דאינו נאמן שלא עשה פרוזבול, כיון שמפסיד ללוקח מה שהיה יכול לגבות בשטר שזה יותר ממה ששילם הקונה על השטר.

שנתבאר לעיל סימן מ"ב, וְהָיוּ עֲדָיו יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִין לְקָרוֹתוֹ בלשון
ובכתב שנכתב, [אבל כשאין יודעים לקרותו ואחרים קוראין אותו לפניהם אע"פ
שמבינים הלשון אין לחתום לכתחילה, ובדיעבד כשר], תָּרִי הוּא שטר בְּשֵׁר
וְנוֹכַח בּוֹ מִהֶמְשָׁעֶפְדִּים כי העדים מוציאין את הקול, ועל הלקוחות לזהר,
והוא הדין דהוי שטר לענין שאין נאמן לומר פרעתי. אֲכָל כָּל הַשְׁמָרוֹת
שְׁחָתוּמִים שחתומים בו עדים גוֹיִים, השטרות פְּסוּלִים אפילו נעשו
בערכאות, חוץ מִשְׁמָרֵי מֶקַח וּמִמְכָּר כשקנה בשאר קנינים והשטר רק
לראיה וּשְׁמָרֵי חֻבּוֹת ששיעבוד הגוף נעשה בנתינת המעות והשטר הוא רק
לראיה על החוב, לאפוקי שטר קנין, שהעדים עושים את חלות הקנין וכדלהלן,
וְנִתְּנֵי נוסף הוּא שִׁיתָן הַמְּעוֹת בְּפָנֵיהֶם של עידי החתימה וְיִכְתְּבוּ בְּשֵׁמֶר
'לְפָנֵינוּ מִנָּה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי כֹךְ וְכֹךְ דְּמֵי הַמְּכָר אוֹ מְעוֹת הַחֹב',
וְנִתְּנֵי נוסף הוּא שִׁיתָיו עֲשׂוּיִם בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלָהֶם היינו בפני השופט
שלם, אֲכָל בְּמִקּוֹם קְבוּצָה פְּלִילִיָּהם היינו אצל הפקיד של הערכאות,
בְּלֹא קִיּוֹם הַשּׁוֹפֵט שְׁלָהֶם, לֹא יוֹעִילוּ בָּלוֹם כי הטעם שמאמינים
לערכאות, משום שלא מרעי נפשם, וזה שייך רק על השופט שלהם ולא על
עצם הערכאות. וְאֶפְלוּ דָנוּ כְּבֶר הָעֶרְכָּאוֹת עַל פִּי אוֹתֵיכֶם הַשֹּׁטֵר וְהַחֲזִיקוּ
הַקּוֹנֵה בְּמִקְחוֹ, אֵינוּ בָלוֹם (אור זרוע פ"ק דגטין). וְכֵן וגם צָרִיכִים עָדֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁיעִידוּ עַל אֱלֹהֵי הַגּוֹיִים שֶׁהֵם עָדֵי הַשְׁמָרָה, וְעַל זֶה הַשּׁוֹפֵט
שְׁלָהֶם שָׁקִים עֲדוּתָן, שְׁאֵינֶם יְדוּעִים בְּקַבְּלַת שָׁחַד, וְאִם גּוֹבִים מִבְּנֵי
חוֹרֵין כי אין קול בעדים גויים, אבל אין יכול לומר פרעתי. טעם שיטה זו דס"ל
דדרך הערכאות שהעדים חותמים שלא בפני הערכאות, ואח"כ באים לקיים את
השטר בערכאות, והם מבררים וחוקרים, ואח"כ מקיימים את השטר, ולכן צריך
שהעדים יכתבו שראו נתינת המעות, וצריך עדים על נאמנות העדים והשופט,
ולכן אִם חָסְרוּ שְׁמָרֵי הַגּוֹיִים דְּבֶר מִכָּל אֱלֹהֵי הָרִי הֵם בְּחָרָם. הַגָּה:
וְסִפֵּר שְׁכֹחֶבֶין בּוֹ הָעֶרְכָּאוֹת לזיכרון, כל דבר שבא לפניהם, הָיוּ בְּשֵׁטֶר
שְׁלָהֶם שאפשר לסמוך על זה, כי לא כותבים בו דבר שאינו אמת (צ"ח יוסף

קנה. שיטת הש"ך שכיון שאין גובים ממשועבדים, יכול לטעון גם פרעתי, כי לא
חשש להשאיר את השטר בידו. והקצות והנתיבות חולקים וס"ל שאין יכול לטעון
פרעתי.

נֶסֶס הַרְצָ"א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּתָם עֲרָפָאוֹת לֹא מְקַבְּלֵי שׁוֹחֲדָא, וְכִיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה בִּפְנֵיהֶם גּוֹבִין אֶפְלוּ מִמְּשַׁעֲבָדֵי דַּעַת הַרמ"א שֶׁדֶּרֶךְ הָעֲרָכָאוֹת שֶׁכֵּל הַמַּעֲשֶׂה בֹּא לִפְנֵיהֶם, וְרַק כְּשֵׁרואִים שֶׁאִמְנָם שִׁילָם אֶת הַכֶּסֶף כְּרָאוּ, אוֹמְרִים לַעֲדִים לַחֲתוּם בִּפְנֵיהֶם, וְאִח"כ מְקִיִּימִים חֲתִימָתוֹ, וְלִכּוֹן לִשְׁטִיטָה זוֹ א"צ שִׁיכְתּוּבוֹ שֶׁמֶנָּה אֶת הַמַּעֲוֹת בִּפְנֵיהֶם, כִּי זֶה כְּלוּל בְּבִירור הָעֲרָכָאוֹת, וְגַם א"צ עֲדִים עַל כִּשְׁרוֹת עֵינֵי הַחֲתִימָה, וְגַם חוֹלֵק וּס"ל דִּהוּי שֹׁטֵר גָּמוּר לַגְבוּת מִמְּשׁוּעַבְדִּים, כִּי הָעֲרָכָאוֹת מוֹצִיאִין קוֹל, כִּיּוֹן שֶׁנִּחַתָּם בִּפְנֵיהֶם. וְלִכּוֹן מִהֵנִי אֶפְלוּ בְּלֹא עֲדֵי מְסִירָה יִשְׂרָאֵל, וְעֲרָכָאוֹת נִחְשָׁב אֶפְלוּ אֵין הַשׁוֹפֵט חֲתוּם לְקַבֵּל חֲתִימוֹת הָעֲדִים, אֲלֹא כָּל שִׁכְתּוּבוֹ שֶׁהַכֵּל נַעֲשֶׂה בִּפְנֵי הָעֲרָפָאוֹת מִהֵנִי, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא מִרְעֵי נִפְשִׁיהוּ לְשִׁקּוּרֵי. וְאֶפְלוּ נִפְקַע עֲלֵיהוּ קָלָא דְּמְקַבְּלֵי שׁוֹחֲדָא לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט, מִכָּל מְקוֹם לְעֵדוֹת שֶׁקֶר לֹא מִרְעֵי נִפְשִׁיהוּ וְכִיּוֹן שֶׁהֵם כּוֹתְבִים וּמוֹעִידִים שֶׁהַכֵּל נַעֲשֶׂה בִּפְנֵיהֶם, אֵינֶם חֲשׂוּדִים לְשִׁקֵּר. וְאֵין צָרִיד שֶׁיִּהְיֶה כְּתוּב בּוֹ שֶׁרָאוּ נְתִינָת הַמַּעֲוֹת, אֲלֹא שֶׁאֲנִי סוֹמְכִין שֶׁרָאוּ בְּרִדְאֵי כִּיּוֹן שֶׁדֶּרְכָם שֶׁאֵין נוֹתֵנִים לַעֲדִים לַחֲתוּם אִח"כ רָאוּ שֶׁהַכֵּל נַעֲשֶׂה כְּרָאוּ (הַרמ"א פ"ק דְּגִטִּין וְטוֹר). וְאֵין חֲלוּק בֵּין חֲתוּם עֲלָיו עַד אֶחָד גּוֹי אוֹ שְׁנַיִם כִּי מִמִּילָא אֵנוּ לֹא סוֹמְכִים עַל חֲתִימַת הָעֲדִים הַגּוֹיִים, אֲלֹא עַל הַבִּירור שֶׁל הָעֲרָכָאוֹת, וְאַצִּלָּם גַּם בַּעַד אֶחָד אֵין נוֹתֵנִים לַחֲתוּם עַד שֶׁהַכֵּל מְבוּרָר (צִיט יוֹסֵף נֶסֶס הַרְצָ"א), וְכָל זֶה רַק בְּאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה לְפָנֵי הַשׁוֹפֵט עֲצֻמוֹ, אֲבָל אִם כְּתוּב סוֹפֵר הַמִּמְנָה מִפִּי הַשׁוֹפֵט, שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַשׁוֹפֵט, אֵינֹה כְּלוּם כִּי הַסּוֹפֵר לֹא חוֹשֵׁשׁ (טוֹר וּמַהר"ם פֶּאֲדוּוּאָה סִימָן נ"ד). מִיֵּהוּ, בְּמִקּוֹם שֶׁיֵּשׁ דִּינָא דְּמַלְכוּתָא לְהַכְשִׁיר שֹׁטֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁר מִכָּה דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא וּכְדִלְהֵלֵן (טוֹר נֶסֶס הַרמ"א). אֲבָל שְׁמִירֵי מִתְנָת, בְּגוֹן שְׁרֵי נְתוּנָה לָךְ אוֹ שֹׁטֵר מִכָּה שֶׁמִּכְרוּ בְּקִנְיָן שֹׁטֵר בְּאוֹפֶן שֶׁמוֹעִיל גַּם בְּלִי כֶסֶף, שֶׁעָקֵר הַקִּנְיָן נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַשְּׁמִיר, וְהֵם חֲתוּמִים בּוֹ, וְכֵן שְׁמִיר הוֹדָאוֹת שֶׁפְּלוֹנֵי הוֹדָה לְפְלוֹנֵי שֶׁהוּא חֵיב לוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁצָּרִיד עֲדִים לְהוֹדָא, וְאִ"כ כָּל חֲלוֹת הַהוֹדָא הוּא רַק ע"י הַשֹּׁטֵר עִם הָעֲדִים שְׁבוּ, וְשִׁטְרוֹת שֶׁל פְּשָׁרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ ע"י גּוֹיִים שֶׁהֵם בְּעֲדִים שֶׁלָּהֶם אוֹ שְׁטָרֵי מַחֲלוֹת שֶׁלֹּא אִמְרָא בְּפִי שֶׁמוּחַל רַק אִמְרָא כְּתוּב וְתֵנוּ לוֹ שֹׁטֵר מַחֲלוֹה, דִּהַמְחִילָה חֲלָה ע"י הַשֹּׁטֵר (טוֹר), אִתָּה עַל פִּי שְׁנֵי בָּהֶם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמְנִינֵנוּ, וְנִמְסְרוּ לְפָנֵי עֲדֵי יִשְׂרָאֵל דְּגוֹרִינֵן שֶׁמָּא יִסְמְכוּ עַל עֲדֵי חֲתִימָה גּוֹיִים בְּלִי עֲדֵי מְסִירָה

(טור), **הרי הם כְּתָרִם** כיון שבשטרות אלו העדים שבשטר הם העושים את חלות הדבר, ואין כח לגויים לעשות זאת אף כשבטוח שאין משקרים. הגה: ויש אומרים דשְׁטָרֵי הוֹדָאוֹת כְּשִׁטְרֵי הַלְוָאוֹת דסוף סוף ההודאה בעצמה היא המחייבת, והשטר הוא רק לראיה (צ"ט יוסף נסח הרש"א וזה"ל פ"ק דגיטין). וכן שְׁטָרֵי מַחֲלוֹת כי המחילה נעשית על ידו, והשטר רק לראיה, ולכן פְּשָׁרִים בְּעֶרְכָּאוֹת (ריצ"ט ס"ט סימן קמ"ג). וכן מִתְּנָה הַנִּקְנִית בְּקִנְיָן או בְּחֻזָּקָה והשטר הוא רק לראיה (צ"ט יוסף), רק שְׁהוּדָה בְּעֶרְכָּאוֹת, דְּכָל הַשָּׁטָר אֵינוֹ אֶלָּא רְאִיָּה בְּעֶלְמָא, כְּשֶׁר מֵה שֶׁנַּעֲשֶׂה לַפְּנִיָּה (ר"ן פ"ק דגיטין). וְלָכֵן שְׂכִיב מֵרַע שֶׁעָשָׂה צְוָאָה לַפְּנֵי עֶרְכָּאוֹת שֶׁל גוֹיִם, קָיָם כָּל מֵה שֶׁצָּוָה כי חלות הצוואה חלה ע"י אמירתו, דדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין, והשטר הוא רק לראיה (ריצ"ט ס"ט סימן נ"א), וְכֵמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקִמְן סִימָן רנ"ג סעיף נ"ב. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמִּשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ לִכְתֹּב כָּל הַדְּבָרִים בְּעֶרְכָּאוֹת, כָּל הַשְּׁטָרוֹת הַעֲשׂוּיִין לַפְּנִיָּה, כְּשָׂרִים, אֶפְלוּ שְׁטָרֵי מִתְּנָוֹת, מִכַּח דִּינָא דְּמַלְכוּתָא (הרא"ט פ"ק דגיטין וטור). וְכָל שֶׁפֶן בְּמָקוֹם שֶׁכָּבַר נִהְיָ לְהַכְשִׁירָם, כְּשָׂרִים (ריצ"ט ס"ט סימן תל"ג ותע"ח וזעל התרומות וצ"ט יוסף נסח רש"א והמגיד פכ"ו מה' מלוה). וְעַיֵן לְקִמְן סִימָן שס"ט בְּדִין דִּינָא דְּמַלְכוּתָא. וְכָל שָׁטָר שֶׁמִּכְשָׁרִין מְשׁוּם דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, אִם לֹא נִכְתַּב כְּהֶגֶן לְפִי דִּינֵיהֶם, אִף עַל פִּי שֶׁנִּכְתַּב כְּהֶגֶן לְפִי דִּינָנוּ, פָּסוּל, דְּלֹא נִכְשִׁיר יוֹתֵר מֵהֶם דְּבִדְנֵינוּ אִי אִפְשָׁר לְהַכְשִׁיר כִּי הֵם גוֹיִם, וְכָל מֵה שְׁרוּצִים לְהַכְשִׁיר רַק מִכַּח נִאֲמָנוֹת הָעֶרְכָּאוֹת, וְכִיוֵן שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה כְּדִינֵיהֶם, אֵין עַל מֵה לְסַמּוֹךְ (ריצ"ט ס"ט סימן נ"א). וְכֵן לְהַפֵּךְ, אִם הַשָּׁטָר פָּסוּל לְפִי דִּינָנוּ וְכָשִׁיר לְפִי דִּינֵיהֶם כְּגוֹן שֶׁלֹּא הוּחָזַר בְּשִׁטָּה אַחֲרוֹנָה או נִכְתַּב עַל גְּבִי דְּבַר שִׁיכּוֹל לְהוֹדִיף (מהרי"ק שרש קפ"ו). וְיֵשׁ חוֹלְקִין בְּזֶה כִּיוֵן שֶׁאֵין פָּסוּל בְּעַצֵּם הַשָּׁטָר, אֲבָל בְּאֹפֶן שֶׁבִּדְנֵינוּ אֵינוֹ כָּשֵׁר מִחֲמַת חִסְרוֹן בְּדִינֵי הַקְּנִינִים, לְכו"ע לֹא מֵהֵי אִף שֶׁכָּשֵׁר בְּדִינֵיהֶם (תשנ"ט הרא"ט כ"ל י"ח).

ב אִם לֹא יָדְעוּ דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לְקָרוֹת שָׁטָר זֶה הַנַּעֲשֶׂה בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל גוֹיִם כי אין מבינים את הלשון שבשטר, נִזְתָּנִים לְשָׁנֵי גוֹיִם, זֶה שֶׁלֹּא בְּפִנֵּי זֶה שֶׁהָאֶחָד לֹא יוֹדֵעַ מֵה שֶׁחִבְרוּ קֵרָא בּוֹ, וְקוֹרִים אוֹתוֹ, שֶׁנִּמְצָא כָּל אֶחָד בְּמִסִּית לְפִי תִּמּוֹ וְלֹכֵן סוֹמְכִים עַל קְרִיאָתָם, וְגוֹבָה בּוֹ מִבְּנֵי חוֹרִין הֵינּוּ כְּשִׁטַּת הַמּוֹחֵבֵר בְּתַחֲלוֹת סֵעִיף א' דשטר הנעשה ע"י גוים, גם

כשברור שהוא אמת גובים רק מבני חורין, ולשיטת הרמ"א שם גובים אף ממשעבדי. שטר שעדיו גוים, שמסרו הלזה ליד המלוה, או המוכר ליד הלוקח, בפני שני עדים מישראל, אף על פי שאינו עשוי בערפאות של גוים ואין בו כל הדברים שמנינו, הרי זה גובה מבני חורין מכח העידי מסירה, והוא שיהיו העדים שמסר בפניהם יודעים לקרות, וקראוהו בשמסרו בפניהם (הלא"ט), ויהיה בתקון שטר ישראל שאינו יכול להודות ונכתב באופן שאין יכול לא להוסיף ולא לגרע. ויש מי שאומר, דהני מלי שסומכים על העידי מסירה, רק כששמות העדים החתומים בו שמות מבהקים בגיות, שאין דרך ישראל לקרות באותן שמות ולא יבואו לסמוך על העידי חתימה בלי העידי מסירה, או במקום שאין ישראל רגילים לחתם בשטרות כלל וכולם יודעים שהעידי חתימה הם גויים ולא יסמכו עליהם, אבל כשאין מובהקין ויש חשש שיבואו לסמוך עליהם, לא מהני העידי מסירה כ"ה. הגה: שטר העשוי בערפאות, והלזה כופר בו, נאמן הסופר של הערכאות להעיד שהוא כתבו וממילא הלזה נעשה כפרן על פי עדותו (משוזה רמז"ן סימן ע"ח ומשוזה רש"א סימן ממקפ"ו). שטר העשוי לפני גוים אפילו שאין ערכאות, והלזה בעצמו חתום עליו, אף על פי שאינו יודע לקרות, חזב בכל מה שכתוב בו, דהרי גמר בדעתו להתחייב ולכן חתם עצמו, ובודאי קראוהו לפניו והאמין לקורא ההוא (משוזה רש"א סימן ממקפ"ה). ועיין לעיל סימן מ"ה סעיף ג' שם נתבאר דאפילו ברור שלא קראו לפניו, חייב בכל הכתוב בשטר, דכיון דחתם ולא ביקש שיקראוהו לפניו, הסכים להתחייב בכל מה שכתוב בשטר.

קנה. דעת הרא"ש דאף בשמות מובהקים לא מהני עידי מסירה, דגרינן שמות מובהקין אטו אין מובהקים, ולכאורה הרמ"א בסעיף א' פסק כן, ותימא שכאן לא הגיה כלום, ועיין בתומים.

סימן סט

דין הוציא עליו כתב ידו מקוים או בלתי מקוים,
ודין טענת פרעתי ומודה מקצת

ובו ו' סעיפים

כו שבת

א מלוה שהוציא עליו על הלוה כתב ידו שהוא חייב לו, גובה מנכסי
בני חורין ולא מלקוחות, כיון שרק כשיש עדים בשטר יש קול, ויכולים
לדעת שיש לו חובות והקרקע משועבדת לחובות אלו, משא"כ בכתב ידו. בין
שכתב אני פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב לפלוני מנה,
וחתם למטה; בין שכתוב בכתב יד אחר, והוא חתם למטה. והוא
הדין אם לא חתם למטה, אלא רק כתב אני פלוני בן פלוני חייב
לך מנה. אלא שפנה יש חלוק אם הכל כתב ידו, או רק חתם עליו,
בשחתם למטה, אפלו כל העליון כתב יד אחר, גובה כי חתימתו
מתייחסת לכל מה שכתוב מעל החתימה. אבל בשחתם שמו למעלה
ומתחתיו כתוב נוסח השטר, צריך שיהא חבל בכתובת ידו, כי אם זה
בכתב של אדם אחר, חוששים דשם חתם שמו בראש המגלה לצורך
אחר, ומצאו אחר וכתב תחתיו את נוסח השטר, ואפילו כשהוא לא טוען
זאת, אנו טוענים זאת עבורו. אבל בשחבל הוא כתב ידו ליבא למיחש
לזיופי וכשר גם כשחתם למעלה, ואפילו לא חתם כלל. ואפלו לא כתב
שמו מפורש, אלא שכתב אני חייב לפלוני כך וכך, בין שהוא
כתב ידו ומודה שזה כתב ידו, חייב. לפיכך, הפתקות שחששתים
מוציאים זה על זה, הואיל והוא כתב ידם, אפלו אין בו חתימה
כלל, אלא כתוב בו קבלתי ביום פלוני כך וכך, גוכין בו מבני
חורין, ואינו נאמן לומר לא היו דברים מעולם כיון שזה כתב ידו

, [ולענין טענת פרעתי יבואר בסעיף הבא]. הגה: אפלו כתב לו בכתב ידו חתימת ידו דלמטה תעיד עלי כמאה עדים, אפלו הכי לא הוי רק כשאר פתיבת יד שגובה רק מבני חורין ולא גובה מלקוחות (פסקי מהרא"י סימן ר"ח).

ב אפלו נתקנים בבית דין שחוא כתב ידו, אין לו אלא דין מלוה על פה בעדים, ואינו נזכה לא מן היוזשים ולא מן הלקוחות אפילו מודה שלא פרע, כיון שאין לו קול, אלא גובה רק ממנו, אם הודה שלא פרע. אבל אם טוען פרעתי, נאמן, ונשבע הסת כמו בכל הכחשת תביעה ונפטר. ואינו יכול לומר שטרך בידי מאי בעי, משום שאינו חושש להניח בידו, כיון שאינו שטר גמור ולא יוכל לגבות בו מלקוחות, ואם מודה לו מקצת שטוען שפרע מקצת, וא"כ מודה שעדיין חייב לו מקצת, נשבע שבועה דאורייתא בספר תורה, כדין כל מודה במקצת^פ. ואם כפר ואמר שאינו כתב ידו, אם נתקנים בבית דין, או שעדים מעידים שחוא כתב ידו וממילא אין נאמן בטענתו, עיי' החזק בפירן ואין נאמן לומר פרעתי, כיון שהוחזק כפרו, ומשלים. ואם לאו אם לא נתקנים כתב ידו בב"ד ואין על זה עדים, כיון שטוען שאין זה כתב ידו נשבע הסת, ונפטר. הגה: ויש אומרים דאינו יכול לומר פרעתי, אף על פתיבת ידו מחמת טענת שטרך בידי מאי בעי (טור נשם הרמ"ה והמגיד פ"א מהלכות מלוה ונ"י סוף פרק המוכר את הצית ומרדכי פרק ג"פ). ואין לדון בזה אלא מה שענינו רואות והש"ך כתב דהעיקר כדיעה ראשונה^{ק"ח} (ריב"ש סימן מנ"ד). ואם טוען ואומר אמת כי היא חתימתי אבל מעולם לא חתמתי על הודאת הלוואה אלא שבחתי ולא שמתי על לבי שיכול לבוא מכך תקלה וחתמתי שמי בסוף מנלה לאיזה צורך ואפשר שמצאה זה וכתב עליה את השטר. הגה: ולא מהני טענה זו

קנו. אולם בשטר גמור, אין נשבע שבועה דאורייתא, כיון שיש בו שיעבוד קרקעות, נחשב שהוא תביעת קרקע ואין נשבעין על הקרקעות. קנה. והנודע ביהודה חוב ששטרי חוב שאפשר לתבוע בערכאות ושם לא יוכל לטעון פרעתי, בודאי לא יפרע וישאיר את השטר ביד המלוה, ולכן יכול לומר לו שטרך בידי מאי בעי, וכן דנים בכל בתי דינים בישראל. [ולפי"ז אי אפשר לטעון פרעתי על צ"ק].

אָלס בַּטוּעֵן וְדאי לא חתמתי שְׁמִי מַעוֹלָם, אָבֵל אִם טוּעֵן טַעֲנַת שְׁמָא, לא מְהִיבִּי (צית יוסף נטס המרומות), או שְׁטוּעֵן אֲמָנָה הֵיחָה הוֹדָאתִי זֹאת בְּיָדִי לְבִינִי שֶׁהִסְכַּמְנוּ בֵּינֵנוּ לַתּוֹת לוֹ שֹׁטֵר כִּאִילוּ כְּכֹר הַלוּה לִי, עַל מִנַּת שֶׁלֹּא לִגְבוֹת בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַלוּאָה בְּפוּעַל אָבֵל לֹא לְוִיתִי הַלוּאָה זֶה מַעוֹלָם, נֶאֱמָן בְּהִסָּת, בְּמָנֹה שְׁאֵם הָיָה רוֹצֵה הָיָה אוֹמֵר פְּרַעְתִּי וְהָיָה נֶאֱמָן^פ. וְאִם בְּתוֹב בּוֹ נֶאֱמָנוּת שֶׁהִמְלוּה יִהְיֶה נֶאֱמָן שֶׁלֹּא נִפְרַע, או שֶׁכְּתוּב שֶׁהַלוּה לֹא יוּכַל לִטְעוֹן פְּרַעְתִּי, אִם נִתְקַנְמָה חֲתִימָתוֹ, אִינוּ נֶאֱמָן לֹמֵר פְּרַעְתִּי, שְׁאֵלֹו פְּרַעְזֵי לֹא הָיָה מְנִיחוֹ בִּידּוֹ, בֵּינוֹ שֵׁישׁ בּוֹ נֶאֱמָנוּת וְיֻכַּל לִגְבוֹת בּוֹ שׁוֹב, וְא"כ חוֹזֶרֶת הָרֵאִיָּה שֶׁל שֹׁטֵר בְּיָדִי מֵאִי בַּעִי. וְאִם לֹא נִתְקַנְמָה חֲתִימָתוֹ, וְטַעֵן פְּרַעְתִּי, נֶאֱמָן בְּשִׁבּוּעַת הֶסֶת בְּמִיּוֹ שִׁיכַל לִטְעוֹן מִזְוִיף וּמִמִּילָא גַם הִנֵּמְנוּת שָׁבוּ מִזְוִיפִית, וְלִכֵּן לֹא חֲשַׁשׁ לְהַשְׁאִיר אֲצִלוֹ שֹׁטֵרוֹ. וְעַיִן לְקַמֵּן סִימָן קכ"ו סְעִיף י"ג וְי"ד אִם נֶאֱמָן לֹמֵר טַעֲנִיתִי, בְּמָגוּ דְּפְרַעְתִּי.

בו שבת

ג בְּתֵב יְדוֹ שֶׁחֲתִימֵי עֲדִים אַחֵר חֲתִימָתוֹ, לֹא לְקִיּוֹם הַחֲתִימָה אֶלָּא לְקִיּוֹם הַעֲנִיָּן אֶת עֵצֶם הַהִלּוּאָה, וְאִפְּלוּ לֹא כְּתוּב בִּלְשׁוֹן שֹׁטֵר, אֲלֵא בִלְשׁוֹן הוֹדָאָה, אִנִּי חֲתִימוֹ מִטָּה מוֹדָה שְׁלוּתִי מִפְּלוּנִי, אִינוּ נֶאֱמָן לֹמֵר פְּרַעְתִּי כִּי כָּל שֹׁטֵר שֵׁישׁ בּוֹ חֲתִימַת עֲדִים, אִין אָדָם מִשְׁאִיר אֲצִל חֲבִירוֹ אַחֵר שִׁפְרַע לוֹ.

ד בְּנִקְסֵי שֶׁחֲתִימוּ עָלָיו בְּעָלֵי הַדְּבָר עַל הַסְּכּוּמִים שֶׁכָּל אֶחָד חַיִּיב לְשַׁנֵּי, וְחֲתִימוּ עַד אַחֵר עִמָּהֶם, אִינוּ נֶאֱמָן לֹמֵר פְּרַעְתִּי, כָּל זְמַן שֶׁחֲתִימוּ בְּיָד חֲבֵירוֹ כִּי בְּאוֹפֵן כֹּזֵה שֵׁישׁ עַד חֲתוּם מִלְּבַד חֲתִימַת יְדוֹ, אִינוּ מִשְׁאִיר אֲצִל הַשְּׁנִי אַחֵר הַפִּירֵעוֹן. וְהַש"ךְ הֵנִיחַ דִּין זֶה בַּצ"ע כִּיּוֹן דָּאִין לוֹ דִּין שֹׁטֵר, אִינוּ חוֹשֵׁשׁ לְהִנְחוֹ אֲצִל הַשְּׁנִי.

קנב. ומה שכתב הרמ"א ואפשר' לשון שמה, היינו שאינו טוען בודאי שזה שמוציא הוא זה שמצא, כי יתכן שאחר מצא והביא לו, אבל ודאי צריך שיהיה טענת 'ודאי' שלא חתם מעולם על הלוואה. קס. ואף לשיטת הרמ"א שגם בכתב ידו אין נאמן לומר פרעתי, שייך כל דינים אלו, כיון שכתב הרמ"א שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

ה הוציא כתב יד הלזה על יורשיו, אף על פי שמזדים שהוא
כתב יד אביהם, אנו מוענים להם שהוא פרוץ כמו שאביהם היה
נאמן לטעון פרוץ. [ולשיטת הרמ"א לעיל סעיף א' שאין נאמן לומר פרעתי גובה
אף מיורשים], ופטרם אף משבועת היורשים שלא פקדנו אבא,
דשבועה זו תקנו רק כשבאים להוציא בשטר שהוריש להם אביהם ולא כשבאים
להפטר, אבל מחרימין סתם בלשון כללי בלי להתייחס לאדם מסוים
במעמד היורשים, בנוסח: שאם שום אדם יודע שאביהם לא פרעו
שיבוא ויאמר, ואם לא הוא בחרם. הגה: וכן עקר. ודלא פיש חולקין
ואומרים דיורשי הלזה צריכין לשבע היסת שאין יודעים שאביהם נשאר
חייב לו כמו בכל שבועת היורשים (טור נכס המומות). ומפל מקום, נהגו
בדורות אחרונים להחמיר על היורשין לשבע, רק אם יש קצת רגלים
לדבר ויש להסתפק אם חייב לו (פסקי מהרא"י סימן רמ"ח). ואם הוא
תוך הזמן שאביהם מת לפני שהגיע זמן הפירעון, וחזקה שלא פרע עדיין, כי
אין אדם פורע תוך זמנו, או שהודה תחייב הלוה וצוה בכתביו שהוא
חייב לו בזה ובזה, מחוב שהוא מכתב ידו וממילא כיון שיש ביד המלוה
כתב ידו, הרי יש לנו הודאת בעל דין ששטר זה אינו פרוץ, או שגדוהו ב"ד
בדי שיתן וישלם חוב זה, ומת בגדויו ולא נתן וא"כ ברור שעדיין לא
פרע, כי אם היה פורע היו מתירין לו נידויו, הואיל ומזדים שהוא כתב יד
אביהם, או שנתקנים כתב יד אביהם, גובה מהם כי אי אפשר לטעון
עבורם שמה אביהם פרע חוב זה (עיין טור וצ"י). ואם אין מזדים שהוא
כתב יד אביהם, וגם לא נתקנים כתב יד אביהם, אף על פי שהוא
תוך הזמן, פטרם כי יתכן שאין זה כלל כתב יד אביהם, וממילא אין חייבים
כלום; (טור נכס הרא"ש) אבל מחרימין סתם בלשון כללי ולא על אדם
מסוים במעמד היורשים שאם שום אדם יודע שאביהם חייב חוב
זה ולא פרעו צריך לבוא ולומר, ואם לא הוא בחרם. הגה: מיהו, אם

קסא. והש"ך חולק כיון שאביהם היה יכול לטעון פרעתי תוך הזמן במיגו שאין זה
כתב ידו, אנחנו טוענים עבור היתומים פרוץ גם תוך זמנו. והנתיבות הסכים עם
המחבר.

נדרוהו, ומת בנדויו, אין לחלק אם מודים שזה כתב יד אביהם או לא, כיון שנידוהו על חוב זה, ודאי חייב, והוא הדין בהודה בחלוו שחייב אין לחלק ובכל ענין חייב לשלם (צ"ת יוסף ודברי ע"מ).

ו אם ראובן הוציא פסק על יורשי שמעון, שאביהם נתחייב לו שבועה על עסק תביעת ממון, והם אומרים שמא נשבע לך או פרע לך, פטורים אף בלא שבועה ואף בידוע ודאי שלא נשבע, פטורים בלי שבועה, כיון שלא היה חייב ממון רק שבועה, שמא היה נשבע ונפטר, אלא מחרימים סתם בלשון כללי על כל מי שידוע בענין זה במעמד היו"ש"ם כפי

סימן ע

דין מלוה על פה, ואם אמר ליה אל תפרעני אלא בעדים ובו ו' סעיפים

בט שבת

א אסור להלוות בלא עדים כי עובר על 'לפני עור', שיבוא הלוה לכפור, וגם גורם קללה לעצמו שיאמרו עליו הבריות שתובע את חברו דבר שאינו חייב, ואפלו לתלמיד חכם שאינו חשוד לכפור בכוונה, חוששין שמחמת טירדת לימודו ישכח שלווה ויכחיש הלוואתו, וישבע שלא לווה, וגורם קללה לעצמו, אלא אם בן הלוהו על המשכון דהלוה לא יוכל לכפור כי המלוה יהיה נאמן עד השווי של המשכון, ולא גורם קללה מהבריות כי המשכון הוכחה על ההלוואה. ומ"מ המלוה בפשט מושב יתיר כי במשכון עדיין גורם מעט קללה כשהם חלוקים כמה הלוה עליו, משא"כ בשטר כתוב סכום התביעה.

קכ. כאן מיירי שאביהם נתחייב שבועת היסת. אבל אם אביהם נתחייב שבועה דאורייתא ולא נשבע, לדעת הקצוה"ח הוי ספיקא דדינא, ולדעת הנתיבות אם כבר היה פסק דין בחייו שחייב שבועה, חייבים היורשים לשלם.

וְכָל הַמְלִיחַ בְּלֹא עֲדִים^{קכ}, עוֹבֵר מְשׁוּם 'לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל' (ויקרא יט, יד), וְגוֹרֵם קְלָלָה לְעַצְמוֹ שֶׁהַבְּרִיּוֹת מְקַלְלִים אוֹתוֹ שֶׁתּוֹבֵעַ מֵהַ שְׁטָר מְגִיעַ לוֹ. הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים, בְּלֹא קִנְיָן וּבְלֹא שְׁטָר, אֵעִ"פ שֶׁהָלוּהוּ לוֹ בִּפְנֵי עֲדִים, מ"מ אֵין צָרִיךְ לִפְרָעוֹ בְּעֲדִים, אֲלֹא נֶאֱמַן בְּשִׁבְעַת הַסֵּת, לוֹמֵר פְּרַעְתִּיךְ. הֵגֵה: אֲכַל אִם קָבַל קִנְיָן עַל חֻבּוֹ, אִפְּלוּ בְּלֹא שְׁטָר, לֹא יוֹכֵל לוֹמַר פְּרַעְתִּי, דְּקִנְיָן הוּא בְּשִׁטָּר, דְּכָל קִנְיָן לְכַתִּיבָה עֲזוּדָה וְהִיא לוֹ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמֵּא יֵשׁ בִּיד הַמְלוּחַ שְׁטָר שְׁעִידֵי הַקִּנְיָן כְּתָבוּ לוֹ, אוֹ שֶׁמֵּא יִכְתְּבוּ לוֹ אַח"כ, וְלִכּוֹן לֹא הִיא לוֹ לַפְּרֹעַ בְּלִי שׁוֹבֵר (צִ"ט יוֹסֵף צֶסֶס הַמְרוּמוֹת צֶסֶער כ"ה וּמַרְדְּכִי פ"ק דְּכַמְצוֹת). וְיֵשׁ חוֹלְקִין דֹּס"ל דָּאִם בְּפוּעַל אֵין לְמַלוּחַ שְׁטָר, נֶאֱמַן לוֹמַר פְּרַעְתִּי. וְהַש"ךְ פֶּסֶק כְּדִיעָה רִאשׁוֹנָה (צֶסס מַרְדְּכִי) וְעֵינֵן לְעֵיל סִימָן ל"ט סְעִיף ה' דָּאִם הַקִּנְיָן נַעֲשֶׂה בִּפְנֵי עֲדִים שֶׁלֹּא הִזְמִינִם לֵכֵךְ, יוֹכֵל לוֹמַר פְּרַעְתִּי, כִּיּוֹן שֶׁאֵין יוֹכֵלִים לְכַתּוֹב שְׁטָר בְּלִי דַּעְתּוֹ. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַן לוֹמַר פְּרַעְתִּי, נֶאֱמַן לוֹמַר מְחַלֶּתִּי לִי, אֵף עַל פִּי שְׁמַחִילָה טַעֲנָה גְרוּעָה הִיא מ"מ נֶאֱמַן בְּמִיּוֹ דְּפִרְעָתִי (מַרְדְּכִי פֶרֶק הַשְּׁמַפִּין וּכ"כ לְקַמֵּן סִימָן פ"צ).

בְּ אִמֵּר הָלוּהוּ לְמַלוּחַ פְּרַעְתִּיךְ בְּפִנֵּי פְּלוֹנִי וּפְּלוֹנִי, אוֹמְרִים לְלוֹחַ הַבִּיָּאִם וְהַפְּטִיר אֵע"פ שֶׁנֶּאֱמַן לוֹמַר פְּרַעְתִּי אֵף שֶׁלֹּא בִּפְנֵי עֲדִים, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁאִמֵּר שִׁישׁ לוֹ עֲדֵי פִירְעוֹן צָרִיךְ לְהַבִּיָּאִם מְשׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ דְּבָרָיו וְכַשִּׁיבִיָּאִם יִפְטֹר אֵף מִשְׁבֹּעָה (טוֹר). לֹא בָּאוּ, וְאִפְּלוּ בָּאוּ, וְהַבְּחִישׁוּהוּ וְאִמְרוּ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם שֶׁלֹּא פָּרַע בִּפְנֵינוּ מְעוֹלָם, מ"מ נֶאֱמַן לוֹמַר פְּרַעְתִּי רַק יִשְׁבַּע הַסֵּת וְיִפְטֹר רַק לְכַתִּיבָה צָרִיךְ לְבַרֵּךְ דְּבָרָיו. וְאִם אוֹמֵר שֶׁחֲזָמִינִם לְעֲדִים בְּשִׁפְרָעוֹ, אִם הַבְּחִישׁוּהוּ, חֵיב לְשַׁלֵּם דֹּס"ל לְשׁו"ע שֶׁאִם לֹא הִזְמִינִם, אִמְרִינֵן דְּכִיּוֹן שֶׁלֹּא מוֹטֵל עֲלֵיהֶם לְזַכּוֹר אֶת הַפִּירְעוֹן, כִּי לֹא הִזְמִינוּ לַעֲדוֹת, לִכּוֹן יִתְכּוֹן שֶׁשְׁכַּחוּ זֹאת, מִשָּׂא"כ בְּהִזְמִנֵנוּ לַהֲעִיד, שֶׁמוֹטֵל עֲלֵיהֶם לְזַכּוֹר, אִם מְכַחֲשִׁים אוֹתוֹ מוֹכַח שֶׁאֵינוֹ צוּדֵק. הֵגֵה: (עֵין ש"ךְ סק"ו) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין חֲלֹיק בֵּין הַזְמִינִם אוֹ לֹא, וְכָל שְׂבָאוֹ עֲדִים וְהַבְּחִישׁוּהוּ חֵיב לְשַׁלֵּם כִּיּוֹן שֶׁעֲדִים מְכַחֲשִׁים אוֹתוֹ, אֲלֹא שְׂאֵעַפ"כ מוֹדָה שֶׁאֵין מַעֲכָב

קכ. כתב בכסף הקדשים שגם הלוה מוזהר שלא ללוות בלי עדים או שטר, ולכן אם לוה בלי שטר ואח"כ בא המלוה ומבקש שיכתוב לו שטר, מחוייב לעשות כן.

הבאתם, אם לא יוכל להביאם, ואין צריך לברר דבריו בדיעבד (הרא"ש פרק גט פשוט והמגיד פ"ו מה' טוען אלינא דהרמז"ס). ואם לא יוכל להביא העדים, לית לן בה. וענין לקמן ריש סימן ע"ה שאם תובעו על ממון ואומר איני חייב לך, אומרים לו לברר דבריו, מדוע סבור שאינו חייב לו.

ל' שבט

ג אמר לו המלוה בפני עדים אל תפרעני אלא בעדים, בין שאמר לו זאת בשעת חלוואה, בין שאמר לו אחר שתלווהו, צריך לפרעו בעדים. ואם אמר שפרעו שלא בעדים, אינו נאמן ובאמר לו אחר ההלוואה, אף שדבר זה אינו מחייבו על פי דין, מ"מ כיון שאמר לו כן בפני עדים, אין דרך לפרוע אלא בעדים כדי לנקות עצמו מחשד, ולכן אף שאומר שפרע שלא בעדים, אנו סהדי שאין זה נכון (טור והוא מהרא"ש), והמלווה גובה ממנו בלא שבוועה מכח אנו סהדי שלא פרע שלא בעדים. טען ואמר בן עשיתי ופרעתיך בפני פלוני ופלוני [וצריך לפרט שמותיהם, ולא די לומר שפרע סתם בפני שניים] והלכו למדינת הים, או מתו, הרי זה נאמן כיון שטוען שקיים התנאי, ונשבע שבועת הסת להכחיש את המלוה שטוען שלא פרע ונפטרקסד. וכן אם אמר אל תפרעני אלא בפני תלמיד חכם, או בפני רופאים, ואמר בפניהם שפרעתיך ואותם עדים שפרעתיך בפניהם, מתו או הלכו למדינת הים, הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר.

ד אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו פרעתיך בפני אחרים, אם באו אותם אחרים והעידו שפרעו בפניהם, פטור דמה שיחד עדים, אין כוונתו לפסול את שאר העדים, אלא מטרתו שלא יוכל לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, ולכן אם מביא את העדים שפרע בפניהם, פטור. מיהו, המלווה יוכל לומר ששעל חוב אחר קבלם באופן שפרע סתם ולא אמר בפירוש על איזה חוב פורע, אף על פי

קסד. וכשאומר שפרע שלא בעדים אי אפשר להאמינו במיגו שיכל לומר שפרע בפני עדים הלכו למדינת הים, דהוי כמגו נגד עדים, כיון דאנו סהדי שאינו פורע שלא בפני עדים.

שִׁפְּרָעוּ בְּעֵדִים, הוֹאִיל וְלֹא פָּרְעוּ בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁאָמַר אֲבָל כִּשְׁפָרַע בְּפָנֵי הָעֵדִים שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ, אֵינוֹ יִכּוֹל לִטְעוֹן שְׂקִיבִלָם עַל חֹב אַחֵר, כְּשֶׁאִין הִלּוּה מוֹדָה שְׁקִיִּים חֹב אַחֵר (מִרְדְּכִי פֶרֶק הַדֵּינִים). וְאִם אוֹתָם שִׁטְעוֹן שִׁפְרַע בְּפִנְהֵם מֵתוֹ אוֹ הִלְכוּ לְמִדְּיַת הַיָּם, אֵינוֹ נֶאֱמָן דְּכַדִּי שְׁלֹא יוֹכֵל לִטְעוֹן טַעְנָה כֹּז, יִיחַד וְהִתְנָה שִׁפְרַע בְּפָנֵי עֵדִים מִסּוּיִימִים. וְאִם אָמַר פְּרַעְתִּיךְ בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שִׁיחַדְתָּ וּמָתוֹ אוֹ הִלְכוּ לְמִדְּיַת הַיָּם, נֶאֱמָן בְּשִׁבְעָה, שֶׁחֲרִי אָמַר שְׂקִיבִלָם תִּנְאֹף. וְאִם הִלּוּה מוֹדָה שְׁלֹא פָּרְעוּ, אֲלֹא שֶׁאָמַר לֹא אֶפְרָעָךְ עַד שִׁכָּא פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שִׁיחַדְתָּ לִּי וְאֶפְרָעָךְ בְּפִנְיָהֶם וְלֹא אֶפְרַע בְּפָנֵי עֵדִים אֲחֵרִים כְּדִי שְׁלֹא תוֹכֵל לומר שְׂקִיבִלָת אֵת הַמַּעוֹת עֲבוּר חֹב אַחֵר, אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, אֲלֹא פּוֹרְעוּ בְּבֵית דִּין כִּי גַם בְּאוֹפֵן זֶה אֵינוֹ יִכּוֹל לומר שְׂקִיבִלו עֲבוּר חֹב אַחֵר וְכוּתְבִין לוֹ שֶׁפָּרְעוּ בְּפִנְיָהֶם.

א' אדר

ה אָמַר לוֹ אֵל תִּפְרָעֵנִי אֲלֹא בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּבִפְעוֹל פָּרְעוּ בֵּינוֹ לִבֵּינוֹ וְנֶאֱמָרוּ הַמַּעוֹת, וְהַמְלִיחַ מוֹדָה שֶׁנֶּתַן לוֹ מַעוֹת, רַק אָמַר בְּתוֹרַת פְּקוּדוֹן קִבְּלָתִּים עַד שִׁכָּוָא אוֹתָם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְטוֹעֵן שְׁכִין שֶׁהוּא רַק שׁוֹמֵר, פְּטוֹר בְּאוֹנְסִין, וּמִמִּילָא הַחֹב לֹא נִפְרַע, וְתוֹכֵעַ שִׁיחִיד לְפָרְעוֹ, אֵין בְּדִבְרָיו בְּלוֹם^{קכ"ה}; מֵאַחֵר שֶׁמוֹדָה שְׂקִיבִלָם (כ"כ זִנְדָק הַצִּית וְעִי' ט"ן סק"כ), וְהִלָּח לֹא בְּתוֹרַת פְּקוּדוֹן מִסְרָם, הוּי פָּרְעוֹן, וְדִבְרִים שֶׁאָמַר זֶה, אֵינָם דִּבְרִים אֶף שֶׁאָמַר שֶׁכֵּן הִיתָה דַּעְתּוֹ, דְּבָרִים שֶׁבִּלְבַל לֹא הוּי דְּבָרִים^{קכ"ו}.

קכ"ה. חוֹתֵן שֶׁהִתְחַיֵּב נֹדֶנִיא לַחֲתָנוּ, וְהִשְׁלִישׁוּ מִיד בִּידוֹ וְנִאֲנַס קוּדֵם הַנִּישׁוּאִין, מִחֻיִּיב לִיתֵן לוֹ נֹדֶנִיא אַחֲרָת, שְׁמִי פִתִּי לִפְרֹעַ הַנִּדְּנִיא קוּדֵם הַחֲתוּנָה, וְמִי יוֹדַע מִה יוֹלֵד יוֹם, וְבוֹדֵאי לֶשֶׁם פִּיקְדוֹן נֶתַן בִּידוֹ, וְשׁוֹמֵר פְּטוֹר בְּאוֹנְסִין, וְנִשְׁאֵר חִיּוּבוֹ לִיתֵן לוֹ הַנִּדְּנִיא [פִּתְחֵי תְּשׁוּבָה].

קכ"ו. וְאִם אָמַר בְּפִירוּשׁ בִּשְׁעַת נִתְּיַת הַמַּעוֹת שֶׁמִּקְבֵּלָם לֶשֶׁם פְּקוּדוֹן, אַע"פ שֶׁבִּכְל פִּרְיעַת חֹב, פִּירְעוֹן בַּעַל כִּרְחוֹ הוּי פִּירְעוֹן, וְאֵין יִכּוֹל לומר שֶׁאֵין רוּצָה לְקַבֵּלָם לֶשֶׁם פִּירְעוֹן, שֶׁאֵין הֵכָא כִּיוֵן שֶׁהִתְנָה שִׁפְרַע בְּפָנֵי עֵדִים מִסּוּיִימִים, כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים אֵלוֹ, נִחְשָׁב כִּאִילוֹ לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפִּירְעוֹן, שֶׁאֵין יִכּוֹל לְכוּפּוֹ לְקַבֵּל הַמַּעוֹת. וְהוּ"ט חוֹלֵק וְסוֹבֵר שֶׁגַם בְּאוֹמַר בְּפִירוּשׁ לֹא מֵהֵנִי, כִּיוֵן שֶׁנִּיתַן לֶשֶׁם פִּירְעוֹן. וְאִם אָמַר בְּפִירוּשׁ וְהִלּוּה שׁוֹתֵק, מֵהֵנִי לְכו"ע כִּיוֵן שֶׁהִלּוּה הַסְּכִיִּים.

ו מי שנתחבב לו שטר, וכתבו לו בית דין שטר אחר לפי התנאים שנתבאר לעיל סימן מ"א, דינו במלוה בשטר ואינו יכול למען פרעתי. ויש מי שאומר, שהוא הדין אם תבע את חברו על פה, ונתחבב לו בדין ולא היה בידו לפרעו, וכתבו לו מעשה בית דין שחייב לו כך וכך, אם מען אחר כך פרעתי, אינו נאמן דנחשב כאילו יש שטר נגדו, ונזכה מהלקוחות^{קכ}. מי שמכר שדהו בנאמס שהאנס אנסו למכור לו שדהו, ומסר מודעא קדם לבן בפני שני עדים שהוא מוכר לפלוני בלי הסכמה אלא רק באונס בענין שהמכר בטל כפי שיתבאר לקמן בסימן ר"ה, וכיון שהמכר לא חל, וצריך לחזור לאנס שנתן את המעות, המעות של האנס שפירד המוכר יש להם דין מלוה על פה, ואינו מורף ממשעבדי בבח שטר המכר שפירד^{קכב}, שאין לו דין שטר שייחשב על ידו מלוה בשטר, טעם אחד, משום שלא נתן לבתב כי השטר נכתב שלא כדין כיון שאנסו על כתיבת שטר זה, ונמס עוד נפ"מ בזה שאין לו דין שטר, שנאמן לומר פרעתי כי הימצאות השטר מכר ביד הקונה, אינו ראייה שלא פרע את המעות, ולכן נאמן לומר פרעתי^{קכג} (משנזכר הרשב"א). והוא הדין לכל שטר שלא נתן לבתב כגון שטר שיש בו ריבית, דאין טורף ממשעבדי מכח שטר זה (ועין לעיל סימן ס"א סעיף ז').

קסו. לעיל סימן ל"ט סעיף י' לענין פסק דין, הובא בשו"ע שתי דעות אם נאמן לומר פרעתי, תירץ הסמ"ע דשאני פסק דין שעומד לפירעון מיד, לכן אם אומר שפרע, י"א דנאמן, אבל כאן כתבו לו את המעשה ב"ד מחמת שלא היה לו לפרוע, ולכן נחשב יותר כשטר, ואם בא לפרוע צריך לתבוע שובר. קסח. היינו באופן שבא בעל חוב של המוכר וטרף קרקע זו מהאנס שקנה קרקע זה, והאנס בא לתבוע מעותיו, אינו יכול לטרוף מלקוחות שקנו קרקעות ממוכר זה. אבל אם הקרקע קיימת אצל הקונה האנס, ודאי שאין חייב להחזיר לו קרקעו כל זמן שלא מחזירו מעותיו [סמ"ע]. קסט. והש"ך חולק שבגמ' איתא רק שאין לו דין שטר לגבות ממשעבדים, אבל

סימן עא

לזה שהאמין למלוה בעל פה, למה מועיל נאמנות

ובו כ"ג סעיפים

ב' אדר

א התנה המלוה עם הלוח שיהא המלוה נאמן בכל עת שיאמר
שלא פרעו וזה נקרא 'נאמנות סתם', כיון שלא האמינו בפירוש שיהיה
נאמן כשני עדים, הרי זה נוטל בלא שבועה אף על פי שמועין
שפרעו, לא מבעיא במלוה בשטר דבלי הנאמנות היה נוטל, רק היה צריך
לישבע, ודאי שמטרת הנאמנות היתה לפוטרו משבועה, אלא אפלו היא
מלוה על פה שבלי הנאמנות היה הלוח נשבע ונפטר, כשנתן נאמנות, מהני
לא רק לעצם שהמלוה נוטל, אלא אף שנוטל בלי שבועה. הגם: ודוקא בדאקא
עדים שהאמינו עליו, אבל אי ליכא עדים, והלוח מודה ואומר שאמנם
האמינו, אבל ופרעו, נאמן במגו שיכל להכחיש שמעולם לא האמינו. ועין
לעיל סימן ס"ט סעיף ב' שכתב שם הרמ"א דין זה לגבי כתב ידו. אבל
אם הביא עדים שפרעו, אינו נוטל כלום כיון שלא האמינו כשני עדים,
ודאי שנאמנות של עדים חזקה מנאמנות המלוה^ק. ואם התנה עמו שיהא
המלוה נאמן בשני עדים וזה נקרא נאמנות כבי תרי, אף על פי שהביא
עדים שפרעו, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה כי כוונתו שיהיה נאמן
יותר משני עדים^{קא}, ואפלו הביא מאה עדים שפרעו בפניהם,

לכאורא אין נאמן לטעון פרעתי נגד שטר כזה.
קע. ואם בא עד אחד, דעת הסמ"ע דמהני הנאמנות לפוטרו משבועה להכחיש את
העד, והש"ך חולק וס"ל דלא מהני וחייב לישבע.
קעא. כתב הש"ך דאירי שהמלוה טוען שיש ללוה זה עוד חוב, ופרעו על חוב אחר,
בזה אף שהעדים מעידים שפרעו על חוב זה, המלוה נאמן יותר מהעדים, [אבל
כשמודה שנפרעו על חוב זה אין יכול לטעון שתופס על חוב אחר]. אבל כשטוען
להד"ם שמעולם לא פרע לו, אע"פ שאמנם יוכל לגבות ממנו את המעות כי
האמינו, אבל אחרי שיפרעו לו יתבענו שיש לו מעות אצלו כיון שפרעו לו פעמיים,

שְׁהַשְׁנִים בְּמֵאָה אין הבדל בין נאמנות של שני עדים למאה עדים, וכיון שהאמינו יותר משני עדים, הוא הדין שנאמן יותר ממאה עדים. הגס: וְאִפְלוּ הָיָה לִלְוֶה מְגוּ, וְהָיָה אֶפְשָׁר לְמַפְטֵר עֲצָמוּ בְטַעֲנָה אַחֲרָת, לֹא מְהִימָנִין לָהּ בְּמִגּוּ נֶגֶד הַנְּאֻמָּנוֹת שֶׁהָאֱמִין עָלֶיו כִּיוֹן שֶׁהָאֱמִינוּ כְּשֵׁנִי עֲדִים, אֲבָל כְּשֶׁאִין עֲדִים עַל הַנְּאֻמָּנוֹת, וְיֵשׁ לוֹ מְגוּ עַל הַנְּאֻמָּנוֹת עֲצָמָה, מִהֵנִי אִפִּי בְּנֹאמָנוֹת כְּבִי תֵרִי, וְנֹאמֵן שִׁפְרַע בְּמִגּוּ שֶׁלֹּא הָאֱמִינוּ (צִיטָה יוֹסֵף מַחֲדוּשׁ סַעִיף כ"ג צִסס הֶרֶשֶׁנ"ט). אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הָרִי אֶתָּה נֶאֱמָן עָלִי בְּשִׁלְשָׁה, הַזֹּאִיל וְיִרְדַּ לְמִנְיָן לומר כמו כמה אנשים הוא נאמן אצלו, אִם פָּרְעוּ בְּפָנֶי אֶרְבָּעָה הָרִי זֶה פָּרְעָה כִּי נֹאמָנוֹת שֶׁל אֶרְבָּעָה חֻזָּקָה מִנְּאֻמָּנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה.

ב הָא דְּמִהֵנִי נֶאֱמָנוֹת בְּלֹא קִנְיָן, דְּוָקָא בְּשַׁעֲתָה חֲלוּאָה דְּנִתְיֵנָה הַמְעוֹת בְּתִנְאִי זֶה נִחְשָׁב כְּקִנְיָן. אֲבָל לְאַחֲרָת חֲלוּאָה, וְלֹא קִנְיָן מִנָּה עַל הַנְּאֻמָּנוֹת, לֹא מִשְׁתַּעֲבָד מִשְׁמַע אִפִּילוּ בְּנֹאמָנוֹת סִתָּם, וְכֵן דַּעַת הַט"ו. וְהַש"ך ס"ל דְּרַק בְּנֹאמָנוֹת כְּבִי תֵרִי צָרִיךְ קִנְיָן, וְלֹא בְּנֹאמָנוֹת סִתָּם.

ג' אדר

ג הָא דְּמִהֵנִי נֶאֱמָנוֹת בְּנֶגֶד עֲדִים, הֵנִי מְלִי בְּשִׁמְעִידִים בְּפָנֵינוּ פָּרְעוּ. אֲבָל אִם הִעִידוּ בְּפָנֵינוּ הוֹדָה הַמְלוּה שֶׁפָּרְעוּ, נֶאֱמָנִים; שֶׁלֹּא פְסָלָם אֲלֵא לְפָרְעוֹן הֵינּוּ מִה שֶׁהָאֱמִינוּ יוֹתֵר מִהָעֲדִים, הוּא רַק עַל מַעֲשֵׂה פִירְעוֹן, אֲבָל הוֹדָאָה, מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא, וּבִזָּה לֹא פְסָלָם. וְכֵן אִם הִעִידוּ שֶׁמַּחֲלֵל לוֹ תַּחֲזֹב, נֶאֱמָנִים דִּהּוּי מִלְּתָא אַחֲרִיתִי, אִי"כ אִמֵּר בְּפִירוּשׁ שְׁמֵאֱמִינוּ גַם עַל הוֹדָאָה אוֹ עַל מַחֲלֵה. הגס: וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, דְּאִין הַנְּאֻמָּנוֹת אֲלֵא לְמָה שֶׁהָאֱמִינוּ עָלֶיו, וְלֹא יוֹתֵר. בְּגוֹן (טוֹר סִי"ד צִסס מִשׁוּנָה הֶרֶשֶׁנ"ט) מִי שֶׁקִּבֵּל מַעוֹת בְּעֶסְקָא וְהָאֱמִין לְנוֹתָן עָלָיו וְעַל יוֹרְשָׁיו שֶׁל הַמַּקְבֵּל, שִׁיְהִיָּה נֹאמֵן לומר שֶׁלֹּא אֲרַע הַפֶּסֶד בְּאוֹתוֹ מִמּוֹן, וּבְכָל אֲשֶׁר יֵאמַר בְּעֶקֶר הַמִּמּוֹן, וְאַחֲרָיָה נִפְטֵר הַמַּקְבֵּל וְהִנֵּחַ מִמּוֹן בְּיַד אַחֵר וְלֹא יָדוּעַ אִם מִמּוֹן זֶה הוּא מִהָעִסְקָא, וְהִנּוֹתָן אוֹמֵר שֶׁהוּא מַעֲסָק הַשְׁתַּפּוּת, אֵינּוּ נֶאֱמָן בְּזָה, אִפְלוּ הָיָה הַמַּקְבֵּל [חִי] וּמַכְחִישׁוֹ, גַּם אִין הַנּוֹתָן

נאמן, הואיל וענין זה להיות נאמן על מהות הממון לא נכלל בלשון הנאמנות (טור סעיף כ"ג זכס תשובת הרא"ש כלל ע"א ס"ח). אבל כל מה שכתב עליו נאמנות, מהני. כגון, אם כתב לו שיהא נאמן כמה הוציא הוצאות ושחידים, מהני, כמו שמהני לעקר הקרן, וכל תנאי שבממון קיים.

ד המדרקקים, עושין שובר מכתב ידו של מלוה על שטר של נאמנות בשטר שיש בו נאמנות והלוה רוצה לפרוע וחושש שהמלוה יאמר שלא פרע, ויהיה נאמן מכח הנאמנות, לוקחים מהמלוה שובר בכתב ידו, ותו ליבא למיחש למידי כי לא יהיה נאמן לומר שלא פרע אפילו בנאמנות כבי תרי, כיון שיש כתב ידו שנפרע.

ד' אדר

ה הרי שפרעו, ומען המלוה שלא נפרע, ופרעו פעם שנית מפני התנאי של הנאמנות, הרי חלוה אחרי שפרע שוב, חוזר ותובע את המלוה בדין, ואומר לו בך ובך אתה חייב לי, מפני שפרעתה שני פעמים; אם הודתה, ישלם. ואם כפר, ישבע שבועת הסתם על בך שלא פרעו אלא פעם אחת. הגה: ואפלו פרעו תחלה בעדים אין יכול להוציא ממנו ממון מכח העדים שראו שפרע לו, מאחר שהאמינו נגד עדים, נחשב כאילו פסל כל עדים שיעידו נגדו, ולכן אין לו עליו אלא שבועת הסתם^{כ"ב} (טור זכס הרא"ש והר"י מיג"ש וי"י). לפיכך, אם הוסיף וכתב לו בנאמנות שיהא נאמן בלא שום שבועה קלה וחמורה וגלגול לעולם^{כ"ג}, לא משתבע, לא בתחלת הפרעון ולא בסוף הפרעון כיון שפטר גם משבועה. הגה: שטר שכתוב בו נאמנות בזה הלשון 'כל זמן שלא נכתב עליו תבא' שובר, לא 'עליו' על השטר ממש קאמראין

קעב. והש"ך חולק דודאי העדים נאמנים שנתן לו כסף, כיון שלא פסלם רק לגבי חוב זה שנתן לו נאמנות, וכן לא יוכל לטעון שקיבלם במתנה וכדו', כיון שאינו שכיח, רק מיירי שטוען שקיבל הכסף עבור חוב אחר, והעדים טוענים שקיבלם עבור חוב זה, רק בכה"ג מועיל הנאמנות אף שהוא נגד עדים. קעג. דעת הסמ"ע דה"ה אם לא כתב 'לעולם' אינו יכול להשביעו אחר הפירעון, כי עצם הדבר שהוסיף שיהיה נאמן בלי שבועה כולל גם שבועה שאחר הפירעון, והש"ך חולק ומצריך שיהיה כתוב 'לעולם'.

כוונתו שצריך שיהיה כתוב השובר על השטר עצמו, אלא על החוב קאמר אלא כוונתו שכל זמן שלא יהיה כתוב בשופר מפורש שזה על הלוואה זו המסויימת, יהיה המלוה נאמן לומר שלא נפרע, ומהני שובר אפלו נכתב במקום אחר ולא על גבי השטר עצמו (מהרי"ק ש"ס פ"ט), אלא אם כן פרש בהדיא בתנאי, וכתב בתנאי שהשובר יהיה כתוב על השטר עצמו, דאז צריך לקיימה תנאה (רשב"ץ ומציאו ז"י ס"ס ע'). ואם הביא עדים שפרעו, מהני בנאמנות סתם, אפילו כשלא כתוב שובר על השטר עצמו, דהיי כאלו אמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו לפני עדים אחרים דמהני (סס), וכמו שנתבאר לעיל סימן ע' סעיף ד' דמהני.

ו אין תנאמנות מועיל למונעו שלא להחריס חרם סתם, אפלו אם פירשו בפירוש שלא יחרים, דכיון שאין מחריס לנוכח המלוה, אלא בסתמא, אין יכול למונעו, כי לא האמינו לגזלו, וכיון שאומר שהחרם יחול על הגולן, אם האמת שלא גזלו, לא חל עליו כלום. הגם: פטרו מן השבועה, הרי גם נדר בכלל שאין יכול לחייבו להדיר עצמו אם אינו נאמן, דאין חלוק בין נדר לשבועה רק בפעל הפותח לאשתו נאמנות ששם צריך לכתוב בפירוש שפוטרה הן מנדר והן משבועה (ר"ן פרק הכותב).

ה' אדר

ז המחרים, לא לימא כל מאן דגזלה לא יאמר שהחרם יחול על מי שגזל, כי משמעותו רק על הגולן עצמו ולא מי שהגזילה נמצאת כעת ברשותו, ויתכן שהעבירה לאדם אחר, אלא יאמר שהחרם יחול על כל מאן דאיתיה לגזלה בידה כל מי שהגזילה נמצאת אצלו ולא מתקד אצל אדם יחזיר לא יחול החרם, כדי שיבין שיש תקנה לחרם ע"י השבת הגזילה.

ח אין בותכים פתקא דלמוותא היינו פתק של הקללה, ואין נותנים את הזכות להחריס ולקלל בצבור, אלא ליתומים שפאז פטענת אביהם או אפוטרופוס, ואמרו אין אנו יודעין אצל מי יש למורישנו כלום אבל סתם אדם שחושד בכמה בני אדם שאחד מהם גזלו, יכול להביאם לב"ד ולהחריס סתם, אבל לא להחרימם בציבור. ואם אחד רצה לצאת מבית הפנסת בשוה מחריס, יש לבית דין לומר לו ולשואלו למה אתה יוצא, ואם לא רצה להתעקב אין מונעין אותו,

והטעם שלא מונעים אותו וּמִפְּלוֹ דאפילו שְׁרִיצָא בְּשַׁעַת הַחֶרֶם, [הַחֶרֶם] חָל עָלָיו כי החרם חל גם בלי עניית אמן מצד המוחרם. הגם: וְעֵין לְעֵיל סִימָן ט"ז סְעִיף ג', דִּישׁ אומרים דְּנוֹתָנִים לְכָל אָדָם להטיל חֶרֶם בציבור אַחֵר עֲדוּת מִי שִׂדּוּעַ לוֹ עֲדוּת שְׁחִיב לבוא להעיד, וְכֵן נוֹהֲגִין ק"ד.

ו' אדר

מ שְׁטֵר שְׁיֵשׁ בּוֹ נֶאֱמָנוּת, וְחִלּוֹה מוֹצִיא כְּתָב יָד הַמְּלוּה שְׁקָבֵל מִמֶּנּוּ סְכּוּם פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְסְכּוּם פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְחִמְלּוֹה מוֹעֵן שְׁאוֹתוֹ כְּתָב יָד הוּא מַעֲסֵק אַחֵר, תְּדִין עִם חִלּוֹה דְּכִיוּן שִׁישׁ כְּתָב יָדוֹ עַל אוֹתוֹ סְכּוּם שְׁמוּפִיעַ בְּשֵׁטֶר, אֵין הַמְּלוּה נֶאֱמָן לְטַעוֹן שֶׁהִיא חוֹב נוסף באוֹתוֹ סְכּוּם ק"ה.

י שְׁטֵר שְׁיֵשׁ בּוֹ נֶאֱמָנוּת, וְיוֹצֵא מִתַּחַת יָד אַחֵר ואֵינוֹ יוֹדַע טִיבוֹ שֶׁל הַשֵּׁטֶר אִם הוּא שֶׁל הַמְּלוּה אוֹ שֶׁל הַלוֹה מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵר פִּרְעוֹ, אַע"פ שֶׁהַמְּלוּה טוֹעֵן שֶׁלֹּא פִּרַּע לוֹ וְיֵשׁ לוֹ נֶאֱמָנוּת בְּשֵׁטֶר, מ"מ יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁאֵין מוֹעִיל תְּנַאֲמָנוּת כי הַנֶּאֱמָנוּת הִיא לְמַלּוּה רַק כִּשְׁהַשֵּׁטֶר תַּחַת יָדוֹ.

ז' אדר

יא לוֹה שֶׁהוֹצִיא כְּתָב פְּרָעוֹן חֲתוּם בְּעֵדִים נֶגֶד שְׁטֵר חוֹב, וּמֵת הַמְּלוּה וְהַיּוֹרְשִׁים מוֹצִיאִים שֵׁטֶר חוֹב נֶגֶד הַלוֹה, וְהוּא מוֹצִיא כְּתָב פִּירְעוֹן הַנִּ"ל, וְיֵשׁ בָּמָה אֲמִתְּלוֹת מוֹכִיחוֹת שֶׁכְּתָב הַפְּרָעוֹן מוֹזֵף, וְתַבְרָר הַדָּבָר בְּדִרְשׁוֹת וְחִקְרוֹת, וְאִם אַחֵר בֶּדֶךָ יִרְאֶה לְבֵית דִּין שֶׁהַעֲדוּת מְכַבֶּנֶת

קע. וּבִיּוֹשֵׁב הַסְּתִירָה מִכָּאן דְּמַבּוּר שְׁנוֹתָנִים רַק לִיתוּמִים, וְשֶׁם מַבּוּר דְּנוֹתָנִים לְכָל אָדָם, מִיֵּשֶׁב הַסֵּמ"ע שֶׁשֶּׁם אֵיירִי שְׁמוֹר שִׂדּוּעַ לוֹ בּוֹדָאי שִׁישׁ עֲדִים הַיּוֹדְעִים, מִשֶּׁא"כ כָּאן אֵיירִי שְׁמוֹר טוֹעֵן שִׂדּוּעַ בּוֹדָאי. וְהַש"ךְ תִּירָץ דִּהְיָה מַחְרִימִים עַל עֲדִים שִׁבּוּאוֹ לְהַעֲדִיד וְכָאן אֵיירִי לַעֲנִין הַחֲרַמְתָּ מִי שְׁחִיב לוֹ, וְזֶה נוֹתָנִים רַק לִיתוּמִים.

קעה. דַּעַת הַסֵּמ"ע דִּהְיָה מִלִּיל בְּנֶאֱמָנוּת סֵתֵם, אֲבָל בְּנֶאֱמָנוּת כְּבִי תֵרִי, הַמְּלוּה נֶאֱמָן לְמוֹר סִיטְרָא, דִּהְיָנוֹ שֶׁהִסְפֵּי שְׁקִיבֵל הוּא תּוֹפְסוֹ עֲבוּר חוֹב אַחֵר, וְהָא דִּיתָא לְעֵיל סְעִיף ד' דְּבִכְתָּב יָדוֹ לֹא מִהְיָ סִיטְרָא אִפִּי בְּנֶאֱמָנוּת כְּבִי תֵרִי, הִנֵּי מִלִּיל כִּשְׁכֻּתוֹב מְפוֹרֵשׁ בְּשׁוּבֵר עַל מָה הַתְּשׁוּלָם. אוֹלָם דַּעַת הַש"ךְ דֹּאפִי בְּנֶאֱמָנוּת כְּבִי תֵרִי אֵין הַמְּלוּה נֶאֱמָן.

ואמנם הכתב נכון, חִיבִים הַיּוֹרְשִׁים לְהַחְזִיר הַשְּׁמֵר לְלוֹחַ כִּיּוֹן שֶׁהִשְׁמֵר
כבר נפרע.

יב אף על פי שיש בשמור נאמנות ואפילו נאמנות כבי תרי, וא"כ אין
הלוה נאמן לומר פרוע, אם מת הלוה אינו נזכה מהיתומים קמנים,
כי אולי בשונדלו ימצאו שזכר או עדי פּרעון ובאופן כזה נפטר הלוה
אפילו בנאמנות כבי תרי.

ח' אדר

יג שומר שיש בו נאמנות, ונמצא המלוה בפּרן בְּדָבָר אַחֵר בשטר
אחר לאדם אחר, בְּעֵדִים היינו שטען טענה והוכחש ע"י עדים, והוחזק
כפרן, אע"פ דקיי"ל דהוחזק כפרן בממון זה, לא נעשה כפרן לממון אחר, בְּמִל
הנאמנות כי הלוה לא התכוון לתת נאמנות למי שהוחזק כפרן באיזה ממון,
אא"כ הלוה ידע זאת מראש פ"ש.

יד שומר שיש בו נאמנות, ומנהג המקום שְׁהִרְבָּה סופרים בותבין
נאמנות בלא המלכת שאלת הפעלים ועושים זאת לשופרא
דשטר, והלוח טוען כי בלא רשותו נכתב, אם העדים עצמם הם
כאן ואומרים שלא כתבוהו כי אם מפני שהיו רואין ששאר
שטרות הוא כתוב בך, אף על גב דכתיב ביה 'וקנינא מנה על
כל מאי דכתיב לעיל' וא"כ מלשון זה משמע שקנו ממנו על כל מה שכתוב
קודם וזה כולל גם את הנאמנות, אין סומכין על הנאמנות, כיון שאינו
מנהג פשוט לכתב בן בְּכָל הַשְּׁמֵרוֹת לכן נאמנים לומר שהתכוונו על
שאר הדברים שהדרך לכתוב בשטר. אבל אם המנהג פשוט לכותבו, ודאי דעתו
שיכתבו כמו המנהג. פ"י והוא הדין בשאר תקוני השטר, ועין לעיל סימן ס"א
סעיף ה'. ואם כתוב בו בפרוש 'וקנינא על כל מאי דכתיב ומפרש
לעיל, ובענין הנאמנות מפרש' היינו שכותבים שהנאמנות שכתבו בשטר,

קעו. וכתב התיבות דה"ה אם עבר עבירה אחרת שנעשה עי"ז חשוד, דבטלה
הנאמנות.

קעז. אבל כשאין העדים כאן, כיון שכתוב שקנו ממנו על כל הנאמר לעיל, אין הלוה
נאמן לומר שכתבוהו שלא ברשותו. והש"ך סובר שגם כשהעדים כאן אינם נאמנים
אלא רק כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר.

היה בפירוש בציווי הלוה, ואחר כך אמרו לא אמר לנו מעולם נאמנות זה, או בטענות בתבונה, אינם נאמנים, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. לכה, מנהג טוב לכתב בשטרות קנין על הנאמנות מפרש, ושוב אין לפקפק.

ט' אדר

מז במקום שנהגו שלא לכתב נאמנות אלא בציוי הלוה בסתמא אמרין שהלוה צוה לכתוב כן, אא"כ במקום שנהגו לכותבו לשופרא דשטרא, בזה צריך לידע שהלוה צוה לכתוב, בשמצוה הלוה מועיל, אפלו בלא קנין. הגם: ונראה לי, דוקא בשאמר בן בשעת הלוואה, כמו שנתבאר בסיומן זה סעיף ב' ובסתמא כשמגיע שטר עם נאמנות אמרין שנעשה בשעת הלוואה או אח"כ עם קנין, אא"כ יוכיח אחרת.

מז שטר שיש בו נאמנות, וכתוב בו זמן קבוע לפרעון, אף על פי שעבר הזמן וכבר עבר זמן רב עדן הנאמנות קנים ולא אמרין שלא התכוון להאמינו לזמן רב אחר זמן הפירעון.

י' אדר

יז לעיל בסעיף א' התבאר שנאמנות סתם מועיל לפטור את המלוה משבועה, כשהלוה טוען שפרע. במה דברים אמורים דמהני נאמנות סתם לפטור משבועה, בעוד שהלוה חי וכא לגבות ממנו והלוה טוען שפרע כבר. אבל אם הלוה מת, וכא המלוה לגבות מיורשיו וכל המוציא מיתומים אין מוציא אלא בשבועה, לא מהני כי אנחנו טוענים שפרע כבר, ואע"ג שיש נאמנות, מ"מ טוענים שאם הלוה היה חי, לא היה המלוה מעז לשקר בפניו שלא פרע, משא"כ כנגד היתומים הוא מעז לשקר, אלא אם בן פרש בפירוש שפוטרו ממנו ומיורשיו, שאז גזכים בלא שבועה. ואם כתב 'תהא נאמן עלי ועל בתי', יורשיו בכלל, ומקבלי מתנה שקיבלו מתנת שכיב מרע מהלוה גם בן בכלל בתי בחו וכשכא לטרוף מהם אין צריך לישבע, [אבל מקבלי מתנת בריא דינם כלקוחות, ולא מהני נאמנות כשכא לטרוף מלקוחות].

יח מת לזה בתי מלוה, בשטר שיש בו נאמנות סתם היינו שהאמינו בפירוש גם נגד יורשיו, ונתבאר בסעיף הקודם שבאופן זה אין נשבע

ליורשים, רק לא האמין למלוה בפירוש גם על הירשים שלוש^פ, ואחר כך
מת מלוה, היוֹרְשִׁים של המלוה גוֹבִים בְּשִׁבְעַת הַיּוֹרְשִׁים "שלא
פָקְדְנוּ אֲבָא שְׁשֹׁמֵר זֶה פְּרוּעַ" כיון שלא האמינו בפירוש על יורשיו, צריכים
הם לישבע. ואם כתוב בְּשֹׁמֵר נֶאֱמָנוּת מִפְּדֹשׁ גם על הירשים של
המלוה, גוֹבִים בְּלֹא שְׁבֻעָה בְּלֵל, והיינו כשכתב: שְׁשֹׁמֵר אוֹתוֹ את
המלוה משבועה וְהַבָּאִים מִבְּחֹ יורשי המלוה, מִמֶּנּוּ מהלוה וּמִבָּאֵי בְּחֹ
מיורשי הלוה.

יא אדר

יט אין נֶאֱמָנוּת מוֹעִיל לְגַבִּי לְקוֹחוֹת, אִפְּלוּ הִתְנָה בְּפִרְוֹשׁ שְׁיִגְבָּה
מִהֶלְקוֹחוֹת בְּלֹא שְׁבֻעַת הַמְּלוֹה כי אדם לא יכול לתת נאמנות לחוב
ע"ז לאחרים (ריטצ"ט וטור ריש סימן פ"ג), וְהוּא הִדִּין לְמְלוֹה מִקְדָּם
הָבֵא לְגִבּוֹת ויש עוד בעלי חובות שהלוו לו אחריו, ואם הוא יגבה לא יישאר
להם מהיכן לגבות, [ואפילו הלוה מודה שלא פרע, מ"מ חוששין לקנוניא]
שְׁצָרִידָה לְשִׁבְעָה, אֵת עַל פִּי שְׁכֵתֵב בְּשֹׁמֵר נֶאֱמָנוּת כיון שנאמנות זו
הוא חוב לשאר בעלי החובות^{קכ}.

כ יש אומרים שְׁאִין נֶאֱמָנוּת מוֹעִיל אֶלָּא לְנִפְרַע בְּפִנּוּי של הלוה
מִמֶּנּוּ, אֲבָל שְׁלֹא בְּפִנּוּי, לֹא כיון שיש תקנת חז"ל שכל הנפרע שלא
בפניו, לא יפרע אלא בשבועה, ועל שבועה זו לא מהני הנאמנות, כי שלא בפניו
מעיו, משא"כ אם היה בפניו לא היה מעיו, אֶלָּא בֵּית דִּין מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ.
וְאִם הִלּוּהּ פְּדֹשׁ שלא יהיה לו זכות להשביע את המלוה וְלֹא לְבָאִים מִבְּחֹ,
אִין בֵּית דִּין מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ כי כשתובעים בחייו שלא בפניו, היינו כמו
שתובעים את הבאים מכוחו, וגם בזה פטר אע"פ שזה שלא בפניו.

קעה. דאי איירי בנאמנות סתם שלא האמינו נגד יורשי הלוה, דבכה"ג המלוה צריך
לישבע להם, אם מת המלוה אין גוֹבִים אפילו בשבועה, דאין אדם מוריש ממון
שגוֹבִים אותו רק עם שבועה.
קעז. והש"ך הביא הרבה ראשונים דס"ל דמהני נאמנות אף כלפי לקוחות, ולכן אם
כתב נאמנות גם נגד לקוחות, מהני תפיסה מכח קים לי.

כא עד כאן השו"ע דן כשהלוה האמין למלוה, וכעת בא לדון כשהמלוה נתן נאמנות ללוה לומר פרוע אפי' נגד שטר. מלֹוה שֶהֶאֱמִין לִלְוֹה שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן עַל הַשָּׂטֵר לִזְמַר שֶׁהוּא פָּרוּעַ, מוֹעִיל נִמְי נְבִי יוֹדְשִׁים שֶׁל המלוה, שָׂאֵם מֵת הַמִּלְוֶה וּבָאִים יוֹדְשִׁים לְגִבּוֹת מִתְלֹוה, נֶאֱמָן לִזְמַר שֶׁהוּא פָּרוּעַ ואין יכולים לטעון שטרך ביד אבינו מאי בעי, כי יאמר שסמך על הנאמנות; אֲבָל צָרִיךְ לִשְׁבַּע שֶׁהוּא פָּרוּעַ, אֲפִלּוּ בִּתְנֵי הַמִּלְוֶה כִּי המלוה יאמר שהנאמנות באה רק למנוע ממנו את אפשרות הגבייה מכח השטר, אבל לא התכוון גם לפוטרו משבועת היסת שיש בכל כפירת תביעה^פ, אֲלֵא אִם בֶּן כֶּתֵב לוֹ בִּפְרוּשׁ שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִין הַמִּלְוֶה יָכוֹל לְגִבּוֹת בְּשָׂטֵר זֶה מִן הַיּוֹדְשִׁים^{פא} וְלֹא מִהֶלְקוֹחוֹת כִּיוֹן שְׁטוּעִים עֲבוּרִם שֶׁמֵּא הִלּוּה פָּרַע, ואם היה כאן היה טוען פרעתי והיה נאמן, ואֲפִלּוּ אָמַר הִלְוֵה לֹא פָּרַעְתִּי, אִין הַמִּלְוֶה מוֹדֵף בְּשָׂטֵר זֶה מִהֶלְקוֹחוֹת, דְּחִשְׁיָנָן לְקִנְיָנֵיָא כִּי יִתְכַן שְׁבֹאֲמַת פָּרַע וְהַמִּלּוּה וְהַלּוּה רוצים להוציא מן הלקוחות שלא כדין ולהתחלק במעות ביניהם. ואם טָעַן הִלְוֵה בְּשָׂטֵר זֶה וְאָמַר פָּרַעְתִּי מִקְצָתוֹ, [אִי בָלוֹ], וְהַמִּלְוֶה אֹמֵר לֹא פָּרַע בָּלוּם, מִשְׁלֵם הַמִּקְצַת שֶׁהוֹדָה בּוֹ, וְאִין נִשְׁבַּע שְׁבוּעָה דְּאוֹרִייתָא אַע"פ שְׁהוּדָה בַּמִּקְצַת, כִּי טַעַם שֶׁנִּשְׁבַּע בְּמוּדָה בַּמִּקְצַת וְלֹא נֶאֱמָן בְּמִגּוּ שֶׁל כּוֹפֵר הֵכֵל, כִּי אִין מַעִיז לִשְׁקֹר שֶׁנִּפְרַע כּוֹלּוֹ, וְלִכֵּן אָמַר שֶׁנִּפְרַע רַק בַּמִּקְצַת, וְכֵאן מַעִיז כִּיוֹן שִׁישׁ לוֹ נֶאֱמָנוּת, וְנֶאֱמָן בְּמִגּוּ, אֲבָל נִשְׁבַּע הֶסֶת כִּי אֵת זֶה לֹא פָּטְרוּ הַנֶּאֱמָנוּת וְכֵנ"ל. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעַת הֶסֶת, אִינוּ נִשְׁבַּע בְּלָל כֵּנ"ל.

כב בְּשֶׁהֶאֱמִין הַמִּלְוֶה לִלְוֹה שֶׁהוּא נֶאֱמָן עַל הַשָּׂטֵר לִזְמַר פָּרַעְתִּי, מוֹעִילָה הַנֶּאֱמָנוּת שֶׁאֲפִלּוּ תוֹךְ הַזְּמַן נֶאֱמָן לִזְמַר פָּרַעְתִּי אַע"פ שְׁחֻזָּקָה אִין אָדָם פּוֹרַע תּוֹךְ זְמָנוֹ, מ"מ גַּם עַל זֶה מוֹעִילָה הַנֶּאֱמָנוּת. וְאִם מֵת הִלְוֵה תוֹךְ הַזְּמַן, יֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר, שֶׁאִינוּ גּוֹבֵה מִהַיּוֹדְשִׁים, שֶׁאִינוּ מוֹעִינֵן שְׁאִבְיָהם פָּרַע וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע בְּסִיעִף הַקּוּדֵם. ואין היתומים צריכים

פ. ומלשון השו"ע אפילו בחיי מלוה, משמע דכל שכן לאחר מותו, דצריך לישבע ליורשים, והש"ך הניח בצ"ע הרי אין משיעיים בטענת שמה. פא. בסעיף הבא הביא השו"ע מחלוקת בדין גבייה מהיורשים.

לישבע שאינם יודעים, כיון שאינו טוען ברי שהם יודעים, ומיהו, יכול להחרים בַּחֲרֵם סָתֵם, דְּלֹא יִדְעִי שֶׁהֵם לֹא יוֹדְעִים דְּלֹא פָּרַע. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמָה, שְׂחִיבִים לְפָרַע דס"ל דיכול לומר לאביכם האמנתי ולא לכם, ולכן חוזר לדין הרגיל שהמוציא שטר חוב על היתומים, גובה מהם בשבועה, אֵלֶּא אִם בֶּן הַכִּיָּא עֲדִים שְׂאֻכִּיהֶם אָמַר לְפָנֵיהֶם שְׂהוּא פָּרוּעַ ובאופן זה נפטרים מחמת דברי אביהם, שהרי האמין לו.

יג אדר

בג שטר שכתוב בו 'נתחייב פלוני לפלוני או לפלוני היינו שראובן נתחייב לשמעון ולוי, ששניהם הלוו לו וְהָאִמִּין הִנֵּתִיב לְמוֹצִיא לְמִי משניהם שיוציא את הַשֹּׁטֶר, וְאֶחָד מֵהֶם הוֹצִיא הַשֹּׁטֶר, וְטוֹעֵן חֵלְוָה שֶׁפָּרַע לְחֶבְרוֹ, וְחֶבְרוֹ מוֹדָה לוֹ שֶׁאִמְנָם פָּרַע לוֹ, מ"מ בֵּינוֹ שְׂהָאִמִּין לְמוֹצִיא הַשֹּׁטֶר, לֹא כָּל כְּמִינָה שֶׁל הַשֵּׁנִי לֹאמַר שֶׁפָּרַע, כָּל זְמַן שְׁנֵה חוֹצִיא הַשֹּׁטֶר כיון שהאמין למי שיוציא את השטר, וגובה חלקו בלי שבועה [ואם טוען שכל השטר שלו, גובה כולו]. ובאופן שלא האמין לו, גובה חלקו בשבועה. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שְׂתֵּתִים בְּחֹב שֶׁשְׁנֵיהֶם הִלוּ לוֹ בְּתוֹרַת שׁוֹתְפוֹת וְלֹא בְּתוֹרַת שְׁנֵי מְלוּוִים נִפְרָדִים, בֵּינוֹ שְׂאֶחָד מֵהֶם מוֹדָה שֶׁנִּפְרַע וְכִיוֵּן שֶׁהֵם שׁוֹתְפִין נִחְשָׁב הַלּוֹה שֶׁפָּרַע לְאֶחָד מֵהֶם אֵת כָּל הַחֹב, כְּעוֹשֶׂה בְּרִשׁוֹת, וְלִכֵּן אִם יֵשׁ נִכְסִים לְמוֹדָה, בֵּית דִּין יוֹרְדִים לְנִכְסָיו שֶׁל זֶה שֶׁנִּפְרַע אֵת כָּל הַחֹב וּפּוֹרְעִים לְחֶבְרוֹ חֵלְקוֹ כִּי מֵגִיעַ לְשָׁנִי רַק חֲצִי מֵהַחֹב. וְאִם אֵין לוֹ נִכְסִים לְמוֹדָה, אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַפְסִיד בְּהוֹדָאתוֹ לְחֶבְרוֹ, בֵּינוֹ שֶׁחִבְרוֹ הַשֹּׁטֶר בִּידוֹ, אֲכָל עַל חֵלְקוֹ הוּא נֶאֱמָן שֶׁכָּבַר נִפְרַע, וּבֵית דִּין מִנְּבִין מֵהַלּוֹה לְאַחַר חֵלְקוֹ הֵיוּ שֶׁהַלּוֹה צָרִיךְ לְשַׁלֵּם שׁוֹב עוֹד חֲצִי מֵהַחֹב לְמוֹצִיא הַשֹּׁטֶר, כיון שהאמינו. אבל באופן שאינם שותפים, כיון שהאמין למוציא השטר, צריך לשלם את כולו למוציא השטר, וחוזר וגובה חצי ממי שפרע לו את כל החוב.

סימן עב

המלוה על המשכון, והרבה דיני משכונות

ובו מ"ה סעיפים

א המלוה על המשכון של הלוה, צריך המלוה לזהר שלא ישתמש בו, מפני שהוא כמו רבית ולא הוי רבית קצוצה שאסורה מדאורייתא, משום שלא קצץ כן בשעת ההלוואה, או משום שלא קיבל תוספת ממשיית^א. ואם הלזה לעני על מרא וקנדים וכיוצא בו, ששכרו מרבה ואינו נפחת בהשתמשות אלא מעט, יכול להשכירו שלא ברשות בעלים, ולנכות לו דמי השכירות בחובו דמסתמא נחא ללוה, משא"כ באופן שהפחת מרובה, לא ברור שניחא לו, ולכן אסור להשכירו ללא דעת הלוה. ויש מי שאומר, דדוקא לאחרים יכול להשכירם, אבל לא לעצמו, משום חשדא שיחשדוהו שמשתמש בלי לנכות דמי שכירות החפץ. הגם: דדוקא שלא התנה עמו מתחלה שישתמש במשכון וינכה מהחוב דמי השכרתו, אבל אם התנה עם הלזה מתחלה, שרי כי באופן שהתנה שוב אין חשד, שמי שיודע שזה נמצא אצלו במשכון יודע גם שהתנה על השתמשות עם ניכוי. [אבל השתמשות בלי ניכוי אסור משום רבית אפילו כשהתנה מראש]^ב (גית יוסף). ועין ביוזרה דעה סימן קע"ב דין משכנתא לאכילת פירות בנכייטא וקס"ו דין אם מותר לגור בחצירו בלי לשלם כשאניה עומדת להשכרה. יש אומרים דאין חלוק בין ספרים לשאר

קפב. ובדיעבד אם השתמש, בכל אבק רבית צריך להחזיר לצאת ידי שמים, וכאן כשהשתמש בדבר שלא עומד להשכרה, אע"פ שהוא אדם שהיה שוכר דבר כזה, מ"מ דעת הטור והשו"ע ביו"ד סימן קס"ו דא"צ להחזיר אפי' לצאת יד"ש, אבל לדעת הרמב"ם צריך להחזיר לצאת ידי שמים.
קפג. ובש"ך כתב דצ"ע שיש אנשים שיודעים שזה משכון ולא יודעים שהתנה עמו שיכולה להשתמש במשכון, ואכתי איכא חשד.

דברים, ואם למד בספרים שהלנה עליהם וקיבלם כמשכון, מקרי שולח יד בפקדון ונעשה גולן וחייב באונסין, ונפסל לשבועה ועדות. ויש מחלקים בין ספרים לשאר דברים, דבספרים לא נחשב שולח יד משום דקסבר מצנה קעביד שלומד תורה בספרים, וטעה וחשב שמותר להשתמש לצורך מצוה (מרכזי פרק אלו מציאות שמי הדעות) ועין ביונה דעה סימן קע"ב סעיף א', ששם הביא דיעה אחת שמותר להשתמש בספרים לכתחילה, והיינו כשהתנה מראש, דאין בו משום גול רק משום ריבית דרבנן, ובמקום מצוה לא אסרו.

יד אדר

ב הקדמה לסעיף ראה בהערה^{קכ} המלנה את חברו על המשכון, בין שהלנהו מעות שזה רק הנאת הלוה בין שהלנהו פרות שזה גם הנאת מלוה, כי אם היו שוהים בביתו, יתכן שהיו נרקבים, בין שמשכנו בשעת הלואתו שבשעת הלוואה אינו לוקחו לגבייה אלא רק לבטחון, וודאי שאין חייב באונסין, בין שמשכנו אחר שהלנהו שיש מקום לומר שלקחו לגבייה, וא"כ יתחייב באונסין, קמ"ל שאין חייב^{קכ}, אלא הרי זה שומר שכן כיון שעושה מצוה בטיפול בשמירת המשכון, הרי הוא פטור מצדקה בשעה שעוסק בשימור המשכון מדין עוסק במצוה, ולכן זה נחשב כאילו קיבל פרוטה על שמירתו. מקום הג"ה זו היא קודם הרמ"א הבא הגה: ואין חלוק בין אם פרש שקבלו למשכון רק בכדי שויו והיינו שאם החוב יותר מהמשכון, אם יאבד את המשכון יפסיד רק כנגד שיוי המשכון ויגבה את יתרת החוב, בין

קפד. המקבל משכון כבטחון ולא בתורת גבייה, הרי הוא עליו רק בתורת שומר, ונחלקו הראשונים אם הוא שומר חנם כיון שלא קיבל שום שכר על שמירתו, וממילא חייב רק בפשיעה ולא בגניבה ואבידה. או שנחשב כשומר שכר, כיון שבשעה שעוסק לטפל בשמירת המשכון הרי זה נחשב כעושה מצוה, ואם יבוא עני לבקש צדקה, ייפטר מלתת לו מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה, וכיון שחסך את הפרוטה, נחשב כאילו קיבלו. אבל באונסין ודאי פטור, כדין שומר שכר. אמנם כנגד שיעור החוב ודאי מפסיד אף באונס. ואם קיבלו בתורת גבייה, חייב באונסין אף ביותר מכדי החוב. קפה. בש"ך הביא שדעת הרבה ראשונים שבמשכנו שלא בשעת הלוואתו קונה את המשכון, ולכן חייב באונסין.

קבלו סתם אפילו הכי המשכון הוא רק כנגד החוב ולא יותר, לאפוקי ממי שפסק דבקיבלו סתם, אם אבד המשכון הפסיד כל חובו (טור). ומכיון שהוא שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה לְפִיכָה, אִם אֶבֶד הַמִּשְׁכּוֹן אוּ נִגְנַב, חַיֵּב בְּדָמָיו. וְאִם הָיָה שָׁוֶה הַמִּשְׁכּוֹן בְּדֵי דָמֵי הַחֹב, אֵין לְאַחֵר עַל חֲבֵרוֹ בָּלוּם כִּי מִשְׁלֵם לוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן בְּאֵי גְבִיטָה הַחֹב שֶׁהוּא כְּשִׁוּיוֹ הַמִּשְׁכּוֹן. וְאִם הַחֹב יוֹתֵר עַל הַמִּשְׁכּוֹן, מְשַׁלֵּם הַלֹּזֶה הִתְרֹן מֵה שֶׁהַחֹב יוֹתֵר מִשְׁוֵיוֹ הַמִּשְׁכּוֹן. הֵגֵה: ברמ"א לעיל [שמקומו באמת כאן] כתב שאם קיבלו סתם אם אבד המשכון הפסיד רק כנגד שיווי המשכון וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאם פֶּרֶשׁ וְאָמַר בְּשַׁעַת הַלְוָאָה שֶׁמִּקְבֵּל הַמִּשְׁכּוֹן בְּכָל הַחֹב, אֶפְלוּ אִם קִבֵּל קֶתֶא דְּמַגְלָא בְּאֶלְפָא זִזְיֵי יָד שֶׁל מַגֵּל שְׁשׁוּה מַעֲט עֵבֹר חֹב שֶׁל אֵלֶּף זֹז, כִּיוֹן שֶׁהִתְנַה כֵּן, אִם אֶבֶד הַמִּשְׁכּוֹן, אֶבֶד הַכֹּל לֵאפּוֹקִי מִכְּמֹה רֵאשׁוֹנִים דִּס"ל דִּאֲפִילוּ בִּאֻפּוֹן זֶה לֹא הִפְסִיד אֵלֹא רֵק כִּנְגַד הַמִּשְׁכּוֹן (טור). וְאִם דָּמֵי הַמִּשְׁכּוֹן יוֹתֵרִים עַל הַחֹב, כִּיוֹן שֶׁהַמְלוֹה חַיִּיב בַּהִפְסַד הַמִּשְׁכּוֹן, לִכֵּן נִוְתַן הַמְלוֹה לַלֹּזֶה הִתְרֹן שְׁשׁוּה הַמִּשְׁכּוֹן יוֹתֵר מֵהַחֹב. וְאִם נֶאֱמַר הַמִּשְׁכּוֹן, בְּגֻזַּן שְׁנִלְקַח בְּלִסְטִים מְזֻזִּין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאֵר אֲנָסִים, כִּיוֹן שֶׁשּׁוֹמֵר שֶׁכֶּר פֶּטוּר מֵאוֹנְסִין יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שְׂאֵכֵן זֶה נֶאֱמַר וְלֹא בִּפְשִׁיעָה אוּ בְּגִנִּיבָה וְאֲבִידָה, וְיִשְׁלֵם לוֹ בְּעַל הַמִּשְׁכּוֹן אֶת חֹבּוֹ עַד פְּרוּמָּה אַחֲרוֹנָה. הֵגֵה: וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל כָּל הַנ"ל וְאוֹמְרִים דְּמַלְוָה עַל הַמִּשְׁכּוֹן לֹא הָיָה אֶלָּא שׁוֹמֵר חֲנָם כִּי הֵם סוֹבְרִים שֶׁהַנֶּאֱמָר הַזֶּה שֶׁאִם יָבֹא עֵנִי יִפְטֹר מִלֵּת צַדִּיקָה, אֵינוֹ נִחְשָׁב הֵנָּה לִיחֻשָּׁב עַל יְדוֹ שׁוֹמֵר שֶׁכֶּר, אִמְנָם אֵינוֹ שׁוֹמֵר חֲנִים לְגַמְרִי, אֵלֹא רֵק לְעִנְיָן זֶה שְׂאֵם דָּמֵי הַמִּשְׁכּוֹן יוֹתֵרִים עַל הַחֹב אֵין הַמְלוֹה נִוְתַן לַלֹּזֶה הִתְרֹן שֶׁל הַמִּשְׁכּוֹן הַיּוֹתֵר מֵהַחֹב אֶלָּא אֶבֶד מְעוֹתָיו, וְלֹא יוֹתֵר אִמְנָם אֶת דָּמֵי הַחֹב הִפְסִיד אַע"פ שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חֲנִים, כִּי זֶה מוֹנֵחַ בְּקִבְלַת הַמִּשְׁכּוֹן, שֶׁאִם יֵאָבֵד הַמִּשְׁכּוֹן יִפְסִיד לַפְחוֹת אֶת חֹבּוֹ (טור) צֶסֶס רִצְנו יְרוּסֵם (והרא"ש) (והוסף) הַש"ךְ צִלְיוֹנוֹ: וְכֵן מוֹכַח בְּאֵמֶת דַּעַת הַרָא"ש צֶמַח דְּכַמִּי, וּצְפֵרֶט צֶסֶף פֶּרֶק שְׁצוּעַת הַדִּינִים כַּחַ"כ וּמַכְלֵל אֵלּוֹ הַרְאִיּוֹת צְרוּרוֹת נִרְאֶה דִּהְלָכָה כִּרְצָה, וְלֹא כִּדְם יוֹסֵף לַדַּעַת הַרָא"ש, וְכ"כ עוֹד הַרָא"ש לַהֲדִיא צֶפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֵלִין גְּצִי קִנְיָן עַד אִימָמִי חוֹזֵר עֵין שֵׁס) וּמִסְפִּיקָא כִּיוֹן שֶׁהוּא מַחְלוּקֶת רֵאשׁוֹנִים אִם הוּא שׁוֹמֵר שֶׁכֶּר אוּ שׁוֹמֵר חֲנִים, מִסְפֵּק לֹא מִסְפִּיקֵין מְמוֹנָא וְאֵינוֹ חַיִּיב לְשַׁלֵּם אֶת יִתְרַת שְׁוֵיוֹ הַמִּשְׁכּוֹן שְׁשׁוּה יוֹתֵר מֵהַחֹב (מַרְדְּכִי סוֹף

פרק האמנין). ואם נאבד או נגנב בפשיעה, חייב לשלם לדברי הפל כי אף שומר חנים חייב בפשיעה (טור).

ג. תמלוג על המשכון ודין המלוה כשומר שכר, וְחֹרֵר תְּמֻלֹּה וְהַפְקִידוּ לְלוֹה בְּתוֹרַת שׁוֹמֵר חֲנִים, וְנִגְנַב אוֹ נֶאֱבַד מֵהֶלֶה, חֵיב תְּמֻלֹּה, אִם עַל פִּי שְׂפִיר הַלוֹה אֶבֶר, בֵּינָן דְּבִתּוּרַת פְּקָדוֹן נִתְּנוּ לוֹ וְלֹא בְּתוֹרַת הַשְּׁבֵת הַמִּשְׁכּוֹן לְבַעֲלֵיו, א"כ אֶבְרַתִּי בְּרִשׁוֹתָא דְּמֻלֹּה קָאִי כִּי חֵיב הַשְּׁמִירָה שֶׁל שְׁלוֹ לֹא פָקְעָה, וְכִיּוֹן שֶׁהִלּוּה פֶּטוּר עַל גְּנִיבָה וְאֲבִידָה, חֹזֵר חֵיב הַשְּׁמִירָה שֶׁל הַמִּלּוּה דְּדִינוֹ כְּשׁוֹמֵר שְׁכָר, וְחֵיב אִם בִּיתְרַת שִׁיּוּי הַמִּשְׁכּוֹן יוֹתֵר מֵהַחֹב, וְאִם לְשִׁיטַת הַר"מ א שְׁדִינוֹ כְּשׁוֹמֵר חֲנִים, עכ"פ הַפְסִיד אֶת חוּבוֹ כְּנ"ל. וּמִזֶּה הַמַּעֲם, אִם רְאוּבֵן לוֹה מַעֲזוֹת מִשְׁמַעוֹן עַל סִמֵּךְ שֶׁמִּשְׁכַּן לוֹ בְּגִדֵי אִשְׁתּוֹ בְּהַסְכְּמָתָהּ, וְחֹרֵר הַמִּלּוּה וְהַשְׁאִילָן לוֹ לִלוּה עַד לְאַחֵר הַמּוֹעֵד, וּמֵת הַלוּה בְּמוֹעֵד, וּמֵאִימַת הַמּוֹשֵׁל שִׁיקַח כָּל אֲשֶׁר לֹה בַּעֲבוּר חֻבוֹתָ בַּעֲלָה מִסְכָּה אֶת כָּל אֲשֶׁר לֹה לְשִׁמְעוֹן הַמִּלּוּה כְּדִי לְהַבְרִיחַ מֵהַמּוֹשֵׁל, וְכַלֵּל הַנִּסְכִּים שֶׁהֵבִיאה לוֹ הִיא גַם הַבְּגָדִים הָהֵם, וְאַחֵר בֶּךָ הַחֲזִיר לֹה שְׁמַעוֹן הַבֵּל חֲזִין מֵאוֹתָם בְּגָדִים כִּי מַעֲכֶם בְּתוֹרַת מִשְׁכּוֹן עַל הַחֹב שֶׁבַּעֲלָה לוֹה מִמֶּנּוּ, וְאֵע"פ שֶׁהִיא רוּצָה לְגִבּוֹתָם בְּכַתּוּבָתָהּ, מ"מ הַדִּין עִם שְׁמַעוֹן שֶׁהוּא קוֹדֵם, כִּיּוֹן שֶׁכִּבֵּר הָיוּ מִמּוֹשְׁכָנִים אֲצִלוֹ קוֹדֵם שְׁמַת הַלוּה, וְאֵע"פ שֶׁהַחֲזִירִים לִלוּה, מ"מ בֵּינָן שָׂרָק בְּתוֹרַת שְׁאִילָה בָּאוּ לִיד רְאוּבֵן, עֲדִין הֵם בְּרִשׁוֹת שְׁמַעוֹן. הַגֵּה: רְאוּבֵן שָׁנֵתָן לְשִׁמְעוֹן מִשְׁכּוֹן לְמִשְׁכְּנוֹ אֲצֵל גּוֹי עֲבוּר הַלוּאה שֶׁהָגוּי מִלוּה לְשִׁמְעוֹן לְצוּרֵךְ רְאוּבֵן, וְרְאוּבֵן הֵבִיא לוֹ חֶפֶץ שִׁיתָן לְגוֹי כְּמִשְׁכּוֹן, וְשִׁמְעוֹן נָתַן מִשְׁכּוֹן אַחֵר לְגוֹי כִּי לֹא רָצָה לְקַבֵּל אֶת הַמִּשְׁכּוֹן שֶׁל רְאוּבֵן וְעַכְבּ מִשְׁכּוֹן שֶׁל רְאוּבֵן בִּידוֹ, נַעֲשֶׂה עָלָיו שׁוֹמֵר בְּאֵלּוֹ הַלְלוּה עָלָיו דְּבַעֲצָם הַמַּעוֹת שֶׁשִּׁמְעוֹן קִיבַל מֵהָגוּי וְנִתְּנָם לְרְאוּבֵן, הִרִי זֶה נִחְשָׁב שֶׁהוּא הַלוּה לְרְאוּבֵן, וְרְאוּבֵן נָתַן לוֹ מִשְׁכּוֹן, וּמִמִּילָא נִחְשָׁב שׁוֹמֵר שְׁכָר לְדַעַת הַשׁו"ע וְשׁוֹמֵר חֲנִים לְדַעַת הַר"מ א, וְעכ"פ גַּם לְדַעַת הַר"מ א מִפְסִיד אֶת חוּבוֹ פ"י (מֵהַר"מ פֶּאֶדוּוֹאָה סִימָן נ"ט).

קפ. וְכָל זֶה בְּתַנְאֵי שְׂרָאוּבֵן אֵינוֹ מִשְׁלֵם רִיבִית, וְגַם בְּתַנְאֵי שֶׁהָגוּי לֹא הִסְכִּים לְהַלוּתָה עַל מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, כִּי אִם רְאוּבֵן מִשְׁלֵם רִיבִית, אִי אֲפֻשֶׁר לְהַחֲשִׁיב שְׁלוּוֹה מִשְׁמַעוֹן, דְּהִרִי אֲסוּר לְתַת לוֹ רִיבִית, וְכֵן אִם הָגוּי הִסְכִּים לְהַלוּתָה עַל מִשְׁכּוֹנוֹ

טו אדר

ד המלוה על המשכון ונתן לו רשות להשתמש בו, ונאנם, אפשר
שפאלו בנתינת רשות בלבד תוי שואל, ותיב באונסין כדין שואל,
ומיירי שהרשות שנתן לא היה בשעת הלוואה, ולכן נהפך להיות שואל, אבל אם
התנה בשעת הלוואה שיהיה לו רשות להשתמש, אינו לזה אלא שוכר דהמעות
שקיבל אינם הלוואה אלא דמי שכירות על השימוש, ופטור באונסין.

ה מי שנתמשכן על ידי נאמני הקהל על חלקו המגיעו שחייב לתת
מהם ועל זה משכנוהו, ונגב המשכון, אין לקהל ולא לנאמן דין
שומר שָׁכָר כי אין חייבים את המס לנאמנים, אלא למלך, והנאמנים הם
כשלוחים בעלמא, וממילא אין עליהם שום חיוב שמירה, ולכן לא רק שאינם
חייבים ביתרת שיווי המשכון מהחוב, אלא אף בדמי המס לא נפטר וצריך לשלם
את חובו במס, אלא אם כן יש מנהג בעיר הולכין אחריו אם המנהג
שהם משלמים למלך מכיסם ואח"כ גובים מהאנשים, דבאופן זה נחשב שהם
מלוים את הכסף ונחשבים שומר על המשכון^פ (צית יוסף צסס הרשנ"א).

טז אדר

ו המלוה על המשכון ונעשה עליו שומר שכר, ונת, אף בנז נעשה
עליו שומר שָׁכָר כי גם הוא פטור מנתינת צדקה כשמטפל במשכון ונחשב
כאילו קיבל פרוטה ובעבורה נעשה שומר שכר. ולדעת הרמ"א בסעיף ב' שהוא
רק שומר חנם, אולם מפסיד את חובו, הוא הדין בבנו^פ (ועיין לקמן סימן
פ"ט וצסימן ש"ו וצסימן שמ"א ס"ג).

ז המלוה על המשכון, ובשעת קבלת המשכון אמר איני מקבל
אחריותו עלי, אינו אפלו שומר חנם, ופטור אפלו מפשיעה כיון
שהתנה שאינו מקבל אחריות, לשון זה כולל אף פשיעה.

של ראובן, אין שמעון מקיים מצוה בזה שנתן את החפץ שלו לגוי עבור ראובן,
ולא נפטר מפרוטה לצדקה, וממילא אינו נחשב לשומר שכר לכו"ע.
קפי. והנתיבות מוסיף שה"ה אם יש מנהג שהנאמן אחראי על המשכון, הרי הוא
מתחייב מכח המנהג, דלא כהש"ך שסובר שמנהג גרוע כזה לא יכול לחייבו.
קפח. ואם הבן קטן לא נעשה שומר שכר.

ח ראונו שאל משמעון סוף שהיה לו לשמעון במשכון מגוי ששמעון הלוח לגוי על משכון, וכעת השאל משכון זה לראובן, ואבדו ראובן, ושאל שמעון ממנו מוזן הרבה כמו ששאל ממנו הגוי בעל המשכון מחמת עלילות, לא ישלם לו אלא דמי שויו דסתם סוף דעלמא כי קיבל על עצמו חיוב שמירה כפי שווי האמיתי, ומה שהגוי תובע כעת ממנו הרבה, הוי גילה בעלמא, ואפי' שבאמת שווה הרבה יותר מסיף דעלמא, פטור, משום שלא קיבל שמירה רק על סיף רגיל, ולא היה לו להעלות על דעתו שזה סיף מיוחד.

ט בסעיף ב' נתבאר שהמלוה הוא שומר שכר על המשכון וחייב בגניבה ואבידה, ולדעת הרמ"א שהוא שומר חנם, מ"מ מפסיד עכ"פ כנגד חובו, ובסעיפים הבאים יבואר כשיש דין ודברים בין המלוה ללוה על סכום ההלוואה ועל סכום שווי המשכון. המלוה על המשכון, ואבד או נגנב בלא אדם וממילא חייב לשלם, שהרי נתבאר שהמלוה חייב בדמי המשכון ולדעת הרמ"א נפ"מ להפסיד את דמי החוב, כמו שנתבאר לעיל סעיף ב', ואמר המלוה סלע דהיינו ד' דינרים הלוייתך עליו ושקל דהיינו ב' דינרים היה שוה ונשאר חוב של ב' דינרים, והלזה אומר סלע הלוייתני עליו וסלע היה שוה ואין חוב כלל, הרי המלוה נשבע תחלה שבועת השומרים מדרבנן שאינו ברשותו כי חוששים שחמד את החפץ ולכן אומר שנגנב או אבד, ולכן צריך לישבע שאין החפץ ברשותו והלזה נשבע הסת שהיה שוה בנגד החוב, ונפטור כי בעצם הנתבע הוא הלוה, והוא מופר שאינו חייב כלום, ולכן נשבע היסת כמו בכל כפירת תביעה. [ההבדל בין שבועת 'שאינו ברשותו' ל'היסת', דשבועת 'אינו ברשותו' נשבע בנקיטת ספר תורה כמו בשבועת מודה במקצת דאורייתא, משא"כ 'היסת'].

קפג. כל שבועת השומרים שנשבע שאינו ברשותו הוא מדאורייתא, אמנם זה רק כשנשבע ונפטר, אולם כאן שנשבע ומשלם, רק נשבע כיון שחושדים בו שחמדו לעצמו, ממילא הוי שבועה דרבנן כעין דאורייתא.

יח אדר

י אָמַר הַמְלוּה סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁקַל הָיָה שָׁוָה וְנִשְׁאָר חֹב ב' דינרים, וְהַלְוָה אוֹמֵר סָלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשָׁלְשָׁה דִּינָרִין הָיָה שָׁוָה ואם כן הלוה מודה במקצת שחייב עכ"פ דינר אחד וכופר בדינר א', יִשְׁבַּע הַמְלוּה תַּחֲלָה שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאַחֵר כִּדּוּשׁ יִשְׁבַּע הַלְוָה שְׁבוּעָה דאורייתא בְּמָה הָיָה שָׁוָה, שְׁתֵּרֵי הַזֶּדֶה בְּמִקְצָתוֹ, וְיִשְׁלַם הַדִּינָר שֶׁהוּדָה בוֹ.

יא אָמַר הַמְלוּה סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁקַל הָיָה שָׁוָה, וְהַלְוָה אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ דְּמִי בְּכָל תְּבִיעַת מְלוּה לְלוֹה שְׁלֹא פָרַע וְהַלְוָה אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ, כִּיִּן שְׁוֹדָאֵי לוֹה וּסְפַק אִם פָּרַע, הַדִּין הוּא שֶׁהַמְלוּה נוֹטֵל בְּלִי שְׁבוּעָה, אוֹלָם כִּאֵן שְׁמוּטֵל עַל הַמְלוּה שְׁבוּעָה שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, לִכֵּן יִשְׁבַּע מְלוּה שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְרַק מִכָּה גִלְגּוּל שְׁבוּעָה בְּלִל בְּשִׁבְעָתוֹ שְׁשָׁנֵי דִּינָרִים הָיָה שָׁוָה, וְיִשְׁלַם הַלְוָה שְׁאֵר הַחֹב, שְׁתֵּרֵי הוּא יוֹדֵעַ בְּדֹאֵי שֶׁהוּא חָיִב, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם פָּרַעוּ אִם לֹא. וְאִם יֵשׁ לְמְלוּה עֲדִים שְׁנֶאֱבָד וּמִמִּילָא פְטוּר מִשְׁבוּעָה שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, מִמִּילָא חֹזֵר הַדִּין שְׁבִיאִינִי יוֹדֵעַ אִם פָּרַעְתִּיךָ חִיִּב, וְלִכֵּן נֹשֵׁט שָׁקַל בְּלֹא שְׁבוּעָה, אֲלֵא שֶׁמִּתְרִים הַלְוָה סָתֵם לֹא לְנוֹכַח הַמְלוּה, אֲלֵא מִתְרִים עַל מִי שֶׁנֹּשֵׁט מִמֶּנּוּ שְׁלֹא בְּדִין. וְהוּא הַדִּין שְׁאֵם מֵאִמִּינוֹ הַלְוָה שְׁנֶאֱבָד וְלֹא מִצְרִיכוֹ לִישְׁבַּע שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, שֶׁנֹּשֵׁט שָׁקַל בְּלֹא שְׁבוּעָה מִטַּעַם הַנ"ל.

יט אדר

יב אָמַר הַלְוָה סָלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁתִּים הָיָה שָׁוָה וְתוֹבַע מִהַמְלוּה סָלַע שֶׁהוּא ד' דינרים, הִגִּיד: וּמִיָּדִי שְׁאֵבְדוֹ בְּפִשְׁעָה, לְמֵאֵן דָּאֵמַר דְּלֹא הָיָה עָלָיו אֲלֵא שׁוּמֵר חֲנָם וְאִינוֹ חִיִּב בְּגִיבָה וְאִבִּידָה אֲלֵא רַק כִּשְׁפֶּשֶׁע (טור), וְהַמְלוּה אוֹמֵר שְׁלֹא הָיָה שָׁוָה אֲלֵא סָלַע וְאִינוֹ חִיִּב כְּלוּם, אִם הַלְוָה מֵאִמִּינוֹ שְׁנֶאֱבָד, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדִים שְׁנֶאֱבָד וְאִין צָרִיךְ לִישְׁבַּע שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, לִכֵּן נִשְׁבַּע הַמְלוּה רַק הַסָּת, וְנִפְטָר. וְאִם אֵין הַלְוָה מֵאִמִּינוֹ שְׁנֶאֱבָד, וְגַם אֵין לוֹ עֲדִים שְׁנֶאֱבָד וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן עֲדִין אֲצִלוֹ, לִכֵּן נִשְׁבַּע הַמְלוּה שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וּמִגִּלְגָּל עָלָיו עוֹד שְׁבוּעָה שְׁלֹא הָיָה שָׁוָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהַלְוָה. וְאִם הַמְלוּה מוֹדָה בְּמִקְצָתוֹ, כִּגוֹן שְׁאֵמַר הַלְוָה סָלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁתִּים הָיָה שָׁוָה וְתוֹבַע ד'

דינרים, ואמר המלוה שלא היה שוה אלא חמשה דינרים ומודה שחייב דינר אחד, משלם לו הדינר שמודה, וישבע שבועת מודה במקצת דאורייתא שלא היה שוה יותר מחמשה דינרים, וכולל בשבועתו שאינו ברשותו, אם אינו מאמינו שגאבד וגם אין לו עדים שגאבד. ואם בשעה שהודה שהיה שווה חמש דינרים, מיד אומר לו הילך מה שהוא שוה יותר ממה שהלוייתך וממילא שוב לא נחשב מודה במקצת, כי כבר לא חייב לו כלום, או שאמר היה לי בדרך חוב אחר בבדי שהיה שוה יותר על החוב ושוב לטענתו אין חייב לו כלום ואינו מודה במקצת, הרי זה המלוה נשבע הסתם, ונפטר, אם זה מאמינו שגאבד או אם יש לו עדים שגאבד אבל כשאין מאמינו, צריך לישבע בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, ומגלגל עליו שישבע שאין חייב לו כלום. אומר הלזה סלע הלוייתני עליו ושתים היה שוה, והמלוה אומר איני יודע כמה היה שוה ויתכן שאיני חייב כלום, ישבע המלוה שאינו ברשותו, ומכא גלגל וכלל בשבועתו שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב, ונפטר^ק. ואם יש עדים שגאבד, או שהלזה מאמינו ואין צריך לישבע שאינו ברשותו נשבע הסתם שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב, ונפטר^כ כלפי המלוה זה נחשב כאינו יודע אם נתחייבתי, כי לא ידוע מעולם שהתחייב ללוה יותר מסכום ההלוואה, וברי ושמא אין מוציאם מהמוחזק. ואם השיב המלוה אני יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב ואיני יודע כמה, כיון שמודה ודאי שחייב לו סכום מסוים רק אינו יודע כמה, לכן הוה לה מחייב שבועה מחמת מודה במקצת ואינו יכול לשבע כי הוא לא יודע על כמה לישבע, והדין הוא, שהמחוייב שבועה ואין יכול לישבע, משלם, ולכן משלם לו סלע כפי תביעתו. ואם רצה המלוה, מחריס סתם על מי שמוען שקר נגדו. אם שניהם תובעים זה את זה, שאמר הלזה סלע הלוייתני עליו ושתים היה שוה ותובעו ד' דינרים, והמלוה אומר שלא היה שוה אלא שקל ותובעו ב' דינרים, נשבע הלזה הסתם שלא היה שוה פחות מסלע כיון שהוא כופר שאינו חייב כלום, והמלוה נשבע

ק. ולא אמרינן כאן מתוך שאין יכול לישבע משלם, כי זה נאמר רק בשבועה דאורייתא כמו מודה במקצת, ולא בשבועה דרבנן כמו כמה היה שווה.

שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו, וּמִכַּח גִּלְגּוּל יִכָּלֵל בְּשִׁבּוּעֲתוֹ שֶׁלֹּא הָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר מִסָּלַע. וְאִם הָיָה הַלֹּחַ מֵאֲמִינוֹ שְׁנֵאֵבֵד, אוֹ שִׁישׁ לֹא עֲדִים ואִין צִרִיךְ לִישְׁבַּע שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, נֵם הוּא לֹא יִשְׁבַּע אֶלָּא הֶסֶת שֶׁלֹּא הָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר מִסָּלַע כִּיּוֹן שְׁטוּעַן שְׁלֹא חֵיִיב לוֹ כְּלוּם^כ.

יג הָיָה שְׁנִיָּהֶם מוֹדִים זֶה לָזֶה, כְּגוֹן שֶׁאֲמַר הַלֹּחַ סָלַע הַלְוִיתִנִּי וְסָלַע הָיָה שָׁוֶה, וּבֹא לְפָדוֹתוֹ ע"י תְּשׁוּלֹם הַחוּב, וְהַמְלִיחַ מוֹדָה שֶׁמִּשְׁכּוֹן הִיָּה כְּדַמִּי הַחוּב, אֶלָּא שֶׁאֲמַר שֶׁאֵבֵד, אִם אִין לֹא עֲדִים וְאִין הַלֹּחַ מֵאֲמִינוֹ, נִשְׁבַּע מִדְּרַבֵּן שֶׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְיֵצֵא זֶה בְּזֶה. הִגֵּס: הָיָה עֲדִים שְׁנֵגֶנֶב וְשֶׁהָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר עַל דְּמֵי הַחוּב^כ, וְתוֹבֵעַ הַלֹּחַ הַמּוֹתֵר, וְהַמְלִיחַ טוֹעֵן שֶׁלֹּא נִגְנֵב אוֹ נֶאֱבֵד בְּפִשְׁעֲתוֹ, וּפְטוּר עַל הַמּוֹתֵר לְמֵאן דְּאָמַר דְּלֹא הָיָה אֶלָּא כְּשׁוֹמֵר חֲנָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סֵעִיף ב', יִשְׁבַּע הַמְלִיחַ כְּשֶׁאֵר שׁוֹמֵר חֲנָם שֶׁלֹּא פָשַׁע בּוֹ וּנְפֹטֵר. וְאֵע"פ שִׁישׁ עֲדִים שְׁנֵגֶב, מ"מ צִרִיךְ לִישְׁבַּע שְׁלֹא פָשַׁע. וְאִם אִין עֲדִים שְׁנֵגֶב, צִרִיךְ גַּם לִישְׁבַּע שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְהָיָה שְׁבוּעָה דְּאוֹרִייתָא כִּיּוֹן שְׁפוּטֵר עֲצֻמוֹ מִתְּשׁוּלִימִין בְּשִׁבּוּעָה זֶה (טור).

כ' אדר

יד אִם הַלֹּחַ תִּבְעֵז בִּיתְרוֹן שֶׁהָיָה שָׁוֶה מִשְׁכּוֹן יוֹתֵר עַל דְּמֵי הַחוּב, וְיֵשׁ עֲדִים לָזֶה אוֹ שֶׁהַמְלִיחַ מוֹדָה לֹא שֶׁהָיָה שְׁוֹוֶה יוֹתֵר מִהַחוּב, אֶלָּא שֶׁהַמּוֹתֵר טוֹעֵן שְׁנֵאֵבֵד בְּאֵינָם וּפְטוּר עַל אִיבוֹד הַחֶפֶץ וְלִכְן תוֹבֵעַ כָּל דְּמֵי

קצא. באופן שהלוה צריך לישבע היסת על שווי המשכון, הדין הוא שאינו נשבע קודם שהמלוה נשבע שאינו ברישותו, ואפי' באופן שמאמינו, כי חוששין שאחרי שישבע הלוה על שווי המשכון, יוציא המלוה את המשכון, ונמצא שם שמים מתחלל כדלקמן סעיף ט"ו, והיינו שאם הלוה צריך לישבע, יש שני דינים, א' שלא מהני שמאמין למלוה, ב' שהמלוה נשבע לפניו, וכאן מבואר לא כן דאם מאמינו אין צריך לישבע, וכתבו האחרונים דכיון שגם המלוה צריך לישבע היסת, אם באמת המשכון בידו היה מוציאו כדי ליפטר משבועה, ולכן לא חוששים כל כך. אבל באמת המלוה נשבע היסת לפני שהלוה נשבע.

קצב. דעת הסמ"ע, שהוא הדין אם אין עדים ששווה יותר מהחוב, רק המלוה מודה בכך, ולא אמרינן דנאמן במגו שיכל לומר שהיה שווה כמו החוב, דהוי מגו דהעזה לכפור בדבר שהלוה מכיר בו. והש"ך חולק וס"ל דלא נחשב מיגו דהעזה כי אין דרך כל כך לדקדק בשיווי חפץ, ולכן לשיטתו איירי דווקא שיש עדים על שיווי המשכון.

חובו, וְשָׁבַע הַמִּלְוָה ג' שבועות כמו בכל שומר: שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְשָׁלָא שְׁלַח בּוֹ יָד שלא השתמש בחפץ ללא רשות הבעלים, כי אם השתמש, נעשה גזל וחייב באונסין וְשִׁנְיָא בְּדָאנְסִין, וְגוֹבָה חובו מִהֲלֹה, שְׁחָרִי אִין הֲלֹה יוֹדַע בִּיצֵד נֶאֱבָד, וְהָיָה לָהּ בְּהִלּוּתִי וְאִינוּ יוֹדַע אִם הִתְחַרְתִּים לָךְ שנתבאר לעיל שכל איני יודע אם פרעתי, חייב. אבל אם הלוה טוען ברי שלא נאנס, לא מהני שבועת המלוה ליטול ע"י שבועתו. הגם: הֲלֹה שְׁאָמַר לַמִּלְוָה עַל מִשְׁכּוֹן פְּרַעְתִּיךָ כִּף וְכָף ותובע שיחזיר לו משכנו, וְהַמִּלְוָה אוֹמֵר אֶמֶת שִׁפְרַעְתִּי אֲבָל אִינוּ יוֹדַע בְּמָה, אע"פ שהמלוה מוחזק במשכון, מ"מ הֲלֹה נֶאֱמָן בְּמָה שְׁאֹמַר, דְּמִלְוָה אִין לוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן רַק שְׁעָבֹד, וְהָיָה כְּאִלוּ הוּא הַתּוֹבֵעַ להוציא את המשכון מיד הלוה, וְאִין אָדָם מוֹצִיא מֵאַחֵר בְּטַעֲנַת סִפְקָא (משוּבָּה רַשְׁז"ל סִימָן אֶלֶף מ"א וּמִשּׁוּבָּה רַמְז"ן סִימָן פ"ה). וְאִם עַד אַחַד מֵעִיד שְׁלָא כְּדַבְרֵי הֲלֹה וּלְדַבְרֵי הָעֵד, הֲלֹה עֵדִין חַיִּב לַמִּלּוּה, הָדִין הוּא שְׁכַל שִׁמְכַחִישׁ עַד אַחַד, צָרִיךְ לִישְׁבַע לַהֲכַחִישׁ אֶת הָעֵד, וְלִכֵּן נִשְׁבַּע הֲלֹה נֶגֶד הָעֵד, וְנוֹטֵל אַח"כ אֶת הַמִּשְׁכּוֹן מִהַמִּלּוּה בְּמָה מִכַּח הַטַּעֲנָה שְׁאֹמֵר, הוֹאִיל וְהַמִּלְוָה אִינוּ יוֹדַע (צִיטָה יוֹסֵף צִטָּה הַרְשֵׁנ"א). וְעַיִן לְקַמְּן סִימָן זֶה סְעִיף כ"ד שֶׁם נִתְבָּרַר דִּין זֶה אִם הֲלֹה טוען ששילם וצריך להחזיר לו את המשכון, והמלוה טוען איני יודע.

מִזֶּכֶר הַיָּבֵא שֶׁהַמִּלְוָה צָרִיךְ לִשְׁבַע שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, אֲפִלּוּ שְׁאֹמֵר חֲרִינִי מִשְׁלֵם בְּפִי שֶׁתִּבְעַ הֲלֹה וְאִינוּ נִשְׁבַּע, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, דְּחִישִׁינָן שְׁמָא עֵינֵינוּ נִתֵּן בּוֹ. וְאִם הָיָה דְּבָר שֶׁכָּל מִינֵי שְׁוָה וּמִצְוֵי בְּשׁוּק לְקִנּוּת בְּמֹתוֹ בְּאוֹתָן תְּהִיב שְׁרוּצָה לְשֵׁלֶם וּמִמִּילָא אִין סִיבָה לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁנֶּתַן עֵינֵינוּ בִּמְשֻׁכּוֹן, לִכֵּן חֲרִי זֶה מִשְׁלֵם וְאִינוּ נִשְׁבַּע. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּשֶׁהִשְׁבִּיעָה מִמֶּלֶת עַל הַמִּלְוָה לְבָרַךְ וְאִין עַל הֲלֹה שׁוֹם שְׁבִיעָה בִּזְוָה תְּלִי אִם יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁנֶּתַן בּוֹ עֵינֵינוּ אוֹ לֹא. אֲבָל בְּזִמָּן שֶׁהֲלֹה נִשְׁבַּע בְּמָה הָיָה שְׁוָה, כְּדִי לְמַלּ מַה שֶׁשׁוּוֹה יוֹתֵר מִהַחֻבָּה אוֹ לְפָטֵר כִּגְדֵי שִׁוּוֹי הַמִּשְׁכּוֹן, אוֹ לֹא יִנְצַל הַמִּלְוָה לְעוֹלָם מִלִּשְׁבַע

קצו. והיינו באופן שהמלוה אינו יודע כמה היה שווה יותר והוא מחוייב שבועה ואין יכול לשלם, רק יש עד אחד שמסייעו ומכחיש את הלוה, דבאופן זה הלוה נשבע להכחיש את העד ונוטל.

שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו, וְאֶפְלוּ מֵאֲמִין הִלָּה לְמִלָּה (ר"ן פרק הדיינים), אֶפְלוּ
 אִם יִרְצֶה הַמְלוּה לְשֹׁלֵם וְהוּא דָּבָר הַמְצוּי לְקִנּוּת וְאִין חֲשַׁשׁ שְׁנֵת בּו
 עִינּוּ, דַּמ"מ חִישִׁינָּה שְׁמָא יוֹצִיא אֶת הַמְשָׁבּוֹן אַחֲרֵי שְׁבוּעַת הִלָּה
 וַיַּכְחִישׁ אוֹתוֹ מִה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁשׁוּה כֵךְ וְכך, וְנִמְצָא שֶׁשֶׁם מִתְחַלֵּל
 שֶׁנִּשְׁבַּע לִשְׁקֵר, וְכֵן אִם כִּשְׁיוּצִיאָנוּ אַח"כ יִתְבַּר שֶׁנִּשְׁבַּע בְּאִמָּת, יִתְבַּר שֶׁנִּשְׁבַּע
 לִבְטָלָה, לְכֵן צָרִיךְ לִישַׁבַּע שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו, וְעִי"ז אִין חֲשַׁשׁ שְׁאִח"כ יוֹצִיאָנוּ, כִּיֹּן
 שׁוּדָאִי אִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו.

כא אדר

מִזֵּה הַמְלוּה אֶת חֲבֵרֹו עַל טַבַּעַת שֵׁישׁ בּוֹ אָבֵן, וְנִמְצָא וְצָרִיךְ לִידַע
 עֵרֶךְ הָאֵבֶן שֶׁהִיָּה בָּהּ, וְיֵשׁ אֵבֶן כְּמוֹתָה בִּיד הַשְּׁלַחְנִי וְשׁוּוה בּוּדָאִי יוֹתֵר מַחֲבּוֹב,
 וְהַמְלוּה מוֹדֶה שֶׁהָאֵבֶן שֶׁנִּאֲבָדָה לֹא הִיתָה שׁוּוה פָּחוֹת מִמָּה שֵׁישׁ בִּיד הַשְּׁלַחְנִי,
 אִם הִלָּה מוֹדֶה שְׁאִוְתוֹ שְׁבִיד הַשְּׁלַחְנִי שְׁוֹה לְשָׁלוֹ, פְּשׁוּט שְׁנִלְדָּךְ
 אַחֲרֵי שׁוּמַת הַבְּקִיָּאִים כִּי הִלּוּה מוֹדֶה שְׁלֹא הִיָּה שׁוּוה יוֹתֵר מִמָּה שֵׁישׁ בִּיד
 הַשְּׁלַחְנִי, וְהַמְלוּה מוֹדֶה שְׁלֹא הִיָּה שׁוּוה פָּחוֹת מִמָּה שְׁבִיד הַשְּׁלַחְנִי. אֶבֶל אִם
 טָעַן הִלָּה דְּשָׁלוֹ הִיתָה שְׁוֹה יוֹתֵר, וְהַמְלוּה טוֹעֵן בְּרִי שְׁלֹא הִיתָה
 שְׁוֹה אֶלָּא בּוֹן, תְּרִי זֶה מוֹדֶה מִקְצַת כִּיֹּן שֶׁהִיָּה שׁוֹה יוֹתֵר מִהַחֲבּוֹב, וְא"כ
 מוֹדֶה שְׁחִיִּב לְשֹׁלֵם מִקְצַת לָלוֹה, וְהוּי מוֹדֶה בְּמִקְצַת, וְלִכֵּן נִזְתֵּן לוֹ מִה
 שְׁהוּא מוֹדֶה וְנִשְׁבַּע עַל הַשְּׁאֵר שְׁבוּעָה דְּאוֹרִיָּתָא שֶׁל מוֹדֶה בְּמִקְצַת. וְאִם
 הַמְלוּה אִינוּ יוֹדַע בְּמָה הִיתָה שְׁוֹה אֶבֶל מוֹדֶה שֶׁהִיָּה שׁוּוה לְפָחוֹת כְּמוֹ
 זֹו שְׁבִיד הַשְּׁלַחְנִי, וְהִלָּה טוֹעֵן בְּרִי שֶׁהִיתָה שְׁוֹה יוֹתֵר בִּכְךָ וְכך, תְּרִי
 הוּא נִאָּמֵן, מִשּׁוֹם דְּתוֹה לָהּ מְלוּה מְחִיב שְׁבוּעָה שְׁמוּדָה שׁוּדָאִי חִיִּב
 לוֹ קֶצֶת שְׁאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע כִּי הוּא שְׁמָא, וְהַמְחֻיִּב שְׁבוּעָה וְאִין יָכוֹל לִישַׁבַּע
 מִשֹּׁלֵם. וּמִבֶּל מְקוֹם צָרִיכִים בֵּית דִּין לְחַקֵּךְ הַיִּטֵּב וְלֵאמֹר עַל הִלָּה
 שְׁלֹא יִשְׁקֵךְ לְשׁוֹם אוֹתָהּ יוֹתֵר מִשְׁוִיָּה.

יִז אִם לֹא נִמְצָא הַמְשָׁבּוֹן וְהוּא לִפְנֵינוּ וְיודָעִים שׁוּוִי, וְחִלּוּקִים בְּעֶקֶר
 הַלּוֹאָה, שֶׁהַמְלוּה אוֹמֵר שֶׁהִלָּהּ סָלַע ד' דִּנָּרִים וְהִלָּהּ אוֹמֵר שְׁלֹא
 הִלָּהּ אֶלָּא שְׁקָל ב' דִּנָּרִים, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁהִיָּה הַמְלוּה יָכוֹל
 לְהַחְזִיק בְּמְשָׁבּוֹן וְלִטְעֵן לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי אִף בְּאוֹפֵן שְׂרָאוּ עֵתָה בִּידוֹ חִפֵּץ
 זֶה, וְאִין יָכוֹל לומר לַהֲד"ם אוֹ הַחֲזֵרְתִּי, אֶבֶל אִין עֵדִים שְׁבֹא לִידוֹ בְּתוֹרַת מִשְׁכּוֹן,
 וּמִמִּילָא יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנָה זֹו, אִף בְּאוֹפֵן שְׁלֹא רָאוּ אֶת הַחִפֵּץ בִּידוֹ וְיָכוֹל לִטְעוֹן

לא היו דברים מעולם שמעולם לא בא לידו, אי שיכול לטעון תחזורתי לך, לכן במיגו שהיה יכול לטעון טענות אלו והיה נאמן, נאמן לומר שהלוה עליו כך וכך עד כדי דמיו של המשכון, בשבועה בנקיטת חפץ הטעם שנשבע בנקיטת חפץ ולא שבועת היסת, ראה בהערה פ"ד. ודוקא שתפס חפץ דבזה נחשב המלוה שבא ליטול כיון שאין החפץ שלו, ולכן נשבע בנקיטת חפץ פ"ה, אבל תפס מעות דהמעות הם במקום מה שחייב לו, ולא נחשב מוציא, ולכן נשבע הסת ונפטר (טור והמרומוט שער מ"ט). ואפלו מת הלוה תחלה, ואחר כך מת מלוה, נפרעים יתומיו של המלוה ממה שתחת ידם אע"פ שאין אדם מוריש ממון שכדי לגבותו צריך שבועה, והכא אין המלוה נוטל את המשכון אלא בשבועה, מ"מ יורשיו נוטלים אותו, כיון שהמשכון כבר תחת יד המלוה, וצריכים לישבע שאביהם לא אמר להם כלום. לפיכך, אם המשכון שוה סלע כמו הסכום שהלוה לטענת המלוה, הרי זה נשבע ונוטלו. אין המשכון שוה אלא דינר וא"כ תובע עוד ג' דינרים, הרי המלוה נוטל דינר מחובו מדמי המשכון, ופירע הלוה עוד דינר שמורה בו שטוען שההלוואה היתה שקל, ונשבע על השנים שכפר בהם שבועת מודה במקצת. ואם הלוה כפר בכל ואמר אין זה משכון אלא פקדון בידו ואין לו אצלי כלום והיינו שהלוה כופר שאינו חייב כלום ורוצה שיחזיר לו את החפץ שהפקיד בידו, כיון שהמלוה תפוס בחפץ הרי המלוה נפרע מדמי המשכון. ואם אינו שוה כדי חובו, נוטל ממנו מה ששוה בשבועה בנקיטת חפץ, ועל השאר נשבע הלוה הסת, ונפטר כיון שכופר שאינו חייב לו כלום, לכן מה שאין המלוה תפוס הרי זה כמו כל תביעה שהנתבע שכופר נשבע היסת ונפטר. הגה: ואפלו היה

קצד. כיון שאם היו באים עדים שבא לידו בתורת משכון רק לא יודעים כמה היה ההלוואה, היה המלוה נוטל בשבועה של נקיטת חפץ, מכיון דנחשב כבא ליטול כיון שאין החפץ שלו וכדלקמן סעיף כ"ג, הכא נמי אע"פ שאין עדים שבא לידו בתורת משכון, רק הוא מודה בזה, לא מהני המגו שהיה יכול להכחיש זאת, דהוי מיגו לפטור משבועה חמורה, ומגו לפטור משבועה לא אמרינן. קצה. כתב הסמ"ע דאף בתפס חפץ, דוקא כשהמלוה בא לתבוע שהלוה ישלם לו ויפדה משכונו, בזה צריך לישבע בנק"ח, אבל כשהמלוה שותק והלוה בא לתבוע שיחזיר לו משכונו, בזה המלוה נשבע רק היסת, והש"ך הניח בצ"ע.

זה הדבר שמחזיק בו דברים שעושין בהן אכל נפש, או בגד אלקנה שדברים אלו יש איסור למשכנם, מ"מ לא אמרינן פיון שמחזיק להחזיר אין לו מגו לא אומרים שלא נחשב מוחזק כיון שחייב להחזיר, אלא פיון שאין עדים שבא לידו בתורת משכון והיה יכול לקפר, לכן יכול לטען עליו עד כדי דמיו (טור). והוא הדין במקום שיש תקנה חרם דרבינו תם שלא לעבד אחר חפץ של חברו הבא לידו דרך שאלה או פקדון ותקנו שלא יעכבו חפצים אלו בעד חובות, או שתקנו שמלמד אסור לו לתפוס בספרים שלומד עם הנערים בעד מה שחייבים לו אבותיהם, אף על פי שמחזיק להחזיר מחמת התקנה, מפל מקום לא אבד מגו שלו ונאמן לטען עליהם כדי דמיו כל מקום שיש לו מגו. ואפלו במקום שיש תקנה זו, מפל מקום המלמד ויכל לעבד הספר בעד שכירות הלמוד כי התקנה היא רק על שאר חובות, ולא על מה שמגיע לו על הלימוד עם התלמידים (מרדכי סוף פרק המקבל). יש אומרים דבכל מקום שיכול לטען על מה שתחת ידו מכח מיוג, יכול לשבע סתם שאינו חייב לו כלום^{קכ}, ובלבד שיודע בודאי שזה שפנגדו חייב לו, כגון שיש לו מלוה בידו או פקדון וברור לו שלא נאנס משפנגדו [והיינו שאם השני טוען שנאנס, צריך שיהיה ברור לו שלא נאנס, אבל אם השני טוען להד"ם, הוי כמודה שלא נאנס, ובוה אין צריך המוחזק לידע שלא נאנס] ושהוא חייב לתן לו פקדונו או דמיו וכל כיוצא בזה (נמוקי יוסף פ"ק דמניעא וצ"י סימן ע"ה גסס תלמידי רשנ"א). מיהו, לכתחלה אומרים לו לבדר דבריו ולבאר מדוע הוא סבור שהשני חייב לו, כמו שיתבאר למטה סעיף כ"ה ולקמן ריש סימן ע"ה סעיף א'. והא דיכול לטען במיגו על מה שתחת ידו, הינו דווקא כשאומר שזה שפנגדו חייב לו ממון, אבל לא יוכל להחזיק במה שתחת ידו עד שחברו יתן לו פטורים שטוען שפרע לו איזה חוב והמלוה לא החזיר לו שטרו, ורוצה שיתן לו שובר, והמלוה טוען שהחזיר לו שטרו, וכעת הלוה יש בידו חפץ של המלוה ומעכבו עד שיתן לו שובר או כיוצא בזה משאר תביעות,

קצי. ובלבד שמה שחייב לו הוא בדיוק כמו מה שתחת ידו, אבל אם יש בידו דבר שצריך שומא, אין יכול לשום לעצמו, אלא אומר לב"ד יש לי פקדון שלו, אבל הוא חייב לי כך וכך כנגדו, והם ישומו אם באמת שווה אותו דבר.

כִּי אֵין זֶה שִׁיף לָזֶה כִּיוֹן שֶׁאֵין לוֹ תבִיעֵת מִמּוֹן כִּגְדוּ רַק שֶׁאֵר תבִיעוֹת (מִהֲרִי"ו סִימָן כ"א ו"ה). וְכָל מִי שִׁיכּוֹל לִטְעֵן עַל מָה שֶׁתַּחַת יָדוֹ, אֵין לוֹ זְכוּת בּוֹ רַק מִשְׁעֵת הַעֲמָדָה בְּדִין וְאֵילָף שִׁמְשֵׁם וְאֵילָךְ נִחְשָׁב הַחֲפֵץ שְׁלוֹ, וְלֹא מִשְׁעֵת תַּפְסִיסָה; וְלִכֵּן אִם נִתְיַקֵּר קִדְּם הַעֲמָדָה בְּדִין, בְּרִשּׁוֹת מֶרֶא קָמָא אֵיקָר וְהִתְפַּרֵּשׁ מִה שֶׁהִתְיַקֵּר שִׁיךְ לִבְעַל הַחֲפֵץ (ריב"ש סִימָן ט"ו).

כב אדר

יח וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַמְלוּה יָכוֹל לִטְעֵן עַל הַמִּשְׁכּוֹן לְקוֹחַ הוּא בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם, אִם הִתְחַוְּתִיו לָךְ כִּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר וְהוֹלֵךְ, כִּיוֹן שֶׁאֵין לַמְלוּה שׁוּם מִיגוּ, לִכֵּן אֵינוֹ נִחְשָׁב כִּלְל מוֹחֶזֶק בַּמִּשְׁכּוֹן. וְאֵע"פ שֶׁהַמְלוּה תוֹבֵעַ סֹלַע וְהַלוּה מוֹדֵה בִּשְׁקָל, אֵינוֹ נִחְשָׁב לַמּוֹדֵה בַּמִּקְצָת, דִּהּוּ לִיה כְּהִלֵּךְ כִּיוֹן שֶׁמִּשְׁכּוֹנוֹ בִּידוֹ, וְלִכֵּן נִשְׁבַּע הַלּוֹה רַק שְׁבוּעַת הִיסָת שֶׁלֹּא הִלְוִהוּ אֶלָּא שְׁקָל, וּפּוֹרֵעַ לוֹ וְנוֹטֵל מִשְׁכּוֹנוֹ. בִּיצֵד מִתִּי נֶאֱמַן לומר לְקוֹחַ אוֹ לְהוֹדִים אוֹ הַחֲזוֹתִי וּמִתִּי אֵינוֹ נֶאֱמַן, אִם הַמִּשְׁכּוֹן הִיא מִדְּבָרִים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלִהְשִׁבֵּר וְהֵינּוּ שׁוֹה לֹא וְדֹאֵי שְׂבֵא לִידוֹ בְּדֶרֶךְ שְׂאֵלָה אוֹ שְׂכִירוֹת, וְאֵין עֲדִים לומר הֵיאָךְ בָּאוּ לִידוֹ אִפִּילוֹ רֹאוּ שְׂבֵא לִידוֹ מִיד הַלוּה, מ"מ אֵינֶם יוֹדְעִים אִם נָתַן לוֹ בְּתוֹרַת מִשְׁכּוֹן אוֹ פִּקְדוֹן אוֹ מַכִּירָה אוֹ מַתָּנָה, אִפִּילוֹ רֹאוּ עֲדִים עֵתָּה בְּיָדוֹ שֶׁאֵין יָכוֹל לומר לְהוֹדִים אוֹ הַחֲזוֹתִי, מ"מ נֶאֱמַן לומר לְקוֹחַ הוּא בְּיָדוֹ. וְכֵן אִפִּילוֹ דְבָרִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלִהְשִׁבֵּר שֶׁבַּחֲפִצִּים כֹּאֵלוֹ אֵין נֶאֱמַן לומר לְקוֹחַ בִּידוֹ, כִּיוֹן שֶׁהִדְרֵךְ לְהַשְׁאִיל אוֹ לְהַשְׁכִּיר אִם אִפִּילוֹ בַּחֲפִצִּים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלִהְשִׁבֵּר, אֶלָּא שִׁישׁ עֲדִים שְׂבֵאוֹ לִידוֹ בְּתוֹרַת שְׂאֵלָה, וְאֵין עֲדִים שְׂרֹאוּ עֵתָּה בְּיָדוֹ, אֵע"פ שֶׁאֵין נֶאֱמַן לִטְעוֹן לְקוֹחַ בִּידוֹ, מ"מ יָכוֹל לומר הִתְחַוְּתִים לָךְ כִּיוֹן שֶׁאֵין עֲדִים שְׂרֹאוּ עֵתָּה אֶת הַחֲפֵץ בִּידוֹ, אִם אִפִּי בְּדִבְרֵים שֶׁעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלִהְשִׁבֵּר, מ"מ יָכוֹל לִטְעוֹן לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם, אִם אֵין עֲדִים שֶׁמִּסְרָם לִידוֹ. אֲבָל אִם זֶה דְבָרִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלִהְשִׁבֵּר, וְגַם יֵשׁ עֲדִים שְׂרֹאוּהוּ עֵתָּה בְּיָדוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לומר לְקוֹחַ הוּא בְּיָדוֹ כִּי זֶה דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלִהְשִׁבֵּר, אִם הִתְחַוְּתִים לָךְ כִּי רֹאוּהוּ עֵתָּה בִּידוֹ. הַגִּס: יֵשׁ אוֹמְרִים דֹּלָא בְּעִינָן שְׂרֹאוּ הָעֲדִים עֵתָּה בְּשַׁעֲרָה שֶׁתַּבְעוּ לְבֵית דִּין, אֶלָּא דִּי שְׂרֹאוּ קִדְּם לִכֵּן בְּיָדוֹ וְטָעֵן אֲזַ בְּפִנְיָהֶם שֶׁהֵן מְכוֹרִין בְּיָדוֹ,

או טענה אחרת שמכח טענה זו אינן ראויים אין לו סיבה להחזיר לפי אותה טענה, דמעתה אם טוען עתה ממושכן אין לו מגו שהיה יכול לומר החזרתים, דאנן סהדי שלא החזירם. וכן אם הוא מפרסם שהוא בידו, אף על פי שאין פאן עדים שראו בידו, לא יוכל לומר לקוחים הם בידו, שהרי אין פאן מגו דיוכל לומר החזרתים, דירא לשנות הידוע ומפורסם לכל (הגהות אשר"י נשם ר"מ). ואפלו אמר בפועל שראו עדים, שחייב לו כף וכף ולכן מעכבם בידו כמו שטוען עכשיו בבית דין, לא מהימן דכיון שאין לו מיגו שהיה יכול לעכבו מכח טענה זו, ומה שמעכבו רק מכח שטוען שחייב לו, כיון שהלוה מכחישו, צריך להחזירו לו (משנות הרא"ש כלל ק"ו סימן ז'). ודוקא שראוהו עדים קדם שתבעו בבית דין באופן זה שוב אין לו מיגו כשהגיע לב"ד, אכל אם ראוהו אחר שנפלו הטענות והמחלוקת ביניהם בבית דין, לא אכד המגו שלו ונאמן במה שטוען לקוחים או החזרתים, דהולכים בזה אחר שעת טענה בבית דין ובשעת טענה היה לו מיגו (משנות רמב"ן סימן פ"ד). ואם יש עד אחד בזה שבא לידו בתורת משכון, יש אומרים דאין המלוה נאמן בטענתו, דהוי לה מחיב לשבע להבחי' העד כיון שהעד מסייע ללוה וצריך להכחישו, ואינו יכול לישבע להכחישו, שהרי מודה לו שבא לידו בתורת משכון רק טוען טענה אחרת לפטר עצמו, והנה לה מחיב שבועה ואינו יכול לשבע, ומשלים (משנות הג"ל), בדלקמן סימן ע"ה סעיף י"ג. ויש אומרים דהמלוה נאמן בשבועה (משנות משנות רש"א סימן מתקנ"ח וסי' אלף מ') כתב הש"ך דכיון דלא איירי שראוהו עתה בידו, אלא רק שבא לידו בתורת משכון, הוא הדין בשני עדים דלדיעה זו צריך להחזיר המשכון, ולדעת היש אומרים נאמן בשבועה. והסקמת בעל המחבר השו"ע פסקא הראשונה, כמו שיתבאר לקמן סימן זה סעיף כ"ג. ועין לקמן סימן ע"ה סעיף י"ג. ועין לעיל סימן נ"ח סעיף א' פתבתי אם אדם יוכל לטען על מה שתחת ידו על חוב מחמת אחר ולא מחמת זה שנתנו בידו היינו שראובן הפקיד חפץ ביד שמעון, ושמעון טוען שחפץ זה שייך ללוי, ומעכבו בעד חוב שלוי חייב לו, יעוין שם כמה פרטים האם ומתי יכול לעכבו. והא דאדם יוכל לטען לקוח הוא בידו, או הלויתי עליו ומעכבו בחובו, הינו דוקא שהחפץ עדיין תחת ידו, אכל ראובן שהפקיד דבר אצל שמעון, ולוי הביא עדים שמכירין שהוא

שלו דשוב אין ראובן יכול לומר החזרתי, או ששמעון מודה לו שזה בא ליד ראובן מלוי, דזה גם נחשב כעדי ראייה, ושמעון טוען שראובן המפקיד חייב לו עליו, אין ראובן נאמן לומר שלקחו מלוי ועי"ז להפקיעו מלוי, ולפרוע חובו בחפץ זה, כיון שידוע שהגיע לידו מלוי, אין לו מגו של החזרתי. אבל אם שמעון אומר שידע שראובן לקחו מלוי וממילא רוצה לגבות חובו של ראובן בחפץ זה, נאמן, במגו שהיה אומר שהוא לקחו מלוי ואז היה נאמן הואיל וליכא עדים ביצד בא לידו או שלא ראו בידו (נית יוסף ממודש כ"ז משו"ב רש"ז"ה). ואם שמעון אינו טוען לקוח הוא בידו צ"ל 'בידו', היינו שמודה שראובן לא קנאו, רק טוען שראובן נתן לו חפץ של לוי למשכון ושמעון לא ידע שזה שייך ללוי, עין לקמן סימן שנ"ו סעיף ו' ששלי חייב לפדותו משמעון משום תקנת השוק כיון ששמעון לא ידע שהחפץ של לוי. ובש"ך שם כתב דעיקר ההלכה שצריך לשלם לו רק כפי שוויו של המשכון ולא לפי החוב. ועין עוד מאלו הדינים סימן קל"ג.

ימ מה נחשב דברים העשויים להשאיל ולהשכיר שנתבאר לעיל שבדברים אלו אין נאמן לומר לקוח בידו, להרמב"ם הינו כלים שתתחלת עשייתם להשאיל ולהשכיר כגון כלים העשויים לבית המשתה או כלים שהדרך להשכירם לכלות להתקשט בהם, אבל שאר כלים לא נחשבים עשויים להשאיל ולהשכיר. ולהרי"ף ורבינו תם כל כלי שמקפידים עליו שלא להשאילו מפני חשיבותו או שמתקלקל, הוא דבר שאין דרב להשאיל ולהשכיר, ושאר כל הכלים נחשבים דרב להשאיל ולהשכיר, והוא שהיה זה שתחפץ בידו כעת רגיל להימצא אצל בעל החפץ שטוען שהשאיל או השכיר לו, וגם שהיה בעל החפץ רגיל להשאיל כליו לאחרים אבל באופן שאין חפץ זה מצוי להיות אצל התובע או שאין רגיל להשאיל כליו, אף הרי"ף ור"ת מודים שאין זה נחשב עשוי להשאיל ולהשכיר. הגם: וזה הכל תלוי באהבת האיש ושנאתו לזה שמחזיק בכלי כעת, כי יתכן אדם שרגיל להשאיל כליו, אבל ידוע שלא ישאיל לאיש זה מחמת שנאתו, או להיפך שאף שאינו משאיל, אבל לאיש זה ישאיל מחמת אהבתו, ולפי מנהג המקום, ולפי ראות עיני הדן לפי מה שהתובע והנתבע הם בני אדם (טור).

ב המִתְחַזֵּק בְּמִשְׁכּוֹן שְׁלֵא בֹא לִידוֹ בְּעֵדִים, שְׁאִמְרָנוּ לְעִיל סַעֲיָהּ י"ז
 שְׂיִכּוֹל לְטַעַן עָלָיו שְׁחִיב לוֹ עַד בְּדִי דְמִיּוֹ בְּמִיגוֹ שֶׁל לְקוּחַ אוֹ לְהוֹדֵם,
 אִם אֵינּוּ שָׁוֶה לְשׁוּמֵת הַבְּקִיָּאִים אֵלֶּא הִתְחַצֵּי שֶׁהוּא מוֹעֵן עָלָיו כְּגוֹן
 שְׁתּוּבָע מֵאֵה וְהַחֲפֵץ שׁוֹה חֲמִישִׁים, וְאוֹמֵר הַמְלוּהָ אֲנִי אֶמְלָנוּ בְּעַד כֹּל
 חוֹבִי לְפִי שֶׁהוּא שָׁוֶה בְּעֵינֵי בְּדִי חוֹבִי, וְהֶאֱחָר בַּעַל הַחֲפֵץ בּוֹפֵר
 שְׂאִינִי חֵיב לוֹ בְּלוּם, וְבִכֵּל זֹאת אוֹמֵר בַּעַל הַחֲפֵץ אֵף עַל פִּי שְׂאִינִי
 חֵיב לוֹ, מ"מ אֲנִי רוֹצֶה וּמוֹכֵן לְסַלֵּקוֹ בְּדָמִים שֶׁהוּא שָׁוֶה לְשֹׂאֵר בְּנֵי
 אָדָם בְּחֲמִישִׁים, הָדִין עִם בְּעַל הַכֶּלִי כִּיּוֹן שְׁמוּדָה שְׂקִיבֵלוּ רַק בְּתוֹרַת
 מִשְׁכּוֹן וְאִין הַחֲפֵץ שֶׁלּוֹ, הַמִּיגוֹ לֹא מֵאֲפֹשֶׁר לוֹ לַעֲכּוֹ בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי דִמְיוֹ. וְיֵשׁ
 אוֹמְרִים שֶׁהָדִין עִם הַמִּתְחַזֵּק כִּי מִי שְׁמוֹכֵן לְהִלוּת מֵאֵה עֲבוּר מִשְׁכּוֹן שֶׁל
 חֲמִישִׁים, בְּהִכְרַח שֶׁחֲפֵץ זֶה חֲבִיב עָלָיו, בְּאוֹפֵן שֶׁאֵף אִם הִלוּהוּ לֹא יִשְׁלַם לוֹ,
 הוּא מוֹכֵן לְהַחֲזִיק בּוֹ בַּעַד כֹּל הַהִלוּוָה, וְכִיּוֹן שִׁיכּוֹל לַעֲכּוֹ בְּכֵדִי דִמְיוֹ מִכַּח
 הַמִּיגוֹ, הֵכָא כִּיּוֹן שְׁטוּעַן שֶׁעַל דַּעַת זֶה הַהִלוּוָה, נִחְשָׁב אֲצֵלוֹ כְּמוֹ כְּדֵי דִמְיוֹ,
 וּמִשְׁאִיר הַמִּשְׁכּוֹן אֲצֵלוֹ עִם שְׁבוּעָה (טוֹר), וְכִיּוֹן שִׁישׁ בּוֹה מַחְלֻקַת הַפּוֹסְקִים
 נִרְאָה לִי, דִּהְמוּצִיָּא מִחֲבֵרֹו עָלָיו הִרְאִיָּה וְכִיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן אֲצֵל הַמְלוּהָ, יִכּוֹל
 לְהַחֲזִיק בּוֹ בַּעַד מֵאֵה, וְאִם הִלוּהוּ חֲזוֹר וּתְפִסּוּ מִידוֹ, נוֹתֵן לוֹ חֲמִישִׁים וּמִשְׁאִירוֹ
 אֲצֵלוֹ.

בֹּא אִין חֻקַּת הַמִּתְחַזֵּק מוֹעֲלֵת לְטַעַן עָלָיו בְּדִי דְמִיּוֹ בְּאוֹפֵן שִׁישׁ לוֹ
 מִיגוֹ וְכֵ"ל בְּסַעֲיָהּ י"ז, אֵלֶּא בְּדִבְרֵי שְׂאִינִי יִכּוֹל לִילָךְ מַעֲצָמוֹ וְהוּא
 עוֹמֵד תַּחַת יַד הַבְּעָלִים, בְּגוֹן מְטַלְמָלִים, אוֹ עֲבֵד קָטָן שְׂאִינִי הוֹלֵךְ
 בְּרִגְלָיו, וּבִהְחָמָה הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת בְּיַד הָרוֹעֶה שֶׁאִין מִנִּיחַ לָהּ לִילָךְ לְבַדָּה,
 דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא שְׁמוּר בְּיַד בְּעָלָיו הַקּוֹדֵמִים וְאִין יוֹצֵאִים מִתַּחַת יָדוֹ אֵלֶּא
 מִדַּעַתּוֹ, וְכַעַת זֶה מִתְחַזֵּק בּוֹ הֵרִי זֶה הוֹכַחָה לּוֹמֵר שֶׁהַחֲפֵץ שֶׁלּוֹ, וְלִכֵּן נֶאֱמַר
 לְטַעַן עָלָיו עַד בְּדִי דְמִיּוֹ. אֲבָל עֲבָדִים גְּדוּלִּים שֶׁהוֹלְכִים מַעֲצָמָם
 וּבִהְחָמָה שְׂאִינֵה מְסוּרָה לְרוֹעֶה, אֵלֶּא מַעֲצָמָה הוֹלֵכֶת וְרוֹעֶה, אֵינּוּ
 נֶאֱמָר לּוֹמֵר לְקוּחַ הוּא בְּדִי, אוֹ מִשְׁכּוֹן הוּא בְּדִי, אֵלֶּא הָדִין הוּא
 שְׂבִשְׁבִיָּא הָאֶחָד בַּעֲלֵי הָרָאוּנוֹנִים עֲדִים שֶׁהֵם שְׁלֹו, וְיַחֲזִיר לוֹ הַשְּׁנִי
 אֵת הָעֶבֶד וּבִהְחָמָה, וְהוּא בַּעֲלֵי הָרָאוּנוֹנִים יִשְׁבַּע לוֹ שְׁלֵא מִכֵּר וְלֹא
 מִשְׁכָּן לוֹ בְּלוּם, וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא מֵהֵנִי מֵהַחֲפֵץ נִמְצָא תַּחַת יָדוֹ, לְפִי שְׂאִין

תְּפִיסָתָן תְּפִיסָה, שְׁמַעְצָמָם הוֹלְכִים אֹנֶה וְאֹנֶה, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהֵם יְהִי, נֹחֲשִׁים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרִשּׁוֹת בְּעָלִים הֵם. וְאִם הִחֲזִיק בָּהֶם בַּעֲבָדִים שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיֵּשׁ לוֹ עֲדִים בְּכַף, תָּרִי זֶה נֶאֱמָן כִּיוֹן שֶׁהִחֲזִיק ג' שָׁנִים לֹא מִחַת בַּעֲלֵיו הָרִאשׁוֹנִים, הָרִי זֶה רֹאִיָּה שֶׁהֵם שְׁלוֹ, וְכִיוֹן שֶׁהַבְּעָלִים תּוֹבְעוּ שִׁיחֲזִיר לוֹ, צָרִיךְ הוּא לִישָׁבַע הַסֵּת שֶׁלִּקְחָן מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמֶסְרָם לוֹ בְּחֻבּוֹ וְלֹכֵן הֵם שְׁלוֹ.

כד אדר

כב אם המלוה בופר במשכון שטוען שלא קיבל משכון מעולם, והלוה טוען שנתן לו, וישניהם מודים בהלואה וא"כ המלוה תובע חובו, והלוה טוען שחובו נפרע ע"י המשכון, לכן ישבע המלוה הסת שלא הניח בידו משכון כדי ליפטר באופן שהמשכון שווה יותר מהחוב, או שהלוה רוצה את גוף המשכון בחזרה, והלוה ישבע הסת שהוא תופס משלו בנגד חובו או יותר וממילא אין צריך לשלם לו כלום, ואף על פי שהמשכון שנה יותר וממילא הלוה תובע את מה ששווה יותר מהחוב, מ"מ נפטר המלוה ממנו, שכתב נשבע עליו. ואם היה שנה פחות וממילא אף לדברי הלוה הוא נשאר חייב לו חלק מהחוב, א"כ הוא נחשב מודה במקצת [ולא הוי הילך כיון שאין המלוה מודה שיש משכון בידו], ולכן נשבע הלוה שבועה דאורייתא שמשכוננו היה שנה בך וכה, וישלם השאר.

כג ראובן שלוח משמעון עשרה דינרים על משכון, והיה עד אחד בדבר שדיע על מסירת המשכון והחוב, אבל לא ידע כמה היה החוב, ושמעון המלוה אומר שעשרים דינרין הלזה לו ורוצה לעכב מהמשכון סכום זה, וראובן טוען שלוח רק עשרה דינרים, אם הוציא שמעון המשכון לפני בית דין או בפני עדים קדם שנפלה הכחשה ביניהם, תדין עם ראובן כיון שבזמן שנפלה ההכחשה כבר אין לשמעון שום מיגו, וכיון צ"ל דכיון שיש כאן עד אחד שבא לידו בתורת משכון, מחיבו לשמעון שבועה, ותרי הוא מודה לדברי העד ואינו יכול לישבע להכחישו, וכיון שגם כעת ראוהו עדים בידו ואין יכול לומר החזרת, הלכך, מחזיר המלוה את המשכון, ויביא ראיה על סכום הקעות שטוען

שראובן חייב לו, וְיִמְלֶקֶץ. ואם אין לו ראייה, יִשְׁבַּע רֵאוּבֵן הֶסֶת עַל הַעֲשָׂרָה שֶׁהוּא בּוֹפֵר בָּהֶם ולא נחשב מודה במקצת, כיון שהמשכון ביד המלוה נחשב הילך, ולכן נשבע רק היסת. אַכְּלֵ אִם קָדָם שֶׁהוֹצִיא שְׁמֵעוֹן מִמְּשֻׁבּוֹן בְּבֵית דִּין נִפְלַח הַמַּחֲלָקֶת בֵּינֵיהֶם אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ מִיגוֹ שֶׁל הַחֲזוּרִי, וְלִכְּנֵן שְׁמֵעוֹן נֶאֱמָר שְׁחִיב לוֹ עֲשָׂרִים, וְנִשְׁבַּע בְּנִקְיַטַּת חֶפֶץ, וְנִזְטַל.

כה אדר

כד רֵאוּבֵן שָׁלַח מִשְׁמֵעוֹן שְׂבָעָה דִּינָרִים עַל הַמְּשֻׁבּוֹן, וְאַחֵר בָּדַךְ אָמַר לוֹ רֵאוּבֵן לִשְׁמֵעוֹן פֶּרַעְתִּיד פַּעַם אֶחָד שְׁנֵי דִינָרִים וּפַעַם שְׁנֵית שְׁנֵי דִינָרִים וּפַעַם שְׁלִישִׁית דִּינָר וּמוֹדָה שֶׁנִּשְׁאָר חֵיב ב' דִּינָרִים, וְחֵשִׁיב שְׁמֵעוֹן אֵינִי זֹכֵר אֶלָּא מִתְּדִינָר לְבָד וְעַל הַשָּׂאָר אֵינִי זֹכֵר, דַּכִּיּוֹן שְׁמֵעוֹן שְׂמָא, אֵין רֵאוּבֵן נִשְׁבַּע אֶפִּילוּ הִיסֵת, דַּאִין מִשְׁבִּיעִין בְּטַעֲנַת שְׂמָא. וְאֵע"פ שְׁמֵעוֹן מוֹחֶזֶק בְּמִשְׁכּוֹן, מ"מ הָדִין עִם רֵאוּבֵן הַלּוֹה, מִפְּנֵי שְׁגוּף הַמְּשֻׁבּוֹן שָׁלוֹ, וְנִמְצָא בְּשֶׁהוּא פּוֹרֵעַ לוֹ אֶת הַחֹב שֶׁנִּשְׁאָר וְתוֹבֵעַ הַחֲזוּרִת מִמְּשֻׁבּוֹן וְשְׁמֵעוֹן אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם פָּרַע לוֹ אוֹ לֹא, הָרִי זֶה נִחְשָׁב כִּאִילוּ שְׁמֵעוֹן מְשִׁיבֵי אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לִי עָלָיו שׁוּם דָּבָר מִסֶּפֶק, וְכִיּוֹן שָׁכַן אֵין שְׁמֵעוֹן יֻכָּל לְתַבַּע מִסֶּפֶק בְּנִכְסֵי רֵאוּבֵן. וְעֵין לְעִיל סִימָן זֶה סְעִיף י"ד שֶׁאִם יֵשׁ עַד אֶחָד נֶגֶד הַלּוֹה, צָרִיךְ לִישְׁבַּע לְהַכְחִישׁוֹ.

כה הַתּוֹפֵס חֶפֶץ מִתְּבָרֵר, וְטוֹעֵן שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו תְּבִיעָה כִּסְפִית עַד כְּדִי דָמִיו שֶׁל הַחֶפֶץ, וְהַחֹב הוּא מַעֲסֵק מִשָּׂא וּמִתֵּן שְׂבִינֵיהֶם, צָרִיךְ לְבָרֵר לִפְנֵי ב"ד הַיָּאָד סָבוֹר שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ, מִשּׁוּם דְּנִפְיָשִׁי רָמָא, וְאוּלַי מִתּוֹךְ דְּבָרָיו יִתְבָּרֵר רָמָאוֹתוֹ. וְעֵין לְעִיל סִימָן זֶה סְעִיף י"ז וְלִמְקָם סִימָן ע"ה סְעִיף א', הַחֵיב לְבָרֵר תְּבִיעָתוֹ.

בו מי שיש בידו משכון מחברו, ודוחקו המלוה לפדותו, ואמר לו תלה הלוה יהא המשכון שלך, לא קני, דדחויי מדחי לה התכוון רק לדחות מעליו, ולא התכוון באמת להקנות לו את המשכון^{קכ}.

בו משכון שהתקלקל ונפחתו דמיו ביד המלוה, ומוען הלוח פרי לי שנפחת מחמת שגרב או אכלוהו עבברים או עש, אם מוען המלוה ששמו במוקם שמשתמר מעבברים ורקבון ונערו פראוי, אם בן אנוס הוא ופטור, ולכן נשבע הסתקיי שהוא ברכריו, ונפטר מחיוב על המשכון וממילא גובה חובו. ואם המלוה מודה שלא שם אותו במוקם משתמר מעבברים, או לא נערו פראוי, חייב לשלם הנפחת דהוי פושע. ואם יש מחלקת ביניהם כמה נפחת, זה הלוה אומר נפחת כך וכך, וזה המלוה אומר לא נפחת כל כך, אם הלוח מודה שמתחלה לא היה שוה המשכון אלא בדי החוב, כגון שהלוחו עשירים והיה שוה עשירים ועתה שוה עשירה ולכן אין רוצה לשלם לו כלום, כי נתרצו שהמשכון ייגבה בעד החוב, והמלוה אומר שמתחלה לא היה שוה אלא חמשה עשר וממילא אף אם חייב בפחת, מ"מ נשאר חוב של חמשה, ושואל ממנו חמשה, כיון שיש כאן תביעת ממון כנגד הלוה, והוא מכחיש שאין חייב כלום נשבע הלוח הסת, ונפטר. ואף על פי שהוא מודה מקצת דהרי מודה שחייב עשר כי נפחת רק עשר, מ"מ נחשב כופר הכל שהרי המשכון הילך הוא ונחשב שמיד פרע לו את העשר

קצח. ובש"ך כתב דהדבר תלוי במחלוקת ראשונים לקמן סימן של"ו, גבי פועל שאמר לו בעה"ב טול מה שעשית בשכרך, אם יכול לחזור בו, ושם קיי"ל דאם החפץ בחזקתו, לא אמרינן דחויי קא מדחי ליה, וממילא דינא דשו"ע כאן צ"ע. והגרא הביא לתרץ בשם הנימוק"י שבפועל נראה שסמך דעתו ע"ז, משא"כ במשכון אין נראה שדעתו באמת להקנותו.

קצט. הקשו האחרונים מ"ט לא חייב שבועה דאורייתא מחמת שבועת השומרים. והסמ"ע תירץ כיון שהחפץ בעין רק נפחת דמיו, אין בזה שבועת השומרים. והשי"ך תירץ דבטוען המפקיד ברי, אין שבועה דאורייתא, וזה הפוך מכל שבועות דאורייתא שמשביעים רק בטענת ברי, ושבועת השומרים משביעים רק בטענת שם. והנתיבות תירץ דכאן שגובה חובו, אין זה שבועה דאורייתא, דשבועה דאורייתא הוא רק כשנשבע ונפטר.

שמודה בהם. **אכל המלוה אינו נשבע, שחרי גם לדברי הלוה מתחלה לא היה שוה אלא כדרי חובו** וא"כ אין לו עליו שום תביעה. ואם מתחלה היה שוה יותר מכדי החוב, כגון שמוען הלוה שיהיה שוה שלשים והלוהו עשרים ועתה אינו שוה אלא חמשה עשר וטוען שנפחת ט"ו, ושואל ותובע הלוה ממנו עשרה שהיה שווה יותר מחובו, והמלוה אומר שלא היה שוה אלא עשרים וחמשה ונפחת רק עשרה, ואין לו לתן מה שהיה שווה יותר מהחוב אלא חמשה ורוצה לפרוע חמשה אלו שמודה בהם, ע"י נכויים מהחוב, **נשבע המלוה שלא נפחת אלא עשרה, ומנכה לו חמשה מתוכו** צ"ל מחובו, היינו אע"פ שהחוב היה כ', וכעת שווה ט"ו, אינו גובה את כל המשכון, אלא מנכה חמשה, כיון שצריך לנכות מהחוב עשרה מה שנפחת מחמתו, והשאר עשרה שנשאר חייב לו גזקה מחמשבון, והטעם שמאמינים למלוה, משום שהוא נאמן בשבועה עד כדי דמיו. וכל שכן אם אפלו אחר שנפחת עדיין שוה המשכון כדרי החוב, ורק הם חלוקים בפחת, או שאמר המלוה איני יודע כמה נפחת, שנשבע המלוה שבועת הסתרי, ונפטר הטעם שלא נחשב מחוייב שבועה ואין יכול לישבע, משום דהוי כהילך, כיון שמנכה מיד מחובו מה שנפחת מחמתו.

בז אדר

בח מלוה אומר סלע הלוייתך עליו ושלשה דינרים היה שוה ויש לי אצלך עדיין חוב של דינר, ולזה אומר לא ליתמי ממך כלום, אלא מכרתי לך בשלשה דינרים ולא נתת לי המעות, ותובע אותו בהם את הג' דינרים שהם דמי מכירת החפץ לטענתו, שניהם נשבעים שבועת הסתרי כל אחד נשבע לפטור עצמו מתביעתו של חבירו נגדו, אבל לא להוציא ממון מהשני, ולכן זה המלוה נשבע שמשבון הוא כדרי ואינו חייב כלום

ר. הסמ"ע והש"ך תמהו מ"ט נשבע היסת, וחולקים וס"ל דנשבע בנקיטת חפץ, כמו בכל גובה ממשכון. והקצות תירץ שכל גובה ממשכון נשבע ונוטל, לכן צריך נקיטת חפץ, משא"כ כאן החוב ברור, רק כדי לגבות צריך ליפטר על התביעה כנגדו שנפחת המשכון על ידו, ועל זה הוא נשבע היסת ונפטר, ואח"כ גובה חובו, לא מחמת השבועה, ולכן נשבע רק היסת.

רא. אבל אם אין טוען ברי, חייב לשלם לו, וכדלעיל סעיף י"ד דהוי איני יודע אם פרעתיך.

כִּינּוּ שְׁלֹא נֶאֱמַר בְּיָדוֹ וַיִּתֵּן שֶׁהוּא בִּרְשׁוֹת לוי או שֶׁנֶּאֱבָד שֶׁלֹּא בִּאוֹנוֹס, וְלִי אֵינוֹ יָכוֹל לְפָטְרוֹ בְּשִׁבְעָתוֹ שְׁנֵאֲנָם, כִּי יֵאמָר רֵאוּבֵן לֹא מְהִימֵן לִי לִי בִּשְׁבוּעָתוֹ, הִלְכָּהּ, הָיָה לָהּ שְׁמֵעוֹן מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלֵם אֶת הַדִּנָּר לֵאחֹר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת מוֹדָה בִּמְקַצַּת. וְכֵן הָדִין אִם נִפְתַּח הַמִּשְׁכָּן אֲצֵל לוי וַיֵּשׁ מִחֻלְקַת בִּינְיָהִם כְּמָה שֶׁעוֹר פְּחִיתוֹתוֹ, וּמוֹדָה שְׁמֵעוֹן שְׁנִפְתַּח וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הָיָה בְּאֲנָם אִם לֹא. בִּאוּפֵן זֶה אֵין שְׁבוּעַת אֵינוֹ בִּרְשׁוֹתוֹ דִּהְרִי הַמִּשְׁכָּן לִפְנֵינוּ, רַק אֵין רֹצֵה לְשֵׁלֵם מִה שֶׁנִּפְתַּח כִּי טוֹעַן שֶׁנִּפְתַּח בִּאוֹנוֹס, הָיָה לָהּ מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע דֵּאִינוּ יוֹדֵעַ מַעֲצָמוֹ כִּיִּצֵּד נִפְתַּח אֲצֵל לוי, וּמִשְׁלֵם הַפְּתַח. וְבִרְיָשׁ שֶׁהוֹיִכּוֹחַ בִּינְיָהִם כְּמָה הִיָּה שׁוּוֹה אִם רָצָה שְׁמֵעוֹן לְהַחֲרִים עַל כָּל אָדָם שִׁיּוֹדֵעַ שְׁמִשְׁכּוֹנוֹ אֵינוֹ שׁוֹה כְּמוֹ שְׁמֵעוֹן אוֹ בִּנְפִתַח מַחֲרִים עַל כָּל אָדָם שִׁיּוֹדֵעַ כְּמָה נִפְתַּח, הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. וְאִם יֵשׁ עֲרִידִים אוֹ שְׂרָאוּבֵן מוֹדָה לוֹ שֶׁשְׁמָרוֹ לִי בְּרָאוֹי וְנֶאֱמַר מִמֶּנּוּ, נִפְטָר שְׁמֵעוֹן כִּיוֵן שֶׁאֵין עָלָיו חֵיבוֹ שְׁבוּעָה, וּבִרְוֹר שֶׁהַמִּשְׁכָּן נֶאֱבָד בִּאוֹנוֹס. וְאֶפְלוּ אֵין עֲרִידִים שֶׁנֶּאֱמַר, מִ"מ אִם דֶּרֶךְ רֵאוּבֵן לְהַפְקִיד פְּקֻדוֹתָיו בְּיָד לוי וְאִ"כ מוֹכַח שֶׁסוּמָךְ עָלָיו, וְאֵין יָכוֹל לומר שֶׁאֵין מֵאֲמִין לָלוּי בִּשְׁבוּעָתוֹ, לִכֵּן בִּאוּפֵן זֶה יִשְׁבַּע לִי שְׁאֵינוֹ בִּרְשׁוֹתוֹ וְשֶׁנֶּאֱמַר מִמֶּנּוּ, וְנִפְטָר שְׁמֵעוֹן ע"י שְׁבוּעַת לוי. הִנֵּה: וְאִם פָּשַׁע לִי בִּשְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן וְנֶאֱבָד [וְלִשְׁטַת הַשּׁו"ע שֶׁהוּא שׁוֹמֵר שָׂכָר, הוּא הָדִין אִם לֹא פָשַׁע אֲלֵא שֶׁנֶּאֱבָד שֶׁלֹּא בִּאוֹנוֹס], וְאֵין לוֹ לְשֵׁלֵם, חֵיב שְׁמֵעוֹן לְשֵׁלֵם לְרֵאוּבֵן שֶׁהוּא פֶּעַל דָּבָר שֶׁל רֵאוּבֵן, אֵף עַל גַּב שְׂרָאוּבֵן רִגִּיל לְהַפְקִיד אֲצֵל לִי מִ"מ זֶה רַק סִיבָה שֶׁאֵין יָכוֹל לְטַעוֹן שֶׁאֵין מֵאֲמִינוּ בִּשְׁבוּעָתוֹ, אֲבָל זֶה לֹא פוֹטֵר אֶת שְׁמֵעוֹן מִחֵיבוֹ שְׁמִירָה, וְכִיוֵן שֶׁנֶּאֱבָד בִּפְשִׁיעָה, נִשְׁאָר הַחֵיבוֹ עַל שְׁמֵעוֹן (טוֹר). וְעַיֵן לְקַמֵּן סִימָן רצ"א סעיף כ"ד"ב.

לֹא רֵאוּבֵן שְׁאֵל מִשְׁמֵעוֹן מִשְׁכָּן שְׁמִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, הִשִּׁיב שְׁמֵעוֹן: בְּנֶךְ הַקָּמָן כֹּא וְשָׁאֵל וּבִקֵּשׁ אוֹתוֹ בְּשִׁמְךָ וְנִתְּנָתוֹ לוֹ, וְרֵאוּבֵן אָמַר שְׁלֹא כֹא לִידוֹ, הִרִי שְׁמֵעוֹן פּוֹשַׁע הוּא, שְׁמִסְרוֹ לִיד בֶּן רֵאוּבֵן, אֶפְלוּ אִם הָיָה הֵבֶן גָּדוֹל מִ"מ נִחְשָׁב פּוֹשַׁע, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אוֹ מִשְׁאֵל חֶפֶץ

לְחַבְרוּ צָרִיךְ לְתַחְזִיר לְיָדוֹ שֶׁל הַמַּמְשֵׁכֵן לְבַד, וְלֹא לִיד שׁוֹם אַחֵר, וְהֵינּוּ בִּאֹפֶן שֶׁהֵבן פֶּשַׁע, דָּאם נֹאנֵס מִיָּדוֹ דְּמוֹתָר לִהְפָּקִיד בִּיד מִי שֶׁרָגִיל לִהְפָּקִיד בִּידוֹ.

כט אדר

לֵב רְאוּבֵן הָיָה לוֹ מַעֲוֹת מוֹפְקִידִים בְּיַד שְׁמַעוֹן, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְוִי שְׁלִלָה אוֹתָם לוֹ לוי בִּקֵּשׁ מֵרְאוּבֵן שִׁלּוּהַ לוֹ אֶת הַמַּעֲוֹת שֶׁבִיד שְׁמַעוֹן, וְנִתְרַצָּה רְאוּבֵן לְוִי לְהַלֹּאֲתָם לוֹ, וְנָתַן לוֹ לוי בָּהֶם עֲבוֹר הַמַּעֲוֹת מִשְׁבּוֹן, וְשִׁלַּח רְאוּבֵן כָּתֵב לְשְׁמַעוֹן שְׁתֵּיתָן הַמַּעֲוֹת לְלֹוִי, וְנִתְּנָם לוֹ, וְנֶאֱבְדּוּ הַמַּשְׁבּוֹנוֹת בְּיַד רְאוּבֵן, דִּין מִלֹּוה עַל הַמַּשְׁבּוֹן יֵשׁ לוֹ וְנִתְחַיֵּב רְאוּבֵן בְּשִׁמְרֵת הַמַּשְׁבּוֹנוֹת לְשִׁיטַת הַשׁו"ע לְעִיל חַיִּיב בְּשִׁמְרֵת כָּל דְּמֵי הַמַּשְׁכּוֹן אִפִּי הַיּוֹתֵר עַל הַחוֹב, וְלִדְעַת הַרַמ"א חַיִּיב עַכ"פ עַד דְּמֵי הַחוֹב. וּמִיָּהוּ, לֹא נִתְחַיֵּב בְּשִׁמְרֵתָם כְּדִין שׁוֹמֵר שֹׁכֵר עַד שֶׁיִּגְיַעוּ הַמַּעֲוֹת לְיַד לֹוִי, וְאִם נֶאֱבְדּוּ הַמַּשְׁבּוֹנוֹת קִדָּם לָבֹן, פְּטוֹר רְאוּבֵן דְּכָל זְמַן שֶׁלֹא הִגִּיעוּ הַמַּעֲוֹת לִיד לוי, יִכּוֹל לוי בְּעַצְמוֹ לְשַׁמּוֹר עַל הַמַּשְׁכּוֹן, מִשָּׂא"כ אַחֵר שֶׁכִּבֵּר הִגִּיעַ הַמַּעֲוֹת לִידוֹ, הַמְלוּהַ לֹא יֵתֵן לוֹ לְשַׁמּוֹר עַל הַמַּשְׁכּוֹן, כִּי הוּא רֹוצֵה שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן יִהְיֶה תַּחַת יָדוֹ. לְפִיכָה, אִם יֵשְׁבַע רְאוּבֵן שְׁנֵינֵבּוֹ קִדָּם שְׂבָאוֹ הַמַּעֲוֹת לְיַד לֹוִי וּמִמִּילָא עֲדִיין לֹא נִתְחַיֵּב בְּשִׁמְרֵת הַמַּשְׁכּוֹן, וְיִחְזִיר לוֹ לֹוִי מַעֲוִיתוֹ שֶׁקִּיבַל בַּהֲלוּאָה. וְאִם הוּא מְסַפֵּק מִתִּי נִגְבַּה הַמַּשְׁכּוֹן, וְאִין יִכּוֹל לִישְׁבַע עַל זֶה, אִין מוֹצִיאִין הַמַּעֲוֹת מִיָּד לֹוִי.

לֵב רְאוּבֵן תּוֹבֵעַ לְלֹוִי סִפָּרִים שְׁמַשְׁכֵּן לְשְׁמַעוֹן עֲבוֹר מֵהַלּוּוֹהוּ, וְאָמַר לוי שְׁשִׁמְעוֹן הַמְּחַהוֹ לְרְאוּבֵן אֲצִל לֹוִי לְתַת אוֹתָם לוֹ בְּשִׁתֵּיתָן לוֹ הַמַּעֲוֹת הֵינּוּ שְׁלֵוֹ טוֹעֵן שֶׁשְׁמַעוֹן הֶעֱבִיר לוֹ אֶת הַשְּׁמִירָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְצִוְוָהוּ שֶׁכִּשְׂרָאוּבֵן יִפְרַע אֶת הַחוֹב יִחְזִיר לוֹ אֶת מַשְׁכּוֹנוֹ, וּבְשִׁהוּצִיא לֹוִי הַסִּפָּרִים לְתַתָּן לְרְאוּבֵן אַחֵר שֶׁפִּרַע חוֹבוֹ, אוֹמֵר רְאוּבֵן שְׁנִפְחָתוֹ וְנִפְסְדּוּ בְּיָדוֹ שֶׁל לוי, וְתִבְעֵוּ לְשִׁלָּם לוֹ הַפְּחָת, וְלֹוִי אוֹמֵר מִמִּי שְׁקִבְלָתִי הַסִּפָּרִים הֵינּוּ מִשְׁמַעוֹן הוּא הַרְשָׁנִי לְלַמֵּד בָּהֶם כָּל זְמַן

חַיִּיב, וְדַעַת הַסַּמ"ע דּוּחַ רַק בַּהֲפָקִיד אֲצִל אֶשְׁתּוּ, אֲבָל בַּהֲפָקִידוֹ אֲצִל אַחֵר, אַע"פ שֶׁדִּרְכוֹ שֶׁל בַּעַל הַחֶפֶץ לִהְפָּקִיד אֲצִלּוֹ, אִין זֶה סִיבָה לְפוֹטְרוֹ מִחַיִּיב הַשְּׁמִירָה. אֲבָל דַּעַת הַש"ךְ דְּמִי שְׁפוֹטֵר בְּאֶשְׁתוֹ ה"ה הַכָּא.

שְׁחִיחֵי בְּרִשׁוֹתַי אַבֵּל אֵין טוֹעַן שִׁשְׁמַעוֹן אִמְרָ לֹו שְׁקִיבֵל עַל כֵּךְ רִשׁוֹת מְרַאובֹן, בֵּינֵן שְׁלֹוֹי הִיָּה יוֹדֵעַ שְׁהַסְפָּרִים שֶׁל רֵאיוֹבֹן, אִף אִם הִרְשָׁהוּ שְׁמַעוֹן לְלַמֵּד בָּהֶם לֹא הִיָּה לֹו לְשַׁמַּע לֹו, וְלִפְיֻכָּךְ חַיֵּב לְשַׁלֵּם לְרֵאיוֹבֹן כָּל מָה שֶׁנִּפְתָּחוּ הַסְפָּרִים בְּתַשְׁמִישׁ שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְאִם רַאובֹן הִרְשָׁה לִשְׁמַעוֹן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹכֵן שִׁמַּעוֹן הִרְשָׁה לִלְוִי, אִף שְׁאִין הַשּׁוֹאֵל רִשְׁאֵי לְהַשְׁאִיל, מ"מ בְּדִיעֵבֵד לֹוֹי לֹא נַחֲשָׁב פּוֹשַׁע.

א' ניסן

לִד יוֹרֵשׁ שְׁהוֹצִיא שְׁטֵר שְׁיִישׁ לְמוֹרִישׁוֹ כֵּךְ וְכֵךְ מִמֹּן אֶצֶל פְּלוֹנִי הֵינִי שְׁאוֹתוֹ פְּלוֹנִי חַיִּיב לְמוֹרִישׁוֹ כֵּךְ וְכֵךְ, וְ כְּתוּב בְּשֵׁטֵר שְׁיִישׁ לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי הִלּוּה מִשְׁכּוֹן בֵּיד הַמוֹרִישׁ אוֹ שֶׁהִיֹּרֵשׁ מוֹדָה בֹּזֵה, וְמוֹעֵן הַיּוֹרֵשׁ שְׁמַא הַמִּשְׁכּוֹן נֶאֱנָם מִיד מוֹרִישׁוֹ וְלֹכֵן אֵינוֹ נִמְצָא בְּרִשׁוֹת הַמוֹרִישׁ, וְתוֹבֵעַ הַמַּעֲוֹת כִּיֹּן שִׁיתֵּכֵן שֶׁנֶּאֱבֵד בְּאוֹנֶם, נִשְׁבַּע הַנִּתְבַּע הֶסֶת שְׁלֹא הִחְזִיר לֹו הַמִּשְׁכּוֹן, וְשִׁתִּיה שְׁוֶה בְּנֶגֶד חוֹבֹו, וְיִפְטֹר כִּיֹּן שׁוֹדָאֵי כֹא לִידוֹ מִשְׁכּוֹן כִּנְגֵד הַלוֹוֹאתוֹ, וְסַפֵּךְ אִם נִגְנֵב אוֹ נֶאֱנָם, הַשְׁטֵר חוֹב בְּטֵל, וְהִלּוּה נִשְׁבַּע הִיסֵת וּנְפִטֵר.

לֹח רֵאיוֹבֹן הֵנִיחַ מִשְׁכּוֹן בֵּיד שְׁמַעוֹן, וּמֵת שְׁמַעוֹן וְהֵנִיחַ בָּנִים קִמְנִים, וְכֹא רֵאיוֹבֹן לְשֹׂאֵל מִשְׁכּוֹנוֹ מִיד יוֹרְשֵׁי שְׁמַעוֹן, וְאוֹמֵר שְׁהוּא מִמִּשְׁכּוֹן בֵּיד אֲבִיהֶם בְּחַמְשִׁים וְרוֹצֵה לְפִרְעַ חֲמִישִׁים וְלִטּוֹל מִשְׁכּוֹנוֹ, וְמוֹעֲנִים הִתְוִמִּים שְׁאֲבִיהֶם צִוָּה שְׁהוּא מִמִּשְׁכּוֹן בְּמֵאָה [לש"ך דוקא אִם הֵם טוֹעֲנִים כֵּן, אַבֵּל אֵין הִב"ד טוֹעַן כֵּן עֲבוּרֶם, וְלִהְסַמ"ע אִף בְּשִׁמְא הִב"ד טוֹעֲנִים עֲבוּרֶם], הַחֲמִשִּׁים שְׁרֵאיוֹבֹן מוֹדָה, וְתֵן מִיד לְהִתְוִמִּים; וְהַחֲמִשִּׁים הָאֲחֵרִים וְתֵן בֵּיד הַשְּׁלִישׁ, עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ הִתְוִמִּים וְיִשְׁבְּעוּ שְׁבֻעַת הַיּוֹרְשִׁים שְׁלֹא שְׁקִדְנוּ אֶפְסָא וְכו', וְנוֹטְלִים הַחֲמִשִּׁים מִיד הַשְּׁלִישׁ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים, בְּשִׁתִּיה הַמִּשְׁכּוֹן שְׁוֶה מֵאָה לֹכֵן הֵם נַחֲשִׁבִים מוּחֲזָקִים בְּמֵאָה, וְאִם לֹאוֹ אִם אֵין שׁוּוֹה מֵאָה, אִע"פ שֶׁלְטַעֲנֵתֶם הַהִלּוּוֹאָה הִיתָה מֵאָה, מ"מ כִּיֹּן שְׁאִין הַמִּשְׁכּוֹן שׁוּוֹה כֵּן אֵין עֲלִיוֹ לְתֵת אֶלָּא בְּדִי דְמִיֹּו, וְעַל הַשְּׁאֵר יִשְׁבַּע הִלּוּה הֶסֶת כְּשִׁטּוֹעֲנִים בּוֹדָאֵי שְׁכָךְ צִוִּיה אַבָּא, דְּבִסְפֵּךְ אֵין נִשְׁבַּע הִיסֵת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים, שְׁאִם שׁוּוֹה מֵאָה, יִכּוֹלִים לַעֲכּוֹב עַד סְכּוּם זֶה אִף שֶׁהִלּוּה טוֹעַן שְׁלוּה רַק חֲמִישִׁים שְׁאִין הַמִּשְׁכּוֹן מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁבִּיר לֹכֵן הֵם נַחֲשִׁבִים מוּחֲזָקִים, כִּי

אביהם היה נאמן במיגו דלקוח, אכל אם הוא מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ואין מיגו דלקוח, אינו משלם אלא החמשים, ואפלו אם המשכונן שנה יותר, כיון שהוא שהלוח נאמן שלוח רק חמישים במונו שהיה יכול לטעון שהוא שאול בידו של אביהם ואין חייב לו כלום.

ב' ניסן

לו משכוננו של ישראל ביד הגר עבור הלוואה שהגר הלווה, ומת הגר ואין לו יורש, ובא אחר והחזיק בו במשכון, מכיון שכל נכסי הגר שמת הם הפקר כיון שאין לו יורשים, מוציאים אותו מידו ומחזירים אותו לבעליו, שבין שמת הגר פקע שעבודו כי מיד שמת הגר, כיון שנכסיו נעשו הפקר, זכה הלווה בחוב, וממילא המשכון שייך לו ואין נחשב ששייך לגר.

לו וכן הדין אם יש לו לגר שמר משכונא על קרקע של ישראל ומחזקת הקרקע בידו, ומת, ובא ישראל אחר והחזיק בה, לא עשה כלום, שמר הגר פקע שעבודו על קרקע זו ובכרשות בעליה עומדת ומיד שמת הגר פקע החוב וחזרה הקרקע לרשות בעליה.

ג' ניסן

לח נכרי שהלווה לישראל על המשכונן של הישראל ונפל ממנו המשכון, ומצאו ישראל, חייב להשיבו לישראל כיון שעצם המשכון שייך לישראל, ולגוי יש רק שיעבוד עליו, וכשנאבד ממנו פקע שיעבודו, כי אסור להחזיר אבידה לגוי, וממילא חוזר החפץ לבעליו הישראל. ואם החזירו לגוי, חייב לשלם לישראל דמיו. ויש מי שאומר, דחוא הדין למעות שהלווה לישראל לנכרי על משכונן ונפלו המעות מהנכרי ומצאם ישראל, יחזיר לישראל. ולי נראה, דבמעות, הם של המוצא, דמעות להוצאה נתנו, וכשנתנם לגוי כבר יצאו לגמרי מרשות הנותן ושייך לגמרי לגוי, ונחשב אבידה של גוי, וממילא הם שייכים למוצא. והש"ך כתב דזה מוסכם לכו"ע ואין מי שחולק ע"ז.

למַּמְשָׁכֵנוּ שֶׁל גֵּר בֶּיַד יִשְׂרָאֵל שֶׁהִישראל הלוה לו עבֹר מִשְׁכֻּנוֹ, וְהַחֲפֵץ שׁוֹוֶה יוֹתֵר מִהֶלְוָאָה, וּמֵת הָגֵר וְנִעְשׂוּ חֲפָצָיו הַפֶּקֶד, וְהִישְׁרָאֵל הַמְלוּה לֹא הִסְפִּיק לְהַחזִיק בוּ וְכָא אַחֵר וְהַחזִיק בוּ, זֶה הַמְלוּה קָנָה בְּגֵגֶר מְעוֹתָיו שֶׁהָיָה הָגֵר חֵיב לוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא מְשׁוּעָבֵד לוֹ עֲבוֹר חֻבּוֹ, וְזֶה הַשְׁנִי, שׁוֹכֵה בוּ כַּעַת קָנָה הַשָּׂאֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִידִים, בְּשִׁתְּהִי הַמְשָׁכֵנוּ בְּשַׁעַת מִיתַת הָגֵר בְּחֶצֶר שְׂאִינָה מְשִׁתְּמֶרֶת, וְלֹא הָיָה הַמְלוּה בְּחֶצֶר בְּשַׁעַת מִיתַת הָגֵר דְּבַחֲצֵר שְׂאִינָה מְשִׁתְּמֶרֶת, אִינָה קוֹנֶה לְבַעֲלֶיהָ, אִיא"כ עוֹמֵד בַּחֲצֵר כְּשֶׁנִּפְל הַחֲפֵץ לְתוֹכָהּ שַׁע"י שְׁעוֹמֵד שֵׁם מְשִׁמְרָה, וְכִיּוֹן שֶׁהַמְלוּה לֹא הִיָּה שֵׁם, לֹא זָכָה בַּחֲפֵץ. אֲכָל אִם הָיָה הַמְלוּה בְּחֶצֶר אֲפִילוֹ שְׂאִינָה מְשִׁתְּמֶרֶת, אֲבָל הוּא עֵמֵד שֵׁם, אוֹ אֲפִילוֹ לֹא הָיָה בְּחֶצֶר, וְהַמְשָׁכֵנוּ נִמְצָא בְּחֶצֶר הַמְשִׁתְּמֶרֶת, וְכָה לוֹ חֶצֶר בְּכָל הַמְשָׁכֵנוּ כִּי חֶצֶר קוֹנֶה לְאִדָם שֶׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, וּמִיד בְּמִיתַת הָגֵר זָכָה בַּחֲפֵץ לִפְנֵי שֶׁהַשְׁנִי זָכָה בוּ. רָאוּבֵן הָיָה בִּידֵי מְשָׁכֻנוֹת שֶׁל שְׁמַעוֹן, וּמֵת שְׁמַעוֹן, וְיִזְרְשִׁיו תּוֹבְעִים הַמְשָׁכֻנוֹת, וְרָאוּבֵן טוֹעֵן: אוֹתָם הַמְשָׁכֻנוֹת אֲנִי תּוֹפֵס, מִפְּנֵי שְׂאִינָה לִי לִי שִׁתְּפִי שְׁשִׁמְעוֹן חֵיב לוֹ מִדְּמֵי הַשִּׁתְּפוֹת, וְרוֹצֵה לְשַׁבַּע לִי עַל מְשָׁכֻנוֹת אֵלּוֹ אִירִי בְּאוֹפֵן שֶׁאִם רָאוּבֵן הִיָּה תּוֹפֵס עֲבוֹר חֻבּוֹת שְׁלוֹ, הִיָּה נֶאֱמַן בְּמִיָּגוֹ שֶׁל לְקוֹחַ אוֹ לְהַד"ם, וְטוֹעֵן שְׁכִיּוֹן שְׁלוֹי הוּא שׁוֹתֵפוֹ, נִחְשָׁב תְּפִיסָתוֹ כְּתְּפִיסַת לִי, וְלִי רוֹצֵה לְשַׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ וְלִיטוֹל הַמְשָׁכֻנוֹת, אִין בְּדִבְרֵי בָלוּם, מֵאַחֵר שְׂאִינָם בִּידֵי כִיּוֹן שֶׁכָּל כּוֹחוֹ הוּא רַק מִכַּח הַמִּיָּגוֹ שֶׁהִיָּה יִכּוֹל לְשַׁקֵּר, וְכִיּוֹן שֶׁאִין הַמְשָׁכֵנוּ בִידֵי שֶׁל לִי, אֲלֹא בִיד רָאוּבֵן, לֹא נִחְשָׁב מִיָּגוֹ, כִּי אִי אֲפֶשֶׁר לְטַעוֹן מִיָּגוֹ עַל חֲפֵץ שְׁבִיד אַחֵר, שְׁמָא לֹא יִרְצֶה לְשַׁקֵּר.

ד' נִסְחָן

מִמְשָׁכֵנוּ שֶׁל גֵּר בֶּיַד רָאוּבֵן שֶׁרָאוּבֵן הַלוּה לוֹ מַעוֹת בְּרִיבִית, וְאִמֵּר לֵה רָאוּבֵן תֵּן לִי מְעוֹת, אִמֵּר לוֹ הַגֵּרִי תִּמְשָׁכֵנוּ אוֹתִי לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר הֵייוּ קַח מַעוֹת בַּהֲלוּאָה בְּרִיבִית מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר בַּעַד מִשְׁכּוֹן זֶה, וְהִלָּךְ רָאוּבֵן וּמְשָׁכֵנוּ לְשַׁמְעוֹן, וְנָתַן לוֹ סָכּוּם הַמְעוֹת שֶׁהִגִּיד חֵיב לוֹ, וּמֵת הַגֵּרִי, וְהַמְשָׁכֵנוּ שֶׁנֶּחֱזַק בְּהַחֲזוֹב, וְכָה שְׁמַעוֹן בְּכָל הַמְשָׁכֵנוּ כִיּוֹן

שההלוואה היא בריבית, ואסור לישראל ללוות מישראל בריבית, בהכרח שהישראל הראשון הסתלק ברגע שקיבל מעותיו, ונחשב שהשני הלוה לגוי בעד משכונו, וכשמת הגוי זכה במשכונו. הגה: **מִשְׁכּוֹן שֶׁל גּוֹי בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ הַגּוֹי לָמֵן הַמִּשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר** ולקבל ממנו מעותיו, [והוא הדין אם כבר פרע לו הגוי מעותיו, רק ציוהו לתת את המשכון לשני במתנה או עבור מה שהלוה לו], **וְמַת, זָכָה זֶה הָרִאשׁוֹן בַּמִּשְׁכּוֹן שֶׁבְּיָדוֹ וְאִין צְרִיף לָמֵן לְאַחֵר בָּלִים, דְּהָא הַשְּׂנִי לֹא מִשָּׁךְ** את המשכון ולא זכה בו. [והוא הדין אם לא מת הגוי, דכיון שאמר לו לתת את המשכון לישראל אחר, נסתלק ממנו ונעשה החפץ הפקר] (צמ"ט יוסף נזס הרש"ט"א). **וְאִם הָיָה הַגּוֹי חַיֵּב לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, עֵינֵין לְקַמֵּן רִישׁ סִימָן פ"ו סעיף א"ר.**

מֵא מִשְׁכּוֹנֵנוֹ שֶׁל גּוֹי שהיה בְּיַד רֵאוּבֵן שהלוה לו עליו, **וְהַפְקִידוֹ רֵאוּבֵן בְּיַד שְׁמַעוֹן** בתורת שמירה, **וְמַת הַגּוֹי, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם זָכָה שְׁמַעוֹן בָּמָה שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן יוֹתֵר מִתְּחֻבּוֹ** או שראובן זכה בו, כי השומר שומרו עבורו"ה.

ה' ניסן

מִבְּהַמִּזְבִּיחַ בְּקִרְקַע חֲבָרָו וְאוֹכֵל פְּרוֹתָיו בזול, בניכוי סכום זה מסכום ההלוואה באופן שאין בו משום ריבית, **וְמוֹעֵן כִּי בַּמִּשְׁכּוֹנָא יָרַד בּוֹ וְהָיָה לוֹ שְׂטֵר מִמָּאָה דִּינָרִים שֶׁהָלָה עָלָיו וְעַכְשֵׁיו נֶאֱבַד מִמֶּנּוּ** ומוכן להחזיר לו את הקרקע רק כשיאכל פירות בזול לפי חוב של מאה, **וְהָלָה בַּעַל הַקִּרְקַע מוֹעֵן שֶׁלֹּא הָיָה כִּי אִם מִתְּחַשְׁשִׁים דִּינָרִים** ורוצה לפורעו חמישים ולקבל קרקעו, **אִם לֹא תִּחְזִיק בּוֹ הַמִּלְוָה שְׁנֵי חֻזְקָה, תִּלְוָה נֶאֱמָן**

רד. וז"ל שם: הגה: ראובן שיש לו משכון מן העובד כוכבים, והעובד כוכבים חייב לשמעון, י"א דיכול שמעון לפדות המשכון מראובן, ונותן לו קרן ורבית שעלה עליו, וגובה חובו מן המותר (תשובת מהרי"ל סימן קפ"ח). וכן נראה לי, מאחר שאין לעובד כוכבים לפרוע בענין אחר, שמעון יש לו כל זכות העובד כוכבים, ואף על פי שיש מי שחולק בזה (ב"י סימן ע"ד), נראה לדון כמו שכתבת. רה. ובש"ך תמה דמה המקום להסתפק, הרי אפילו בנמצא בחצירו של ראובן, אם אינה משתמרת, וזכה בו אחר, הרי הוא שלו, כל שכן הכא דנמצא ברשותו של שמעון. [והכא החפץ שייך לגוי, וא"כ ודאי שאין רשותו של השומר קנויה לראובן, אע"פ שהוא הביאו לשמעון לשמור], ועיין בנתיבות מה שכתב ליישב בזה.

שחייב רק חמישים, כיון שרק במשכון מטלטלין המלוה נחשב מוחזק בו ממש, ולכן נאמן במיגו דלקוח, משא"כ במשכון קרקע, אינו נחשב מוחזק בזה, ולכן הלוה נאמן **וְיִשְׁבַּע [שְׁבוּעָה דְאֻרִיתָא] בְּדִין מוֹדָה מְקַצָּת, וְנוֹטֵל קְרָקְעוֹ** אע"פ שאין נשבעין שבועה דאורייתא על הקרקעות, כאן התביעה היא הממון, והקרקע הוא רק משכון, דכיון שלא החזיק בה עדיין ג' שנים, לא יצאה מרשות הלוה. **אֲבָל אִם הֶחֱזִיק בּוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, נֶאֱמָן הַמְלוֹה בְּשְׁבוּעַת הַסֵּת** במיגו שהיה טוען לקוח, והיה נאמן כיון שהחזיק בו ג' שנים ללא מחאת הבעלים, **וְשָׁקִיל וְנוֹטֵל מֵאָה דָּקָא תְּבַע, מֵתוּךְ פִּירֵי דְאֶרְעָא** היינו פירות בוול לפי חוב של מאה.

מִגַּם הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכָּן, וּפָרְעוּ, וְאָמַר לוֹ תָּנִן לִי מִשְׁכָּנִי, אָמַר לוֹ לֹךְ עִתָּה וּבֵא לְמַחֵר וְאֶחָזְרֶנּוּ לָךְ, וְנִגְנַב הַמִּשְׁכָּן, אִם נִגְנַב קִדָּם הַזְּמַן שֶׁקֶבַע לוֹ לְבֵא בְּשָׁבִילוֹ, חֵיב הַמְלוֹה כִּי עֲדִין לֹא כִלְתָה שְׁמִירָתוֹ, וְעֲדִין צָרִיךְ לְטַפֵּל בּוֹ וְנִחָשֵׁב שׁוֹמֵר שְׂכָר מִטַּעַם פְּטוּר מִצַּדִּיקָה, וְחֵיב בַּגְּנִיבָה כְּדִין שׁוֹמֵר שְׂכָר. וְאִם נִגְנַב אַחֵר הַזְּמַן שֶׁקֶבַע לוֹ לְבֵא בְּשָׁבִילוֹ, פְּטוּר כִּי אַחֲרֵי הַזְּמַן שֶׁקֶבַע לוֹ לִיקַח הַמִּשְׁכָּן, אֵין עָלָיו חֵיב לְטַפֵּל בַּמִּשְׁכָּן, וְלֹכַן מַפְסִיק לְהִיּוֹת שׁוֹמֵר שְׂכָר. לְפִיכָךְ, אִם יֵשׁ עֲדִים לְלוֹהָ שֶׁבֵּא בְּזִמְן שֶׁקֶבַע לוֹ וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ, חֵיב. וְאִם אֵין עֲדִים וְהַמְלוֹה טוֹעֵן שֶׁהִגִּיעַ אַחֲרֵי הַזְּמַן שֶׁקֶבַע, יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שֶׁלֹּא בֵּא בְּזִמְן שֶׁקֶבַע לוֹ, וּפְטוּר. הַגֵּס: וְדוֹקָא לְמֵאן דְּאָמַר מְלוֹה עַל הַמִּשְׁכָּן הוּא שׁוֹמֵר שְׂכָר, אֲבָל לְמֵאן דְּאָמַר שֶׁנִּחָשֵׁב לְשׁוֹמֵר חָנֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר רִישׁ סִימָן ז', לֹא מְחִיב אֱלָא בְּשִׁיעָה [כִּיּוֹן שֶׁכָּבַר קִיבַל מַעֲוִיתוֹ, אֲבָל כִּשְׁעֲדִין לֹא קִיבַל מַעֲוִיתוֹ, לְכו"ע מַפְסִיד כִּנְגַד חֻבּוֹ אִף בִּגְנֹב, וְכַדְלֵעִיל סַעִיף ב'].¹

ר' ניסן

מִדְּרֹאֲבוֹן שֶׁהָיָה לוֹ מִשְׁכָּן בֵּיד גוֹי הַמְלוֹה בְּרִבִּית שהגוי הלוה לראובן עבור משכנו, **וְשִׁמְעוֹן גַּם הִצָּרֵךְ לְמַעֲוֹת, וּבִקֵּשׁ מִרְאֹבֵן שְׁיִרְשָׁהוּ לְלוֹת מִמֶּנּוּ עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּן** דאיירי שהמשכון שווה יותר, והגוי מוכן

רו. בכל משכון, כשזוכה במשכון מכח מיגו, נשבע בנקיטת חפץ, אבל הכא הוא קרקע שאין בו שבועה דאורייתא, לכן כשזוכה בה מכח מיגו, נשבע רק היסט.

להלוות עוד מעות, ולשעבד את המשכון עבור שתי ההלוואות, וְעֵשָׂה בֶן, וְנִשְׁרָף הַמִּשְׁכָּן בַּיּוֹם וְעִ"ז אֵינוֹ יָכוֹל לִתְבוֹעַ חֻבּוּתוֹ מֵרֵאוּבֵן וּשְׁמַעוֹן, והגוי פטור על מה שהמשכון שווה יותר מהחוב, כיון שזה נשרף באונס, פְּטוּר שְׁמַעוֹן מִלְּשָׁלֵם לְרֵאוּבֵן דְּמֵי הַמִּשְׁכָּן כִּי גַם בְּלִי הַלוֹאֹת שְׁמַעוֹן, רֵאוּבֵן הִיָּה מִפְסִיד מִשְׁכוּנוֹ, וְמֵה לֹא לְרֵאוּבֵן שְׁשֻׁמְרוֹן מְרִיחַ עִ"ז, וּבִפְרָט שְׁשֻׁמְרוֹן מְעוֹלָם לֹא עָשָׂה קִנְיָן בַּמִּשְׁכּוֹן לְהַתְחַיֵּב עָלָיו.^ז

מֵה אִם הַמִּשְׁכָּן הוּא בָּעֵין וְאֵינוֹ שָׂוֶה שְׁעוֹר מְעוֹתָיו; יָכוֹל הַמְלִיָּה לִכְפֹּ' לְפָרֵעַ מְעוֹתָיו וְאֵין יָכוֹל הַלוֹה לֹאמֹר לוֹ קַח אֶת הַמִּשְׁכּוֹן בַּעַד הַחֹב. וְכַתֵּב הַש"ךְ דַּה"ה אִם שְׁוֹוֶה כְּשִׁיעוֹר הַחֹב, אֵין יָכוֹל לִכְפּוֹ לִקְבֹּל אֶת הַמִּשְׁכּוֹן בַּעַד הַחֹב, אֲלֵא צָרִיךְ לִשְׁלֹם לוֹ מְעוֹת.

סימן עג

כמה זמן סתם הלוואה, וכמה פרטי דיני הלוואה

וכו ב' סעיפים

ז' ניסן

א הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ, סָתָם, וְלֹא קָבַע לוֹ זְמַן מִתִּי לִפְרוֹעַ, אִם יֵשׁ מִנְהַג בַּמָּקוֹם מִתִּי פּוֹרְעִים, הוֹלְכִים אַחֵר הַמִּנְהַג, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין לָהֶם מִנְהַג, יֵשׁ לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹסֵר, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ קָדָם, בֵּין בְּמִלָּה בְּשֹׁטֶר וְלֹא אִמְרִינִן שְׁלֹא טָרַח לִכְתּוֹב שֹׁטֶר רַק עַל ל' יוֹם בֵּין בְּמִלָּה

רו. ואם אין ידוע אם אכן נשרף, רק הגוי טוען כך, ואין נאמן על כך, רק אין יכול לתובעו, כיון ששמעון חייב מעות לגוי, והגוי חייב לראובן, חייב שמעון לראובן משיעבודא דרבי נתן [תומים ונתיבות]. והקצות חולק בכפליים, א) שמעון אינו חייב לגוי כל זמן שאינו מחזיר את המשכון, וכאילו פירש שאם יאבד המשכון יאבד מעותיו. ב) הגוי אינו חייב לראובן, כיון שבשומרים כתיב 'דעהו' ולא גוי, אין לגוי חיוב שמירה, ואפי' ודאי פשע פטור מלשלם לראובן, ולכן אין כאן שיעבודא דרבי נתן.

רח. במגן אברהם או"ח סימן ש"ז ס"ק יב כתב שבמדינותינו נוהגים שבסתם הלוואה תובעים אף תוך ל' יום [רעק"א].

על פה אולם אין זה כקביעת זמן ממש, שאינו נאמן לומר שפרע בתוך הזמן, משא"כ כאן בסתם הלוואה, נאמן לומר שפרע, בין במשכבון בין בלא משכבון. ואם התנה בזמן ההלוואה שיתבע את המעות כל זמן שירצה, יש לו לתבעו אפילו ביומו כי בממון יכול להתנות מה שרוצה. אבל שאילה שאל חפץ סתם ולא קבע לכמה זמן, זמנה לאלתר, ויכול לתבעו מיד דבשאלה כיון שהחפץ חוזר בעינו, לא אומרים שסתמא הוא לי, יום, משא"כ מעות שניתנו להוצאה וצריך לטרוח להשיג מעות אחרות. הגה: מיהו, אם הלזה מוחה שלא לתן שטר למלזה כי רוצה שיישאר מלוה על פה, והוא המלוה מבקש ממנו שטר, כיון שהלוה לא מוכן לכתוב שטר צריך להחזיר לו מעותיו מיד, כי מסתמא לא הלזה לו אלא על דעת שיתבע לו שטר היינו באופן שהלוה לו בקנין דסתם קנין לכתובה עומד, ומאחר שאינו רוצה, יחזיר לו מעותיו (טור שס"ה הרא"ש).

ב המלזה את חברו וקבע לו בשעת הלוואה זמן לפרעו, אף על פי שלא קנו מידו על הזמן, אינו יכול לתבעו קדמ הזמן, בין במלזה על פה בין במלזה בשרט, בין במשכבון בין שלא במשכבון, בין שמת מלזה ויורשיו רוצים לתבוע את המעות לפני הזמן שנקבע, בין שמת לזה והמלוה רוצה שהיורשים יפרעו מיד אם יורשיו אמודים בנכסים במוחו אבל אם אינם אמודים וחושש שלא יהיה להם מהיכן לפרוע, יכול לתבוע שיפרעו מיד, כמו בכל לזה שיוכל לתבוע לעקל נכסיו כשרואה שמבזבזם. מען המלזה ואמר היום סוף תזמן שקבעתי וצריך לפרוע, וחלזה אומר עד עשרה ימים קבעתי ועדיין לא הגיע זמן הפירעון, חלזה נשבע חסד דכפירת זמן, נחשב ככפירת ממון שמחייב שבועת היסתר. ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו, חרי זה נשבע שבועת התורה להכחיש דברי העד.

רט. ואם הרחיב לו את הזמן אחר ההלוואה ולא עשה קנין, ורוצה לחזור בו, נסתפק הסמ"ע בזה, אם יכול לחזור כיון שלא עשה קנין, או דנחשב כמחילה דא"צ קנין. והש"ך הכריע דנחשב כמחילה וא"צ קנין.

רי. והקצות מוכיח שאפי' באופן שכופר פרוטה על יום אחד שאין זה חשוב ממון כיון שדחיית פרוטה על יום אחד אינו שווה פרוטה, אעפ"כ נשבעים, כי על תביעת פרוטה של היום כופר לגמרי, והודאתו על פרוטה של מחר ענין אחר הוא.

ח' ניסן

ג זה אומר חמשה ימים נשאר מהזמן, וזה אומר עשרה, אומרים למלוה המתן עוד עד סוף החמשה כיון שאף לדברי המלוה עדיין לא הגיע זמן הפירעון, למה להשביעו, שמא עד גמר הה' ימים יודה ולא יצטרך לישבע, ואז אחר גמר הה' ימים, אם נשאר בהכחשתו ישבוע הסת ששנשאר עוד חמשה ימים.

ד כמה דברים אמורים, במלוה על פה בלא משכון שהלוה הוא המוחזק, ולכן הוא נשבע היסת ונפטר. אבל אם היתה מלוה בשטר, אז על המשכון, וטען המלוה שלא קבע לו זמן וכבר עבר ל' יום אז שתיים הוא סוף זמן שקבע לו, כיון שהמלוה מוחזק במשכון או בשטר ישבוע המלוה הסתרי ויגבה חובו מיד.

ט' ניסן

ה ראובן נשבע שלא למכור משלו לפרע שום חוב, ואחר כך נשבע לפרע לשמעון לזמן פלוני, וכשהגיע הזמן טוען אין לי מעות, וכבר נשבעתי שלא למכור משלי לפרע שום חוב, אם חוב שמעון קדם לשבועה שלא למכור משלו, לא חלה השבועה שלא למכור, כיון שהוא מושבע ועומד מהר סיני לפרוע חובותיו גם בלי שנשבע לשמעון, ואין יכול לפרוע ע"י נכסיו בלי למוכרו, דעצם השומא נחשב כמכירה, ומכין אותו עד שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרע כמו שמכין על כל קיום מצוה, וכן מכין אותו מכת מרדות גם על מה שנשבע שלא לפרוע, שהיו שבועת שוא כיון שאינה חלה. ואם השבועה שלא למכור קדמה לחוב שמעון, חלה שבועה הראשונה, כיון שעדיין לא היה חייב שום חוב, ונמצאת השבועה השנייה שנשבע לפרוע, שבועת שוא, ומכין עליה מכת מרדות. ואם מתוך אימת המלקות יתחרט וימצא פתח לשבועה ראשונה ר"ב, יתירוהו לו, וימכור, ויקים שבועה שנייה של פריעת החוב.

ריא. כמה אחרונים ס"ל דבמשכון כיון שהמשכון עצמו לא שלו, צריך לישבע בנקיטת חפץ, ויש חולקים דרק כשמחולקים על גוף ההלוואה נשבע בנק"ח, משא"כ שמחולקים רק על זמן הפירעון..
ריב. אבל לא יועיל להתיר שבועה שניה, דעדיין יקבל מלקות, כי בשעה שנשבע

ו הנשבע לחברו לפרעו קדם שיעבר זמן פלוני, אף על פי שלא תבעו בתוך הזמן וממילא לא נחשב שעבר על השבועה, כיון שלא תבעו לשלם יי, מ"מ עדן השבועה במקומה עומדת כי עיקר השבועה היא לא על הזמן, אלא על עצם הפירעון, וממילא מוזהר לפרוע כשיתבענו. וענן בידה דעה סימן רכ"ח סעיף מ"א מדינים אלו, וסימן רל"ב סעיף י"ב.

י' ניסן

ז הנשבע לפרע לחברו ביום פלוני, וארע אותו יום בשבת ותבעו קודם שבת, חב לפרעו קדם אותו יום כדי שלא יעבור על השבועה בשבת. ואם לא פרעו קדם, צריך לתן באותו יום בשבת משכון, וישומו אותו יי, ויתננו לו בתורת פרעון דאם אין נותן לו בתורת פירעון, לא נחשב שקיים שבועתו. הגה: מי שנשבע לחברו לפרע לו לזמן מסוים, וכבר הגיע זמן הפירעון והגיע השמטה בינתיים ושימט את החוב או שמחל לו, פטור משבועתו, דכל שפטור מדין הפרעון אינו חב לשלם מכת השבועה כי השבועה היתה רק לפרוע את החוב כשיש חוב, וכיון שהמחילה הגיעה אחר שנשבע, אמרין שעל דעת זה לא נשבע (תשובת רמז"ן סימן רנ"ו ומהרי"ק שרש פ"א נשם תשובת רש"א וז"י סימן ס"ו וד"מ שם).

ח הנשבע לחברו לפרעו ביום פלוני, והגיע הזמן והמלוה איננו בעיר, הוא פטור עד שיבא המלוה או שלוחו ולא נחשב שעובר על שבועתו, כיון שהמלוה איננו בעיר ואין תובע את חובו, ואפילו תובעו אין צריך לילך אחריו לעיר אחרת, אכל צריך שיהיו המעות בידו באותו

היה שבועת שוא. משא"כ כשמתיר שבועה ראשונה, נתברר למפרע ששבועה שניה לא היתה לשוא, כי כעת זה מחייב אותו. ריג. כן דעת הסמ"ע והש"ך. אבל הט"ז והקצות סוברים שחומר השבועה מחייבו לפרוע גם בתי תביעה, וכאן מיירי שנשבע בפירוש שיפרע לזמן פלוני אם יתבענו. ריד. ואע"פ שאסור לשום בשבת, דהוי' ממצוא חפצך, לצורך חפצי שמים מותר, וכדי שלא לעבור על השבועה נחשב חפצי שמים. והתומים כתב דיקנה לו חלק בחפץ, ועי"ז נחשב שקיים שבועתו, וממילא אין היתר לשום את החפץ. ואם נשבע לפרוע לו מעות, לא יועיל שיתן לו חפץ, ולכן ישלם לו מעות בשבת ע"י גוי, או שיקנה לו את החדר ששם נמצאים המעות.

יום, ואינו רשאי להוציאם גם אחר אותו יום, שמא יבוא המלוה ויתבענו, והשבועה לא פקעה, כי נשאר עליו החיוב לפרוע מחמת השבועה כשיתבענו. הגם: והני מלי שפטר פשאין המלוה בעיר ונמצא בעיר אחרת ושלח משם לתובעו, דאין חייב לילך אחריו, ולא נחשב שעובר על שבועתו, הינו דוקא כשלא היה המלוה דר במקום שהיה דר תחלה כשנשבע הלואה אלא עקר דירתו אחרי ההלוואה לעיר אחרת, או יצא משם לעיר אחרת לצורך עסקיו, אבל אם הוא בעיר שהיה תחלה כשנשבע הלואה היינו שבזמן ההלוואה ושבועת הלוה, המלוה כבר היה גר בעיר אחרת, צריך להוליכו אחריו, כי אדעתא דהכי נשבע תחלה (מהרי"ק שרש י"ו). ויש אומרים דאפילו אם עקר דירתו ממקום למקום, אם אינו רחוק מן הלואה יותר מתחלה היינו שבזמן ההלוואה גר בעיר מסוימת, ואח"כ עקר לעיר אחרת, ומרחק שניהם שווה כלפי הלוה, צריך להוליכו אחריו (מהרי"ק שרש קי"ג). מי שנשבע לתן נדוניא לחתנו, ובתוך זה הרגיל חתנו קטטה עם בתו, ויש לחוש שירגיל יותר אם יתן לו משא"כ אם לא יתן לו, יימנע מלהמשיך בקטטה כדי לקבל נדונייתו, אין צריך לתן לו דעל דעת כן לא נתחייב לור"י (ד"מ זאהע"ז סימן נ"ג). מי שנשבע לשלם לחבירו, אף על פי שנתברר שלא היה חייב לשלם לו, מכל מקום חייב לשלם מפני שבועתו כיון שלא דקדק אם אכן חייב לו קודם שנשבע, חלה שבועתו בכל אופן (תשנ"ז הר"ש כלל ס"ח סימן י"א וריב"ש סימן שד"מ). ועין לקמן סימן צ"ז סעיף ט"ו וסעיף ל', ולקמן סימן ר"ט סעיף ד'.

יא ניסן

ב הנשבע לפרע בראש חדש אדר שהוא שני ימים ר"ח, והוא הדין בשאר חדשים שיש בהם שני ימי ר"ח, אע"פ שיום א' דר"ח שייך לחודש הקודם, מ"מ חייב לפרע ביום החדש הראשון כיון שבלשון בני אדם נקרא ראש חודש, ספיקא דאורייתא של איסור שבועה, לחומרא י"ז.

רטו. והש"ך כתב דאירי דלא היה חייב לו מן הדין, אלא נתחייב לו סתם, ולכן אמדינן דעתו שלא נשבע אלא כשיתחייב ליתן לו מן הדין, וכיון שהרגיל קטטה אין חייב ליתן לו מן הדין, דע"ד כן לא נתחייב לו, וממילא גם השבועה לא חלה. רטו. אבל ביום עצמו יכול לפרוע בשעה אחרונה. וכתב הט"ז דלפי"ז אם נשבע

י מי שיש לו שטר"י על חברו לזמן לפורעו בזמן מסויים, ובא בתוך הזמן לבית דין ואמר מצאתי מנכסי פלוני, ואני נרא שאם יבואו לידו יבריהם ממני ולא אמצא אח"כ מקום לגבות חובי, אם רואה הדין שום אמתלא הוכחה לדבריו שלא יוכל לגבות חובו פשינע הזמן, מצוה על הדין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר ולא להניח שיגיע ממון זה ליד הלוה. וכן הדין בלוה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה או הערב שהלוה מבזבז נכסיו שלא כדת [אבל כשנכסיו מתמוטטין ואינו מבזבז שלא כדת, אין מעקלין נכסיו קודם הזמן, אע"פ שיתכן שלא ישאר עד יום הפירעון] ואין לו כרע שיגבה ממנה, או שהלוה רוצה לילך למדינת הים ולא יוכל לתובעו כשיגיע זמן הפירעון, ונתובע המלוה את שלו שיפרע לו בתוך הזמן או שיתן לו ערב, שומעין לו. הגה: והוא הדין בכל מקום שנגא לבית דין לעכב מעות הנתבע מעכבין (פסקי מהרא"י סימן ס"ד). ומזה וממה שמותר לעקל נכסיו במקום צורך נשתרעב המנהג לעקל המעות אף על פי שאין בו צרך בלי האי (תרומת הדשן סימן ט"ה). ואם הנתבע מעיר אחרת, ונראה לבית דין שזמן הראוי לעקל מעותיו של הנתבע כי חוששים שיבזבז אותם, אם הנכסים שרוצים לעקל הם בעיר התובע, צריך הנתבע לילך ולדון בעיר התובע להוציא מעותיו וצין לעיל סימן י"ד סעיף א' ברמ"א. אבל אם נראה לבית דין שהנתבע ציית לו דינו בעירו הוא אדם שישמע לפסק ב"ד שבעירו, ולא גברא אלמא הוא, לא יעכבו לו מעותיו, אף על פי שהם בעיר התובע, אלא ילך התובע אחר הנתבע וידון עמו בעירו, ואם הם יפסקו שצריך לעקל מעותיו שבעיר התובע, יעקלו, כי דנים בב"ד שבעיר הנתבע (מהרי"ו סימן ל"ד וקנ"ה). ובשנגא לבית דין לעכב המעות, צריכין להודיע לנתבע בדלקמן סימן ק"ו סעיף א', שאם אפשר להודיעו שיבוא תוך ל' יום,

לפורעו בחנוכה, כל ימי החנוכה נחשבים כיום א', וכמו שיכול לפרוע בשעה אחרונה של יום, כך יכול לפרוע ביום אחרון דחנוכה. משא"כ בר"ח כל יום הוא בפני עצמו כי היום הראשון מתייחס לחודש הקודם והיום השני לחודש הבא, משא"כ חנוכה כולו נחשב כיום אחד. ר"י. ודוקא שטר שאין יכול לטעון פרעתי, רשאים לעקל נכסיו, משא"כ מלוה על פה, כיון שנאמן לומר פרעתי, אין מעקלין נכסיו.

מודיעין לו. מי שְׁהִיָּה דר בְּעִיר עַם הַמִּלֻּה בּוֹמֵן הַהֲלוּאָה, וַיֵּצֵא מִשֶּׁם וְהִנִּיחַ מִמּוֹנוֹ בְּעִיר שְׁיֵצֵא מִשֶּׁם וְעָבַר לְגוֹר בְּעִיר אַחֶרֶת, אַע"פ שֶׁתִּמִּיד צָרִיךְ לְדוֹן בְּעִירוֹ שֶׁל הַנֶּתִבֵּעַ, הַכֹּא שֶׁבִשְׁעַת הַהֲלוּאָה הִיָּה בְּעִיר זֶה יְכוּלִים הַתּוֹבָעִים לְכַפּוֹ לְדוֹן עִמָּהֶם בְּעִירָם, שְׁלֵא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד לָוֶה וְהוֹלֵךְ לְמַדִּינַת הָיִם וְהַמְלוּה יִצְטָרֵךְ לִילֵךְ אַחֲרָיו לְמַדִּינַת הָיִם. וּבֵית דִּין מוֹדִיעִין לוֹ תְּחִלָּה (תְּשׁוּבָה רַש"א אֶלֶף קמ"ט) בְּדִלְקָמָן סִימָן ק"ו סְעִיף א'ר"ח.

יב ניסן

יֵא תְּקֻנָּה שְׁדָּה מִחֲבָרֵי וַיֵּצֵאוּ עָלֶיהָ עֲסִיקָיו (פִּירוּשׁ, עֲרֵעוּרִין, מִן כ'י הַמַּעֲשָׂקוֹ עֲמו') (נִרְשָׁאִים כו, כ), וְכֹא לְבֵית דִּין וְמוֹעֵן כִּנְגַד הַמוֹכֵר חוֹשֵׁשׁ אֲנִי שֶׁמָּא תֵּצֵא הַשְּׁדָּה מִיָּדִי מִחֲמַת הָעֲרֵעוֹר וְתֵאָבֵד מִמּוֹנִי וְלֹא אֶמָּצֵא לָד [כְּלוּם] קִנְיָה בְּאוֹתוֹ מִמּוֹן קָרָקַע שֶׁיִּבְלוּ עֲבוּר הַמַּכִּירָה וְעֵדִיִּין הוּא בְּעִין כְּדֵי שְׁאֲמָרָה אוֹתוֹ אִם יִטְרַפוּ מִמֶּנִּי מֵה שְׁקִנִּיתִי, שׁוֹמְעִין לוֹ וְכֹאן שׁוֹמְעִין לוֹ אִפִּילוּ בְּלִי אִמְתֵּלָא וּבְלִי שִׁמְבּוּזָא נִכְסִי, כִּיּוֹן שִׁיֵּצֵא עֲרֵעוֹר וְדוּמָה לְמַקַּח טְעוּת.

יב לְאַחֵר שֶׁעָבַר הַזְּמַן שֶׁקָּבַע לוֹ וְלֹא פָּרַע לוֹ, אוֹ שֶׁעָבַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּמִלְוָה סָתֵם, אִם הִלְוֶהוּ עַל מִשְׁכּוֹן סָתֵם, יְכוּל לְמַכְרָה עַל פִּי בֵּית דִּין ג' שְׁמָאִים, וְרָאָה לְהֵלֵן סְעִיף י"ד אִם מוֹכְרִין מִיד אוֹ לֹא. וְאִם הִלְוֶה בְּעִיר יוֹדִיעֵהוּ בֵּית דִּין שָׂאֵם לֹא יִפְרַע וְתִנָּנוּ לוֹ רִשּׁוֹת לְמַכּוֹר הַמִּשְׁכּוֹן; וְאִם אֵינּוּ בְּעִיר (טוֹר נֶשֶׁס הַרְמַז"ס), אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ לִזְמַר הַמָּתֵן עַד שֶׁיִּבְאֵה הִלְוָה, שְׁמָא יִבּוֹא וְיִמָּעֵן שְׁאִין חֵיִיב אוֹ שְׁחֵיִיב פָּחוֹת, אֲלֵא יְכוּל לְמַכּוֹר וּא"צ לְהַמְתִּין עַד שִׁיבּוֹא, וְהַטַּעַם כִּיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן בִּידוֹ וְיְכוּל לִזְמַר לְקוֹחַ הוּא בִּידִי, לֵכֵן יְכוּל לְמוֹכְרוֹ לְפָרוּעַ חוּבּוֹ. וּמ"מ עֵצָה טוֹבָה לְמוֹכְרוֹ בְּעֵדִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ אַח"כ לִישְׁבַע בְּאִיזָה מוֹחִיר מַכֵּר.

יג ניסן

יג אַע"פ שֶׁנִּתְבָּאָר שְׁאִין גּוֹבֵה בְּתוֹךְ ל' יוֹם, כִּי עֵדִיִּין לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפִּירְעוֹן, מ"מ וְאִם הַמִּשְׁכּוֹן כְּלָה וְהוֹלֵךְ מִחֲמַת שְׁמַתְקֻלְקֵל, יְכוּל לְמַכְרָה בְּבֵית

דין אפלו תוך שלשים יום, בין שהיו בעליו שם בין שלא היו שם
מדין השבת אבידה ללוה.

יד נש מי שאומר, שאף על פי שעבר זמן הלואה ונתבאר לעיל שיכול
למכור משכנו ליפרע ממנו, מ"מ צריך להמתין מלמכר המשכון
שלשים יום אחר תביעה כי גם אם היה כאן והיה תובעו בב"ד, היו נותנים
לו זמן ל' יום להשיג כסף. הגה: ואין צריך לתבעו בבית דין, רק תבענו
בפני עדים שיפגענו, ואחר כך יעכבנו שלשים יום וימכרנו. ואפלו אם
תבעו רק בינו לבינו, מהני, אם הלזה מודה בך שתבעו, דעדים צריכים
רק כדי שלא יוכל לשקר (ד"ע לשם משנות הרא"ש דסמרי אהדי). ויש
אומרים דבמקום שהמנהג שהמלוה לגויים לא יוכל למכרו את המשכון
בפחות משנה, דנין כן גם בישראל שהלזה לחברו על המשכון ותבעו
לשלם, דאזלינן בזה אחר המנהג דאין יכול לתובעו אחר ל', אלא רק אחר
שנה, וא"צ להמתין עוד ל' יום אחר השנה"ש (מרדכי פרק הגזל צמרא). מי
שנתן משכון לצדקה בעד מה שחיב, הגבאי יכול למכרו, בדין ההדיא
שמלוה על המשכון (מהרי"ק שרש ק"ג).

יד ניסן

זו מי שיש בידו משכון של חברו, לא ימכרנו אלא בבית דין,
רוצה לומר בית דין של שלשה הדיוטות, וישומו אותו במה
הוא שנה במזכר בשוק, וימכרנו באותה שומא, שיתנו לו רשות
למכר הבקריים בשומא. ומשיאין לו עצה למכרו בעדים, כדי
שלא יאמר הלזה שנמכר ביותר מהשומא ומגיע לו יתרת הכסף. ואם
מכרו שלא בשומא של שלשה שמאין, לא עשה כלום והמכר
בטל, אף על פי שלא טעה דאין המשכון שלו, וכיון שמכרו שלא כדין,
לא חל המכר (טור נסס משנות הרא"ש). ואם הוא בענין שאי אפשר

ריש"י מאריך לדחות דברי הרמ"א, דלא תהא כזאת בישראל לנהוג כדיו הגוים,
ואין בזה דינא דמלכותא, וחייבים לנהוג כדיו תורתנו הקדושה שאפשר למכור את
המשכון מטלטלין אחר ל' יום, ורק בקרקע יש דין שסתם משכנתא היא לשנה,
אבל אם נהוג כדיו הגוים ומנהגיהם, בטלת כל דיני תורה חו", ודברי הרמ"א
צ"ע.

לְהַחֲזִיר הַמָּכָר שֶׁהֵלךְ הַקוֹנֵה וְאֵינוֹ לַפְּנִינוּ, או שִׁמְכְרוּ לַגּוֹי, בִּיּוֹן שֶׁמָּכְרוּ
שְׁלֹא בְּשׂוּמַת שְׁלֹשָׁה בְּקִיּאִין הָרִי זֶה נֶחֱשֵׁב כְּגֹזֶל, אִם עַל פִּי שְׁהוּדִיעַ
לְלוֹה, וְלֹכֵן חַיֵּב לְפָרַעַ ללוֹה עֶבֶר מִשְׁכּוֹנוֹ בָּמוֹ שֶׁהָיָה שָׁוֶה בְּשַׁעַת
הַמָּכִירָה וְלֹא כִּמוֹ שֶׁשׂוּוֹה כַּעַת אַע"פ שֶׁהִתִּיקַר, כִּי כָל הַגִּזְלִינִים מִשְׁלֵמִים
כַּשַּׁעַת הַגִּזְלִילָה, וְלֹכֵן אִם יֵשׁ עֲדִים שְׂיֻדְעִים בְּמָה הָיָה שָׁוֶה בְּאוֹתָהּ
שַׁעַת, וְלֹכֵן אִם יֹאמְרוּ שֶׁהָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר מִחוּבּוֹ, וְיִפְרַע לוֹ הַמוֹתֵר.
וְאִם אֵין עֲדִים, וְהַמְלִיָּה אוֹמֵר שֶׁהָיָה שָׁוֶה בְּדִין יוֹתֵר מִחוּבּוֹ, יִשְׁבַּע
שֶׁהוּא בְּדִבְרֵיו, וְיִפְרַע לוֹ אֶת הַמוֹתֵר. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּמָה הָיָה שָׁוֶה
וְיִתְכַן שְׁלֹא הָיָה שׂוּוֹה כָּלל יוֹתֵר מִהַחוּב [דָּאם מוֹדָה שֶׁהָיָה שׂוּוֹה יוֹתֵר מִהַחוּב
רַק אֵינוֹ יוֹדֵעַ כִּמָּה, הוּא מוֹחִיִּיב שְׁבֻעָה מִחַמַּת מוֹדָה בְּמִקְצַת, וְאֵין יֹכֹל לִישְׁבַּע,
דְּמִשְׁלֵם], אוֹ אֵינוֹ רוֹצֵה לְשַׁבַּע וְלִיפְטֹר, יִשְׁבַּע הַלֵּוָּה בְּמָה הָיָה שָׁוֶה
דִּהוּי כִּמוֹ בְּגִזְלֵי דַתְקֵנוּ שִׁישְׁבַּע כִּמָּה גִּזְלוֹ וְנוֹטֵל, [אֲבָל כִּשְׁהַמְלוּה מוֹכֵן לִישְׁבַּע,
נִשְׁבַּע וְנִפְטֹר, דֹּאע"פ שֶׁמִּכְרָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת, אֵינוֹ כְּגֹזֶל גְּמוּר שׁוֹפֵסֵל לִשְׁבֻעָה],
וְיִפְרַע לוֹ הַמְלִיָּה מִה שֶׁהָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר עַל חוּבּוֹ. וְהוּא הָדִין אִם
הַמְלִיָּה אוֹמֵר שֶׁצָּהוּ לְמָכְרוֹ בְּמַחִיר שִׁמְכְרוּ, וּמִמִּילָא לֹא חַיִּיב לוֹ כְּלוֹם
וְהַלֵּוָּה כּוֹפֵר, הַמְלִיָּה נִשְׁבַּע וְנִפְטֹר (מֵהַר"ק שַׁרְשׁ קל"ד).

מִזֵּי הַמּוֹכֵר מִשְׁבּוֹן שֶׁבָּיְדוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה הֲדִיוּמוֹת בְּקִיּאִין בְּשׂוּמָא,
אֵינוֹ רִשְׁאִי לְלַקְחוֹ לְעַצְמוֹ מִפְּנֵי חֹשֶׁד שִׁיאֲמְרוּ שֶׁמִּכְרָה לְעַצְמוֹ בַּפְּחוֹת
מִשְׁוּוֹי הָאֻמִּיתִי. וְאִם מוֹכְרוֹ עַל פִּי בֵּית דִּין מְמַחִים שְׁבֻעָה זֶה אֵין
חֹשֶׁד שְׁלֹא מִכְרָה בְּמַחִירוֹ הָאֻמִּיתִי, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁרִשְׁאִי לְלַקְחוֹ לְעַצְמוֹ
וְהוּא שֶׁ"חֹלֶק, וּס"ל דָּגָם בְּב"ד מוֹמַחֵן שִׁיךְ דִּין חֹשֶׁד.

טו נִסְתָּן

יֵין הַקְדָּמָה לְסַעֲיָה רָאָה בְּהַעֲרָה"י הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁבּוֹן, עַל
מִנַּת שָׂאֵם לֹא יִפְדְּנוּ לְזִמְן פְּלוֹנִי, שִׁינְגָּה בְּדִין חוּבּוֹ מִהַמִּשְׁבּוֹן,
וְהַמוֹתֵר מִה שֶׁשׂוּוֹה הַמִּשְׁכּוֹן יוֹתֵר עַל חוּבּוֹ יִתֵּיָּה מִתְּנָה מַעֲכָשִׁיו, אַע"פ
שֶׁאֲמַר 'מַעֲכָשִׁיו' הֵינִי אֲסַמְכָתָא כִּיֹּן שֶׁהִתְנָה שִׁיקְנָה מַעֲכָשִׁיו רַק עַל הַמוֹתֵר,

ר.ב. כְּשֶׁאֲדָם אוֹמֵר לְחַבְרֵיו שֶׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ כֵּךְ וְכֵךְ יִתְחַיֵּיב לוֹ סָכּוּם זֶה, לֹא חַל
הַחִיּוּב, דִּהוּי אֲסַמְכָתָא, הֵינִינוּ שֶׁאֵין בְּדַבְרֵיו סְמִיכוֹת דַּעַת אֻמִּיתִית לְהַתְחַיֵּיב בְּמָה
שֶׁאֲמַר, וְאִם אֲמַר לוֹ שֶׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּךְ יִתְחַיֵּיב 'מַעֲכָשִׁיו', לֹא נֶחֱשֵׁב אֲסַמְכָתָא.

ולא על כל המשכון. ואם התנה עמו שאם לא יפדנו לזמן פלוני יהיה כולו מהלך בתורת קנס, והחוב יישאר עליו כחוב, הוי נמי אסמכתא כיון שכל דבר שמתחייב רק אם לא יהיה כך וכך, אין גומר בדעתו להתחייב. ואם אמר לו קנה את כל המשכון מעבשיו אם לא אפדנו עד זמן פלוני, יש מי שאומר דלא הוי אסמכתא וכן הוא דעת רוב הפוסקים; ושאם הלוח מוען לא יצא מפי קנה מעבשיו, נאמן המלוח בשבועה כמו שנתבאר לעיל סעיף ט"ו ועין לקמן סימן ר"ז בדיני אסמכתא. מי שיש בידו משכון מהכר, וכשהגיע הזמן אמר לה צא ומוכרו ותפרע חובך בדמי המכר, והלך ומוכרו, ואחר כך בא הלוח לבטל המכר ואמר שלא בנן באמת שימכרנו אלא התכוון לדחותו, אין בדיבריו כלום, והמכר קיים כיון שעשאו שליח למכור, ועשיית שליח אין צריך קנין. הגם: אבל כל זמן שלא מכרו יכול לחזור בו ולומר שלא ימכרנו כי המלוה לא זכה בחפץ ע"י אמירתו, רק עשאו שליח, ויכול לחזור ממניינו לשליח (משנת רשב"א סימן אלף י') וכן אם דחקו המלוח לפרע, ואמר לה הלוח המשכון יהא שלך, יכול לחזור בו כיון שלא עשה עמו קנין, לא זכה בחפץ. וכבר נתבאר כל זה לעיל בשו"ע סימן ע"ב סעיף כ"ו, ועיין שם בהערה מה שהש"ך חולק בזה (נמוקי יוסף סוף ז"מ).

יח אמר הלוה למלוה שימכרנו, ואמר המלוח ללוח אין נותנין במשכון אלא עשרים וחובים, ואמר לה תנחו תמכרנו במחיר זה, ונזדמן לו למלוה דרך למדי וחוליבו עמו ומוכרו שם בשלשים כי שם זה המחיר שלו, הבל ללוח אע"פ שכאן מחירו רק כ', והלוה לא חשב ללכת למדי, מ"מ החפץ שייך ללוה, וכל מה שמרויח עליו שייך לבעליו, וההוצאות שהוציא לחוליבו, על הלוח; אבל שבר מרחו לא ישלם לו, בנן דבלאו הכי אית לה אורחא להתם.

טז ניסן

יח הבא לפדות משכוננו שביד שמעון, ואמר לו שמעון כבר מהלך לי שהמשכון יהיה שלי, אין בדיבריו כלום, משום דבאדם שחב לחברו מעות שייך לשון מחילה כיון שאין המעות בעין רק חוב עליו, שייך על זה לשון מחילה, כי המחילה היא במקום הפירעון, אבל בשיש לו ביד חברו חפץ או מעות שניתנו בידו בתורת פקדון והם בעין באופן שאסור לו

להשתמש בהם, לא שיד לשון מחילה, אלא לשון מתנה ומהני אפי' בלי קנין, כיון שהחפץ בידו, וכיון שאמר לשון מחילה ולא לשון מתנה, לא עשה כלום (וכ"כ לקמן ריש סימן רמ"א).

ב הפא לפדות משכוננו משמעון, ואמר לו הותרתיך לפדותו בשהגיע הזמן, ואמרת לי לך ומשכננו, והבנתי שדעתך לומר שאמשכננו ברבית אצל גוי וכן עשיתי, תפרע לגוי את הקרן והרבית ואז תקבל את משכונך, אין במשמעות לשון זה שימשכננו ברבית ומה שהבין כן, דברים שבלב אינם דברים, ולכן לא יפרע לו אלא הקרן והמלוה שמשכנו אצל הגוי צריך לפרוע את הריבית^{יבא}.

סימן עד

באיזה מקום נתנה מלוה לפרוע, וסדר הפרעון

ובו ז' סעיפים

יז ביטן

א המלוה והוא הדין דמי שכירות, או דמי מקח נתן לתבע בכל מקום [לאפוקי פקדון שיכול לתובעו רק במקום שהפקידו] (טור), ולכן אפלו הללוה בשוב, יכול לתבעו במדבר ולכפו שיפרענו שם, אם יש לו ללוה מעות בדי ספוק צרכיו עד שיגיע לשוב וגם בדי לפרעו אבל אם אין לו מעות שם, אין צריך לטרוח להביא לו שם מעות. ואם המלוה טוען ברי לי שיש לו בדי ספוק ובדי לפרעו וצריך לפרוע לי, והלוה טוען שאין לו אלא בדי ספוק ואין צריך לפרוע לו כאן, ישבע הלוח הסת שאין לו [והיינו רק בטוען המלוה ברי]. מה שאמרנו שצריך לפרוע במדבר, היינו שזכות המלוה לתובעו לפרועו במדבר אבל אם הלוח רוצה לפרעו במדבר, אם רוצה המלוה לא יקבל ממנו עד שיגיע לשוב שהוא

רבא. ואם אמר לו בפירוש שימשכן בעד קרן וריבית, חייב בעל המשכון לשלם את הריבית לגוי, דנחשב כשלוחו של בעל המשכון ללוות עבורו מהגוי.

מקום בטוח, מאחר שהלוהו בִּישׁוּב דִּיד המלוה על העלינה. ומיהו, בְּכָל מקום ישוב יכול לְכַפּוֹ לְקַבֵּל, אִפְלוּ אִינוּ מְקוֹם הַמְלִיחָה וְלֹא מְקוֹם תְּלוּחָה וְלֹא מְקוֹם שְׁהִלּוּחַ; אִפְלוּ יֵשׁ מִמָּקוֹם יָשׁוּב זֶה שְׂרוּצָה לְפִרְעוֹ שֶׁם בְּמָה מְדַבְּרוֹת קִדָּם שִׁינִיעַ לְמָקוֹמוֹ כִּיּוֹן שְׂפִירָעוֹ בִּמְקוֹם יָשׁוּב. [ובתוך זמנו, אין יכול לכופו לקבל מעותיו באופן זה, דהוי כניכר לעיניים שיכול להיות הפסד וכמו בסעיף ב']. וְשִׁנִּירָה אִפְלוּ נִמְצָאת כַּעַת בַּמְדַּבֵּר חֲשׁוֹבָה כְּמָקוֹם יָשׁוּב. הַגֵּט: אֲבָל אִם הִלְוִהוּ בַּמְדַּבֵּר, יָכוֹל לְכַפּוֹ לְקַבֵּל פְּרַעְוָנוֹ בַּמְדַּבֵּר אַע"פ שֶׁאִינוּ מְקוֹם שְׁמוֹר, כִּיּוֹן שֶׁגַּם שֵׁם הַלוֹהוּ. וְאִפְלוּ הִלְוִהוּ בִּישׁוּב, וְאָמַר לָהּ הִלְוִה אֲנִי רוֹצֶה לְצַאת לְמַדְבָּר, וְאָמַר לָהּ הַמְלִיחָה גַּם אֲנִי רוֹצֶה לְצַאת לְמַדְבָּר, הִי כְּאִלוּ הִלְוִהוּ בַּמְדַּבֵּר וְצָרִיף לְקַבֵּל בַּמְדַּבֵּר אִם כִּבְרַת הִגִּיעַ זְמַן הַפִּירְעוֹן, אוֹ בַּסֵּתֶם הַלוֹאָה אִפְלוּ בְּתוֹךְ ה' יוֹסֵי"ב (טור).

בִּקְבַּע הַמְלִיחָה לְלוֹחַ זְמַן, וְרוֹצֶה הִלְוִה לְפָרַעַי בְּדִי שְׁלֹא יַעֲמִיד הַמָּמוֹן בְּאַחֲרֵיתוֹ עַד הַזְמַן, וְהַמְלִיחָה אִינוּ רוֹצֶה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ מִחֲמַת שְׁחֹשֶׁשׁ שֶׁהַמָּמוֹן יֵאָנֵס וְשֶׁאֵר הַיִּזְקוֹת וְכַדְלָהֶן, אִם כִּבְרַת הַגִּיעַ הַזְמַן, אִף עַל פִּי שְׁהִלּוּחַ מְמַחֵר לְפָרַעַי חֻבּוֹ בְּדִי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִהַאֲנָסִים הַעֲתִידִים לָבֹא, כְּמוֹ חִלּוֹף הַמִּטְבָּע שְׂעוּמָדִים לְהַחֲלִיף אֶת הַמִּטְבָּעוֹת, וְכָל הַמִּטְבָּעוֹת הַיִּשְׁנוֹת יִפְסְלוּ אוֹ יִהְיוּ שְׁווִים פָּחוֹת וְגִזְרֵת הַמְּסִים וְהַתְּשַׁחֲדוֹת (פִּירוּשׁ, עֲצוּדוֹת שֶׁל מֶלֶךְ, כַּעֲנִין לֹא חֲמֵלָה דַּחַד מִנְהוֹן שְׁחֵרִית) שֶׁהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד לְהַטִּיל מִיָּסִים אוֹ עֲבוּדוֹת כְּפִי מִמוֹנוֹ שִׁישׁ לְכָל אֶחָד, הַדִּין עִמּוֹ עִם הַלוֹה וְרִשְׁאֵי לְפִרְעוֹ, כִּיּוֹן שֶׁאִין עֲתִידָה בְּזִמְנוֹ הַפִּירְעוֹן תִּקְלָקְלָה נִרְאִית כְּמוֹ פִּירְעוֹן בַּמְדַּבֵּר דִּנְחָשֶׁב שֶׁהַקְלָקְלָה נִרְאִית לְעֵינָיִם, אִף עַל פִּי שְׁעֵתִידָה לָבֹא לְמַחֵר אוֹ בּוֹ בְּיוֹם לְאַחֵר הַפְּרַעְוִן, וְאִין לוֹ לְהַשְׁגִּית עַל תִּקְלָת חֲבֵרוֹ. אֲבָל אִם עֲדִין לֹא הִגִּיעַ הַזְמַן שֶׁל הַפִּירְעוֹן, וְהַלוֹה רוֹצֶה לְהַקְדִּים פְּרַעְוָנוֹ, מִחֲשֵׁשׁ הַפְּסָדִים בַּעֲתִיד, אִם מִצְוִי וְנִכְרַת לְעֵינָיִם חִלּוֹף הַמִּטְבָּע מִדִּי וְגִזְרֵת הַמְּסִים וְהַתְּשַׁחֲדוֹת, אִינוּ יָכוֹל לְכַפּוֹ לְקַבֵּל חֻבּוֹ קִדָּם זְמַנּוֹ כִּיּוֹן שִׁיכּוֹל לִפְסֹד מִהַפִּירְעוֹן, אִינוּ חַיִּיב לְקַבֵּל פְּרַעְוָנוֹ קוֹדֵם הַזְמַן. אֲבָל אִם אִין שֵׁם אֶחָת מִכָּל הַחֲשָׁשׁוֹת הָאֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אִף עַל פִּי

שְׁאִין הַמְלִיחַ רוּצָה לְקַבֵּל חוּבוֹ קֹדֶם הַזְמַן בְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּאַחֲרֵיכֵתוֹ
עַד שְׁיִגִיעַ הַזְמַן כִּי יוּכַל לְהִיטֵת עוֹד תַּקְלוֹת שׁוֹנוֹת, מִ"מ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ,
מִפְּנֵי שְׁקִיבֵיעֵת הַזְמַן לְתַקְנַת תְּלוּחַ הִיא וּרְשָׁאֵי לַפְּרוּעַ אֶת הַחוּב כִּי לִפְנֵי
הַזְמַן.

יח ניסן

ג פעמים נותן הלוה קרקע במשכון כדי שהמלוה יאכל פירות בזול, וינכה מחיר
זה מסכום החוב, אמנם יש מקומות שנהוג שעד זמן מסויים אע"פ שרוצה לפרוע, וינכה
ולסלק את המלוה, ויש מקומות שנהוג שעד זמן מסויים אע"פ שרוצה לפרוע, וינכה
אינו יכול לסלקו מהקרקע. חוב דְּמִשְׁבּוּנָא, דְּקָא אָכִיל מִנָּה פְּרוּת
בְּאַתְרָא דְּלֹא מִסְלָקִי עַד שְׁיִגִיעַ הַזְמַן, כִּיּוֹן שְׁאִינוּ יוּכַל לְסַלְקוֹ הִרִי זֶה
כְּמוֹ שְׁלֹקֶת פְּרוּת עַד זְמַן דְּמִי הֵינּוּ שׁוֹה דּוּמָה וְכִמוֹ שֶׁקֵּנָה מִמֶּנּוּ פִּירוֹת
לְתַקּוּפָה מִסּוּיִימָת, וְלִכּוֹן אִם רָצָה הַמְלוּה, אֵינּוּ מְקַבֵּל הַמַּעֲוֵת קֹדֶם
הַזְמַן כִּי בְּאוֹפֶן זֶה קְבִיעַת הַזְמַן הוּא גַם לְטוֹבַת הַמְלוּה, אֲלֵא אִם בֶּן מִנִּיחַ
לוֹ הַפְּרוּת לְאַבְל אֲבָל בְּמִקּוֹם שִׁיכּוֹל לְסַלְקוֹ כְּשִׁירְצָה, אִף כֵּן יוּכַל לַפְּרוּעַ
לוֹ מִתִּי שְׂרוּצָה. הִגֵּס: לֹחַ שְׁאָמֵר לְמַלְוָה טַל מַעֲוֵתִיד, וְהוּא בְּזִמָּן שֶׁקִּבְעוּ
לִפְרִיעוֹן, וְהַמְלִיחַ אֵינוֹ רוּצָה לְקַבֵּלם וְהֵם נִשְׁאָרוּ צָרוּרִים וּמִנְחִים בְּיַד לֹחַ
וּנְגָנְבוֹ אוֹ נְאָנְסוֹ, הִלְוָה חֵיב לְשַׁלֵּם כִּיּוֹן שֶׁהֵם מַעֲוֵתִיו, וְכֵן זְמַן שְׁלֹא זָכָה
בָּהֶם הַמְלוּה, לֹא נִפְרַע הַחוּב. אֲבָל בְּפִקְדוֹן בְּכִי הָאֵי גִּנְנָא, פְּטוּר כִּיּוֹן
שֶׁהַפִּקְדוֹן שִׁייד לְמַפְקִיד, וְאוֹמֵר שְׁאִינוֹ רוּצָה לְשׁוּמְרוֹ עוֹד, פְּטוּר אִפְּלוֹ
מִפְּשִׁיעָה, דְּכֻלָּתָהּ שְׁמִירָתוֹ (צִת יוֹסֵף).

ד הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרֹו לְזְמַן מִסּוּיִים, וְכָא תְּלוּחַ לְפָרְעוֹ תוֹךְ הַזְמַן כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּף סֵעִיף ב' שִׁיכּוֹל לַפְּרוּעַ בְּתוֹךְ הַזְמַן, אֲלֵא שְׂרוּצָה לַפְּרוּעוֹ
בְּפִרְוִיט לֹא אֶת כָּל הַחוּב בְּבֵת אַחַת, אֲלֵא דִּינָר דִּינָר, יֵשׁ אוֹמְרִים
שְׁאִין הַמְלִיחַ יְכוּל לַעֲבֹב וְלוֹמַר הֵן לִי כָּל חוּבֵי כְּפֶעַם אַחַת, דָּאִף
פְּרָעוֹן שֶׁל דִּינָר דִּינָר נִקְרָא פְּרָעוֹן, אֲלֵא שִׁישׁ לְמַלְוָה תִּרְעֶמֶת עָלָיו
כִּי ע"ז מִתְבּוֹבֵז כִּסְפוֹ, וְאִילוֹ הֵיית פּוֹרַע כּוֹל בְּבֵת אַחַת הֵייתִי קוֹנֶה בּוֹה עֶסֶק
אַחֵר. וּמִיָּהוּ, אִם מִשְׁכָּן לוֹ שְׂדֵהוּ, אוֹ אֲפִלּוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת אִפְּלוֹ בְּאוֹפֶן
שְׂאוּכַל פִּירוֹת, אֲלֵא שֶׁכָּתַב לוֹ שִׁיכּוֹל לַפְּרוּעוֹ מִתִּי שִׁירְצָה, אֵינּוּ יְכוּל לְכַפּוֹ
שְׁיִחְזִיר לוֹ חֲצִי הַמִּשְׁבּוּנָא בְּחֲצִי הַמַּעֲוֵת כִּיּוֹן שֶׁקִּיבְלָם כְּמִשְׁכּוֹן, רְשָׁאֵי
לוֹמַר שְׂרוּצָה מִשְׁכּוֹן טוֹב, וְיִחְזִירָם רַק כְּשִׁפְרַע כָּל הַחוּב בִּיחָד. וְבְּאוֹפֶן זֶה שֶׁל

משכון הוא הדין אפילו אם הגיע הזמן וכל שכן אם לא הגיע הזמן, אין צריך לקבל פירעון בפרוטרוט אע"פ שנתבאר בתחילת הסעיף שרשאי לפורעו בפרוטרוט אפילו בתוך הזמן, הכא שיש לו משכון קרקע בידו, רשאי שלא להחזירו אפילו כשהגיע הזמן, אא"כ פורע הכל בבת אחת (מרדכי פרק האמנים).

יט ניסן

ה המלוה את חברו על משכון מטלטלין או קרקע ששונים יותר מחובו, ובא הלוה ואמר למלוה שיקח מהמשכונות כדי חובו ויפרע בהם חובו ויחזיר לו את המותר, אין בדיקתו כלום כי אין יכול לכופו לקבל מטלטלין בעד חובו, ורשאי להמתין עד שיהיה לו מעות. וכל שכן כשהלוה מודה שיש לו מעות, רק רוצה לפורעו במשכון, כיון שקיבלו בתורת משכון. והוא הדין אם אין המשכונות שונים יותר מהחוב אלא כדי החוב, אינו יכול לבפול שיתלם בחובו ויחזיר לו שטר מוטעם הנ"ל.

ו לזה שאמר בשתניע וזמן הפרעון אין לי מעות ולא מטלטלי אלא קרקע, טל אותו בחובך, ומלוה אומר איני חפץ בקרקע ואני רוצה להמתין עד שיהיו לי מעות ואיני יכול לבפני שאקח קרקע בינן שאני תובע חובי עכשיו, הדין עם המלוה רבי.

כ' ניסן

ז המלוה את חברו על ממטבע הן שהלוהו מעות או שחייב לו עבור מקח שמכר לו, ונפסל ואין ראוי להוציאו במקום זה, אם המלוה יכול להוציאו במדינה אחרת, ויש לו דרך שדרכו לילך לאותה מדינה, נותן לו הלוה ממטבע שהלוהו ואומר לו לך והוציאו במקום פלוני. ואם אין לו דרך לשם או שיש לו דרך לשם והמלקיות מקפידות שמחפשין על מי שמוליך מטבע הנפסל (טור), נותן לו מטבע היוצא באותה שעה. וכן בכתבה אפילו התחייב לה מטבע מסויים, אם נפסל ואין לה דרך למדינה אחרת, נותן לה ממטבע היוצא באותה שעה. הגם: וכל זה

רבנן. ואם זיילי נכסי הלוה מחמת החוב, נחלקו הראשונים אם יכול לכופו ליקח קרקע, ולפוטרו מחובו.

שהתנה לתן לו מעות. אבל אם לזה ממנו ולא התנה כלום, ניתן לו מטבע שהלוהו, בכל ענין אפילו אין יוצא בשום מקום, וזה לא כשיטת השו"ע שלעולם צריך ליתן לו מטבע היוצא בהוצאה (טור). ואם התנה לתן לו מעות היוצאין בהוצאה, חייב לתן לו מעות היוצאין כאן, בכל ענין אף באופן שדרכו לילך למדינה אחרת שיוצא שם (מרדכי פרק הגזל קמא). ואם כשנפסל המטבע תקן המלך חוקים כיצד ישלמו החייבים, דינא דמלכותא דינא, וכפי מה שתקן ישרלם (מרדכי שם נסס ר"י). ויש חולקין דלא אמרינן באופן זה דינא דמלכותא דינא. והש"ך הכריע שאומרים (תשובת הר"ש כלל ק"ג סימן א'). עין לקמן סימן שס"ט בדין דינא דמלכותא, ועין בורה דעה סימן קס"ה סעיף א' מדינים אלו באופן שלא נפסל המטבע, אלא הוול, כיצד פורע לו.

נתרם סכום נכבד להוצאת הקונטרס
לזכות ולרפואת האברך החשוב
הרב אלתר נפתלי בן ציון
בן מינדל

בזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים
יקום ממיטת חוליו במהרה
ויזכה לאריכות ימים ושנים
מתוך בריות גופא ונהורא
מעליא.

לעי"נ
אאמו"ר הגה"צ
רבי יעקב יצחק
ב"ר אברהם צבי גלינסקי זצ"ל
ואמי מורתי הרבנית
מרת צביה
בת רבי חיים בנימין הלוי זצ"ל

לעילוי נשמת

אבינו מורינו הגאון החסיד

אשר השקה ממימי הנחל לרבבות אלפי ישראל

רבי נח ב"ר ישראל זצ"ל

נלב"ע יא' מרחשוון התשפ"ב

ורעייתו הצדקנית אמנו מורתנו

מרת שרה דינה ב"ר אליהו מאיר ע"ה

נלב"ע ד' כסלו התשס"ג

חפץ

תנצב"ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אלימלך

ב"ר אהרן הכהן פקישר זצ"ל

נלב"ע מ' תשרי תשפ"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

ובזכות זה תהיה נפשו צרורה בצרור החיים לאור
באור החיים במחיצתם של אוהבי ומקיימי תורתו
ומעריצי כבוד שם רבינו הקדוש מוהר"ן ז"ל ותלמידו
הקדוש מוהרנ"ת ז"ל ולזכות להאושר המקווה להם
בעת התחיה בב"א

